

ผลของการสอนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ
ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

นางสาว ปรียามภรณ์ โพธิ์บัณฑิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปะศึกษา ภาควิชาศิลปะศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0596-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

EFFECTS OF TEACHING DRAWING AND PAINTING BY USING THE SIX THINKING HATS
TECHNIQUE ON ART EDUCATION LEARNING ACHIEVEMENT
OF PRATHOM SUKSA FIVE STUDENTS

Miss Preeyaporn Phothibundit

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0596-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวก
ความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

โดย

นางสาวปรียาภรณ์ โพธิ์บัณฑิต

สาขาวิชา

ศิลปะศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

ปริยาภรณ์ โพธิบัณฑิต : ผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (EFFECTS OF TEACHING DRAWING AND PAINTING BY USING THE SIX THINKING HATS TECHNIQUE ON ART EDUCATION LEARNING ACHIEVEMENT OF PRATHOM SUKSA FIVE STUDENTS)
 อ. ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร , 218 หน้า . ISBN 974-17-0596-4.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษา จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในขณะปฏิบัติกิจกรรม 4) แบบประเมินผลงานวาดภาพระบายสีของนักเรียน 5) แบบรายงานตนเอง และ 6) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ ค่าความถี่ และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนทั้งหมดแสดงทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70
3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

นอกจากนี้ จากการประเมินตนเองและการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า การเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบส่งเสริมความสามารถในการคิดของนักเรียนทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาชัดเจนและง่ายขึ้น ตลอดจนนักเรียนเห็นประโยชน์ที่ได้จากการเรียนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีความเพลินเพลินในการเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ภาควิชา.....ศิลปะศึกษา.....	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....ศิลปะศึกษา.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2544.....	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4383713927 : ART EDUCATION

KEY WORD : TEACHING DRAWING AND PAINTING / THE SIX THINKING HATS TECHNIQUE /
ART EDUCATION / ELEMENTARY SCHOOL

PREEYAPORN PHOTHIBUNDIT : EFFECTS OF TEACHING DRAWING AND PAINTING
BY USING THE SIX THINKING HATS TECHNIQUE ON ART EDUCATION LEARNING
ACHIEVEMENT OF PRATHOM SUKSA FIVE STUDENTS . THESIS ADVISOR : AMPAI
TIRANASAR , Ph.D. 218 pp. ISBN 974-17-0596-4.

The purpose of this research was to study the effects of teaching drawing and painting by using the six thinking hats technique on prathom sukxa five students art education learning achievement which included three aspects : cognitive, psychomotor skill and drawing and painting productions.

The sample group were 40 prathom sukxa five students at Khonkaen Elementary Demonstration School Khonkaen University in the second semester of academic year 2001. The research instruments were 1) drawing and painting by using the six thinking hats technique lesson plans, 2) achievement tests, 3) students behavior observation form, 4) drawing and painting production evaluation form, 5) student self report and 6) a set of questionnaires concerning students opinions upon teaching drawing and painting by using the six thinking hats technique. The obtained data were analyzed by using means, standard deviations, percentages, frequencies and t-test.

The research results were revealed

1) The cognitive learning achievement of students after learning drawing and painting by using the six thinking hats technique were higher at the .05 level of significance.

2) The psychomotor skill of students met the behavior determined standard at 70 percent.

3) The means scores of drawing and painting production of students after learning drawing and painting by using the six thinking hats technique were higher.

Furthermore, from self report and opinions towards teaching and learning art by using the six thinking hats technique, the results were as follows : the teaching and learning art by using the six thinking hats technique enhanced thinking ability, yielded clarity and ease of content learning. In addition, the students revealed that it was useful and could be applied to everyday life, it made the lessons enjoyable and it helped the students to accept other people's opinions and to gain their self-esteem.

Department.....Art Education.....

Student' s signature.....

Field of study..... Art Education

Advisor's signature.....

Academic year...2001.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ ปลุกฝังให้ผู้วิจัยรักการทำงาน มีการวางแผนในการทำงานอย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้กำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาให้ข้อเสนอแนะและเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ อาจารย์ พรเทพ เลิศเทวศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พีระพงษ์ กุลพิศาล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วัชรินทร์ ศรีรักษา และ ดร. ปราโมทย์ จันทรเรือง ที่ได้กรุณาสละเวลาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และให้คำแนะนำเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้งานวิจัยครั้งนี้ ดำเนินไปโดยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ รองคณบดีฝ่ายโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ผู้อำนวยการโรงเรียนนิชากร ตลอดจน คณะครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน ที่ได้กรุณาอำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการศึกษาและเก็บรวบรวม ข้อมูลในการวิจัย และเนื่องจากทุนในการวิจัยครั้งนี้บางส่วนได้รับการสนับสนุนจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และพี่ๆ ผู้ซึ่งให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบพระคุณ คุณทองทรัพย์ และคุณกัทลี เทียมสุวรรณ ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาวิจัยและให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนผลักดันให้ผู้วิจัย ประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณพี่ๆ และเพื่อนๆ ศิลปศึกษาทุกคน ที่มีส่วนช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ปรียามารณ์ โภธิบัณฑิต

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ฑ
บทที่	

1	บทนำ.....	1
	1.1	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
	1.2	วัตถุประสงค์การวิจัย..... 7
	1.3	สมมติฐานการวิจัย..... 7
	1.4	ขอบเขตการวิจัย..... 7
	1.5	ข้อตกลงเบื้องต้น..... 8
	1.6	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย..... 8
	1.7	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 9
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
	2.1	ศิลปะระดับประถมศึกษา..... 10
		2.1.1 การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก..... 10
		2.1.2 พัฒนาการของเด็กกับศิลปะ..... 13
		2.1.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านศิลปะของเด็ก..... 17
	2.2	การวาดภาพระบายสีของเด็ก..... 20
		2.2.1 บทบาทและแนวทางในการวาดภาพระบายสี..... 22
		2.2.2 ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีของเด็ก..... 25
	2.3	การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษา..... 27
		2.3.1 บทบาท และความสำคัญของวิชาศิลปะศึกษา..... 27
		2.3.2 หลักสูตรศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษา..... 28
		2.3.3 ทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษา..... 32
		2.3.4 รูปแบบ และวิธีการสอนศิลปะศึกษา..... 36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.3.4 กิจกรรมการวาดภาพ.....	39
2.3.5 การวัด และการประเมินผลทางศิลปศึกษา.....	44
2.4 การสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน.....	48
2.4.1 รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิด.....	49
2.4.2 หลักการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิด ในวิชาศิลปศึกษา.....	54
2.4.3 เทคนิคการใช้คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียน.....	57
2.5 เทคนิคหวนทวนความคิดหวน.....	62
2.5.1 ความเป็นมาและความสำคัญของหวนทวนความคิดหวน.....	62
2.5.2 ความหมายของหวนทวนความคิดหวน.....	64
2.5.3 บทบาทและวิธีการคิดโดยใช้เทคนิคหวนทวนความคิดหวน.....	64
2.5.4 แนวทางในการนำเทคนิคหวนทวนความคิดหวน ไปใช้ใน การเรียนการสอน.....	68
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งใน และต่างประเทศ.....	72
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	86
3.1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูล.....	86
3.2 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	87
3.3 การสร้างเครื่อง และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	88
3.4 การดำเนินการทดลอง.....	98
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
3.6 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล.....	101
3.7 การสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย.....	105
3.8 การนำเสนอรายงานผลการวิจัย.....	105
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	106
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	135
รายการอ้างอิง.....	159
ภาคผนวก.....	168
ภาคผนวก ก.....	169

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ข.....	171
ภาคผนวก ค.....	174
ภาคผนวก ง.....	181
ภาคผนวก จ.....	205
ภาคผนวก ฉ.....	212
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	218

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 การวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์ในการสอนการวาดภาพระบายสี โดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ.....	92
2 ระยะเวลาแสดงรายละเอียดในการดำเนินการทดลองในการวิจัย.....	99
3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของ นักเรียนหลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ.....	107
4 ค่าความถี่ และร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยก่อนเรียน และหลังเรียนของนักเรียน ตามประเด็นการถามในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนวิชาศิลปะศึกษา กิจกรรมการวาดภาพระบายสี.....	108
5 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ในภาพรวมทั้งหมด.....	109
6 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ในแผนการสอน เรื่อง “ การวาดเส้นอิสระ ”.....	110
7 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ในแผนการสอน เรื่อง “ รูปร่างและรูปทรงต่างๆ ”.....	111
8 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ในแผนการสอน เรื่อง “ แสงและเงา ”.....	112
9 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ในแผนการสอน เรื่อง “ สนุกกับการทดลองสี ”.....	113
10 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ในแผนการสอน เรื่อง “ การออกแบบ ”.....	114
11 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ในแผนการสอน เรื่อง “ ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน ”.....	115
12 ค่าความถี่ และร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ในแผนการสอน เรื่อง “ การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น ”	116

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
13	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในภาพรวม.....	117
14	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ การวาดเส้นอิสระ”.....	118
15	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ รูปร่างและรูปทรงต่างๆ ”	119
16	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ แสงและเงา ”	120
17	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ สนุกกับการทดลองสี ”	121
18	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ การออกแบบ ”.....	122
19	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ ความประทับใจต่อ เหตุการณ์ในชุมชน ”	123
20	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงาน การวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ การวาดภาพประเพณี ในท้องถิ่น ”	124
21	ค่าความถี่ และร้อยละข้อมูลที่แสดงความคิดเห็นและข้อความรู้ของนักเรียน จากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน.....	125
22	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้ หมวดความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง (Self report) ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในภาพรวม.....	129
23	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้ หมวดความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง (Self report) ตาม ความหมายของหมวดแต่ละสี ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ”	130

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
24	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้ หมวดความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง(Self report) ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในแผนการสอน เรื่อง “สนุกกับการทดลองสี”..... 131
25	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้ หมวดความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง(Self report) ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพ ประเพณีในท้องถิ่น”..... 132
26	ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็น ของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้ เทคนิคหมวดความคิดหกใบ 133

สารบัญแนภูมิ

แนภูมิ		หน้า
1	ขั้นตอนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ.....	69
2	ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	90
3	การวิเคราะห์และการวางแผนการใช้หมวกความคิดหกใบในการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสี.....	172

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ		หน้า
1	การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test).....	213
2	การเตรียมความพร้อมนักเรียน.....	214
3	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน.....	215
4	การปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนในชั้นเรียน.....	216
5	ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน.....	217

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุด ในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไข ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ การเตรียมคนให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและมีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจำเป็นจะต้องให้การศึกษามีคุณภาพ เนื่องจากการศึกษาเป็น กระบวนการที่ทำให้คนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติ สุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความ เปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน นโยบายหลักสำคัญประการหนึ่งของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ได้มุ่งเน้นพัฒนาการศึกษาให้เป็นการสร้างรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของคน และให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน ประเทศชาติ การพัฒนา คุณภาพการเรียนการสอนได้ถูกกำหนดไว้ในแผนงานหลักที่ 2 ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยปฏิรูประบบการเรียนการสอนมุ่งปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียน การสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และได้กำหนดแนวทาง ที่จะปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนปรับวิธีการเรียน การสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ แสวงหาความรู้ และรู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

นอกจากนี้แล้วพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 แนวทางการจัด การศึกษา ในมาตรา 22 หลักการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 24 กระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความ แตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไข้ปัญหา ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิด เป็น ทำเป็น เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

จากนโยบายหลักของแผนการศึกษาแห่งชาติ และแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นอย่างไรที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ได้มีการเน้นเรื่องความสามารถในการคิดแก้ปัญหา มุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น (กรมวิชาการ,2535)

วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งบรรจุอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นวิชาที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษา เนื่องจากเป็นวิชาที่ช่วยสร้างเสริมและสร้างรากฐานที่ดีให้กับเด็กในด้านพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะศึกษามีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยและประสบการณ์ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพหุปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆ กัน (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2534)

การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาศิลปะให้แก่เด็กอย่างมีกระบวนการ ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกตามความสนใจ การรับรู้และความสามารถของแต่ละบุคคลอันก่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลงานต่างๆ และผลที่เป็นนามธรรม ได้แก่ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย สุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และการรับรู้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ มีประสบการณ์ทางศิลปะ (เลิศ อานันทนนะ, 2529) ชลูด นิมเสมอ (2537) กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะเป็นการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ทางจิตออกมาเป็นสัญลักษณ์ที่ตนเองและผู้อื่นสามารถรับรู้และเข้าใจได้ ศิลปะจึงเป็นสื่อในการแสดงออกซึ่งสาระสำคัญของชีวิต และเป็นสิ่งจำเป็นทางด้านจิตใจของมนุษย์ ตลอดจนมา กิจกรรมการทำงานศิลปะของเด็กจะสอดคล้องกับขั้นพัฒนาการ การแสดงออก และการศึกษาค้นคว้าเฉพาะบุคคล (De Francesco,1958) กิจกรรมศิลปะทุกประเภทช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ ให้กับเด็กสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กในแต่ละด้านได้เป็นอย่างดี (Lowenfeld, 1987)

การวาดภาพระบายสี เป็นกิจกรรมทางศิลปะที่สามารถแสดงให้เห็นถึงขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกโดยใช้สื่อต่างๆ (เลิศ อานันทนนะ, 2523) การวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมเบื้องต้นของการแสดงออกของเด็กที่จะถ่ายทอดและบรรยายความรู้สึกนึกคิดจากประสบการณ์ต่างๆ โดยใช้วิธีการวาดภาพเป็นสื่อไปสู่ผู้อื่น (สมพร รอดบุญ, 2525; นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525) การวาดภาพเป็นการเรียนรู้ที่วิธีหนึ่ง เพราะการที่ได้วาดภาพสิ่งต่างๆ ได้ อย่างน้อยเด็กก็ต้องมีการสังเกตและทำความเข้าใจแล้ว

จึงสะท้อนออกมาเป็นภาพวาดได้ แม้ว่าภาพที่ถ่ายทอดออกมานั้นยังไม่ถูกสัดส่วนที่เป็นจริงอันเนื่องจากวุฒิภาวะและพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย (ผดุง พรหมมูล, 2524)

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจะแตกต่างกันไปตามพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย เด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 10 -12 ปี พัฒนาการของเด็กในช่วงนี้เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และทางร่างกายเข้าสู่วัยรุ่น มีความรับผิดชอบในตนเองมากขึ้น มีความสามารถในการคิดและการใช้เหตุผล เด็กวัยนี้มีความคิดที่ละเอียดลึกซึ้งถึงข้อปลีกย่อยต่างๆ และพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่สถานการณ์ใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว (Torrance, 1969; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539; สุชา จันทรเอน, 2541) การแสดงออกทางด้านศิลปะของเด็กในวัยนี้ต้องการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเอง การแสดงออกทางศิลปะจะแสดงออกในรูปแบบที่เหมือนจริง ตามที่ตนมองเห็นเพื่อช่วยให้การแสดงออกสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งอื่นๆ มากขึ้น (Lowenfeld, 1987)

ศิลปะของเด็กวัยนี้โดยเฉพาะการวาดภาพระบายสี จะมีลักษณะที่สัมพันธ์กับอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเน้นความเหมือนจริงตามธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน เด็กจะเริ่มควบคุมรูปแบบที่แสดงออกในงานศิลปะ มีการจัดภาพให้สมบูรณ์ขึ้นเพิ่มเติมรายละเอียดมากขึ้น เด็กในวัยนี้จะมีความพิถีพิถันทางด้านศิลปะ เน้นด้านรูปแบบมากกว่าการแสดงออก ศิลปะของเด็กโดยเฉพาะการวาดภาพระบายสีส่วนใหญ่มักมีลักษณะแข็งกระด้าง ไม่มีชีวิตชีวา อาจเป็นเพราะเด็กไม่ได้แสดงออกตามอารมณ์และความรู้สึกแต่คอยระมัดระวังให้เหมือนของจริง (ประเทิน มหาจันทร์, 2531) การวาดภาพของเด็กนั้นจะพบได้ว่าช่วงเวลา que เด็กแสดงออกอย่างมั่นใจ โดยแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดที่ออกมาจากภายในของตัวเด็กเอง หรือที่เรียกได้ว่าเป็นลักษณะการแสดงออกที่ "ชื่อและบริสุทธิ์" (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) จะพบได้ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 8 ปี หรือหลังจากนั้นเล็กน้อย หลังจากนั้นแล้วพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กจะลดต่ำลงในช่วงวัยเด็กตอนกลางหรือช่วงอายุประมาณ 8 - 11 ปี ซึ่งหากเด็กในช่วงวัยดังกล่าวได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการวาดภาพและด้านสุนทรีย์ในช่วงวัยดังกล่าวแล้วนั้น ความสามารถของพวกเขาก็จะคงยากที่จะพัฒนาต่อไปได้ในที่สุดแม้กระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่

สาเหตุดังกล่าวส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการตามวัยของเด็กเอง และจากสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก และหากระบบการศึกษา ครูผู้สอนยังจำกัดอยู่ในการสอนแบบเดิมๆ โดยไม่คำนึงถึงทักษะและพัฒนาการของเด็กอาจส่งผลทำให้เด็กในกลุ่มดังกล่าวกลายเป็นคนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (บงกชพันธุ์ ทองงาม, 2534) และไม่สามารถถ่ายทอดภาพแห่งความเหมือนจริงของรูปทรง รายละเอียดของสิ่งต่างๆ ที่วาดออกมาได้อีก รวมถึงขาดความชำนาญทางด้านฝีมือทำให้เด็กท้อถอย เปื่อหน่วยงานศิลปะ (มานพ ถนอมศรี, 2538)

การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาชั้นนั้น ยังไม่ได้ตอบสนอง จุดมุ่งหมายเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสดงออกทางความคิด ความคิดสร้างสรรค์ ให้แก่เด็กมากนัก จากผลการประเมินการศึกษาสภาพของเด็กไทย ในปีการศึกษา 2541 ของกรมวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทำการประเมินพบว่า นักเรียนในระดับประถมศึกษา มีศักยภาพในด้านทักษะการคิดต่ำ เด็กไทยคิดไม่เป็น ส่งผลให้แก้ปัญหาไม่ได้ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็น ผลจากการจัดการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางการเรียน เน้นการให้ความรู้ การให้นักเรียนท่องจำเป็นสำคัญ ไม่ได้ฝึกให้เด็กเกิดทักษะการคิด การแก้ปัญหา ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในระบบ โรงเรียน ระบบและวิธีการเรียนการสอนปัจจุบันไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของครูและนักเรียน และยังพบว่าโรงเรียนหลายแห่งเข้มงวดกับการเรียนการสอน อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนใน หลายวิชาไม่ได้สัมพันธ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน (กรมวิชาการ, 2542)

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษาในปัจจุบันยังพบว่า มีปัญหาอยู่มากมาย ซึ่งจากงานวิจัยที่ทำการศึกษาถึงสภาพ ปัญหาในการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปะศึกษาในหลายส่วนยังประสบปัญหาและอุปสรรคมากมาย โดยเฉพาะในด้านการสอนของ ครูผู้สอนยังใช้วิธีการสอนแบบเก่าที่เคยปฏิบัติมาหรือสอนตามประสบการณ์ของครู ทั้งนี้ เนื่องมาจากความเคยชินที่ได้ทำการสอนศิลปะศึกษามานาน ยังยึดครูเป็นศูนย์กลางไม่ส่งเสริมให้ นักเรียนแสดงออกทั้งทางด้านความคิดและการริเริ่มสร้างสรรค์ บางครั้งเน้นการสอนด้านทักษะ ฝีมือมากเกินไป การสอนศิลปะศึกษาในระดับประถมกิจกรรมการเรียนการสอนโดยทั่วไปที่ครูจัดให้ ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูขาดประสบการณ์ในการสอนและการจัด กิจกรรมที่ดี ทำให้เด็กส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้ใช้ความคิดของตนเองเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบอีก ว่า เมื่อนักเรียนพบปัญหาในการปฏิบัติงานนักเรียนก็มักจะใช้วิธีการแก้ปัญหาที่มีอยู่เดิม ซึ่งบาง ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เหล่านั้นแก้ปัญหาได้ ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าศิลปะเป็นเรื่อง ที่ยาก และเกินความสามารถของตนส่งผลต่อทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาศิลปะศึกษา และเป็นปัจจัยที่ ส่งผลให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาลดน้อยลงไปด้วย (นพดล สายทอง ยนต์, 2536; พิภพ ปิติ , 2533; พีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์, 2534)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเทคนิคและวิธีการสอนของครูเป็นสิ่งที่สำคัญมาก และส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียนนั้นเป็นสิ่ง ที่สำคัญและมีความจำเป็นในระบบการศึกษาปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงใน ทุกๆ ด้าน การพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เรียนจึงเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เพราะ การคิดช่วยให้คนมีประสิทธิภาพ เป็นจุดเริ่มต้นให้คนเราแสดงออกในสิ่งที่ตั้งถามเป็นประโยชน์และ สร้างสรรค์สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ (ปราโมทย์ จันทร์เรือง, 2536) เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้

เพื่อพัฒนาการคิด เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญกระบวนการหนึ่งที่มีระบุไว้ในเป้าหมายของโครงการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย และได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญหนึ่งในห้าประการที่ต้องพัฒนาในโครงการปฏิรูปคุณภาพการเรียนการสอนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2540 รวมถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ได้เน้นเรื่องความสามารถในการคิดและการสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น (กรมวิชาการ ,2533) ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้เรียนที่สำคัญที่ต้องทำให้เกิดขึ้นและมีขึ้นในตัวผู้เรียน (ทิตินา เขมมณี, 2543)

จากสภาพปัญหาการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาที่เกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาค้นคว้ารูปแบบ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าเทคนิคหมวกความคิดหกใบ (Six Thinking Hats) มีความเหมาะสมในการที่จะนำมาพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา เนื่องจากเป็นเทคนิคหนึ่งในการฝึกฝนทักษะการคิด ที่คิดขึ้นโดย ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอโบโน ซึ่งเป็นผู้นำระดับโลกคนหนึ่งทางสาขาวิชาแนวความคิดและการสอนเทคนิคการคิดเทคนิคหมวกความคิดหกใบเป็นแนวทางส่งเสริมให้นักเรียนไม่ยึดติดกับความคิดแบบใดแบบหนึ่ง แต่จะช่วยให้รู้จักคิดได้อย่างรอบด้านครอบคลุมประเด็นที่ควรนำมาคิดพิจารณาอันจะช่วยให้ได้ความคิดที่รอบคอบขึ้นกล่าวคือสามารถที่จะคิดได้หลายแบบในสถานการณ์หนึ่งๆ เพื่อให้สามารถหาทางแก้ไขได้อย่างชัดเจน (De Bono, 1992)

เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เป็นเทคนิคที่สะดวกซึ่งจุดประสงค์และประโยชน์ของเทคนิคหมวกความคิดหกใบจะเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ข้อจำกัดของความสามารถในการคิด เป็นการตั้งประเด็นหรือหัวข้อของการคิด กล่าวคือหมวกความคิดหกใบให้ประเด็นไว้เป็นจุดรวมความคิดครั้งละประเด็นไปจนครบทั้งหกประเด็น สัญลักษณ์หมวกความคิดหกใบเป็นเครื่องเปลี่ยนมุมมองได้อย่างสะดวก อีกทั้งเทคนิคหมวกความคิดหกใบเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของเด็ก หมวกความคิดหกใบให้กฎของเกมการคิด และระดมความคิดทั้งจากบุคคลคนเดียวและจากหลายคน (De Bono, 1986) เทคนิคหมวกความคิดหกใบเป็นการแสดงบทบาทการคิดตามสีหมวกที่ตนสวมอยู่ ได้แก่ หมวกสีขาว คิดถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ หมวกสีแดง ด้านอารมณ์ความรู้สึก หมวกสีดำ วิพากษ์วิจารณ์และให้เหตุผลว่าเหตุใดสิ่งนั้นจึงเป็นไปได้ หมวกสีเหลือง ใช้ทัศนคติในเชิงบวกและพิจารณาความเป็นไปได้ หมวกสีเขียว ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดในสิ่งที่ทำหายใหม่ๆ หมวกสีฟ้า การสรุปและควบคุมการคิด (De Bono, 1986)

ชาตรี สำราญ (2543) กล่าวว่า การนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองให้มากที่สุด และมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง เน้นการจัดกิจกรรมโดยการ

ฝึกให้นักเรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ความคิดเห็นที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดของนักเรียนเอง สามารถช่วยพัฒนานักเรียนให้รู้จักคิดอย่างเป็นระบบเกิดความคิดในประเด็นต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนง่ายขึ้นและเป็นการเพิ่มความกระตือรือร้นให้แก่ผู้เรียน

นอกจากนี้เดอ โบโน (De Bono, 1992) ยังกล่าวว่า เทคนิคหมวกความคิดหกใบสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการคิดของผู้เรียนได้อย่างไม่จำกัดเชื้อชาติและวัฒนธรรม สามารถนำไปใช้ได้ง่ายเนื่องจากไม่มีความซับซ้อน จะช่วยให้ผู้เรียนได้พยายามคิดซึ่งเป็นการคิดอย่างรอบด้าน คิดทั้งจุดดี จุดด้อย จุดที่น่าสนใจ และความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นๆ แทนที่จะยึดติดอยู่กับความคิดเพียงด้านเดียวหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทักษะการคิด อารมณ์และความรู้สึกเป็นสิ่งสำคัญมาก และสามารถที่จะพัฒนาให้แก่เด็กนักเรียนได้ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพทางการคิด คิดได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยุทธ์ ไไทยธานี (2541) ประภาศรี รอดสมจิตร (2542) และปิยานี จิตรเจริญ (2543) ที่ได้มีการนำเอาเทคนิคหมวกความคิดหกใบมาใช้ในการฝึกทักษะการคิดของนักเรียน ซึ่งพบว่า หลังการฝึกคิดโดยใช้เทคนิคการสอนแบบหมวกความคิดหกใบส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการคิดสูงขึ้น

จากจุดประสงค์ของวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา จะเห็นว่ามุ่งให้ความสำคัญในส่วนของการแสดงออกอย่างอิสระตามความคิด ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติที่ต้องการให้เด็กเกิดทักษะการคิด องค์ประกอบที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยทักษะการคิด สอดคล้องกับแนวคิดของ บรุนเนอร์ (Brunner, 1965 อ้างถึงใน Stout, 1997) ที่เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ของเด็กเป็นผลมาจากทักษะการคิด การพัฒนาทักษะการคิดสามารถทำได้ทุกวิชา โดยเฉพาะกิจกรรมการวาดภาพระบายสีในวิชาศิลปศึกษา เพราะเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะที่เน้นการแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ อีกทั้งวิชาศิลปศึกษายังเป็นวิชาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ (โกศล ภูพลอย, 2532) นอกจากนี้แล้วยังเป็นส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เทคนิคการสอนของครูมีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะการคิดพบว่า ทักษะการคิดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ผู้เรียนที่ได้ฝึกฝนทักษะการคิดจะมีพฤติกรรมการเรียนและผลสัมฤทธิ์ที่ดีกว่าผู้เรียนที่ไม่ได้ฝึกฝน (Cotton, 2000 อ้างถึงใน

บุญศรี คำชาย, 2544) เทคนิคหมวกความคิดหกใบสามารถนำมาใช้พัฒนาทักษะการคิด อารมณ์ และความรู้สึกของนักเรียนได้อย่างเป็นขั้นตอน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีในวิชาศิลปะศึกษา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสี โดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนทั้งหมดมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70
3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ปีการศึกษา 2544
2. ตัวแปรในการวิจัยประกอบด้วย
 - 2.1 ตัวแปรต้น คือ การสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ
 - 2.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน
3. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร เกี่ยวกับรายละเอียดต่อไปนี้
 - 3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย
 - 3.2 ทักษะการทำงาน
 - 3.3 ผลงานการวาดภาพระบายสี

4. ช่วงเวลาการทดลอง ใช้เวลาทำการทดลองประมาณ 4 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการศึกษาครั้งนี้ เนื้อหาบทเรียน ได้แก่ กิจกรรมการวาดภาพระบายสี ซึ่งเป็นเนื้อหาในวิชาศิลปะศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้ เนื่องจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม มีการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นโรงเรียนที่มีการกระจายนักเรียนให้มีความหลากหลายในกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย เด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน

คำจำกัดความในการวิจัย

1. การวาดภาพระบายสี หมายถึง การแสดงออกทางศิลปะโดยการลาก ขูด ขีด ระบายสี ด้วยวัสดุหรืออุปกรณ์ต่างๆ เช่น ดินสอ พู่กัน สีเทียน สีน้ำ สีโปสเตอร์ เป็นต้น มุ่งเน้นให้แสดงอย่างอิสระตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ในแต่ละกิจกรรมของการเรียนการสอน โดยการทดลองสอนจะศึกษาจากเรื่อง การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ รูปร่างและรูปทรงต่างๆ แสงและเงา สนุกกับการทดลองสี การออกแบบความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน และการวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น

2. วิชาศิลปะศึกษา หมายถึง วิชาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

3. หมวกความคิดหกใบ หมายถึง การคิดหกด้านของนักเรียนโดยใช้สีหมวกเป็นสัญลักษณ์แทนการคิดที่แตกต่างกัน ดังนี้

- 3.1 หมวกสีขาว การคิดวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเท็จจริง อย่างเป็นกลาง
- 3.2 หมวกสีเขียว การคิดริเริ่ม แปลกใหม่ ซึ่งนำไปสู่ผลงานที่สร้างสรรค์
- 3.3 หมวกสีเหลือง การคิดหาข้อดี หรือจุดเด่น ความเป็นไปได้
- 3.4 หมวกสีดำ การคิดหาข้อบกพร่อง จุดอ่อน ข้อควรระวัง ความสุขุมรอบคอบ
- 3.5 หมวกสีแดง การคิดจากอารมณ์ หรือความรู้สึก
- 3.6 หมวกสีฟ้า การสรุปและควบคุมการคิดให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของการคิด

4. เทคนิคหมวกความคิดหกใบ หมายถึง วิธีการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อพิจารณาสถานการณ์หรือเรื่องราวที่ปรากฏที่ละด้าน ตามความหมายของของหมวกแต่ละสี ได้แก่ ด้านอารมณ์ ความรู้สึก ด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง ด้านข้อดี หรือจุดเด่น ด้านข้อบกพร่อง จุดอ่อน หรือข้อควรระวัง ด้านความคิดสร้างสรรค์ การควบคุมและสรุปการคิด

5. การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ตามลำดับขั้นตอนการสอนของเทคนิคหมวกความคิดหกใบ การเรียนการสอนจะประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย โดยใช้สื่อการสอน และคำถามในลักษณะต่างๆ ที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดของนักเรียน

6. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ที่เรียนวิชาศิลปศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2544

7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนของนักเรียนด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงานและผลงานการวาดภาพของนักเรียน ที่นักเรียนจะได้หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ซึ่งประเมินผลจากคะแนนของแบบประเมินผล 3 ชุด ประกอบด้วย

7.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7.2 แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

7.3 แบบประเมินผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. สามารถนำกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ไปพัฒนาการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา

3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน ในการนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและแนวทางการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิค หมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ

1. ศิลปะเด็กระดับประถมศึกษา
2. การวาดภาพระบายสีของเด็ก
3. การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษา
4. การสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิด
5. เทคนิคหมวกความคิดหกใบ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งใน และต่างประเทศ

ศิลปะเด็กระดับประถมศึกษา

การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

การแสดงออกทางศิลปะในวัยเด็กนั้น เป็นสิ่งที่พบได้ในการสร้างสรรค์ผลงานในวิชา ศิลปะศึกษา ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก โดยผลงานของเด็กเป็นการสะท้อน ประสบการณ์ที่มีต่อวัตถุและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว ซึ่งกระบวนการและประสบการณ์เหล่านี้จะมีผลต่อเนื่องไปถึงการกระทำอื่นๆ ด้วย การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงเป็นการแสดงออกที่ควร ได้รับการส่งเสริมให้เป็นไปตามธรรมชาติ ประเทิน มหาจันทร์ (2531) กล่าวว่า “เด็กทุกคนมี จิตจำกัดความสามารถในการสร้างสรรค์ด้านศิลปะที่แตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็สามารถ ปรับปรุงและพัฒนาความสามารถขึ้นได้ภายในขอบเขต และความสามารถของตนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เด็กเล็กๆ ยังมีการสร้างสรรค์ และต้องการแสดงออกทั้งด้านความคิดและความรู้สึกต่างๆ ศิลปะเป็นทางเลือกหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการ โอกาสได้แสดงออกทั้งยังสามารถ

ถ่ายทอดความรู้สึก ความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ สิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน”

เดอ ฟรานเชสโก (De Francesco, 1958) กล่าวว่า “ การแสดงออกทางศิลปะในวัยเด็ก นั้นเป็นการแสดงออกตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเด็กมีการรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ ความชื่นชอบ จุดมุ่งหมายที่ต่างกันจึงมีผลทำให้เด็กมีความคิดรวบยอดต่อสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน โดยที่เด็กเลือกและตัดสินใจแสดงออกมาเป็นรูปร่าง รูปทรง สี การจัดองค์ประกอบ ที่ไม่ซ้ำแบบใครเพื่อที่จะสื่อสารกับผู้อื่น” นอกจากนี้ การแสดงออกทางศิลปะมักจะมีการเปลี่ยนแปลง และการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับวัย พัฒนาการ สภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก รวมถึงความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อความเป็นไปในสังคม รวมทั้งความต้องการของเด็ก (สุชาวดี สุภโกษะ, 2527)

พฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กๆ ทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้ คือ (เลิศ อานันทนะ, 2529)

1. พฤติกรรมแสดงออกจากโลกภายใน หมายถึง การแสดงออกจากความรู้สึกและประสบการณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็ก เด็กที่เคยพบเห็นและมีประสบการณ์กว้างขวางย่อมสามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่มีมุมมองว่างเปล่า หรือมีประสบการณ์คับแคบและจำกัด

2. พฤติกรรมแสดงออกจากโลกภายนอก หมายถึง การแสดงออกตามที่นิยน์ตามองเห็นจากวัตถุ หรือหุ่นที่กำหนดให้ พฤติกรรมแสดงออกจึงมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากต้นฉบับหรือของจริง ผลงานที่แสดงออกจึงค่อนข้างตายตัว ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกจึงเป็นการฝึกหัดทักษะความแม่นยำในการใช้สายตาและกล้ามเนื้อมือ

การแสดงออกทางศิลปะจึงเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก ในอันที่จะช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพหรือพลังในตัวเด็ก ซึ่งพลังนั้นจะส่งผลต่อการรับรู้ การเรียนรู้และการประพฤติปฏิบัติทุกด้าน ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงสิ่งต่างๆ ในตัวเด็กดังนี้ คือ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526)

1. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงความเติบโต การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยเฉพาะการวาดภาพนั้น เมื่อเด็กเริ่มต้นจากการขีดเส้นอย่างวุ่นวายจนค่อยๆ พัฒนาควบคุมเส้นสายให้เป็นระเบียบขึ้นเรื่อยๆ เป็นการเริ่มต้นท่าทีของการออกแบบไปสู่รูปทรงที่เลียนแบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การแสดงออกทางศิลปะเช่นนี้ย่อมเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโตของเด็กทั้งด้านร่างกาย การรับรู้ จิตใจ และการแสดงออกในตัวเด็ก

2. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัว เด็กแต่ละคนจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป เมื่อเด็กสร้างสรรค์งานศิลปะ เขาจะนำความรู้สึกนึกคิดหรือความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ผสมผสานไปกับการรับรู้ที่แตกต่างกันนั้นด้วย ผลงานศิลปะของเด็กแต่ละคนจึงสะท้อนลักษณะเฉพาะตัวหรือสะท้อนบุคลิกของเขาอย่างเด่นชัด

3. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่เด็กวาดภาพตามพัฒนาการทางธรรมชาติของเขา รูปแบบยุ่งเหยิงที่เด็กใช้เป็นสัญลักษณ์ คน ต้นไม้ บ้าน ดวงอาทิตย์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่เขาชอบ ภาพที่ปรากฏเหล่านี้จะสื่อสารความรู้สึกนึกคิด บรรยายประสบการณ์และจินตนาการของเขา การวาดภาพของเด็กจึงมีสภาพเป็นการสื่อสารข้อมูลต่างๆ ด้วยสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานศิลปะ ซึ่งอาจมีคุณค่ามากกว่าการบอกเล่า

4. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก การที่เด็กได้ทำงานศิลปะและได้แสดงออกทางศิลปะนั้น เด็กจะแสวงหาหนทางเฉพาะตนด้วยการแสดงอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดในผลงานของตนอาจจะด้วยการเน้น หรือขยายขนาดของสิ่งที่ตัวเองเห็นว่ามีความสำคัญ การแสดงออกเช่นนี้เป็นการลดความคับข้องใจและระบายความรู้สึกเก็บกดของเขาเอง

นอกจากนี้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ยังได้กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะเป็นการแสดงออกจากจิตสำนึก (Conscious) ของแต่ละคน ดังนั้นผลงานของเด็กจึงมีความซับซ้อน ยากง่ายแตกต่างกัน ซึ่งสิ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ประกอบด้วย

1. พื้นฐานทางวัฒนธรรม ที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก คือ ความเชื่อ แบบแผนหรือลักษณะการดำเนินชีวิตและกิจกรรมของคนในสังคม ศิลปะเด็กจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ทั้งในแง่การสะท้อนถ่ายทอดสภาพสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ และการสร้างสรรค์ศิลปะให้เป็นรูปวัตถุทางวัฒนธรรม

2. พื้นฐานทางสภาพแวดล้อม ที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ได้แก่ ธรรมชาติ ผู้คน อาคารบ้านเรือน ฯลฯ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ในฐานะที่มีสภาพเป็นรูปธรรมนับว่ามีผลกระทบต่อการแสดงออกทางศิลปะเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งต่างๆ ดังกล่าวเป็นสื่อคล้อยและเป็นปัจจัยในการแสดงออกทางศิลปะ โดยเด็กอาจจะเสนอรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสิ่งแวดล้อม เสนอเหตุการณ์ต่างๆ หรือเสนอความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับสภาพของสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดออกมาในผลงาน

3. พื้นฐานทางความแตกต่างเฉพาะบุคคล ความแตกต่างทางเอกกัตภาพ (Individual differences) ของเด็กแต่ละคน เช่น บุคลิกภาพ สติปัญญา อารมณ์ ความนึกคิด จะมีผลไปสู่การแสดงออกที่แตกต่างกัน ทั้งเรื่องราว รายละเอียด สี ความซับซ้อน เด็กอาจจะเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่

ต่างกัน แสดงออกด้วยเทคนิคที่ต่างกัน งานศิลปะที่เด็กแสดงออกจึงมีแบบแผนเฉพาะตัวที่สะท้อนความแตกต่างทางเอกัตภาพของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะ

ดังนั้นการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ในตัวเด็กที่ถ่ายทอดออกมาในรูปของผลงานทางศิลปะ บนพื้นฐานแห่งประสบการณ์ทางสภาพแวดล้อม ของสังคม วัฒนธรรม และความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นพฤติกรรมภายนอกของเด็ก โดยการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากแบบหรือวัตถุในลักษณะการพยายามลอกเลียนแบบให้เหมือนจริง

พัฒนาการของเด็กกับศิลปะ

การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กหรือศิลปะเด็กนั้น เป็นการแสดงออกจากรายในตัวเด็กทำให้เขารู้สึกเป็นอิสระ เด็กจะแสดงออกโดยปราศจากความกลัว สำหรับเด็กแล้วศิลปะไม่ได้เป็นแค่เพียงผลงานของเขาเท่านั้นยังหมายถึงการที่เขาสื่อสารกับตัวเอง และเป็นการแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะตัวของเขาด้วย ศิลปะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับกระบวนการคิด, พัฒนาการทางด้านการรับรู้, พัฒนาการทางด้านอารมณ์, ความรู้สึก, การรับรู้ต่อสังคม และพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในการวาดภาพระบายสีที่ถูกต้อง หรือการตอบสนองความต้องการของเด็กที่ถูกวิธีนั้นจะเป็นการช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ผลงานศิลปะที่เด็กแสดงออกมาสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของเด็กแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ของครูได้อีกด้วย (Lowenfeld and Brittain, 1982)

เด็กระดับประถมศึกษาเป็นวัยที่มีอายุอยู่ในช่วง 6 ปี ถึง 12 ปี การจัดการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก วัฒนธรรมชาติและแนวคิดของเด็กเพื่อให้จัดกิจกรรมได้สอดคล้องมากขึ้น ศิลปะในระดับชั้นประถมศึกษามุ่งเน้นให้เด็กได้แสดงออกในเชิงปฏิบัติเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องการให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ งานศิลปะของเด็กระดับนี้ต้องการความเป็นอิสระจึงมีจินตนาการจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่รูปแบบความเป็นจริงตามธรรมชาติและเหตุการณ์สำคัญในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539)

เด็กในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (อายุประมาณ 9-12 ปี จัดอยู่ในขั้นเข้าสู่วัยรุ่น) เด็กวัยนี้ จะคาบเกี่ยวกับวัยแรกเริ่มและวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งพัฒนาการของเด็กวัยดังกล่าวมีลักษณะโดยสรุป ได้ ดังนี้ (สุชา จันทน์เอม, 2541)

พัฒนาการทางกาย (Physical Development) เด็กในวัยนี้มีส่วนสูงและน้ำหนักเพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เด็กหญิงจะเติบโตเร็วกว่าเด็กชาย เด็กในวัยนี้มีความสนใจในเรื่องเพศ มากขึ้น และถือว่าเป็นวัยที่มีสุขภาพดีที่สุด เด็กจะให้ความสนใจในเรื่องกีฬา การใช้กำลัง ชอบในการผจญภัยหรือต่อสู้

พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางกาย อย่างรวดเร็วจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของเด็กด้วย เด็กวัยนี้สามารถยอมรับ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ถือเป็นแนวทางปฏิบัติได้ เด็กเริ่มมองทุกอย่างอย่างมีเหตุผล มีความคิดเห็น เกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา รู้อะไรถูก รู้อะไรผิด รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น เด็กวัยนี้ควรได้รับการช่วยเหลือให้สามารถควบคุมอารมณ์และปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ มิฉะนั้น อาจกลายเป็นเด็กที่มีอารมณ์รุนแรงหรือเจีบบขริมได้ เด็กมีความต้องการเพิ่มขึ้นจากวัยเด็กตอนกลาง หลายอย่าง เช่น อาหาร การพักผ่อน และกีฬา ความเข้าใจในการเจริญเติบโตตามธรรมชาติและยัง ต้องการความรักความอบอุ่น การยกย่องจากผู้ใหญ่

พัฒนาการทางสังคม (Social Development) เด็กในวัยนี้ทั้งหญิงและชายจะเล่นกัน น้อยลง เริ่มมีการเข้ากลุ่มแบ่งแยกเพศ ต้องการให้กลุ่มยอมรับตนเอง เริ่มปลีกตัวออกจากบุคคลใน ครอบครัวเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่เข้ามายุ่งเกี่ยวในเรื่องส่วนตัว ชอบความเป็น อิสระ เด็กในวัยนี้จะเรียนรู้แก้ปัญหาจากประสบการณ์จากการเล่น และยึดการเล่นเป็นการระบาย ความเครียด เพราะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเป็นความต้องการของร่างกายและจิตใจ ผู้ใหญ่ควรหากิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้กับเด็ก เช่น เด็กชายวัย 10 ขวบ จะสนใจการเล่นเป็นทีม การ เล่นกลางแจ้งที่มีกฎเกณฑ์ ใช้ความว่องไวโลดโผน ในเด็กหญิงชอบการครีวและการแสดงเกี่ยวกับ เรื่องจริง กิจกรรมต่างๆ จึงนับว่าเป็นประโยชน์มากสำหรับเด็กในวัยนี้

พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development) เด็กในวัยนี้มีความสามารถในการ ใช้เหตุผลมากขึ้น มีความสามารถในการใช้คำพูดที่เป็นนามธรรมสูง สามารถเข้าใจความหมายต่างๆ ได้ดีขึ้น ความจำพัฒนาขึ้น และพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มักจะ อยากรู้ อยากเห็นในทุกเรื่อง แต่จะเป็นช่วงเวลาอันสั้น และจะตั้งความหวังกับผลสำเร็จของงานสูง มาก จึงควรสนับสนุนให้ทำกิจกรรมจากง่ายไปยาก เพื่อให้เด็กได้รู้ถึงความสามารถของตนเองได้

เด็กในวัยนี้สามารถควบคุมตัวเองได้มากขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปัญหาของเด็กในวัยนี้คือ การเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น อาจเกิดไม่พร้อมกันอาจทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และสังคม เนื่องจากการปรับตัวไม่เหมาะสม จากสาเหตุดังกล่าวทำให้พบว่าพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นการเรียนรู้ส่วนหนึ่งของเด็กวัยดังกล่าวที่จะมีผลเกี่ยวข้องไปถึงพัฒนาการทางศิลปะเด็ก เนื่องจากลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กในวัยนี้ มีลักษณะเด่นดังนี้ คือ (สุชา จันทน์เอม, 2541)

1. มีความสนใจสิ่งต่างๆ นานขึ้น
2. เริ่มฟังเหตุผลของผู้ใหญ่ และต้องการให้ผู้ใหญ่รับฟังเหตุผลของตน
3. การแก้ปัญหาของเด็กมีความคิดความสามารถที่จะดำเนินการด้วยตนเองโดยการ

ตัดสินใจจะอาศัยประสบการณ์และการคิดอย่างไตร่ตรอง

4. ความอยากรู้อยากเห็น เด็กวัยนี้ชอบแสวงหาความจริง และมักชอบถามเรื่องเกี่ยวกับตนเอง
5. ความสนใจในทักษะ (Skill) ต่างๆ ต้องการงานเพื่อหาความสามารถและประสบการณ์ใหม่ๆ
6. ความคิดคำนึง การเล่นสมมุติฐานจะน้อยลง เริ่มสนใจปัญหาสังคมและโลกภายนอก ชอบอภิปรายและแสดงความคิดเห็น และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. เข้าใจเกี่ยวกับเวลา มีความแม่นยำและกว้างขวางขึ้น สามารถลำดับวันเดือนปีได้ถูกต้อง

เด็กในวัยระดับประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในช่วงเวลาแห่งความตั้งใจในการสร้างงานศิลปะ นานกว่าเมื่อครั้งอยู่ในระดับอนุบาลและชั้นประถมศึกษาที่ผ่านมา เด็กมีความต้องการที่จะรับรู้วิธีการที่จะเป็นพื้นฐานในการสร้างงานศิลปะที่กว้างขวางลึกซึ้งขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนจึงไม่ควรละเลยที่จะสร้างความรู้ที่ถูกต้องและเสริมทักษะทางด้านศิลปะให้แก่เด็กเพื่อเด็กจะได้มีพัฒนา ก้าวหน้ายิ่งขึ้น อ่ำไพ ตรีณสาร (2543) ได้เสนอแนะการสอนศิลปะศึกษาด้านการฝึกการมองเห็น ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของเนื้อหาที่จะสามารถช่วยให้เด็กมีการพัฒนาด้านศิลปะมากขึ้น และย้ำว่าเป็นหน้าที่ของครูศิลปะที่ควรถ่ายทอดความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่เด็ก ไม่ใช่ปล่อยให้เด็กเรียนรู้เองโดยขาดการเอาใจใส่จากครู เด็กวัยนี้เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมาก อยากทำอะไรได้เหมือนผู้ใหญ่ ทั้งๆ ที่ประสบการณ์และการรับรู้ยังไม่ถึง กิจกรรมทางศิลปะต้องสนองความเปลี่ยนแปลง อีกทั้งเพื่อเสนอแนะสำหรับเด็กที่ต้องการเรียนรู้สำหรับประกอบอาชีพ ศึกษาต่อ หรือเป็นงานอดิเรก นอกจากนั้นเด็กวัยนี้จะสนใจกิจกรรมที่เป็นงานอย่างผู้ใหญ่ทำ เช่น เขียนภาพจากหุ่น สเก็ตภาพ งานประดิษฐ์ งานหัตถกรรม เป็นต้น และ

มุ่งหวังที่จะให้ผลงานใช้ประโยชน์ได้เป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนฝูง (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) ประสพการณ์ทางศิลปะที่เด็กวัยนี้ต้องการ ได้แก่

1. การออกแบบ การตกแต่ง งานประดิษฐ์ การสะสมภาพเกี่ยวกับแฟชั่น กีฬา ผลงานทางศิลปะต่างๆ
2. สนใจกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะสูงขึ้นไปกว่าวัยที่ผ่านมา และมีรายละเอียด
3. สนใจเขียนภาพคนและภาพคนเหมือน สเก็ตภาพนอกสถานที่ เขียนภาพตามความคิดฝัน หรือเกี่ยวกับกิจกรรมส่วนรวมของโรงเรียน
4. สนใจความเคลื่อนไหวทางศิลปะ ทั้งอดีตและปัจจุบันของศิลปินที่มีชื่อเสียง

นอกจากนี้ ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ยังได้กล่าวถึงเด็กในระดับอายุ 10 – 12 ปี ว่าเมื่อร่างกายของเด็กเติบโตขึ้นควบคู่กับพัฒนาการด้านต่างๆ พัฒนาการด้านศิลปะของเด็กจะก้าวหน้าขึ้นเช่นกัน จากลักษณะเฉพาะของศิลปะที่เน้นในแง่ของการแสดงออกอย่างอิสระ การแสดงออกตามธรรมชาติที่เน้นอารมณ์และความรู้สึก ไปสู่การเน้นความเหมือนจริงตามธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของประสพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน เด็กจะเริ่มควบคุมรูปแบบที่แสดงออกในงานศิลปะ มีการจัดภาพจัดรูปทรงให้สมบูรณ์ขึ้น เพิ่มเติมรายละเอียดมากขึ้น มีการตรวจตราความแม่นยำ ความเที่ยงตรงมากขึ้น กล่าวโดยสรุปคือ เด็กในวัยนี้มีความพิถีพิถันทางด้านศิลปะ เน้นด้านรูปแบบมากกว่าเน้นการแสดงออก ศิลปะของเด็กวัยนี้โดยเฉพาะการวาดภาพระบายสี ส่วนใหญ่มักมีลักษณะแข็งกระด้าง ไม่มีชีวิตชีวา ไม่มีอารมณ์อ่อนไหว อาจเป็นเพราะเด็กไม่ได้แสดงออกตามอารมณ์และความรู้สึก แต่คอยระมัดระวังให้เหมือนของจริง ใช้เวลาในการวาดภาพมากขึ้น เด็กอาจลากเส้นใหม่แล้วลบตลอดเวลา ถ้าเป็นงานปั้นเด็กอาจปั้นแล้วเปลี่ยนแบบ ปั้นใหม่อยู่เสมอ เด็กมีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า และขณะทำงานก็จะมีการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่เด็กกำหนดไว้ตั้งแต่แรก เด็กจึงมีการประเมินผลงาน และตัดสินใจระหว่างการทำงานตลอดเวลา ปัจจัยสำคัญทางสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กสร้างงานศิลปะเหมือนของจริง หรือเหมือนธรรมชาติ ได้แก่ สังคม ซึ่งหมายถึง ครูอาจารย์ บิดามารดา และเพื่อนๆ ของเด็ก เพราะถ้าเด็กในวัยนี้สร้างงานไม่เหมือนจริงตามธรรมชาติก็จะได้รับคำตำหนิจากผู้ใหญ่หรือเพื่อนๆ แม้งานนั้นจะเป็นงานที่มาจากจินตนาการของเด็กก็ตามที เด็กจึงพยายามฝึกทักษะการวาดภาพเอาใจผู้ใหญ่มากขึ้น เปลี่ยนจากการแสดงออกแนวอิสระมาเป็นการแสดงออกแบบเหมือนจริง โดยอาศัยการพบเห็นภาพประกอบจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น นิตยสาร วารสาร ตำรา ภาพโฆษณา โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ ทั้งภาพถ่ายและภาพวาดเป็นประสพการณ์สร้างสมเพื่อฝึกฝนทักษะของตนเอง

ทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก

พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก เป็นกระบวนการแสดงออกทางศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก ซึ่งปรากฏอยู่ในผลงานจากวัยหนึ่งสู่อีกวัยหนึ่งอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาการดังกล่าวจะดำเนินไปช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับพื้นฐานความสนใจและความสามารถทางศิลปะ ประกอบกับสิ่งแวดล้อมและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล พัฒนาการทางศิลปะจะมีลักษณะเป็นสากล เด็กทุกคนจะมีลักษณะการแสดงออกคล้ายๆ กัน ยกเว้นกรณีที่พัฒนาการนั้นถูกสกัดกั้น อันเป็นผลให้พัฒนาการนั้นขาดช่วงหรือยุติไป (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

พัฒนาการทางศิลปะของเด็กได้มีการศึกษาค้นคว้า และมีการนำมาเผยแพร่กันมานาน ทฤษฎีพัฒนาการของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญและเป็นรากฐาน ในการศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กจากภาพที่เด็กวาดและรวบรวมผลงาน โดยได้แบ่งออกเป็นขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก โดยสรุปได้ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) เด็กที่อยู่ในขั้นพัฒนาการนี้จะมีอายุระหว่าง 2-4 ปี ซึ่งเป็นเด็กก่อนวัยเรียน ความสำคัญของขั้นนี้อยู่ที่กระบวนการมากกว่าความสำเร็จ เด็กจะมีการขีดเขียนที่ขาดความควบคุม มีการเคลื่อนไหวที่สับสนก่อนในระยะแรก ซึ่งทำให้ไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวมือกับเครื่องมือได้ถูกต้อง เด็กจะแสดงออกโดยการใช้มือป้ายหรือละเลงสิ่งต่างๆ ที่เลอะเทอะ เด็กอาจขีดเขียนแบบไร้ความหมาย เส้นต่างๆ จะแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่ขาดการควบคุม

2. ขั้นก่อนวาดภาพที่เป็นเรื่องราว (The Preschematic Stage) เด็กที่อยู่ในขั้นนี้จะมีอายุระหว่าง 4-7 ปี หรือบางคนอาจเลยไปถึงอายุ 8 ปี เด็กที่อยู่ในขั้นนี้จะถือตนเองเป็นศูนย์กลางของสิ่งต่างๆ สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นปรากฏในภาพจะขึ้นอยู่กับความรู้สึกของตนเอง ไม่ใช่ตามที่เขามองเห็นเท่านั้น เด็กจะเริ่มเปลี่ยนจากกิจกรรมการเคลื่อนไหวมาสร้างความสัมพันธ์ของภาพที่ขีดเขียนกับสิ่งแวดล้อม ภาพที่ขีดเขียนนี้เริ่มสื่อความหมายได้มากขึ้น และจะพัฒนาเรื่อยๆ ตามขั้นอายุและวุฒิภาวะของเด็ก

การวาดรูปคนเขียนวงกลมเป็นสัญลักษณ์ของหัว มีเส้นยาวเป็นแขนขาในระยะต้น การใช้ช่องไฟไม่มีระเบียบ เด็กไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ สิ่งที่เด็กเขียนลงในภาพจึงกระจัดกระจายไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน, การใช้สี เด็กจะใช้สีตามอารมณ์ การใช้สียังไม่มีการใช้เกี่ยวโยงใดๆ ระหว่างสีที่เด็กใช้เขียนภาพกับสีของวัตถุที่เด็กเห็นจริง, การออกแบบ เด็กยังไม่เข้าใจการออกแบบจึงไม่มีการออกแบบในขั้นนี้

3. ขั้นการวาดภาพได้เป็นเรื่องราว (The schematic Stage) หรือขั้นการวาดภาพได้คล้ายคลึงของจริง เด็กที่อยู่ในขั้นนี้อายุระหว่าง 7-9 ปี ในขั้นนี้เด็กจะมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น รู้จักนำตนเองเข้าไปสัมพันธ์กับคนอื่น คือค้นพบว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม เด็กในวัยนี้นิยมการเขียนเส้นฐาน (Base Line) และเส้นแสดงขอบฟ้า (Sky Line) ดังนั้น สิ่งต่างๆ ที่เด็กวาดจึงถูกจัดวางบนที่ว่างระหว่างเส้นพื้นฐานกับเส้นขอบฟ้า เด็กส่วนใหญ่จะยังคงเขียนภาพออกมาเป็น 2 มิติอยู่ แต่จะพัฒนาการขึ้นโดยใช้การเขียนภาพที่มองจากด้านข้างบ้าง จากด้านบนลงมาบ้าง แทนที่จะมองจากด้านหน้าเพียงด้านเดียว และด้วยขีดจำกัดทางความสามารถที่จะเขียนภาพ 3 มิติ ออกมาให้เหมือนจริงได้ ลักษณะการจัดวางภาพจึงเป็นการวาดภาพซ้ำซ้อน เขียนภาพไปร้อมมองเห็นทะเล สำหรับการใช้สี เด็กจะค้นพบเองตามธรรมชาติว่าความสัมพันธ์ระหว่างสีกับวัตถุไม่ใช่การเลือกตามอารมณ์ แต่เป็นสิ่งที่เห็นจริงตามธรรมชาติ

4. ขั้นเริ่มต้นวาดภาพอย่างของจริง (The Stage of Dawning Realism) เด็กในขั้นนี้มีอายุระหว่าง 9-12 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มมีนันทนาการกับเพื่อนมากขึ้น ชอบอยู่เป็นกลุ่มเป็นพรรคเป็นพวกมีความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เด็กต้องการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนเอง มีการรับรู้และการถ่ายทอดรวมถึงการเริ่มมีความคิดฝันมากขึ้นการแสดงออกทางศิลปะของเด็กในขั้นนี้จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบสัญลักษณ์มาเป็นการพยายามใช้เส้นเลียนแบบวัตถุ สิ่งแวดล้อม ที่ตนมองเห็นได้เพื่อช่วยให้การแสดงออกสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งอื่นๆ มากขึ้น

การวาดภาพมีการเน้นถึงเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ เด็กเริ่มมีการใช้เส้นอื่นๆ เข้ามาช่วยในการแสดงออกสัมพันธ์กับธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงในระยะนี้ค่อนข้างซับซ้อน และมักจะจัดระยะของวัตถุในภาพวาดของคนให้สัมพันธ์กันไม่ได้ หากขาดความร่วมมือจากครู

การจัดระยะวัตถุให้มีความสัมพันธ์กัน และทัศนคติที่ถือตนเป็นใหญ่เป็นสิ่งสำคัญในระยะนี้ การใช้สีของเด็กเริ่มมีการเปลี่ยนจากการใช้สีวัตถุแบบแข็งกระด้าง มาเป็นการใช้สีคือเด็กจะไม่เลือกใช้สีสดๆ เพียงอย่างเดียว แต่เด็กจะเริ่มรู้จักการใช้สีให้มีความสัมพันธ์กับอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตนเอง หรือตามสภาพวัตถุจริง

5. ขั้นการวาดภาพเลียนแบบ (The Age of Reasoning) เด็กจะมีอายุระหว่าง 12-14 ปี เป็นระยะที่เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ พัฒนาการในด้านสติปัญญาของเด็กเจริญพอที่จะรู้ปัญหาต่างๆ อย่างไรก็ตามก็ตีความคิดคำนึงยังไม่เท่าผู้ใหญ่ จะเห็นว่าการกระทำเป็นอย่างไร เด็กๆ อยู่ เด็กในวัยนี้จะมีความรู้สึกต่อประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ต่างกัน ช่วงสังเกต เอาใจใส่ในความแตกต่างของสี แสงและเงา ตลอดจนระยะใกล้ไกล ชอบเขียนภาพแสดงสิ่งแวดล้อม โดย

เขียนในแบบที่ตนเป็นผู้ดูงานของตนเอง และเขียนภาพได้ใกล้ความจริง เช่น เสื้อผ้ามีรอยยับตามท่าทางของผู้สวมใส่ในอิริยาบถต่างๆ การใช้ช่องไฟ เด็กเริ่มรู้จักเส้นระดับและแสดงระยะใกล้ไกล

เด็กพวกนี้ถือว่าความรู้สึกนึกคิดของตัวเองมีความสำคัญในการแสดงออกเป็นอย่างยิ่ง งานมีความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ รู้สึกว่าตนเองเป็นนักแสดงออก (Expressionist) เขียนภาพโดยการนำเอาตัวเองเข้าไปอยู่ร่วมในภาพ ชอบเขียนภาพเกี่ยวกับตนเองและความรู้สึกของร่างกายมากกว่าลักษณะภายนอกที่มองเห็น การใช้ช่องไฟเด็กเห็นความสำคัญของการแสดงออกของตน เด็กมีพัฒนาการเกี่ยวกับระยะระหว่างวัตถุได้ดีขึ้น จึงสามารถจัดความสัมพันธ์ของระยะวัตถุในภาพได้ การใช้สีของเด็ก เด็กใช้สีตามความรู้สึกนึกคิดของตน จึงทำให้สัมพันธ์กับเรื่องที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าการแสดงออกการวาดภาพของเด็กนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยของเด็กและอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม

6. ขั้นการตัดสินใจ (The Period of Decision) เด็กในขั้นนี้มีอายุระหว่าง 14-17 ปี จะมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ก่อนข้างจะสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางด้านร่างกาย จึงทำให้สามารถควบคุมการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ศิลปะต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เด็กในวันนี้จะมีช่วงความสนใจที่ยาวนานเพียงพอที่จะวาดภาพแสดงรายละเอียดได้เสร็จสมบูรณ์ เด็กในวัยนี้จะสามารถแสดงภาพตามการมองเห็นทัศนียภาพ (Perspective) ได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง เขาจึงชอบการจัดภาพที่แสดงการจัดวางองค์ประกอบที่ทับกันหรือซ้ำซ้อนกัน

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กตามระดับวุฒิภาวะในทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ มีความสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ด้วย เป็นความสัมพันธ์กับคนและสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของเด็ก นอกจากพัฒนาการทางศิลปะแล้ว กิจกรรมการวาดภาพระบายสีของเด็กนั้นพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ก็เป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดผลงานศิลปะ ซึ่ง ทอร์เรนซ์ (Torrance, 1969) ได้ศึกษาพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในวัยประถมศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

เด็กในวัยประถมศึกษาเป็นวัยที่มีอายุอยู่ในช่วง 6 ปี ถึง 12 ปี ทอร์เรนซ์ ได้แบ่งช่วงความคิดสร้างสรรค์ของเด็กออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้คือ

อายุ 6 ปี ถึง 8 ปี ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะลดลงในระยะของการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่เด็กวัยนี้จะรักการเรียน มีความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น เอาแต่ใจตนเอง ใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลาง ระยะนี้เป็นช่วงเวลาที่จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านบทเรียน นิทาน หรือการอภิปราย ผู้ใหญ่ควรช่วยให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นของตนเองและคอยตอบคำถามต่างๆ ของเด็ก

อายุ 8 ปี ถึง 10 ปี เด็กวัยนี้มีทักษะในการคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น และสามารถนำความคิดนั้นไปใช้ได้จริงๆ เด็กมักจะเรียนแบบวีรบุรุษ สามารถกระตุ้นให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือทักษะอื่นๆ เพื่อช่วยเพื่อนฝูง เด็กสามารถทำงานที่ยากขึ้นได้ รู้จักถามปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น รู้จักคิดมากขึ้น มีความกังวลใจในสิ่งที่ตนเองทำไม่ได้ และจะรู้สึกเสียใจถ้าไม่ได้รับความยุติธรรม เด็กวัยนี้ต้องการโอกาสที่จะได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ผู้ใหญ่ควรให้โอกาสนี้แก่เด็ก พร้อมทั้งแสดงให้เด็กเห็นด้วยว่าความคิดของเขาเป็นประโยชน์ แต่เด็กก็ต้องการคำแนะนำสนับสนุนและปลอบโยนด้วยเมื่อต้องทำงานที่ยากมากๆ วัยนี้เป็นวัยที่เด็กควรเรียนรู้ว่าตนเองไม่สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้

อายุ 10 ปี ถึง 12 ปี เด็กจะชอบอ่านหนังสือและอยู่คนเดียว ได้นานขึ้น สามารถอ่านหนังสือหรือใช้ความคิดได้ที่ละนานๆ เป็นวัยที่มีพัฒนาการด้านศิลปะและดนตรีได้อย่างรวดเร็ว เด็กวัยนี้มักจะชอบลองทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตนเอง มีความคิดที่ละเอียดลึกซึ้งถึงข้อปลีกย่อยต่างๆ และมีความจำดี สามารถแปลงหลักเกณฑ์ต่างๆ ได้ ลงความเห็นคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ได้ ถ้าเป็นงานที่ทำหาย เด็กควรมีโอกาสได้แสดงความสามารถด้านต่างๆ ที่มีอยู่ ระยะเวลาที่เป็นเวลาที่เหมาะสมสำรวจปรัชญาในตัวเด็ก รวมทั้งเป็นเวลาที่สมควรกระตุ้นให้เด็กหัดทำงานยากๆ และหัดตัดสินใจ

จากการศึกษาความรู้ทางด้านพัฒนาการ วุฒิภาวะทางศิลปะของเด็ก และจินตนาการทางการวาดภาพของเด็ก จะพบว่าเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีช่วงอายุระหว่าง 10-12 ปี เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของการที่เข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงอายุที่เด็กกำลังเตรียมตัวสู่วัยที่แตกต่างไปจากสภาพเดิมอย่างสิ้นเชิง พวกเขาเริ่มสนใจตัวของเขาเอง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนการวาดภาพพระบายสีครูผู้สอนควรคำนึงอยู่เสมอว่ากิจกรรมศิลปะในระดับประถมศึกษาเป็นงานของเด็กที่เกิดขึ้นตามวุฒิภาวะ ความสนใจ ครูผู้สอนจึงควรให้เด็กได้แสดงออกตามความคิดและความถนัดอย่างอิสระ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในวัยนี้จะเป็นรากฐานของพัฒนาการของเด็กต่อไป

การวาดภาพพระบายสีของเด็ก

การวาดภาพพระบายสีเป็นกิจกรรมพื้นฐานสำคัญในวิชาศิลปะศึกษา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระสนองความต้องการของตนเองได้เป็นอย่างดี การวาดภาพพระบายสีโดยทั่วไปหมายถึง การใช้อุปกรณ์ต่างๆ จี๊ด เขียน และระบายสีลงบนพื้นระนาบรองรับ ซึ่งอาจจะเป็นกระดาษหรือวัสดุอื่น การวาดภาพพระบายสี เป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่งที่ผู้วาด

สามารถถ่ายทอดความรู้สึกภายในออกมาเป็นรูปธรรมให้ผู้อื่นได้เห็นและเข้าใจเป็นอย่างดี (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525)

การวาดภาพระบายสีของเด็กๆ เป็นการเล่นชนิดหนึ่งที่มีคุณค่ากับเด็กมาก เพราะเด็กจะวาดภาพด้วยความรู้สึกของตัวเอง ให้เป็นสัญลักษณ์ ให้เป็นลวดลาย เป็นจังหวะและให้สีสันต่างๆ แทนการใช้ภาษาพูดซึ่งช่วยให้เด็กผ่อนคลายอารมณ์ได้มาก เพราะเด็กมีโอกาสดำเนินอิสระไม่ต้องอยู่ในระเบียบตลอดเวลาจึงเป็นการพักผ่อน และเป็นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย ภาพที่เด็กวาดจะเป็นภาพที่เขาชอบและสนใจในขณะนั้นๆ การที่ครูและผู้ปกครองแสดงความยินดีและชื่นชมในผลงานการวาดภาพระบายสีของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในตนเอง และการที่เขาได้ชมเชยผลงานของเพื่อนๆ จะทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นด้วย (ฉวีวรรณ กิ่งวงศ์, 2523) การวาดภาพระบายสีจึงเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกเพศทุกวัย ได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคนเพื่อพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สามารถคิดและแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ในความงาม ความประณีต ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและศิลปะวัตถุของชาติ รวมทั้งพยายามปลูกฝังให้เด็กทุกระดับได้รู้จักปรับปรุงตนเอง เพื่อทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รักความก้าวหน้าและมีรสนิยมที่ดี (เลิศ อำนันทนะ, 2523)

การแสดงออกของเด็กโดยการวาดภาพระบายสีนั้น เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์โดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อแสดงอารมณ์ของคนที่ออกมาในรูปแบบของจินตนาการตามประสบการณ์ และพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยซึ่งเด็กมักจะถ่ายทอดออกมาโดยใช้สี เส้น รูปทรงต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องสื่อความหมาย ความเข้าใจ ความรู้สึกของตน นักจิตวิทยาได้ศึกษาที่มาของสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏในภาพวาดของเด็ก และสรุปได้ว่า ที่มาของสัญลักษณ์เหล่านั้นคือ อารมณ์และความรู้สึกของเด็ก (สมพร รอดบุญ, 2525) เส้นจากการขีดเขียนของเด็กล้วนมีความหมายเพราะเป็นพื้นฐานของเด็กเมื่อเด็กเจริญวัยขึ้นเด็กจะใช้นิยามการขีดเขียนนี้ทำเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น เส้นผม ใบไม้ การขีดเขียนจึงเป็นความพึงพอใจในการเคลื่อนไหว การใช้แขน มือ และลำตัว เด็กจะมองผลงานของตนเองด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความคิดสร้างสรรค์ของตน

จิตวิทยาการวาดภาพของเด็ก

การวาดภาพระบายสีของเด็กเป็นแนวทางหนึ่งที่จะศึกษาความคิดความอ่านของเด็ก ซึ่งผลงานของเด็กจะแสดงให้เห็นถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การวาดภาพของเด็กจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ภาพเป็นเสมือนสื่อของการแสดงออกในรูปแบบการรับรู้และกลไก

โดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์และการสื่อสารมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อมโนทัศน์เริ่มถูกจำกัด ความหมายและถูกบังคับด้วยการรับรู้ทางสายตาแล้ว รูปที่เด็กวาดก็เริ่มมีความเด็ดขาดและแบ่งเป็น จำพวกได้มากขึ้นด้วย จนกระทั่งความคิดของเด็กเหล่านี้พุ่งชนเกินความสามารถของเขา เด็กก็จะ เริ่มใช้วิจารณ์ญาณของตนเองเข้ามาแทรก ในการวาดภาพที่ค่อนข้างยากเด็กต้องการฟังสิ่งที่ มองเห็นด้วยตามากขึ้น ทำให้เขาพยายามวาดให้สำเร็จโดยใช้การทดลองหรือการเลียนแบบจาก ภาพถ่ายและภาพวาด

ภาพวาดจะกลายเป็นเหมือนการแสดงออกทางสุนทรียะภาพสำหรับเด็กโต วัยรุ่น และ ผู้ใหญ่ ในเด็กที่เล็กกว่าก็จะสร้างมโนทัศน์ทางสุนทรียะที่เป็นนามธรรม แต่เป็นเพียงระดับมโน ทัศน์ขั้นต้นเท่านั้น และในเด็กเล็กๆ ภาพวาดก็แสดงถึงความชอบหรือความรู้สึกเช่นกัน แต่เป็น ระดับการแสดงออกตามลำดับพัฒนาการเท่านั้น สำหรับเด็กโตกว่าและวัยรุ่นสามารถใช้เทคนิค คติกิจกรรมในรูปของคำนิยามเพิ่มเข้าไปกับภาพที่เห็นจริงได้ด้วย (Harris, 1963)

นอกจากนี้แล้วการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของเด็กนั้น วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2536) และ สม พร รอดบุญ (2538) ยังมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ศิลปะของเด็กนั้นเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน อย่างหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก เป็นการถ่ายทอดจินตนาการ ความคิด อารมณ์ และความรู้สึก ออกมาเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่สื่อความหมาย สื่อถึงเรื่องราวเนื้อหาให้เป็นที่ประจักษ์ ศิลปะเด็ก เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมการแสดงออก ซึ่งมีพัฒนาการไปตามวัยและประสบการณ์ ในการ แสดงออกโดยการสร้างสรรค์ศิลปะนั้น เด็กจะวาดภาพจากความคิดและความรู้สึกผ่านกระบวนการ ที่ต้องใช้ทักษะ จนได้ผลงานที่ตนเองพึงพอใจในการสร้างสรรค์ การที่เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติจากการลากเส้นตั้งแต่เริ่มต้นในการวาดครั้งแรกไปสู่การวาดภาพในครั้งต่อไป เด็กทุก คนจะต้องผ่านขั้นตอนของพัฒนาการในทำนองเดียวกัน ขั้นตอนการเหล่านี้จะเปลี่ยนไปบ้างทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล

บทบาทและแนวทางในการวาดภาพระบายสี

ภาพวาดของเด็กเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงความคิดของเด็กต่อวัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นความเข้าใจของเด็กที่มีต่อสิ่งๆ นั้น โดยเด็กจะนำความเข้าใจของตนเองมาทำการลำดับชั้น แยกแยะความแตกต่างต่างในรายละเอียดเฉพาะของวัตถุในสิ่งที่เขารับรู้ และแบ่งชั้นเมื่อเขาวาด สิ่งที่เขาคุ้นเคยโดยจะมีรายละเอียดของวัตถุที่เด็กรับรู้และลักษณะสำคัญในแต่ละชั้น เมื่อเด็ก สามารถแสดงถึงลักษณะของแต่ละชั้นได้นั้นคือ เด็กจะมีรูปแบบของความคิดที่เป็นนามธรรม เกิดขึ้น (จิราพันธ์ ประเสริฐศรี, 2535) ในการวาดภาพของเด็กนั้นนักวิชาการได้ทำการศึกษาและ

รวบรวมแนวทฤษฎีในการวาดภาพ รวมถึงบทบาทและขั้นตอนกระบวนการในการทำงาน ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นที่สำคัญ ได้ดังนี้คือ

ฟรีแมน (Freeman, 1972) ได้มีการนำเสนอถึงความสำคัญของขั้นตอนกระบวนการวาดภาพของเด็ก และได้รับการยอมรับและความสนใจ โดยเขาพิสูจน์ให้เห็นว่า ขั้นตอนในการวาดภาพเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อผลสำเร็จของผลงาน กอมบรีค (Gombrich), ซอมเมอร์ (Sommers) ได้กล่าวถึงปัญหาในการวาดภาพของเด็กว่า บ่อยครั้งที่พบว่าเด็กมักจะมีปัญหาในการวาดภาพหรือวาดผิดพลาด เหตุผลส่วนหนึ่งมาจาก การวาดภาพที่อาศัยเพียงความทรงจำอย่างเดียวซึ่งไม่เพียงพอต่อการวาดภาพ เนื่องจากการมองเห็นในส่วนจายละเอียดไม่ถูกต้องเพียงพอ จึงทำให้เกิดข้อบกพร่องในการทำงานได้ การวาดภาพของเด็กนั้น จะเริ่มจากการสร้างวงกลมและต่อเติมขา โดยการขีดเป็นเส้นยาวๆ 2 เส้น ซึ่งเรียกว่า “ภาพลูกอ๊อด” (tadpole) ต่อมาการวาดได้พัฒนาให้เห็นถึงความแตกต่างในส่วนลำตัวและหัว และมีแขนเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา การวาดภาพของเด็กจะมีการต่อเติมรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น มีสัดส่วนที่ถูกต้องเมื่อเด็กอายุมากขึ้น และการที่ภาพวาดของเด็กได้มีการต่อเติมรายละเอียดที่มากขึ้น และมีองค์ประกอบที่ดีที่เพิ่มขึ้นตามอายุและประสบการณ์ของเด็กนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการควบคุมการเคลื่อนไหวและการวางแผนงานของเด็กดีขึ้น อีกทั้งพัฒนาการในการวาดภาพของเด็กส่วนหนึ่งมาจากการลอกเลียนแบบภาพอีกด้วย

นอกจากนี้ วิสตัน และวิสตัน (1982) ยังพบว่า ในการวาดภาพของเด็กนั้นส่วนใหญ่จะมาจากสิ่งที่เด็กเคยพบเห็น และมาจากการลอกเลียนแบบ บ่อยครั้งที่พบว่าเด็กจะเลือกวาดภาพจากของจริง และจากการศึกษาการวาดภาพของเด็ก ส่วนใหญ่พบว่า จะวาดภาพจากสิ่งที่ตนเคยเห็นมาก่อน โดยนำมาลอกแบบหรือนำมาดัดแปลงใหม่ ซึ่งอิทธิพลทางวัฒนธรรมมีผลต่อการวาดภาพของเด็ก ภาพจะมีความแตกต่างกันไปตามอิทธิพลที่ต่างกัน ดังจะเห็นได้จากลักษณะการลอกเลียนแบบของเด็ก

วิธีการวาดภาพระบายสีของเด็ก

การวาดภาพของเด็กเริ่มต้นจากการลากเส้นมาต่อเนื่องกัน จนกลายเป็นรูปภาพต่างๆ ในลักษณะง่ายๆ แล้วค่อยเพิ่มเติมรายละเอียด ในการทำงานของเด็กนั้น เด็กจะเริ่มทำงานจากบน ลงล่าง (Top to Bottom) อย่างต่อเนื่องในการสร้างงาน ซึ่งในวิธีการสร้างงานดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการวาดภาพในส่วนที่วาดเสร็จแล้วซึ่งจะช่วยให้ไม่ถูกปิดบังโดยมือที่วาด และยังเป็นการบอกตำแหน่งที่ตนกำลังวาดอีกด้วย การนำเอาวิธีการวาดภาพดังกล่าวมาใช้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะมีผลต่อผลสำเร็จของงาน

นอกจากนี้แล้ว ประภัสสร นิยมธรรม (2523) กล่าวว่า การจัดวางตำแหน่งของภาพที่เด็กชอบวาด มีอยู่ 17 แบบ ซึ่งจำแนกได้ดังนี้คือ

1. วาดเต็มไปหมดทั้งหน้ากระดาษ
2. เริ่มจากจุดศูนย์กลางบางทีก็เล็ก บางทีก็ใหญ่ แต่อยู่ตรงกลางกระดาษ
3. วาดเต็มกระดาษ แต่เว้นช่องว่างบริเวณขอบกระดาษไว้เป็นกรอบ
4. วาดอยู่ในแนวเส้นตั้ง โดยใช้กระดาษเพียงครึ่งเดียว
5. วาดอยู่ในแนวเส้นนอน โดยใช้กระดาษเพียงครึ่งเดียว
6. วาดภาพทั้งสองข้างนอกกระดาษอย่างมีความสมดุลย์
7. วาดภาพอยู่ในเส้นทแยงมุม ลักษณะการวาดจะอยู่ในกรอบรูปสามเหลี่ยม
8. วาดอยู่ในลักษณะเส้นทแยงมุม แต่เส้นจะลั่นออกมาทางอีกครึ่งหนึ่ง ของเส้นทแยงมุม
9. วาดภาพอยู่ในแกนกลางของเส้นทแยงมุม และกระจายไปอย่างราบเรียบสม่ำเสมอ
10. ภาพที่วาดออกมาจะปรากฏสองในสามส่วนของกระดาษจะเห็นเส้นที่เขียนแยกจากกันอย่างเด่นชัด

11. ภาพจะอยู่ในกระดาษเพียงหนึ่งส่วนสี่ โดยอยู่มุมใดมุมหนึ่งของกระดาษ
12. ภาพจะแผ่กระจายมุมหนึ่งเป็นรูปพัด อีกมุมหนึ่งว่างเปล่า
13. ภาพจะอยู่ในแนวโค้ง โดยใช้มุมสองด้านของกระดาษ
14. ภาพจะอยู่ในแนวโค้ง โดยใช้มุมสามด้านของกระดาษ
15. ภาพจะปรากฏในรูปปิรามิด โดยเริ่มจากมุมสองมุม อีกสองมุมว่างเปล่า
16. ภาพจะพาดในลักษณะเป็นแถบแนวนอน หรือ แนวตั้ง
17. ภาพจะแผ่กระจายเป็นรูปพัด โดยเริ่มจากตอนล่างของกระดาษ

เลิศ อำนันทนะ (2529) กล่าวว่า การวาดภาพของเด็กในลักษณะต่างๆ กันจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาวะทางอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกที่มีผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ ของเด็ก เช่น เมื่อเด็กต้องการแสดงถึงความสุขก็อาจวาดภาพคนที่ยิ้มแย้ม โดยเน้นเฉพาะตรงส่วนปากที่กำลังยิ้ม นั้น หากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความเศร้าเด็กก็จะวาดภาพใบหน้าคนซึ่งมีลิ้นตก และปากเป็นเส้นโค้งลง หรือหยดน้ำตาบนใบหน้า เรื่องราวที่เด็กนำมาแสดงในภาพนั้น ล้วนมาจากประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้ และจินตนาการของเด็กทั้งสิ้น ซึ่งเด็กจะแสดงออกอย่างบริสุทธิ์และใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อเป็นสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจอย่างตรงไปตรงมา มีลักษณะง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เด็กจึงไม่คำนึงถึงเทคนิค กฎเกณฑ์ และวิธีการ

การวาดภาพระบายสีของเด็ก เป็นการแสดงออกที่เกิดจากการสร้างสรรค์โดยผ่านสื่อต่างๆ นับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย สุนทรียภาพ การรับรู้ และความคิดสร้างสรรค์ รวมไปถึงพัฒนาการและความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวเด็ก ให้ปรากฏออกมาเพื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นสิ่งที่สะสมได้จากประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่เขาได้รับรู้ได้ การให้การศึกษาทางศิลปะเด็กนั้นมุ่งที่จะพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ดังนั้นในการเรียนการสอนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ความสามารถ ความสนใจ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีของเด็ก

จากการศึกษาขั้นพัฒนาการทางด้านศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (1987) จะพบได้ว่าพัฒนาการทางศิลปะของเด็กมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวุฒิภาวะและวัยของเด็ก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้ประเด็นทางพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กมีข้อมูลเพิ่มเติมและมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากขึ้น ผลมาจากการค้นคว้าข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กโดยนักจิตวิทยาพัฒนาการปัจจุบัน (Developmental Psychology) ที่ได้ทำการค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก

เดวิด เฮอร์ เฟลด์แมน (Feldman, 1987 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541) ได้ทำการเสนอข้อมูลที่ได้อ่านพบในด้านพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development) ที่ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมจากทฤษฎีของเพียเจต์เดิมออกไป ระบุว่า การค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันเปลี่ยนไปจากเดิม ในอดีตนั้นนักจิตวิทยาสาขาจิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology) เป็นนักจิตวิทยากลุ่มแนวคิดแบบครอบจักรวาล (Universalist) ที่เชื่อว่า พัฒนาการตามธรรมชาติเกิดกับเด็กทุกคนและเกิดขึ้นเหมือนกันในเด็กทุกชาติทุกภาษา แต่ปัจจุบันจิตวิทยาพัฒนาการแนวคิดใหม่ เป็นกลุ่มนักจิตวิทยาแนวคิดไม่ครอบจักรวาล (NonUniversalist) นักจิตวิทยากลุ่มนี้เชื่อว่าพัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับ การวางแผนแทรกเข้าสู่พัฒนาการอย่างจงใจหรืออีกนัยหนึ่งวางแผนแทรกเข้าไปสอน คือพัฒนาการหนึ่งๆ จะไม่เกิดขึ้นถึงขั้นก้าวหน้าไปจากธรรมชาติ ถ้าปราศจากเครื่องช่วยต่างๆ ที่วางแผนอย่างระมัดระวังและเป็นระบบมาสนับสนุน โดยเฉพาะสัญลักษณ์ต่างๆ ที่คิดค้นอย่างเป็นระบบ ช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ใหม่ๆ ได้

ข้อมูลที่ได้จากนักจิตวิทยาพัฒนาการแบบไม่ครอบจักรวาลนี้ ช่วยสนับสนุนถึงความสำคัญในการเรียนการสอนศิลปะอย่างเป็นระบบแบบหลักสูตรศิลปศึกษาแบบ DBAE ที่พยายามพัฒนามาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เฟลด์แมน (Feldman, 1987) มีความเห็นว่าจิตวิทยาพัฒนาการแบบใหม่

(NonUniversalist) นั้นจะช่วยในด้านพัฒนาการทางความคิดของเด็กให้ดีกว่าแนวทฤษฎีแบบเดิม (Universalist) ที่มีอยู่โดยคิดว่าจากสิ่งที่พวกเขาค้นพบจากการวิจัยทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology) ช่วงหลังนี้สามารถนำมาใช้เป็นส่วนสนับสนุนในการเรียนการสอน การค้นคว้างานวิจัยทางด้านศิลปศึกษาได้เป็นอย่างดี

หลักสูตรแบบ DBAE เชื่อว่าศิลปะปฏิบัติ (Art Production) จะเป็นส่วนช่วยนำเด็กไปสู่การเรียนรู้แกนอีก 3 แกน คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) ศิลปวิจารณ์ (Art Criticism) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ได้ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในศิลปะเพิ่มขึ้นและจะมีผลต่อวิชาศิลปศึกษา โดยสิ่งแวดล้อมและคนรอบตัวเด็กจะมีส่วนช่วยต่อการรับรู้ของเด็ก จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้พบว่า การเรียนการสอนเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าว ทำให้ทราบถึงแนวทางในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาเด็กทางด้านศิลปศึกษา นักจิตวิทยาพัฒนาการกลุ่มดังกล่าว (NonUniversalist) ยังชี้แจงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่ค้นพบอีกสิ่งหนึ่งเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กโดยกล่าวว่า พัฒนาการของเด็กนั้นไม่ใช่จะเจริญออกเอยตามวัยที่สูงขึ้นของเด็กตลอดไป เพราะเด็กจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่เกิดพัฒนาการถอยหลัง (withdraw) กล่าวคือ ในขณะที่มีพัฒนาการด้านหนึ่งสูงขึ้นพัฒนาการในบางด้านอาจต่ำลงไปแบบสวนทาง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นกระบวนการของพัฒนาการทางด้านการวาดภาพของเด็กช่วงอายุ 7-13 ปี ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เป็นลำดับขั้นซึ่งช่วงปรับเปลี่ยนพัฒนาการดังกล่าวเรียกว่า “ช่วงต่อระหว่างพัฒนาการ” (Transition) จัดเป็นระยะระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการ เป็นช่วงที่สับสนวุ่นวายในระบบเครือข่ายด้านความคิดในการวาดภาพของเด็กด้วยซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเด็กในแต่ละขั้นพัฒนาการ โดยการปรับเปลี่ยนพัฒนาการที่อยู่ระหว่างระยะนั้นจะดึงเด็กให้เกิดพัฒนาการที่ถอยลง

วิลสันและวิลสัน (Wilson and Wilson, 1982) ได้กล่าวถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อพัฒนาการทางการวาดภาพระบายสีของเด็ก ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์ทุกคนเกิดมากับแนวโน้มในการวาดวัตถุที่ง่าย และเป็นไปได้ไม่ซับซ้อน โดยบรรยายสิ่งต่างๆ จากลักษณะที่เห็น และจัดเรียงเส้น และรูปทรง จากมุมด้านขวา
2. พัฒนาการการวาดภาพระบายสี เป็นเหมือนขั้นตอนในการเจริญเติบโต ความคิดใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจะเข้าไปรวมกับความคิดเดิมอย่างซ้ำๆ ดังการค้นพบโดยบังเอิญ ซึ่งมีผลต่อการวาดภาพ
3. พัฒนาการการวาดภาพระบายสี ขึ้นอยู่กับศิลปะของวัฒนธรรมนั้นๆ

4. ความสำเร็จในการวาดภาพขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะบุคคล ความสนใจ ความทรงจำ การสังเกต ทักษะการเคลื่อนไหว จินตนาการ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ และสุนทรียภาพ
5. การเรียนรู้ ทักษะในการวาดภาพ การส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการคิด และการเรียนการสอนสิ่งต่างๆ ล้วนมีผลต่อพัฒนาการการวาดภาพระยะยาว

การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษา

วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้าน เป็นการจัดการศึกษาทางด้านศิลปะให้แก่แก่นักเรียนอย่างมีกระบวนการ โดยให้สอดคล้องจุดมุ่งหมาย ตลอดจนพัฒนาการ ความสนใจ ความสามารถของแต่ละบุคคลอันก่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ผลงานต่างๆ และผลที่เป็นนามธรรม ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และความคิดสร้างสรรค์

สภาพการเรียนการสอนศิลปะในปัจจุบัน ได้มีการพัฒนาวิชานี้ให้ผู้เรียนมีลักษณะที่ดิงาม และเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ จุดเน้นในการศึกษาศิลปะในโรงเรียน จึงเป็นการให้การศึกษาด้านศิลปะและการเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้แก่เด็ก สิ่งสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนมีคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน รูปแบบและเทคนิควิธีการสอน รวมถึงการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมและกระตุ้นเร้าให้เด็กเกิดการแสดงออก และความคิดที่เหมาะสมกับวัยและธรรมชาติของเด็ก สิ่งเหล่านี้จะช่วยช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก และมีความคิดสร้างสรรค์ การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ในระดับประถมศึกษา มีองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

บทบาท และความสำคัญของวิชาศิลปะศึกษา

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในกระบวนการศึกษานับตั้งแต่เด็กวัยก่อนเข้าเรียน ระดับอนุบาลศึกษาไปจนจบการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยได้รับการจัดไว้เป็นวิชาแกนบังคับและวิชาเลือกในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2534) อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือทางการศึกษาซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต สังคม และสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดิงามให้แก่เด็กในด้านต่างๆ

ศิลปะศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาอารมณ์ของเด็ก การจัดกิจกรรมการสอนให้เด็กอย่างถูกต้องจะช่วยพัฒนาความรู้สึกต่างๆ ของเด็กได้เป็นอย่างดี การฝึกปฏิบัติทางศิลปศึกษานั้น เป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เด็กได้แสวงหาประสบการณ์ ด้วย

กิจกรรมทางศิลปะซึ่งในกระบวนการเรียนการสอนนั้นได้มุ่งในลักษณะให้เด็กฝึกกระบวนการคิด ด้วยการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สำรวจ เปรียบเทียบ ทดลอง และแก้ปัญหา โดยนำเทคนิคต่างๆ มาสร้างสรรค์และแสดงออกทางศิลปะ การให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิดจะทำให้เด็กเกิดเขาวงกตปัญหา เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ (กรมวิชาการ, 2535)

ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นกระบวนการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ วิธีการสอนศิลปศึกษาจึงต่างจากวิชาสามัญทั่วไป เพราะลักษณะวิชาศิลปศึกษาจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด การฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริงและคิดค้นการแก้ปัญหา (อารี สุทธิพันธ์, 2528) โดยนำไปสู่การสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กให้มีพฤติกรรมที่ดีงาม ส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ อีกทั้งการเรียนศิลปะในระดับประถมศึกษายังเป็นการวางรากฐานการเรียนรู้ให้มีความเข้าใจ และสามารถสร้างประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ได้ตามวุฒิภาวะและความสามารถเฉพาะตัว (เกษร ธิตะจารี, 2542)

วิรัตน์ พิชญ์บุญ (2536) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษาต้องมีความสอดคล้องกันกับปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทางศิลปะแบบต่างๆ ซึ่งจัดตามความยากง่ายให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละวัย เพื่อฝึกฝนให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามทางศิลปะ การเรียนและการปฏิบัติกิจกรรมศิลปศึกษาจึงมีความสำคัญมาก

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองที่ดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้คือ (กรมวิชาการ, 2535)

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียน ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

โครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มวิชา ได้แก่

1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมลักษณะนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี
4. กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่ประกอบไปด้วยวิชา จริยศึกษา พลศึกษา ศิลปะศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ ลูกเสือ ยุวกาชาด เป็นกลุ่มประสบการณ์ ที่มีจุดมุ่งหมายส่งเสริมด้านคุณลักษณะนิสัยโดยตรง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมและบุคลิกภาพ เน้นการเป็นคนช่างคิด ช่างทำ และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักการเกี่ยวกับความดีและความงาม การรักษาสุขภาพกายและจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออก และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวที รักการทำงาน เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
4. มีความสนใจแสวงหาความรู้และรูปแบบการทำงานใหม่ๆ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหา เพื่อการทำงาน และดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตัวเองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรซึ่งบรรจุอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย อันเป็นวิชาที่สามารถสร้างเสริมและสร้างรากฐานที่ดีให้กับเด็กระดับประถมศึกษา ในด้านพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมีจุดประสงค์เฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ คือ

1. ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน
3. ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ให้รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

โครงสร้างของวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตร มีโครงสร้างในแต่ละช่วงระดับชั้น ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2535)

1. ระดับชั้น ป.1 – 2 (บูรณาการอยู่ในหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 6 หน่วย)
 - หน่วยที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว
 - หน่วยที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่เรียน
 - หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ
 - หน่วยที่ 4 พัฒนาความสามารถของตนเอง
 - หน่วยที่ 5 ครอบครัวยิ้มมีสุข
 - หน่วยที่ 6 โรงเรียนดีมีวินัย
2. ระดับชั้น ป.3 – 4
 - การเขียนภาพระบายสี
 - การปั้นและการแกะสลัก
 - การพิมพ์
 - การสร้างสรรค์ด้วยเศษวัสดุ
3. ระดับชั้น ป.5 – 6
 - การเขียนภาพระบายสี
 - การปั้นและการแกะสลัก
 - การพิมพ์
 - การสร้างสรรค์ด้วยเศษวัสดุ
 - การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ

จุดประสงค์และแนวทางในการจัดกิจกรรมการวาดภาพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6

เพื่อให้เห็นคุณค่าของความงามของธรรมชาติ ศิลปะของไทย ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะสากล เกิดความรู้สึกชื่นชมในความงามของธรรมชาติและภาคภูมิใจในความประณีต เห็นความแตกต่าง และสามารถคิดและแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ในความงาม ความประณีต ความเพลิดเพลิน ชื่นชม และภูมิใจในศิลปะไทย ขอมรับคำติชมและแก้ไขข้อบกพร่อง

แนวทางในการจัดกิจกรรม ฝึกแสดงออกโดยใช้เส้น รูปทรง สี แสงเงา ทดลองสีและเทคนิคต่างๆ ให้เป็นรูปแบบธรรมชาติ ศิลปะของไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากลด้วยการออกแบบโดยใช้จินตนาการและประสบการณ์ อภิปรายผลของการปฏิบัติและความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการวาดภาพระบายสี ฝึกวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน ขอมรับ ให้กำลังใจ ชี้ข้อบกพร่อง

จากจุดประสงค์ของวิชาศิลปะศึกษา และจุดประสงค์ของกิจกรรมการวาดภาพระบายสี จะพบว่าหลักสูตรได้เน้นคุณค่าของการฝึกปฏิบัติกิจกรรมศิลปะในระดับประถมศึกษาไว้ 3 ด้านคือ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชราช, 2526)

คุณค่าทางจิตใจ (Spiritual Values) ได้แก่ รสนิยมที่พึงมีต่อศิลปะ การชื่นชมต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าความงาม

คุณค่าทางกาย (Physical Values) ได้แก่การแสดงออกด้วยการริเริ่มสร้างสรรค์ การแสดงออกตามความถนัดและความสามารถเฉพาะบุคคล รวมทั้งการได้มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน

คุณค่าทางสังคม (Social Values) ได้แก่ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและสังคมของเด็ก กิจกรรมศิลปะแต่ละประเภทจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาในด้านต่างๆ กระบวนการทำงานศิลปะจะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นส่วนสัมพันธ์กับการเรียนรู้ เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้เป็นคนประณีต ละเอียดอ่อนและเมื่อฝึกฝนจนเกิดความชำนาญแล้วจะนำไปสู่ทักษะ ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะอย่างของเด็กในอนาคต การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออก ริเริ่มสร้างสรรค์ การส่งเสริมดังกล่าวจะบรรลุผลได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่หรือตัวครูในการที่จะให้ความสนใจพัฒนาศิลปะเด็กอย่างจริงจัง รวมถึงยุทธวิธีการสอนศิลปะ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมและกระตุ้นเร้าให้เด็กเกิดการแสดงออกและความคิดที่

เหมาะสมกับวัย และธรรมชาติของผู้เรียนแล้ว จะช่วยให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป็นเยาวชนที่มีศิลปะนิสัยและเป็นส่วนหนึ่งในบุคลิกภาพของเขา

ทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษา

ในการสอนศิลปศึกษานั้น องค์ที่เกี่ยวข้องล้วนมีความสำคัญในการที่จะส่งเสริมให้การเรียนการสอนเป็นที่พึงประสงค์ ทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีรากฐานมาจากการพิจารณาสาระจากศิลปะและปัจจัยร่วมต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา อาเธอร์ เอฟแลนค์ (Efland, 1979) ได้วางเค้าโครงทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษาโดยวิเคราะห์จากปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะ และใช้ปัจจัยเหล่านี้เป็นหลักในการเปรียบเทียบและประสานกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ จากนั้นจึงเทียบเคียงกับทฤษฎีทางจิตวิทยา ทฤษฎีการสอน และในที่สุดจึงนำเสนอทฤษฎีในการสอนศิลปะศึกษา ดังนี้

เอฟแลนค์ ได้เสนอองค์ของวัฏจักรทางศิลปะศึกษา คือองค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะ (The elements in the total situation of a work of art) ซึ่งประกอบด้วย

1. ตัวงานศิลปะ (the work of art itself)
2. ศิลปิน (the artist)
3. ผู้ชมงานศิลปะ (the audience)
4. สาระหรือความเป็นสากลในงานศิลปะ (the universe)

ถึงแม้ว่าทุกสถานการณ์ทางศิลปะจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่กล่าวถึงนี้ แต่นำหนักการเน้นแต่ละองค์ประกอบอาจจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดยืนของกลุ่มบุคคลในการให้ความสำคัญตามความถนัดหรือตามบทบาทเฉพาะอย่าง เช่น นักวิจารณ์จะมุ่งการแยกแยะ วิเคราะห์ และประเมินค่างานศิลปะตามหลักและวิธีการของตน ในขณะที่บุคคลกลุ่มอื่นๆ เช่น ครูศิลปะ จะมีจุดยืนและให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบหนึ่งๆ แตกต่างกันไป

เมื่อพิจารณาโดยยึดองค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะดังที่กล่าวถึงข้างต้น เป็นแกน เอฟแลนค์ ได้เสนอแนวทางโดยนำไปเทียบเคียงกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ 4 แนว ดังนี้คือ

1. ทฤษฎีมีเมติก (mimetic theories)

เป็นแนวทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความเป็นสากล หรือธรรมชาติ การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะในแนวนี้คือ การพิจารณาระดับความใกล้เคียงหรือความเหมือนกับต้นแบบในความ

สากลจากธรรมชาติ หรือจากชีวิต ดังนั้นวิถีทางการสร้างงานศิลปะของศิลปินที่ทำงานตามแนวเมตริกนี้คือ ลอกเลียนแบบให้เหมือนจริงให้ได้มากที่สุด

2. ทฤษฎีเพรกเมติก (pragmatic theories)

เป็นแนวทางที่มีผู้ชมเป็นแกนกลาง เน้นกระบวนการหรือการเป็นสื่อกลาง ดังนั้น งานศิลปะในแนวนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ทำให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวผู้ชม การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะในแนวเพรกเมติกคือ การพิจารณาตามระดับที่งานศิลปะจะสามารถสร้างความพึงพอใจ หรือความรู้สึกหนึ่งๆ ในตัวผู้ชม หรือประสิทธิภาพของงานศิลปะในการให้สาระความรู้แก่ผู้ชม ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักหรือแนวทางในการประเมินคุณค่าของงานศิลปะต่อไปในภายหน้า

3. ทฤษฎีเอกเพรสซิฟ (expressive theories)

เป็นแนวทฤษฎีที่ยึดตัวศิลปินผู้สร้างงานศิลปะเป็นศูนย์กลาง ความหมายของศิลปะตามแนวนี้คือ การแสดงออกตามอารมณ์หรือความรู้สึกของศิลปิน ดังนั้นการประเมินคุณค่าของงานศิลปะในแนวนี้ คือการพิจารณาจากระดับที่งานศิลปะสามารถแสดงออกซึ่งอารมณ์ของศิลปิน

4. ทฤษฎีออบเจกทีฟ (objective theories)

เป็นแนวทางที่ยึดงานศิลปะเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ เป็นแนวทฤษฎีที่มีความเชื่อว่างานศิลปะเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวของมันเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก คุณค่าดังกล่าวอาศัยเพียงหลักและกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในตัวงานศิลปะเอง

จากการวางแนวคิดโดยใช้สถานการณ์ทางศิลปะ ประสานกับแนวทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ตามโครงสร้างดังกล่าว จากจุดนี้เพื่อเป็นการโยงเข้าสู่แนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา เอฟแลนส์ได้นำแนวทฤษฎีทางจิตวิทยาามประมวลให้เห็นสภาพ และธรรมชาติในการเรียนรู้ให้ชัดเจนขึ้น ทฤษฎีทางจิตวิทยาตามโครงสร้างหลักดังกล่าวสามารถแยกแยะเป็น 4 แนวทางได้ดังนี้คือ

1. จิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behavioralism Psychological)

ผู้นำกลุ่มทฤษฎีนี้คือ จอห์น บี วัตสัน (John B Watson 1878-1958) ซึ่งแนวความคิดของกลุ่มนี้เชื่อว่า พฤติกรรมในการแสดงออกทุกอย่างต้องมีเหตุผล และเหตุนี้ย่อมมาจากสิ่งเร้าในรูปใดก็ได้มากระทบอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์มีพฤติกรรม กลุ่มนี้จึงเน้นศึกษาพฤติกรรมด้วยวิธีการทดลองและการสังเกตอย่างมีระบบจนได้ข้อสรุปว่า การวางเงื่อนไข (conditioning) เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2. ทฤษฎีจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitive Psychological)

ผู้นำกลุ่มทฤษฎีนี้คือ เจโรม บรุนเนอร์ (Jerome Bruner 1960-1969) และจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) กลุ่มนี้มีความเชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนลงมือกระทำเอง หรือที่เรียกว่า “Learning by doing” วิธีการสอนจึงควรใช้วิธีการแก้ปัญหาและการค้นพบ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มพูนปัญญาของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการจำและการเรียนรู้กว่าวิธีการเรียนอื่นๆ ทำให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียนมากขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียนและพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนด้วย

3. ทฤษฎีจิตวิทยาวิเคราะห์ (Psychoanalytic Psychological)

ผู้นำกลุ่มทฤษฎีนี้คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นนักจิตแพทย์ชาวเวียนนา ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์จิตของมนุษย์ ซึ่งมีแนวความคิดว่าพลังจิตทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่าพฤติกรรมทั้งหลายที่ปรากฏมีสาเหตุเกิดจากพลังผลักดันจากอารมณ์ในการศึกษานั้นควรให้มีการระบายความในใจอย่างเสรี (free association) เพื่อให้เกิดความสบายใจ โดยผู้วิเคราะห์จะทราบสาเหตุของพฤติกรรมนั้นๆ จากการพิจารณาประสบการณ์ในอดีตเป็นสำคัญ

4. ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychological)

ผู้นำกลุ่มทฤษฎีนี้คือ ฟอน เอเรนเฟลด์ (Von Ehrenfels) ซึ่งเป็นผู้เสนอแนวความคิดครั้งแรก คำว่า “เกสตัลท์” มาจากภาษาเยอรมันซึ่งหมายถึงส่วนรวมทั้งหมด แนวคิดของกลุ่มนี้เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้จากการจัดสิ่งเร้าต่างๆ มารวมกัน เริ่มต้นด้วยการเรียนรู้โดยส่วนรวมก่อนแล้วจึงจะสามารถแยกวิเคราะห์เรื่องการเรียนรู้ส่วนย่อยทีละส่วนต่อไป กลุ่มแนวความคิดนี้เชื่อว่าความงามเป็นเรื่องของรูปแบบซึ่งเกี่ยวกับ เส้น น้ำหนัก รูปร่าง รูปทรง การรับรู้ รูปสัญลักษณ์ภายนอกเป็นผลรวมของการแสดงออกและอารมณ์

จากแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น เอฟแลนค์ได้นำองค์ประกอบวัฏจักรทางศิลปะมาประมวลกับแนวทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ และได้นำเสนอแนวทางที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ดังนี้คือ

1. ทฤษฎีมิเมติก กับทฤษฎีจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม จากแนวคิดที่ว่า ศิลปะคือการลอกเลียนแบบ เด็กจะเรียนรู้จากการลอกเลียนแบบ หรือตัวอย่าง การเรียนการสอนศิลปะนั้นครูจำเป็นต้องจัดแบบจำลองเพื่อให้เด็กลอกเลียนแบบในทุกๆ ด้าน เป็นต้นว่า การเลียนแบบการวาดของครู หรือเลียนแบบสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติตามที่ปรากฏต่อสายตา การพิจารณาหรือประเมินคุณค่านั้นจะเน้นที่ความเหมือนจริงเพียงอย่างเดียว

2. ทฤษฎีแพเรคเมติก กับทฤษฎีจิตวิทยาปัญญานิยม จากแนวคิดที่ว่าศิลปะ คือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เกิดขึ้นจากกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ทางศิลปะนั้นผู้เรียนจะตั้งสมมติฐานแล้วพยายามสร้างผลงานให้สัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ หรือผู้อื่น โดยการลงมือกระทำ ค้นพบปัญหาและแก้ปัญหาจากประสบการณ์ของตนเองในการเรียนการสอนนั้นบทบาทของครูเป็นเพียงผู้สร้างปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการแก้ปัญหาในผลงาน เพื่อนำไปสู่ผู้ชมที่จะให้เกิดความรู้สึกและเข้าใจ คล้อยตามให้มากที่สุด การพิจารณาหรือการประเมินในกลุ่มนี้จะว่าผู้สร้างงานสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ โดยไม่ต้องเน้นวิธีการหรือรูปแบบอย่างไรเนื่องจากมุ่งที่ผลลัพธ์มากกว่าวิธีการ

3. ทฤษฎีเอกเพรสซิฟ กับทฤษฎีจิตวิทยาจิตวิเคราะห์ จากแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมทั้งหลายเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกที่ถูกกระตุ้นจากความต้องการของบุคคล การแสดงออกจะออกมาจากความคิด อารมณ์อย่างอิสระเสรี การสอนจึงไม่ใช่การจัดการหาแบบจำลองให้เด็กเด็กลอกเลียนแบบ และไม่ใช่การกำหนดปัญหาให้นักเรียนแก้ไข แต่เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกในสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใต้สำนึก การประเมินคุณค่างานจะไม่มีเกณฑ์หรือรูปแบบที่มาวัดตายตัว เพราะงานศิลปะแนว Expressive คุณค่าของงานอยู่ที่ “การแสดงออกอย่างบริสุทธิ์” ของตัวผู้สร้างงานศิลปะ

4. ทฤษฎีออบเจกทิฟ กับทฤษฎีจิตวิทยาเกสทอลท์ จากแนวคิดที่ว่า งานศิลปะเป็นสิ่งที่มีมองโดยภาพรวมมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวของมัน งานศิลปะจะต้องมีโครงสร้างจากองค์ประกอบย่อยมาร่วมกัน การสอนนั้นครูควรให้นักเรียนได้เรียนรู้ลักษณะของงานศิลปะตามความจริง กำหนดสถานการณ์ที่ให้นักเรียนค้นพบความแตกต่างทางโครงสร้าง และการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การพิจารณาประเมินคุณค่าผู้ประเมินต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะและองค์ประกอบร่วมต่างๆ จึงจะสามารถตัดสินงานชิ้นนั้นๆ ว่ามีคุณค่า และสมบูรณ์แบบมากน้อยเพียงใด

จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษาของ เอฟแลนค์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และเห็นความสอดคล้องของแนวทฤษฎีการสอนศิลปศึกษากับเทคนิคหวมความคิดหกใบ พบว่าแนวคิดทางศิลปศึกษาที่อาจจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้นั้นคือ ทฤษฎีแพเรคเมติกกับทฤษฎีปัญญานิยม และทฤษฎีเอกเพรสซิฟกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซึ่งมีแนวคิดร่วมกันว่าพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์เกิดจากพลังผลักดันทางอารมณ์ ความคิด ที่อิสระ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเอง ค้นพบปัญหา และแก้ปัญหาจากประสบการณ์ของตนเอง ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้กำหนดปัญหา หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความคิด อารมณ์

ความรู้อย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับแนวการสอนของเทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงออกตามความคิดของตนเอง เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและการสร้างสรรค์

การจัดการเรียนสอนวิชาศิลปะศึกษาให้แก่เด็กระดับประถมศึกษาให้ได้ผลนั้น ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในวิชาศิลปะศึกษาอย่างถูกต้อง สามารถสร้างงานทางศิลปะได้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีสอน และมีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก ทั้งนี้เพราะเหตุว่า การสอนศิลปะให้แก่เด็กนั้น แตกต่างจากการสอนให้แก่ผู้ใหญ่ ดังนั้น ในการสอนศิลปะให้แก่เด็ก ครูผู้สอนจึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเด็ก เพราะในการสอนนั้นสามารถปลูกฝังทัศนคติ นิสัย ความคิด และแบบแผนแห่งพฤติกรรมให้แก่เด็ก เนื่องจากในช่วงระดับประถมศึกษาเป็นช่วงเวลาแห่งพัฒนาการที่มีความสำคัญยิ่ง และพัฒนาการต่างๆ ที่ครูผู้สอนศิลปะเป็นผู้ช่วยส่งเสริมขึ้นนี้ จะติดตัวเด็กไปจนเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นการเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

รูปแบบ และวิธีการสอนศิลปะศึกษา

รูปแบบการสอน

การสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ มีทักษะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการค้นหาศักยภาพความสามารถของตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางศิลปศึกษานั้น ครูผู้สอนควรได้ฝึกฝนทักษะการสอน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การอธิบายการเร้าความสนใจ การควบคุมชั้นเรียน ฯลฯ อยู่เสมอ เพราะครูแต่ละคนย่อมแตกต่างกันการสอนจะได้รับความสำเร็จไม่เหมือนกัน (อุบล ตูจินดา, 2532) นิรมล ติรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ครูเป็นผู้เลือกกิจกรรมศิลปะศึกษาให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการสอนศิลปะศึกษา ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางศิลปศึกษาที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนทั่วไปมีรูปแบบการสอนหลายรูปแบบ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบการสอนทางด้านศิลปศึกษาของ เบส (Bates, 2000) นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา แนวทางการสอนของเบสสอดคล้องกับรูปแบบการสอนของ นิรมล ติรณสาร สวัสดิบุตร (2525) และ ชาลิต ดาบแก้ว และ สุดาวดี เหมทานนท์ (2525) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การสอนแบบปลายปิดหรือการสอนแบบบอกให้โดยตรง (Closed-ended)

เป็นรูปแบบการสอนที่ครูบอกให้นักเรียนทำโดยตรง ให้ปฏิบัติตามกฎ หรือตามคำแนะนำของครูโดยตรง เช่น วิธีลอกเลียนแบบจากของจริงหรือตัวอย่างหรือแบบจากรูปที่ครูเขียนไว้ การสอนแบบนี้เป็นการสอนตามทฤษฎีเหมือนจริง (Native Realism) ซึ่งง่ายต่อการสอนและ

ง่ายต่อการตรวจสอบคุณภาพหรือการให้คะแนน โดยเน้นคุณค่าในด้านทักษะ (Skill) แสดงความแม่นยำในการใช้มือให้สัมพันธ์กับประสาทการสอนแบบนี้มีความเชื่อว่า การสอนศิลปะเป็นเรื่องของความชำนาญและผลสำเร็จของงาน กระบวนการจะเน้นที่การฝึกฝน หรือฝีมือเด็ก การสอนแบบนี้ไม่ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

2. การสอนแบบปลายเปิดหรือการสอนแบบเน้นแกนกลาง (Open-ended)

เป็นการสอนที่ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดปัญหาที่ต้องการหาคำตอบเป็นแกนกลางแล้วใช้ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เป็นเครื่องช่วยในการตอบหรือแก้ปัญหาต่างๆ ครูจะลดบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้แนะนำนักเรียน ให้หลักเกณฑ์กว้างๆ มีตัวอย่างที่หลากหลายให้นักเรียนดู นักเรียนจะทำตามเกณฑ์ที่ครูกำหนดขึ้น เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม สอนให้นักเรียนรู้จักพิจารณาปัญหารอบๆ ตัว และสามารถหาวิธีแก้ปัญหาที่ได้นั้นได้ นักเรียนมีเสรีภาพเพียงพอในด้านอารมณ์และความคิดของตนเอง รูปแบบการสอนแบบนี้จะเน้นกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียน ผลงานศิลปะที่ได้จะสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผลของกระบวนการคิดของเด็กแต่ละคน การสอนตามวิธีนี้เป็นการสอนตามหลักสูตรใหม่ ซึ่งจะคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กรู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ในการจัดการสอนนั้นครูสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ได้ เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม การค้นคว้าด้วยตนเอง และการสอนแบบหน่วยบูรณาการ เป็นต้น

3. การสอนแบบอิสระ (Laissez-faire)

การสอนแบบนี้เป็นการสอนแบบตรงข้ามกับการสอนแบบแรก เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำหลักการและวิธีการทำงานที่ได้เรียนรู้แล้วมาคิดสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง เน้นการสำรวจการทดลอง เป็นการสอนที่ปราศจากการบังคับหรือควบคุมเด็ก ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกอย่างเต็มที่ในการเลือกรูปวาดหรือวัสดุเพื่อการแสดงออกให้มีความสำคัญกับกระบวนการในการปฏิบัติงาน และข้อค้นพบที่เด็กได้ในระหว่างปฏิบัติงานมากกว่าตัวผลงานที่สำเร็จ เด็กจะได้รับความเพลิดเพลิน การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป็นการสอนที่มีคุณค่าแก่เด็กดังนี้

3.1 เปิดโอกาสให้เด็กเลือกแนวความคิด หรือเนื้อเรื่องของตนเองในการแสดงออก

3.2 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระตามวิธีการของตนเอง

3.3 ให้สิทธิในการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง

รูปแบบการสอน ทั้ง 3 รูปแบบที่กล่าวมาแล้วนั้น จะมีลักษณะรูปแบบการสอนจุดเน้นกระบวนการที่แตกต่างกัน การนำรูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบไปใช้นั้นขึ้นอยู่กับบทเรียนเนื้อหาของวิชาที่จะนำไปสอน และเป้าหมายในการสอนของครูผู้สอน วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน การที่จะให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายในการสอนนั้นจำเป็นที่

ครูผู้สอนต้องประยุกต์รูปแบบการสอนให้เข้ากับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน และให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

วิธีการสอนศิลปศึกษา

วิธีการสอนและเทคนิคการสอน เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนเลือกและนำไปปฏิบัติการสอนให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ของเด็ก ซึ่งการเรียนการสอนที่ดีนั้น เลิศ อานันทนนะ (2518) กล่าวว่า จำเป็นต้องมีโครงการสอนที่คำนึงถึงความสนใจ ประสบการณ์ และความถนัดตามธรรมชาติของผู้เรียน ในขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินการไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรด้วย และการเลือกวิธีสอนมาใช้ในการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น มีหลายวิธี แต่ที่สำคัญควรยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ชวลิต ดาบแก้ว, 2526)

1. การสอนให้เด็กเกิดการสร้างสรรค์ (Creative) เด็กทุกคนมีพลังอำนาจในการแสดงออกตามทัศนะโดยนำประสบการณ์มาสร้างงานศิลปะ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) เกี่ยวกับทฤษฎีปัญญาทางศิลปศึกษาว่า การสั่งสมประสบการณ์ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด ในขณะเดียวกันครูก็มีบทบาทสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกในวิถีทางที่สังคมยอมรับ

2. การสอนตามความสนใจของเด็ก (Interest) เป็นการสอนที่ให้เด็กแสดงออกตามความสามารถของแต่ละบุคคลโดยอิสระ และคำนึงความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ ครูจัดบทเรียนโดยกำหนดหัวข้อเรื่องตามเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กสนใจ ความเชื่อเรื่องภายในบ้าน ประเพณีสำคัญในท้องถิ่น

3. การสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ (Correlate) การสอนที่มุ่งถึงพัฒนาการของความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูอาจจะจัดกิจกรรมทางศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ได้โดยใช้วิชาศิลปะเป็นตัวนำบทเรียน

วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่ครูผู้สอนนำไปใช้สอนมี 2 ประเภท คือ (ชวลิต ดาบแก้วและสุดาวดี เหมทานนท์, 2525)

1. การสอนที่ครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher centered) เป็นการสอนแบบดั้งเดิมที่ครูใช้กันมา การสอนแบบนี้ครูมีหน้าที่พูด อธิบายตัวอย่าง สาธิต หรือทดลองให้นักเรียนดูแล้วบอกให้เด็กจดจำตามที่ครูบอก ไม่คำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา และความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences)

2. การสอนที่ถือเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child centered) เป็นการสอนตามแนวหลักสูตรใหม่ ที่ต้องการเน้นให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ในสังคม การสอนของครู เป็นการคอยชี้แนวทางให้นักเรียนไปสู่จุดเป้าหมายตามความมุ่งหมายของ หลักสูตร นักเรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมหรือครูกับนักเรียนร่วมกันกระทำ การสอนที่ถือเด็กเป็น ศูนย์กลางมีหลายวิธี เช่น การสอนแบบหน่วยบูรณาการ การสอนแบบใช้ชุดการสอนต่างๆ การ สอนแบบแบ่งกลุ่มกิจกรรม การสอนแบบอภิปราย การศึกษานอกสถานที่ การศึกษาด้วยตนเอง การแสดงบทบาทสมมติ การสอนแบบโปรแกรม การสร้างสถานการณ์จำลอง การสอนแบบเล่นเกม เป็นต้น วิธีการสอนศิลปะในแบบต่างๆ นี้ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะ ของเด็ก โดยจะนำมาใช้ลักษณะใด ต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนั้นๆ ควบคู่ไปกับ พัฒนาการของ ผู้เรียน ตามวัย ความต้องการ และความสนใจ เพราะแต่ละบทเรียนย่อมมีความมุ่ง หมายแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

ชาปแมน (Chapman, 1978) กล่าวว่า การสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาชั้นนั้นเกี่ยวข้องกับ การจัดสถานการณ์ต่างๆ ครูผู้สอนจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางศิลปะ ซึ่ง ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การแสวงหาแนวคิด (Interception for an Idea) หมายถึง กระตุ้นเร้าให้คำแนะนำ หรือ สร้างแรงบันดาลใจ ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะแสวงหาแนวคิดในการแสดงออกทางศิลปะตาม วิถีทางของตนเอง

2. การวางแผนและความประณีต (Elaboration and Refinement) เป็นการสนับสนุนให้ เด็กได้คิดทบทวนเกี่ยวกับการคิด หรือการสร้างสรรคงานตนเอง เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้หรือมี ประสบการณ์ในการปรับปรุงหรือขยายแนวคิดให้กว้างขวางขึ้น

3. การปฏิบัติงานในด้านสื่อ (Execution in a Medium) คือ การสนับสนุนให้เด็กสามารถ เลือกลงมือเป็นเครื่องมือในการแสดงออก ในการสร้างงานศิลปะได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ความคิดและสามารถถ่ายทอดออกมาได้ตามต้องการ

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2535) ยังได้ระบุถึงหลักเกณฑ์การจัดการเรียนการสอน ศิลปศึกษา ครูควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียนควรยึดหยุ่นตาม เหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียน และควรจัดให้สัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุด

2. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้คิด เป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอน

ที่เห็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์ และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานกลุ่ม ฯลฯ

3. ผู้สอนควรคำนึงถึงการให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งทางวิชาการและทางปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลส่งเสริมลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข

4. เวลาที่กำหนดไว้คาบละ 20 นาที ในการจัดการเรียนการสอนให้โรงเรียนหรือท้องถิ่น กำหนดช่วงตารางเวลาเรียนเอง โดยกำหนดครั้งละกี่คาบ เป็นช่วงสั้น หรือช่วงยาว ตามความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ลักษณะเนื้อหาและกิจกรรม

5. ครูควรคำนึงเกี่ยวกับพัฒนาการ ความสนใจเป็นพิเศษของนักเรียน เด็กบางคนจะมีความสามารถมากกว่าคนอื่นในการทำงานศิลปะ และส่วนที่ครูต้องระวังคือ ครูไม่ควรที่จะละเลยส่งเสริมให้เด็กทดลองสื่อวัสดุใหม่ๆ

6. การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาที่จะส่งผลถึงทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษามีขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของผลงานแต่จะอยู่ที่การส่งเสริมความคิดริเริ่ม การขยายประสบการณ์และความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์

รูปแบบ และวิธีการสอนศิลปะศึกษาแต่ละวิธีมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันไป ซึ่งการเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมนั้นครูผู้สอนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายๆ ประการ โดยไพฑูริย์ สันลารัตน์ (2531) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกวิธีการสอนไว้ดังนี้

1. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับตัวครูมากน้อยเพียงใด ครูมีความรู้ความสนใจและความถนัดทางศิลปะด้านใดก็ควรใช้แบบนั้น และแสวงหาวิธีที่เหมาะสมกับตัวครูต่อไปเรื่อยๆ
2. วิธีสอนนั้นเหมาะกับเนื้อหาที่สอนเพียงใด
3. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการสอน
4. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับจำนวนและลักษณะของนักเรียน
5. วิธีสอนนั้นเหมาะสมกับบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

จากแนวคิดข้างต้นเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ครูผู้สอนควรมีการจัดลำดับสถานการณ์การเรียนการสอนให้เป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และต้องการที่จะเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้นั้นเกิดขึ้นได้หลายสถานการณ์ ครูจะต้องคัดสรรหา รูปแบบวิธีสอนหลายๆ วิธีมาผสมผสานกันตามจุดประสงค์แต่ละข้อของบทเรียน ถ้าครูมีจุดประสงค์หลายๆ ประการก็จำเป็นต้องมีวิธีสอนหลายๆ แบบในบทเรียนนั้นๆ (อุบล ตูจินดา, 2532) รุสซอเฟ้ และ สวอร์ทซ์ (Rueschhoff and Swartz, 1969) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะศึกษาเป็นวิชาในหลักสูตรศิลปะศึกษา เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิด

สร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคนโดยตรง และกิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากความพอใจของเด็กเอง ดังนั้นศิลปะจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะนำมาใช้เพื่อพัฒนานิสัยและการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ของเด็กให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเด็กในวัยประถมศึกษาเป็นวัยสำคัญที่จะพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพเพื่อการเจริญเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีความสุขทั้งกายและใจ

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

ศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาที่มีกิจกรรมศิลปะมากมายหลายประเภทซึ่งแต่ละกิจกรรมสามารถสนองความต้องการในการแสดงออกของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการครบทุกด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์เท่าที่แต่ละคนจะมีศักยภาพที่จะพัฒนาได้ อันเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพต่อไป การคัดเลือกกิจกรรมศิลปะศึกษาจึงเป็นภาระกิจที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูผู้จัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา

กิจกรรมการสอนในปัจจุบัน ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการเรียนการสอนมากขึ้น การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงหลักการที่สำคัญ คือการให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ เป็นผู้คิด ผู้ปฏิบัติเองมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาให้กับนักเรียนครูผู้สอนควรจัดสรรกิจกรรมที่มีลักษณะสนับสนุนให้เด็กมีประสบการณ์ที่หลากหลาย ให้เด็กได้รับอิสระในการคิดและปฏิบัติงานด้วยตนเอง ครูควรเป็นเพียงผู้ดูแล ชักจูง และเร้าความสนใจเพื่อให้เด็กแต่ละคนค้นพบสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เกษร ธิตะจารี (2543) กล่าวว่าหน้าที่อันสำคัญของครูศิลปะศึกษาในโรงเรียนคือ จะต้องเข้าใจหลักสูตร มีความรู้ทางศิลปะและสามารถกำหนดกิจกรรมที่จะต้องกระทำในการสอนศิลปะศึกษาแต่ละครั้ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนด้วย

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาให้กับผู้เรียน มีดังนี้

1. เป็นการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน โดยกำหนดกิจกรรมจากบทเรียน ให้กับนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ
2. เป็นการทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมาแล้วทุกครั้งที่ยเรียนเนื้อหาจบ ผู้สอนนอกจากจะทบทวนด้วยคำถามแล้ว ทางศิลปะจะทบทวนความเข้าใจของผู้เรียนโดยการปฏิบัติ เช่น การวาด การปั้น การพิมพ์ ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะการทำงานที่ได้เรียนรู้อ

3. เป็นการประเมินผลการสอนของผู้สอนว่าสอนได้ดีเพียงใด นักเรียนเข้าใจบทเรียนตามที่สอนหรือไม่ ครูสอนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ถ้านักเรียนทำงานได้ดี และถูกต้องก็แสดงว่าผู้สอนสอนได้ดี

การแสดงออกทางศิลปะจะช่วยให้เด็กได้สะสมประสบการณ์ที่มีต่อวัตถุและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว ซึ่งกระบวนการและประสบการณ์เหล่านี้จะมีผลต่อเนื่องไปถึงการกระทำอื่นๆ ด้วย ดังนั้นกิจกรรมศิลปะจึงมีความสำคัญในการพัฒนาทางกายให้สัมพันธ์กับระบบประสาทต่างๆ ซึ่งจะมีผลไปสู่การรับรู้ การคิด และการแสดงออกในทุกๆ ด้าน กิจกรรมศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา ได้แก่ การวาดภาพระบายสี , การปั้นและแกะสลัก, การพิมพ์ภาพ, การสร้างสรรค์ด้วยเศษวัสดุต่างๆ และการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ กิจกรรมทั้ง 5 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

ความสำคัญของกิจกรรมการวาดภาพระบายสี

การวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนวิชาศิลปะสำหรับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากการวาดภาพระบายสีเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งของเด็กในการถ่ายทอดการแสดงออกเฉพาะบุคคล เป็นการแสดงออกตามความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สะสมไว้จากประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่เด็กได้เรียนรู้มา ได้แก่ ประสบการณ์ที่ได้จากมนุษย์ด้วยกัน เช่น พ่อ แม่ ครู หรือเพื่อน จากสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน บ้าน จากเหตุการณ์ต่างๆ จากความคิดและจินตนาการ ตลอดจนจากวัตถุสิ่งของต่างๆ (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) การวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็ก ได้มีโอกาสแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ตามระดับความสามารถของแต่ละคน ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อตัวเด็กในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งพยายามปลูกฝังให้เด็กได้รู้จักปรับปรุงตนเองเพื่อทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (เลิศ อานันทนนะ, 2523)

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี เป็นกิจกรรมทางศิลปะที่สามารถแสดงให้เห็นถึงขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก และเป็นกิจกรรมเบื้องต้นของการแสดงออกของเด็ก ดังเห็นได้จากการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้จัดกิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมแรกในกิจกรรมศิลปะของทุกระดับชั้น เพราะเล็งเห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้ระบุถึงความสำคัญของกิจกรรมนี้ว่าเป็นกิจกรรมเริ่มฝึกทักษะเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่กิจกรรมศิลปะที่สูงขึ้นไป จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการวาดภาพระบายสีมี

ความสำคัญต่อเด็ก ผู้วิจัยได้รวบรวมความสำคัญของกิจกรรมการวาดภาพระบายสีไว้ดังนี้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526)

1. ช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็กที่ชอบเคลื่อนไหวได้ฝึกหัดกล้ามเนื้อและสายตา อวัยวะต่างๆ ให้ทำงานประสานกันอย่างคล่องแคล่วว่องไว พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานพอใจ และช่วยส่งเสริมความคล่องตัวในการใช้มือ ตา การสังเกต การทรงจำ และการคิดคำนึง
2. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กเรียนด้วยการกระทำ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง
3. เป็นสื่อให้เด็กมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตร่วมอยู่ในสังคมประชาธิปไตย เป็นโอกาสให้เด็กได้สนองความต้องการที่จะได้มีผู้อื่นยอมรับและเห็นความสำคัญ
4. ช่วยให้เด็กได้แสดงออกอย่างเปลือยเปลีนสนุกสนาน เพราะได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ได้แสดงความสามารถและได้เห็นผลสำเร็จจากการแสดงออกของตน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ไว้ดังนี้

การเขียนภาพระบายสี เน้นการสังเกตธรรมชาติ ศิลปะของไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากล อภิปรายผลจากการสังเกตที่ทำให้เกิดความชื่นชมธรรมชาติ ชื่นชมความงาม ความประณีตของศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่นและศิลปะสากล นำผลจากการสังเกตไปใช้ถ่ายทอดความรู้สึกให้เป็นศิลปะในรูปแบบต่างๆ ฝึกการแสดงออกโดยใช้เส้น รูปทรง สี แสง เงา ทดลองด้วยสีและเทคนิคต่างๆ ให้เป็นรูปแบบธรรมชาติ ศิลปะของไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากลด้วย การออกแบบโดยใช้จินตนาการและประสบการณ์ อภิปรายผลการปฏิบัติและความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการวาดภาพระบายสีจากธรรมชาติ ศิลปะของท้องถิ่นและศิลปะสากลฝึกวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน ยอมรับ ให้กำลังใจ ซึ่งข้อบกพร่อง

เด็กในวัยประถมศึกษา มักจะชอบกิจกรรมการวาดภาพระบายสี เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่สามารถแสดงออกทางความคิด การรับรู้ ความรู้ เด็กจะแสดงออกมาในรูปแบบที่ผู้อื่นได้เห็นและรับรู้ได้ง่าย โดยผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสื่อ วัสดุที่เด็กในวัยนี้ชอบในการแสดงออกทางการวาดภาพระบายสี ได้แก่ การวาดภาพระบายสีด้วยสีไม้ การวาดภาพระบายสีด้วยสีเทียน การวาดภาพระบายสีด้วยสีชอล์กน้ำมัน และการวาดภาพระบายสีด้วยสีโปสเตอร์ ฯลฯ การวาดภาพระบายสีของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิรัตน์ พิษณุไพบุลย์ (2529) กล่าวว่า เด็กในวัยนี้ควรได้มีโอกาสศึกษาลักษณะสิ่งแวดล้อมให้กว้างขวางขึ้น เด็กสามารถที่จะวาดภาพในลักษณะการจัดองค์ประกอบที่ซับซ้อนได้ การจัดกิจกรรมการวาดภาพระบายสีในชั้นเรียนให้เด็กนั้น ครูผู้สอนควรจัดเตรียม

อุปกรณ์ที่หลากหลาย รวมถึงวิธีการในการวาดภาพลักษณะต่างๆ ให้แก่เด็ก เนื่องจากเด็กในวัยนี้จะมีความพร้อมในการเรียน เริ่มสนใจองค์ประกอบต่างๆ ภายในภาพมีความสำคัญและมีความต่อเนื่องกัน เด็กส่วนใหญ่จะเริ่มเข้าใจส่วนต่างๆ ของแต่ละภาพ ดังนั้นในบทบาทการสอนครูควรจะให้เด็กได้เรียนรู้หลักการต่างๆ และเปิดโอกาสที่จะใช้สีต่างๆ ในการสร้างสรรค์งาน โดยเฉพาะการให้คุณค่าของแสงและเงา ควรให้เด็กได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามจินตนาการ ผนวกกับการฝึกฝนทักษะให้เด็กได้ทำความเข้าใจในงานศิลปะ โดยอาจให้เด็กได้ศึกษางานศิลปะของศิลปินเอก เพราะการที่ให้เด็กได้ศึกษาผลงานศิลปะของศิลปินเอก นอกจากจะให้เด็กได้เข้าใจถึงการทำงานศิลปะของศิลปินแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีทักษะในการวาดภาพพระบายสีที่สูงขึ้นด้วย

การวัดและการประเมินผลทางศิลปศึกษา

การวัดและการประเมินผลเป็นกิจกรรมที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอน โดยการวัดผลการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดระดับความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการเรียนและประกอบกิจกรรมทางศิลปะ และเพื่อตรวจสอบการเรียนของนักเรียนว่าเป็นไปตามที่จุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ การวัดผล (Measurement) และการประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่แตกต่างกันแต่มีความสัมพันธ์กัน โดย นิรมล ตีรสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้ให้ความหมายของการวัดผลว่าหมายถึง วิธีการที่ใช้วัดหรือตรวจสอบสิ่งที่ต้องการทราบคือ ผลการเรียนการสอนของครูแล้วได้คำตอบออกมาเป็นลักษณะที่เห็นได้หรือนับได้ วรริตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2529) ให้ความหมายของการประเมินผลคือการเอาผลของการวัด ซึ่งได้ตรวจสอบปริมาณและคุณภาพของการเรียนของนักเรียนมาประมวลและวินิจฉัย

นักวิชาการทางศิลปศึกษาได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลต้องมีการวัดและการประเมินตั้งแต่ก่อนที่จะสอน ระหว่างสอนและภายหลังจากการสอน การวัดและประเมินผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูมีความเข้าใจถึงสภาพและความต้องการของนักเรียน และทำการวินิจฉัยกระบวนการเรียนการสอน เพื่อหาแนวการสอนที่มีความเหมาะสมกับนักเรียน อย่างไรก็ตามการวัดและการประเมินผลในวิชาศิลปศึกษาควรเน้นถึงการวัดและประเมินผู้เรียนในด้านต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงรวมทั้งการพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับนักเรียนแต่ละคน

บลูม (Bloom, 1961) มีความเชื่อว่า สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อสติปัญญาของเด็กและสติปัญญาของเด็กมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล การเรียนรู้เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเงื่อนไขภายนอกตามสภาพแวดล้อม เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนเป็นผู้กระทำเอง บลูม ได้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย
2. ด้านจิตพิสัย
3. ด้านทักษะพิสัย

สอดคล้องกับ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมพฤติกรรม 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และให้เน้นการใช้กระบวนการต่างๆ ในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อจะบ่งบอกถึงสิ่งที่ต้องการพัฒนาให้กับผู้เรียนใน 3 ลักษณะ คือ (กรมวิชาการ, 2535)

1. ด้านพัฒนาการ
2. ระดับขั้นของพัฒนาการ
3. ลักษณะสมรรถภาพที่จะพัฒนา

นอกจากนี้แล้วเกณฑ์การประเมินผลของศิลปศึกษายังสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การประเมินผลตามพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ และประเมินผลพัฒนาการความเจริญงอกงามของนักเรียน ดังนี้ (Lansing, 1976)

1. เกณฑ์การประเมินผลทางพฤติกรรม

เกณฑ์การประเมินผลทางพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนศิลปศึกษา แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1.1 พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือกลุ่มความรู้ เป็นความรู้เฉพาะความรู้เกี่ยวกับ แนวทางวิธีการและหลักการ โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้คือ

- 1) ความรู้ ความจำ
- 2) ความเข้าใจ
- 3) การนำไปใช้
- 4) การวิเคราะห์
- 5) การสังเคราะห์
- 6) การประเมินค่า

1.2 จิตพิสัย (Affective Domain) คือกลุ่มของความรู้สึกความตั้งใจเรียนการตอบสนองและคุณค่าแก่การเรียนรู้ โดยมีลำดับขั้นการเกิดพฤติกรรม 5 ขั้น ได้แก่

- 1) การรับรู้
- 2) การตอบสนอง
- 3) การเห็นคุณค่า
- 4) การจัดระบบ
- 5) การสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม

1.3 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือการเปลี่ยนแปลงในรูปปฏิกิริยาโต้ตอบทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 การสื่อสารสมรรถภาพทางร่างกายและการเคลื่อนไหวของร่างกาย

2.เกณฑ์การประเมินผลทางศิลปศึกษาตามลักษณะพัฒนาการความเจริญงอกงามของนักเรียนที่แสดงให้เห็นในผลงานของนักเรียนแบ่งออกเป็น 7 ด้านคือ (Lowenfeld and Brittain, 1982)

- 1) ความเจริญงอกงามทางอารมณ์
- 2) ความเจริญงอกงามทางสติปัญญา
- 3) ความเจริญงอกงามทางร่างกาย
- 4) ความเจริญงอกงามทางการรับรู้
- 5) ความเจริญงอกงามทางสุนทรียภาพ
- 6) ความเจริญงอกงามทางความคิดสร้างสรรค์
- 7) ความเจริญงอกงามทางสังคม

Eisner (1972) ได้กล่าวถึงสิ่งที่สามารถนำมาประเมินในผลงานทางศิลปะได้คือ

1. ความชำนาญในเทคนิคที่ปรากฏในผลงาน ได้แก่ ความสามารถในการใช้และควบคุมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีทักษะ
2. สุนทรียภาพและลักษณะการแสดงออกในผลงาน ได้แก่ ลักษณะเฉพาะที่แสดงออก
3. จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ความแปลกใหม่ และความรู้สึกที่ปรากฏ

นอกจากนี้ อ่ำไพ ธีรณสาร (2543) กล่าวว่าลักษณะการใช้การวัดและประเมินผลการเรียนนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

เพื่อการรวบรวม เก็บคะแนน และรายงานผลการเรียนของนักเรียน ในกรณีนั้นครูจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการวัด และประเมินผลให้แน่นอนและชัดเจน ทั้งนี้เพราะผลจาก

การประเมินจะออกมาในรูปลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้พิจารณาประกอบกับผลการเรียนในวิชาอื่นๆ และสรุปเป็นผลการเรียนโดยภาพรวม และเพื่อรายงานผลการเรียนต่อผู้ปกครอง

2. เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนปรับปรุง และพัฒนาความสามารถในการเรียนศิลปะสำหรับในกรณีหลังนี้ คือ การแนะนำนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ และไม่มีผลโดยตรงต่อการให้คะแนน หรือการตัดสินผลการเรียน แต่เป็นเพียงเทคนิควิธีการประกอบการสอน หรือ กิจกรรมในเชิงประเมินรูปแบบหนึ่ง ข้อสำคัญคือ การเน้นการประเมินให้เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ (Positive Reinforcement)

รูปแบบการวัดและประเมินผลนั้นไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ประเมินเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการวัดและการประเมิน จะสังเกตว่าการวัดและการประเมินเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ผู้ประเมินจำเป็นที่จะต้องวางกรอบหรือหลักเกณฑ์ในการประเมินให้ชัดเจน เพราะกระบวนการนี้ในการเรียนการสอนถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เนื่องด้วยในการเรียนของนักเรียนหรือในการสอนนั้น ท้ายที่สุดการที่จะรู้ว่าผู้เรียนมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงมากน้อยแค่ไหน นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยกระบวนการในการวัดและประเมินผลเป็นตัวตัดสินที่สำคัญ เพราะจะเป็นการตรวจสอบผู้สอนด้วยการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังเป็นการตรวจสอบผู้เรียนอีกด้วยเช่นกัน

วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่เด็กในระดับชั้นประถมศึกษา มีความสนใจ และชอบกิจกรรมในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างอิสระ มีกิจกรรมให้เลือกสรรได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะกิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมหนึ่งในวิชาศิลปะศึกษาที่จัดขึ้น เพื่อมุ่งให้นักเรียนได้แสดงออกตามความถนัดความคิดสร้างสรรค์ เด็กสามารถแสดงออกตามการรับรู้ของตนเอง รวมถึงเทคนิควิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางร่างกายและทักษะการคิด การสอนที่ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกคิด มีความคิดสร้างสรรค์ในตนเองนั้น จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ค้นหาแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ รวมถึงการแก้ปัญหา อีกทั้งยังเป็นการสอนที่มุ่งให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน

นักการศึกษาได้ให้ความสนใจและทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนเพื่อส่งเสริมหรือพัฒนาการคิดของนักเรียนมากขึ้น ผลจากการศึกษาพบว่าการศึกษาเกี่ยวกับการฝึกการคิดในโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จแม้ว่าจะใช้แนวทางที่แตกต่างกันเพื่อเป็นการหาข้อสรุปเกี่ยวกับการสอนเพื่อพัฒนาการคิดที่เหมาะสม สมาคม ASCD ได้จัดประชุม Invitation Conference ที่ The Wingspread Conference Center in Racine ในรัฐ Wisconsin 1984 โดยมีนักการศึกษาทั่วโลกเข้าร่วมประชุมจำนวน 60 คน เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางในการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดของเด็กพบว่า แนวทางที่นักการศึกษาใช้ในการศึกษาวิจัยและทดลองเพื่อพัฒนาทักษะการคิด สามารถสรุปได้เป็น 3 แนวทาง คือ การสอนเพื่อให้คิด (teaching for thinking) การสอนการคิด (teaching of thinking) และการสอนที่เกี่ยวกับการคิด (teaching about thinking) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

1. การสอนเพื่อให้คิด (teaching for thinking) เป็นการสอนที่เน้นในด้านการสอนเนื้อหาวิชา โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนกระบวนการสอนเพื่อเพิ่มความสามารถในด้านการคิดของผู้เรียน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากผลการประเมินความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งชาติของ NAEP (The National Assessment of Education Progress) เมื่อปี 1963 พบว่า เด็กมีความสามารถในการทำความเข้าใจในการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลง ซึ่งผลดังกล่าวนี้ผลการวิจัยพบว่าเนื่องมาจากวิธีการสอนของครู กล่าวคือ ครูส่วนใหญ่ยังนิยมใช้วิธีการสอนแบบที่เคยใช้กันอยู่ตามปกติ โดยที่การสอนในลักษณะนี้เด็กจะมีส่วนร่วมในการสอนน้อยมาก การใช้คำถามของครูมักจะเป็นไปในลักษณะรวบรัดตัดความ ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้หรือสามารถขยายแนวคิดของตนเองได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนเพื่อเพิ่มความสามารถในด้านการคิดของผู้เรียนจากวิธีการสอนเดิม มาใช้วิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้รู้จักใช้ความคิดในสิ่งที่เรียน โดยรู้จักคิดในแง่ของการตีความหมายให้ละเอียด ตลอดจนรู้จักการขยายผลของสิ่งที่คิดและการปรับสิ่งที่ได้จากการคิดดังกล่าวไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ

2. การสอนการคิด (teaching of thinking) เป็นการสอนที่เน้นเกี่ยวกับกระบวนการทางสมองที่นำมาใช้ในการคิดโดยเฉพาะ โดยเน้นที่ทักษะการคิดหรือเป็นแนวทางที่สอนทักษะการคิดโดยตรง แนวทางในการสอนนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันหลายแนวทางตามความเชื่อพื้นฐานของผู้ที่สอน เช่น ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของกระบวนการคิด หรือใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการประมวลข้อความจริง การสอนการคิดโดยใช้ทฤษฎีองค์ประกอบในกระบวนการคิดนั้น

3. การสอนที่เกี่ยวกับการคิด (teaching about thinking) เป็นการสอนที่เน้นการใช้ทักษะการคิดเป็นเนื้อหาสาระของการสอน โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่เป็ความคิดของตนเอง โดย

รู้ว่าตนกำลังคิดอะไร ต้องการรู้อะไร และไม่รู้อะไร ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงกระบวนการคิดของตนเองอันก่อให้เกิดทักษะที่เรียกว่า metacognition แนวทางการสอนเกี่ยวกับการคิดนี้เริ่มเป็นที่สนใจของนักการศึกษาทั่วไปเพิ่มขึ้น โดยเชื่อว่า เป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนสามารถควบคุมและตรวจสอบการคิดของตนเองได้ในขณะที่ทำการคิด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อบกพร่องของตนได้เพื่อหาแนวทางแก้ไขได้ตรงจุด

แนวการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดดังกล่าวข้างต้น พบว่า ไม่ว่าจะเป็นแนวการสอนเพื่อให้เกิด การสอนการคิดและการสอนเกี่ยวกับการคิด ทั้งในลักษณะที่เป็นการสอนทักษะโดยตรง หรือการสอนทักษะการคิดควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหาสาระวิชาในโรงเรียน ต่างมีความเชื่อพื้นฐานที่สอดคล้องกันทุกรูปแบบ นั่นคือ ต่างมุ่งพัฒนาคุณภาพการคิดหรือความสามารถในการคิดทั้งนั้น โดยการการสร้างทักษะของวิธีการคิดชนิดต่างๆ ตามที่นักการศึกษาแต่ละคนจะมุ่งประเด็นให้วิธีการคิดใดมีความสำคัญและจำเป็นต้องฝึกฝนให้เกิดทักษะ ซึ่งวิธีการต่างๆ ที่นำมาฝึกทักษะการคิดนั้นคือ การฝึกพฤติกรรมการคิดที่รอบคอบขึ้นในการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ นั่นเอง

รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิด

กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ ซึ่งเป่าหลักของพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ได้เน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถ ในการคิด เป็นคุณสมบัติที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (ทิสนา แคมมณี, 2543) ในการเรียนการสอนจึงมีแนวทางและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย มากมาย ลักษณะวิธีการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีความสุข ผลักดันให้ผู้เรียนไปสู่การบรรลุศักยภาพของตนเอง โดยส่งเสริมความคิดของผู้เรียน (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2542) ซึ่งแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

1. เน้นกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักการอยู่ร่วมกับผู้อื่นรู้วิธีศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและร่วมกับผู้อื่น รู้จักประเมินตนเองและยอมรับผลการประเมินจากผู้อื่น
2. เน้นการปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการจัดกิจกรรมตามความสนใจให้วางแผนการเรียนร่วมกันปฏิบัติจริงให้มากที่สุด เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้แต่ละคนพัฒนาตามศักยภาพ ฝึกให้เรียนเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดีและเน้นให้เรียนรู้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชีวิต

3. จัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมเริ่มต้นแต่ใกล้ตัวจนถึงสังคมโลก และประเมินผลตามสภาพจริง โดยเน้นความสำเร็จของผู้เรียนพิจารณาตัวบ่งชี้พฤติกรรม คุณลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน
4. ให้ผู้เรียนทำโครงการนำเสนอแนวความคิด และขั้นตอนการดำเนินงานพร้อมทั้งให้ได้ปฏิบัติจริงเพื่อสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
5. จัดกิจกรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนใฝ่รู้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักแยกแยะเชื่อมโยงเป็นระบบ กล้าแสดงออก ใช้หลักเหตุและผลในการรับฟังความคิดเห็นและประเมินผลร่วมกันเพื่อการพัฒนาและปรับปรุง โดยครูจะต้องคอยส่งเสริมจัดสภาพแวดล้อม และอำนวยความสะดวกให้เกิดสิ่งเหล่านี้บนความเชื่อพื้นฐานว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในทางที่ถูก อีกทั้งครูต้องยอมรับการกระทำนั้นๆ ยกย่องและให้กำลังใจส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ มีนิสัยชอบปฏิบัติและสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีความสุข

รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดของนักเรียนดังนั้นครูผู้สอนควรเน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นความรู้ และลงมือปฏิบัติหรือกระทำจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รูปแบบการสอนและวิธีการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ทิสนา แจมมณี (2543) ได้ทำการศึกษาและเสนอเทคนิควิธีการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการคิด ไว้ดังนี้ คือ

1. การจัดการเรียนการสอนแบบสืบค้น (Inquiry Instruction)

เป็นการใช้คำถามที่มีความหมาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสืบค้นหรือค้นหาคำตอบในประเด็นที่กำหนด เน้นการให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง บทบาทครู คือผู้ให้ความกระจ่างและผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน “ค้นพบ” ข้อมูลและจัดระบบความหมายข้อมูลของตนเอง ครูต้องฝึกทักษะและกระบวนการสืบค้น (Inquiry process) ให้กับผู้เรียนก่อนให้เขาสืบค้นข้อความรู้ ประเด็นปัญหาที่ครูเลือกให้ผู้เรียนศึกษา ความสัมพันธ์กับหลักสูตร และสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ครูจะต้องตระหนักเสมอว่าต้องเน้นที่ “กระบวนการ” มากกว่าผลที่ได้จากกระบวนการ และครูต้องตรวจสอบว่าได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนอย่างเพียงพอ รวมทั้งมีสื่อและแหล่งวิทยาการที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

ขั้นตอนกระบวนการสืบค้น (Inquiry process)

- 1) กำหนดปัญหา จัดสถานการณ์หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสังเกต สงสัยในเหตุการณ์หรือเรื่องราว กระตุ้นให้ผู้เรียนระบุปัญหาจากการสังเกตว่าอะไรคือปัญหา

2) กำหนดสมมุติฐาน ตั้งคำถามให้นักเรียนร่วมกันระดมความคิด ให้นักเรียนสรุปสิ่งที่คาดว่าจะเป็นการคำตอบของปัญหานั้น

3) รวบรวมข้อมูล มอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารหรือแหล่งข้อมูลต่างๆ ให้นักเรียนวิเคราะห์และประเมินว่า ข้อมูลเหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาหรือไม่ มีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงไร

4) ทดสอบสมมุติฐาน ให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มารวมกันอภิปราย เพื่อสนับสนุนสมมุติฐาน

5) สร้างข้อสรุป ให้นักเรียนสรุปว่า ปัญหานั้นมีคำตอบหรือข้อสรุปอย่างไร อาจสรุปในรูปของรายงานหรือเอกสาร

2. การเรียนการสอนแบบค้นพบ (Discovery Learning)

การเรียนการสอนแบบค้นพบ เป็นการฝึกทักษะการสังเกต การสืบค้น การให้เหตุผล การอ้างอิง หรือการสร้างสมมุติฐาน ซึ่งพัฒนาไปจากข้อมูลที่มีอยู่เดิม

ขั้นตอนกระบวนการค้นพบ

1) กำหนดประเด็นหรือข้อมูลที่จะให้ผู้เรียนศึกษาและข้อสรุปที่ต้องการให้เขาสร้างขึ้นจากประสบการณ์การเรียนรู้ของเขา

2) จัดสื่อและกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ในการสรุปข้อความรู้

3) ให้ผู้เรียนเขียนข้อสรุปของเนื้อหา

4) ให้ผู้เรียนระบุลำดับของรูปแบบเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นเนื้อหา

5) ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ส่วนต่างๆ ของรูปแบบเหตุการณ์ และสรุปเป็นประโยคที่สมบูรณ์หนึ่งประโยค

6) ให้ผู้เรียนพิสูจน์ว่าการสรุปนั้นถูกต้อง

3. การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem-Solving)

เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ โดยอาศัยแนวคิดแก้ปัญหาด้วยการนำเอาวิธีการสอนแบบนิรนัย (Deductive) ซึ่งเป็นการสอนจากกฎเกณฑ์ไปหาความจริงย่อยมาผสมผสานกับวิธีการสอนแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งเป็นการสอนจากตัวอย่างส่วนย่อยมาหากฎเกณฑ์ การรวมกระบวนการคิดทั้ง 2 แบบเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดรูปแบบวิธีการสอนแบบแก้ปัญหา

ขั้นตอนการแก้ปัญหา

- 1) ศึกษาและสรุปว่า “ปัญหา” คืออะไร
- 2) กำหนดขอบเขตของปัญหา
- 3) วิเคราะห์งานเพื่อแบ่งปัญหาเรื่องย่อยๆ สำหรับศึกษาค้นคว้า
- 4) รวบรวมข้อมูลสำหรับแต่ละเรื่อง
- 5) ประเมินข้อมูลเพื่อจัดความลำเอียง และข้อผิดพลาด
- 6) สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่มีความหมาย
- 7) หาข้อสรุปและเสนอแนะทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา
- 8) นำเสนอผลการศึกษาหรือการแก้ปัญหา

4. การเรียนการสอนแบบสร้างแผนผังความคิด (Concept Mapping)

เป็นการฝึกให้ผู้เรียนจัดกลุ่มความคิดรวบยอดของตน เพื่อให้เห็นภาพรวมของความคิด เห็นความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดเป็นภาพ สามารถเก็บไว้ในหน่วยความจำได้ง่าย การเขียนแผนผังสามารถทำได้หลายลักษณะดังนี้

1) แผนผังความคิดรวบยอด (a concept map) ทำได้โดยเขียนความคิดรวบยอดไว้ข้างบนหรือตรงกลางแล้วลากเส้นให้สัมพันธ์กับความคิดรวบยอดอื่นๆ ที่สำคัญรองลงไปหรือความคิดที่ละเอียดซับซ้อนยิ่งขึ้น

2) แผนผังใยแมงมุม (a spider map) ทำได้โดยเขียนความคิดรวบยอดที่สำคัญไว้กึ่งกลาง แล้วเขียนคำอธิบายบอกลักษณะของความคิดรวบยอดอื่นๆ ไว้ด้วย

3) แผนผังรูปวงกลมทับเหลื่อม (overlapping circles map) เป็นการเขียนเพื่อนำเสนอสิ่งที่เหมือนกันและต่างกัน

4) แผนผังวงจร (a circle map) เป็นการเขียนแผนผังเพื่อนเสนอขั้นตอนต่างๆ ที่สัมพันธ์เรียงตามลำดับเป็นวงกลม

5) แผนผังก้างปลา (a fishbone map) เป็นการเขียนแผนผังโดยกำหนดประเด็นหรือเรื่องแล้วเสนอสาเหตุและผลต่างๆ ในแต่ละด้าน

6) แผนผังแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่ม (a two-group interaction map) เป็นการเขียนเพื่อเสนอวัตถุประสงค์ การกระทำและการตอบสนองของกลุ่มสองกลุ่มที่ขัดแย้งหรือแตกต่างกัน

7) แผนผังตารางเปรียบเทียบ (a compare table map) เป็นการเขียนตารางเพื่อเปรียบเทียบสองสิ่งในประเด็นที่กำหนด

5. การเรียนการสอนโดยการตั้งคำถาม (Questioning)

การถาม (questioning) คือยุทธศาสตร์การสอนที่สำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยพัฒนากระบวนการคิด การตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการเรียนรู้ การคิดและการสอน

การถามเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และการสอน ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนาความคิดใหม่ๆ กระบวนการถามจะช่วยขยายทักษะการคิด ทำความเข้าใจให้กระจ่าง ได้ข้อมูลป้อนกลับทั้งด้านการเรียนและการสอน ก่อให้เกิดยุทธศาสตร์การทบทวน ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างความคิดต่างๆ ส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นและเกิดความท้าทาย การตั้งคำถามที่ดี ไม่ว่าจะเริ่มโดยครูหรือผู้เรียนก็ตาม จะช่วยฝึกทักษะการคิดและช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตัวผู้ถามและแก่ผู้ตอบ ทั้งยังนำมาซึ่งการอภิปรายถกเถียงที่ผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ และช่วยสร้างเสริมนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย

6. การเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ (Six Thinking Hats)

เดอโบโน (De Bono, 1992) ได้พัฒนาเทคนิคหมวกความคิดหกใบขึ้น เพื่อใช้พัฒนาการคิดของบุคคลต่างๆ ไป ให้สามารถคิดอย่างรอบด้าน ครอบคลุมประเด็นที่ควรนำมาคิดพิจารณา อันจะช่วยให้ได้ความคิดที่รอบคอบขึ้น โดยใช้หมวกเป็นตัวแทนของการคิดหรือการแสดงความคิด และสีของหมวกแสดงแง่มุมของความคิด เทคนิคนี้ช่วยให้บุคคลได้ฝึกการคิดในหลายแง่มุม ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอภิปรายกลุ่ม หรือการคิดร่วมกันเป็นกลุ่ม จะช่วยให้กลุ่มได้แง่มุมในการคิดที่หลากหลายขึ้น และช่วยให้ผลของการคิดที่ได้มีความรอบคอบขึ้น

หมวกแห่งความคิดหกใบ ประกอบไปด้วย หมวกสีขาว สีแดง สีดำ สีเหลือง สีเขียว และสีฟ้า หมวกแต่ละสีจะมีความหมายที่แตกต่างกันตามลักษณะการคิด

การใช้หมวกสีต่างๆ ดังกล่าว ไม่มีความจำกัดว่าควรใช้สีใดเป็นลำดับขั้นตอนอย่างไร ในการฝึกทักษะการคิดที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ การจัดลำดับการใช้หมวกสีต่างๆ อาจเป็นประโยชน์ แต่ในการคิดโดยทั่วไปตามธรรมชาติ การจะใช้หมวกสีใดก่อนหลัง ขึ้นกับเรื่องที่คิดและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งก็ควรพิจารณาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่ม

รูปแบบการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมความสามารถทางการคิดของผู้เรียนนั้น มีเป้าหมายรูปแบบและวิธีการในการสอนที่แตกต่างกัน แต่จุดประสงค์หลักที่มีแนวคิดร่วมกันคือ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะความสามารถในการคิดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิด มีการคิดที่เป็นระบบ เป็นขั้นตอน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดให้สูงขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หลักการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดในวิชาศิลปะศึกษา

การเรียนการสอนศิลปะศึกษาในปัจจุบันมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การสอนให้เด็กเกิดกระบวนการคิด จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการเรียนการสอน กระบวนการคิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญา กับ อารมณ์ ความรู้สึก ถ้าเด็กได้รับการฝึกฝนทักษะทางความคิด จะส่งผลให้เด็กเกิดความเข้าใจที่จะเรียนรู้และเห็นคุณค่าในศิลปะ วัตถุประสงค์ของการคิดนั้นก็คือการนำไปสู่การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การทำนายผลที่เกิดขึ้น การวางแผนในการกระทำ และเป็น การส่งเสริมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ การคิดเป็นการไตร่ตรองอย่างรอบคอบจากประสบการณ์ต่างๆ ของบุคคลเพื่อให้ตนเองบรรลุจุดมุ่งหมาย การฝึกฝนทักษะการคิดให้กับนักเรียนจะช่วยให้ นักเรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่พบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Johnson, 1992)

นักปรัชญาและนักการศึกษา ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการคิดในการเรียนรู้ ผล การศึกษาพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้จะประกอบด้วย ความคิด ความรู้ และอารมณ์ หรือความรู้สึก ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์กัน และเป็นเป้าหมายสูงสุดในการ เรียนการสอนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก สอดคล้องกับแนวคิดของ บรุนเนอร์ (Bruner, 1965 อ้างถึงใน Stout, 1997) เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ของเด็กเป็นผลมาจากการคิด เด็กจะ เริ่มต้นเรียนรู้จากการกระทำ ต่อไปก็จะสามารถสร้างจินตนาการหรือสร้างภาพในใจ แล้วจึงพัฒนา ถึงขั้นการคิดและเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ในที่สุด

จากแนวคิดดังกล่าว นักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ซึ่งต้องอาศัย องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างความสามารถทางความรู้ความเข้าใจ และมีติด้านอารมณ์ ความรู้สึก กระบวนการทั้งสองส่วนจะมีความสัมพันธ์ซึ่งก่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ สามารถสรุปได้ ดังนี้ (Stout, 1997)

ความสามารถทางความรู้ความเข้าใจ

- การถ่ายทอดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งไปสู่ความรู้ใหม่ๆ
- การพิสูจน์และวิเคราะห์โดยใช้เหตุผล เพื่อนำไปสู่การสรุปและการถ่ายทอดรูปแบบ
- การใช้คำถามตามลักษณะการคิด
- การแก้ปัญหา และหาทางแก้ไข
- การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ
- การประเมิน ข้อมูลหรือข้อค้นพบที่ได้

มิติทางด้านความรู้ลึก

- อิสรภาพทางความคิด ความเหมาะสม ชัดเจน
- การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
- ความอยากรู้อยากเห็น ความเชื่อมั่นในเหตุผล
- ความพอใจสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- มุมมองที่ได้เป็นที่ยอมรับทั้งตนเองและผู้อื่น

ทักษะการคิดโดยส่วนใหญ่จะแสดงออกเป็นรูปธรรมผ่านพฤติกรรมด้านสติปัญญางานวิจัยจำนวนมากแสดงให้เห็นว่า กระบวนการคิดประกอบด้วยความสามารถที่หลากหลายไม่เฉพาะแต่ความสามารถทางด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถด้านต่างๆ เช่น ความสามารถในการเข้าใจและรู้จักตนเอง ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์หรือการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โฮวาร์ด การ์ดเนอร์ เจ้าของทฤษฎี “พหุปัญญา” (Multiple Intelligences) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความสามารถที่หลากหลายของมนุษย์ และเสนอว่าการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องใช่วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กแต่ละคนบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเอง การ์ดเนอร์ (Gardner, 1993) ได้จำแนกความสามารถของมนุษย์เป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถด้านภาษา (Linguistic intelligence) หมายถึงความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสารและเข้าใจบุคคลรอบข้าง ความสามารถในด้านนี้ยังรวมถึงความสามารถในการจัดโครงสร้างของภาษา เสียง ความหมาย และเรื่องเกี่ยวกับภาษา

2. ความสามารถด้านตรรกศาสตร์ (Logical-mathematical intelligence) หมายถึงความสามารถในการคิดคำนวณตัวเลข จำนวน และการใช้เหตุผล ความสามารถด้านนี้ยังรวมถึงความไวในการเห็นความสัมพันธ์แบบแผนตรรกวิทยา การคิดเชิงนามธรรม การคิดเป็นเหตุเป็นผล และการคิดคาดการณ์ เด็กที่มีความสามารถด้านนี้จะสนใจเรื่องรูปแบบ หมวดหุ่มและความสัมพันธ์ เล่นเกมและชอบการทดลอง

3. ความสามารถด้านการใช้ร่างกายหรือส่วนต่างๆ ของร่างกาย (Bodily-kinesthetic intelligence) หมายถึงความสามารถในการใช้ร่างกายหรือส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น นิ้วมือ มือ และแขนในการปฏิบัติงาน แก้ปัญหา หรือกระทำบางสิ่งบางอย่าง ความสามารถด้านนี้ยังรวมถึงความคล่องแคล่ว ความแข็งแรง ความรวดเร็ว ความประณีต และความไวทางประสาทสัมผัส

4. ความสัมพันธ์ด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial intelligence) หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงภาพที่ปรากฏต่อสายตาไว้ในสมอง เด็กที่มีความสามารถด้านนี้มักจะคิดอะไรออกมาเป็นภาพ ชอบเล่นตัดต่อภาพ วาดรูป

5. ความสามารถด้านดนตรี (Musical intelligence) หมายถึงความสามารถในการคิดเกี่ยวกับดนตรี ความไวในเรื่องจังหวะ ทำนอง เสียง ตลอดจนความสามารถในการเข้าใจและวิเคราะห์ดนตรี เด็กที่มีความสามารถด้านดนตรีมักชอบร้องเพลง เคะจังหวะ และไวต่อเสียงเพลง

6. ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal intelligence) หมายถึงความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น รวมถึงความไวในการสังเกตน้ำเสียง สีหน้า ความคิด ความรู้สึก และเจตนาของผู้อื่น เด็กที่มีความสามารถด้านนี้จะเป็นผู้นำกลุ่ม เป็นนักสื่อสารที่ดี และเข้าใจความรู้สึก รวมถึงอารมณ์ของผู้อื่น

7. ความสามารถด้านการรู้จักหรือเข้าใจตนเอง (Intrapersonal intelligence) หมายถึงความเข้าใจในตนเอง รู้ว่าตนเองเป็นใคร มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร สามารถทำอะไรได้บ้าง และต้องการทำอะไร ตลอดจนมีความรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตนเอง และสามารถจัดการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

8. ความสามารถด้านความเข้าใจธรรมชาติ (Naturalistic intelligence) หมายถึงความสามารถในการจัดหมวดหมู่สิ่งมีชีวิตต่างๆ ตลอดจนความละเอียดอ่อนและเข้าใจธรรมชาติรอบตัว เด็กที่มีความสามารถด้านนี้จะเข้าใจธรรมชาติของพืชและสัตว์ได้เป็นอย่างดี

การ์ดเนอร์ (1983) กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนประกอบด้วยความสามารถที่หลากหลาย ซึ่งทำงานผสมผสานกันได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยทั่วไปแล้วบุคคลจะมีความสามารถที่เด่นในบางด้าน และด้อยในบางด้านเป็นสาเหตุสำคัญของความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ นอกจากนี้แล้ว การส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถทางมิติสัมพันธ์นั้น พิพธิภัณฑ์เป็นเวทีสำหรับการเรียนรู้ที่ดีมาก แห่งหนึ่ง ซึ่งมีความยืดหยุ่น เด็กจะสามารถเลือกมุมที่เขาสนใจ เป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญของโรงเรียนและการเรียนการสอน

นอกจากนี้แล้วนักปรัชญาและนักการศึกษา ยังได้ทำการศึกษาเกี่ยวกระบวนการคิดในการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้จะประกอบด้วย ความคิด ความรู้ และความต้อกัน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้จะมีสัมพันธ์กัน และเป็นเป้าหมายสูงสุดในการเรียนการสอนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก (Stout, 1997) สอดคล้องกับแนวคิดของ บรุนเนอร์ (Bruner, 1965) เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ของเด็กเป็นผลมาจากการคิด เด็กจะเริ่มเรียนรู้จากการกระทำ ต่อไปก็จะสามารถสร้างจินตนาการหรือสร้างภาพในใจ แล้วจึงพัฒนาถึงขั้นการคิดและเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ในที่สุด

นอกจากนี้ โรแลนค์ (Rolang, 1992 อ้างถึงใน Johnson, 1992) ได้เสนอกระบวนการในการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา สำหรับครูในการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดและการทำงานศิลปะของเด็ก ดังนี้

1. แนะนำ ส่งเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าและมีความเชื่อเกี่ยวกับศิลปะ

ส่งเสริมให้เด็กมีความรู้พื้นฐานทางศิลปะที่เพียงพอ

ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระตามความคิดของตนเอง

ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เด็กในการฝึกฝนทักษะการคิด และความรู้ตนเอง

5. ส่งเสริมให้เด็กนำความรู้และทักษะการคิด มาประยุกต์ใช้ในการทำงานศิลปะ และในสถานการณ์ต่างๆ

การสอนศิลปะที่ส่งเสริมทักษะการคิด ควรจะจัดให้มีการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งการอภิปรายเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความคิดในการแสดงออก ในการสอนนั้นครูผู้สอนควรจะเสนอเหตุการณ์ เรื่อง มาเป็นประเด็นในการอภิปรายหรือการนำเข้าสู่บทเรียน ประกอบกับการใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเป็นการเชื่อมโยงให้เด็กได้มีประสบการณ์เพื่อเป็นข้อมูลไปสู่ความคิดและความเข้าใจ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกฝนทักษะการคิดในมุมมองที่หลากหลาย การสอนของครูควรจะใช้คำถามเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานศิลปะ โดยการสอนจะเน้นที่กระบวนการในการสร้างสรรค์ เป็นการสอนให้นักเรียนเข้าใจซึ่งเป็นรากฐานในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรศิลปะศึกษา (Stout, 1997)

การจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความสามารถทางการคิดของนักเรียนนั้น มีความสำคัญมากในการเรียนการสอนในสภาพปัจจุบัน การใช้เทคนิค วิธีการสอนควรคำนึงถึงพัฒนาการในแต่ละวัยของเด็ก สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เด็กจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนการสอนถ้าการจัดการเรียนการสอนนั้นเหมาะสม และสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็ก

เทคนิคการใช้คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียน

การตั้งคำถามเป็นเทคนิคที่สำคัญยิ่งของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด และกระบวนการคิด ครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องรู้จักตั้งคำถามและฝึกใช้คำถามให้ชำนาญ การเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้นควรเป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดและกระบวนการคิด ยุทธวิธีที่ใช้กระตุ้นการคิดของผู้เรียนที่สำคัญ คือ การใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนให้คิด การใช้คำถามให้นักเรียนคิดและตอบเป็นการฝึกการคิดเป็นอย่างดี เพราะถ้าคำถามที่ถามนั้นไม่ชวนให้นักเรียนคิด ไม่กระตุ้นความคิดของ

ผู้ตอบแล้ว ก็ย่อมจะไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2541)

จุดมุ่งหมายของการใช้คำถามในการเรียนการสอนเพื่อ

1. ทบทวนสิ่งที่เรียนไปแล้ว
2. เชื่อมโยงความรู้เก่าไปสู่ความรู้ใหม่
3. ฝึกคิดหาคำตอบด้วยตนเอง
4. ได้รับความสนใจ
5. กระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. กระตุ้นให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง
7. ควบคุมกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียน
8. คิดอย่างมีเหตุผล
9. สรุปละและประเมินเนื้อหาสาระ หรือบทเรียน

การใช้คำถามในการเรียนการสอนนั้นมีเทคนิค ดังนี้คือ

1. ควรเริ่มต้นตั้งคำถามในระดับความจำหรือความเข้าใจ (คำถามระดับต่ำ) ที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถตอบได้อย่างถูกต้องก่อน เมื่อผู้เรียนตอบถูก ครูควรแสดงความชื่นชมทันทีด้วยคำพูดหรือใช้ภาษาท่าทาง เช่น พยักหน้า ยิ้มให้ สัมผัส หรือเดินเข้าไปหาผู้ที่ตอบถูกต้องก่อนที่จะเริ่มคำถามในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ครูไม่ควรดูหรือตำหนิผู้เรียนที่ตอบคำถามไม่ถูกต้องหรือตอบไม่ตรงประเด็น เนื่องจากการตำหนิดังกล่าว จะทำให้เกิดความอับอายและส่งผลให้เกิดความไม่มั่นใจตามมา ในกรณีเช่นนี้ครูควรเปลี่ยนคำถามใหม่ให้ง่ายขึ้น

2. เมื่อผู้เรียนประสบความสำเร็จมากในการตอบคำถาม ครูผู้สอนควรช่วยผู้เรียนให้ตอบได้ โดยอาจใช้วิธีการต่อไปนี้

- 2.1 หยุดพักสักครูให้ผู้เรียนได้มีเวลาคิดหาคำตอบ
- 2.2 แนะนำคำตอบให้เล็กน้อย
- 2.3 ทวนคำถามซ้ำ
- 2.4 เปลี่ยนวิธีการถามโดยใช้ถ้อยคำใหม่ที่เข้าใจง่ายขึ้น
- 2.5 ตั้งคำถามเพิ่มเติม
- 2.6 กระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งสมมุติฐานหรือทายคำตอบ
- 2.7 ลดระดับคำถามที่อาจจะยากเกินไปลง

3. ถามให้ทั่วถึงทุกคน แนวทางที่ดีที่สุดคือการถามทั้งชั้นเรียน ผู้เรียนแต่ละคนควรเข้าใจว่า ตนเองถูกคาดหวังให้ตอบคำถาม ผู้สอนไม่ควรแสดงสัญญาณหรือท่าทีใดๆ ว่าผู้เรียนคนใดควรจะตอบคำถามนั้น ผู้เรียนจะร่วมมือในการเรียนเต็มที่เมื่อรู้ว่าตนเองมีส่วนในการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือต้องทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวตลอดเวลา คำถามแต่ละคำถามควรให้ผู้เรียนที่มีความสนใจในชั้นเรียนเป็นผู้ตอบ ไม่ควรปล่อยให้ผู้เรียนคนใดคนหนึ่งผูกขาดการตอบคำถามอยู่เพียงคนเดียว ครูควรพยายามป้อนคำถามให้กับผู้เรียนที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในชั้นเรียนด้วย ในกรณีที่ไม่มีผู้เรียนคนใดตอบคำถาม อาจลองเรียกชื่อเป็นรายบุคคลและถามผู้เรียนว่าต้องการตอบคำถามนั้นหรือไม่

4. ควรเพิ่มระดับความยากของคำถามขึ้นตามลำดับ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการคิดในระดับวิเคราะห์ต่อไปได้ ครูจึงต้องพัฒนาการตั้งคำถามอย่างเป็นระบบ

5. สร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยการใช้ยุทธศาสตร์การตั้งคำถาม เช่น

- 5.1 สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในชั้นเรียนและกระตุ้นชั้นเรียนให้คิดด้วยการตั้งคำถาม
- 5.2 ครูพูดให้น้อยลงแต่ตั้งคำถามให้มากขึ้น
- 5.3 ตั้งคำถามที่ผู้เรียนสามารถใช้คำตอบแบบใช้ความคิดเห็นส่วนตัวให้มากขึ้น
- 5.4 ลดคำถามประเภทที่ตอบได้ว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่”
- 5.5 หลีกเลี่ยงการตั้งคำถามหลายคำถามในเวลาเดียวกัน
- 5.6 อย่าปล่อยให้เกิดความเงียบในชั้นเรียน
- 5.7 ตั้งคำถามให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
- 5.8 ตั้งคำถามหลากหลายที่เปิดโอกาสให้ค้นพบเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
- 5.9 ช่วยเด็กปรับปรุงทักษะการตั้งคำถาม

ประโยชน์ของการตั้งคำถาม

1. ผู้เรียนกับครูผู้สอนสื่อความหมายกันได้ดีขึ้น
2. ช่วยครูในการวางแผนการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้ครูสามารถกำหนดองค์ประกอบของงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
3. สร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจของผู้เรียนในเบื้องต้น
4. ช่วยเน้นประเด็นสำคัญของสาระการเรียนรู้ที่เรียน และทบทวนสาระที่สำคัญในเรื่องที่เรียน

5. ช่วยครูในการประเมินผลการเรียนการสอน เข้าใจความสนใจที่แท้จริงของผู้เรียนและวินิจฉัยจุดแข็งจุดอ่อนของผู้เรียน ได้

6. ช่วยสร้างลักษณะนิสัยการชอบคิดให้กับผู้เรียน ตลอดจนนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต

บุญชม ศรีสะอาด (2538) กล่าวว่า การสอนโดยใช้คำถามเป็นการสอนที่ผู้สอนป้อนคำถามให้ผู้เรียนตอบ อาจจะเป็นรายบุคคลหรือตอบเป็นกลุ่มย่อย หรือตอบทั้งชั้น การตอบใช้วิธีพูดตอบ ผู้สอนจะพิจารณาคำตอบแล้วให้ข้อมูลสะท้อนกลับหรือถามคนอื่นหรือกลุ่มอื่นจนกว่าจะได้

คำตอบที่ถูกต้องเหมาะสม การสอนโดยใช้คำถามมีข้อดีดังนี้คือ

ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในเรื่องที่เรียนมากขึ้น

ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกคิดค้นหาคำตอบ เป็นการฝึกกระบวนการในการคิด

ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ที่แจ่มชัดและกว้างขวางยิ่งขึ้น

เป็นการเน้นสิ่งที่สำคัญของเรื่องที่เรียน

5. เป็นการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการสังเกตในลักษณะต่างๆ ในเรื่องที่สอนไปแล้ว ว่าใครที่ยังไม่เกิดการเรียนรู้ หรือมีความจำความเข้าใจที่ผิดๆ จะได้ดำเนินการแก้ไขได้ถูกต้อง

6. ช่วยให้ผู้เรียนทบทวนความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว และสรุปเนื้อหาสาระที่ได้เรียนไปแล้วทั้งหมด

7. ทำให้ทราบแนวคิด เจตคติ ของผู้เรียน

การสอนโดยใช้คำถาม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสอนให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด คิวอี้ (Dewey, 1939 อ้างถึงใน Armstrong, 1977) กล่าวว่า การสอนที่ส่งเสริมให้เด็กคิดมีผลต่อการแก้ปัญหาที่พบ คำถามของครูเป็นส่วนส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมและการเรียนรู้ที่สูงขึ้น อาร์มสตรอง (Armstrong, 1977) ได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์ หลักการในการใช้คำถามของครูในการสอนวิชาศิลปศึกษา เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยได้พัฒนารูปแบบในการใช้คำถามในการเรียนการสอนของ พาตัน (Parsons' model for questioning) ซึ่งจะเป็แนวทางให้ครูที่สอนศิลปะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ซึ่งยุทธศาสตร์การสอนของ พาตัน ได้มีนักการศึกษา อาจารย์ในมหาวิทยาลัย นำไปศึกษาและทดลองใช้ ผลพบว่าสามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนาทางด้านสติปัญญา การคิด ของนักเรียนให้พัฒนาสูงขึ้น อีกทั้งหลักการสอนยังสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรศิลปศึกษาขั้นตอนในการสอนศิลปศึกษาโดยใช้คำถาม มีดังนี้คือ

1. ใช้คำถามที่มุ่งประเด็นหรือกรอบปัญหา เพื่อเป็นข้อมูลในการเรียนการสอน
2. ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียน ระบุ ในการที่จะได้กรอบความคิดของตนเอง ไปสู่หัวข้อในเนื้อหาบทเรียน
3. ใช้คำถามที่ตรงประเด็นในการหาคำตอบ เพื่อให้นักเรียนเกิดแนวทางในการทำงาน
4. ถามคำถามเพื่อช่วยให้สะดวกในการสังเกต การระบุความเหมือนกันและความแตกต่างกัน การได้มาซึ่งกรอบความคิด ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับกรอบความคิด และการประยุกต์กรอบความคิดไปสู่การทำงานศิลปะ

ขั้นตอนดังกล่าวนี้สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการคิดที่รอบคอบในการเรียนและการทำงานศิลปะ อีกทั้งยังส่งผลต่อทักษะการคิด ทักษะการคิด ความสนใจของนักเรียนวิชาศิลปะศึกษาให้สูงขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่... การที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ โดยเฉพาะครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในการที่จะส่งเสริม และช่วยให้เด็กได้สะท้อนความคิด และสิ่งต่างๆ อันเกิดจากประสบการณ์ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เด็กจะซึมซับคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ รอบๆ ตัวเด็กตามความต้องการของตนเอง

เทคนิคและวิธีการสอนเป็นส่วนประกอบที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาการคิดและเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ แต่ละเทคนิคนั้นครูจำเป็นต้องเลือกและนำไปใช้ให้สอดคล้องกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งบางครั้งอาจจะต้องใช้มากกว่า 1 เทคนิควิธี นอกจากเทคนิคการสอนแล้วการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนก็เป็นสิ่งที่จำเป็นในการกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้ และเพื่อให้นักเรียนมีความสนใจศึกษาเพิ่มเติม ถ้าผู้เรียนได้รับการกระตุ้นส่งเสริมตั้งแต่เริ่มต้นจะเป็นการช่วยพัฒนาศักยภาพทางการคิดที่มีอยู่ภายในตัวให้ก้าวหน้าขึ้นถึงขีดสูงสุด เป้าหมายของการพัฒนาความสามารถในการคิดที่ต้องการให้เกิดขึ้นในผู้เรียน คือ การคิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) หากสถานศึกษาหรือครูผู้สอนสามารถพัฒนาการคิดทั้ง 3 ด้านดังกล่าวให้เกิดขึ้นในผู้เรียนแล้ว ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาในด้านอื่นๆ ด้วย

เทคนิคหมวกความคิดหกใบ (Six Thinking Hats)

ความเป็นมาและความสำคัญของหมวกความคิดหกใบ

เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เป็นเทคนิคหนึ่งในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่คิดขึ้นโดย ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอโบโน (Edward de Bono) ซึ่งเป็นผู้นำระดับโลกคนหนึ่งทางสาขาวิชาแนวความคิด และการสอนเทคนิคการคิด เป็นเทคนิคที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย เนื่องจากเป็นวิธีที่สะดวก โดยใช้สีหมวกเป็นสัญลักษณ์แทนการคิดที่แตกต่างกัน

เดอ โบโน ได้เสนอแนวการคิดแบบใหม่ โดยใช้ชื่อว่า “หมวกความคิดหกใบ” เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้บุคคลไม่ยึดติดกับความคิดแบบใดแบบหนึ่ง แต่จะช่วยให้รู้จักคิดอย่างรอบด้าน การคิดหาข้อเท็จจริง คิดเพื่อแสดงความรู้สึก อารมณ์ คิดเพื่อบอกข้อบกพร่อง ข้อผิดพลาด คิดเพื่อบอกข้อดี คิดเพื่อแสดงความคิดใหม่ๆ มีทักษะในการควบคุมการคิดของเพื่อสมาชิกในกลุ่ม กล่าวคือ สามารถที่จะคิดได้หลายแบบในสถานการณ์หนึ่งๆ เพื่อให้สามารถหาทางแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน (De Bono, 1986) ซึ่งแนวทางเทคนิคหมวกความคิดหกใบสอดคล้องกับแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

เดอ โบโน (De Bono, 1986) กล่าวว่า การคิดมีอุปสรรคอยู่ที่ความสับสน กล่าวคือ บุคคลพยายามใช้หลายๆ สิ่งพร้อมกันมากเกินไป เช่นอารมณ์ ความรู้สึก ข่าวสาร หลักของเหตุผล และความคิดสร้างสรรค์ เสมือนหนึ่งกำลังเลี้ยงลูกบอลหลายๆ ลูกไปพร้อมกัน นอกจากนี้บุคคลต่างๆ ยังไม่ให้ความสำคัญกับการคิดอย่างจริงจัง ทั้งที่ประสิทธิภาพของการคิดของแต่ละบุคคลนั้นดีกว่าศักยภาพที่มีอยู่จริงมากนัก เป็นเพราะบุคคลไม่ได้แยกเรื่องหรือแง่มุมการคิดที่แตกต่างออกจากกัน เพื่อพิจารณาไปที่ละเรื่องๆ และมักเอาอารมณ์ความรู้สึกไปผูกอยู่กับทัศนะเชิงเหตุผล เอาความคิดส่วนตัวไปรวมกับการวิพากษ์วิจารณ์ และตั้งข้อกังขา ฯลฯ จึงทำให้เกิดการคิดที่ยุ่งเหยิง ไร้ระเบียบ และไม่สามารถหาทางออกได้อย่างฉลาด หลักแหลม มนุษย์คิดได้หลายแบบและมีความสามารถที่จะเลือกวิธีคิดแบบใดก็ได้ ยิ่งรู้จักวิธีคิดแบบต่างๆ มากขึ้นเท่าใดก็ยังมีโอกาสเป็นนายความคิดของตนมากขึ้นเท่านั้น โดยสามารถเลือกได้ว่า ในสถานการณ์ใดควรใช้ความคิดแบบใด มีลำดับก่อนหลังอย่างไร การไม่ผูกติดกับความคิดใดความคิดหนึ่งอย่างมกมายหรือขาดสติ ย่อมนำไปสู่อิสรภาพทางปัญญา

จุดประสงค์ของหมวกความคิดหกใบ

จุดประสงค์ของหมวกความคิดหกใบ (De Bono, 1986) มีประโยชน์ดังนี้

1. เป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ ข้อจำกัดสำคัญของความสามารถในการคิด คือ อัตตาและศักดิ์ศรี ซึ่งมักเป็นชนวนให้เกิดการมองผิด หรือคิดผิด หมวกความคิดหกใบเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลแสดงเป็นตัวตน ถ้าไม่สวมชุดตัวตน อัตตาและศักดิ์ศรีคงไม่ยินยอมให้ทำตัวตนเช่นนั้น

2. เป็นการตั้งประเด็นหรือหัวข้อของความคิด กล่าวคือ ถ้าต้องการให้ความคิดเป็นมากกว่าเพียงความคิดปฏิบัติกิจ จึงจำเป็นต้องมีประเด็นไว้ เพื่อเป็นจุดรวมความคิด หมวกความคิดหกใบให้ประเด็นไว้เป็นจุดรวมความคิดครั้งละประเด็นไปจนกว่าจะครบทั้งหกประเด็น

3. เอื้ออำนวยความสะดวก สัญลักษณ์หมวกความคิดหกใบเป็นเครื่องเปลี่ยนมุมมองได้อย่างสะดวก กล่าวคือแต่ละบุคคลสามารถขอร้องให้ผู้อื่นเปลี่ยนมุมมองไปเป็นการมองในด้านลบหรือด้านบวก ด้านสร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ หรือด้านเหตุผลได้อย่างสะดวก

4. เป็นการวางกฎของเกม มนุษย์สามารถเรียนรู้กฎของเกมได้เป็นอย่างดี รูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของเด็กก็คือการเรียนรู้กฎของเกม หมวกความคิดหกใบให้กฎของเกมการคิดและระดมความคิดทั้งจากคนคนเดียวและจากหลายคน

สรุปได้ว่าความมุ่งหมายของหมวกความคิดหกใบ จะเน้นที่การสวมบทบาทที่ถูกกำหนดไว้แล้วแบ่งความสนใจไปที่หมวกที่ละใบ สามารถเปลี่ยนหมวกได้อย่างง่ายดาย และเป็นการฝึกการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของเกมการเล่นด้วย

ประโยชน์ของหมวกความคิดหกใบ

เทคนิคหมวกความคิดหกใบ (De Bono, 1986) มีประโยชน์ดังนี้

1. ง่ายต่อการเรียนรู้และการใช้ และกระตุ้นความสนใจได้ดี การใช้หมวกหรือภาพหมวกและสีสันต่างๆ มีส่วนช่วยอย่างมาก

2. ทำให้สามารถคิดแบบใดแบบหนึ่งในเวลาหนึ่งได้อย่างเต็มที่ โดยความคิดจะไม่สับสนกับความคิดของหมวกสีอื่นในเวลาเดียวกัน

3. ทำให้สามารถเปลี่ยนแบบความคิดได้ง่ายและตรงไปตรงมาโดยไม่ล่วงเกินใครด้วยการเปลี่ยนสีหมวก

4. ทำให้ผู้ร่วมระดมความคิดทุกคน สามารถใช้หมวกแต่ละสีได้ครบทุกสี แทนที่จะคิดแต่เพียงสีเดียวหรือด้านเดียวตามปกติ

5. เป็นการแยกทิวใจออกไป และปล่อยความคิดให้มีอิสระภาพที่จะคิดได้อย่างเต็มที่

6. ทำให้สามารถจัดลำดับการระดมความคิดให้เหมาะสมที่สุดกับหัวข้อหรือประเด็นในการคิด

7. ป้องกันไม่ให้เกิดการโต้เถียงกัน แต่จะสามารถร่วมกันคิดอย่างสร้างสรรค์
8. ทำให้ผู้คิดสามารถที่จะผลิตผลงานออกมาดีขึ้น

ความหมายของหมวดความคิดหกใบ

การที่ เดอ โบโน ใช้สีเป็นชื่อหมวด ก็เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพของหมวดได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้สีของหมวดแต่ละใบยังสอดคล้องกับแนวคิดของหมวด ดังนี้

1. หมวดสีขาว สีขาวแสดงถึงความเป็นกลางและวัตถุวิสัย หมวดสีขาวจึงเป็นตัวแทนของข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับไม่มีการโต้เถียง
2. หมวดสีแดง สีแดงแสดงถึง อารมณ์ หมวดสีแดงจึงเป็นการมองทางด้านอารมณ์ และความรู้สึก การหยั่งรู้ สัญชาตญาณ
3. สีดำแสดงถึงความมืดครึ้ม หมวดสีดำจึงเป็นการมองในด้านลบ ข้อเสีย เหตุผลในการปฏิเสธ จุดด้อย และข้อผิดพลาด
4. สีเหลืองแสดงถึงความสดใส สว่าง หมวดสีเหลืองจึงเป็นการมองในด้านบวก แง่ดี ความเป็นไปได้ ความหวัง ความมั่นใจว่าทำได้ และคุณประโยชน์ รวมทั้งเหตุผลในการยอมรับ
5. สีเขียวแสดงถึงความมีชีวิต ความเจริญงอกงาม และความอุดมสมบูรณ์ หมวดสีเขียวจึงเป็นการการมองด้านความคิดใหม่ๆ สร้างสรรค์
6. สีฟ้าแสดงถึงการควบคุม เปรียบท้องฟ้าที่ปกคลุมอยู่เหนือทุกสิ่ง หมวดสีฟ้าจึงเป็นการควบคุม การจัดระเบียบ การประเมิน และการสรุป

บทบาทและวิธีการคิดโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ

วิธีการคิดโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ เป็นการบอกให้ทราบว่าต้องการให้คิดไปในทิศทางใด เทคนิคหมวดความคิดหกใบจะมีตัวแทนของหมวดทั้งหกใบ แต่ละใบมีสีไม่เหมือนกัน นักคิดจะใช้หมวดครั้งละหนึ่งใบ วิธีการคิดของแต่ละอย่างกำหนดได้จากลักษณะของหมวด การใช้สีของหมวดเป็นการใช้กรอบที่เป็นรูปธรรมซึ่งสำคัญต่อการรับรู้ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจและจดจำวิธีการนี้ได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นการสอนด้วยสัญลักษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดของเทคนิคหมวดความคิดหกใบที่ เดอ โบโน ได้เสนอไว้ นอกจากนี้ยังได้พบว่าการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทย ได้มีการนำเทคนิคหมวดความคิดหกใบไปใช้ในโรงเรียน หนึ่งในตัวอย่างของครูไทยที่ได้นำเทคนิคหมวดความคิดหกใบ ไปให้นักเรียนได้ฝึกฝนความคิดตามแนวทางของเทคนิคนี้ คือ อาจารย์ชาติรี สำราญ ครูต้นแบบสาขาภาษาไทย ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ประจำปี 2541 แห่งโรงเรียนคุรุชนพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา (ชาตรี สำราญ, 2543) ผู้วิจัยได้ทำการสรุปบทบาทและวิธีการคิดโดยใช้เทคนิคหวมกความคิดหกใบ (De Bono, 1986) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. หวมกสีขาว (ข้อมูล)

การคิดด้วยหวมกสีขาว เป็นการคิดที่มีระเบียบวินัยและมีทิศทางที่แน่ชัด ผู้ฝึกคิดจะต้องพยายามเป็นกลางและมองสิ่งต่างๆ อย่างปราศจากอคติ โดยนำเสนอในรูปของข้อมูลเท่านั้น ผู้ใดสวมหวมกสีขาวก็หมายความว่า ผู้นั้นกำลังให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ ข้อมูลลักษณะนี้เป็นข้อมูลที่สำคัญ ความคิดใดมีข้อเท็จจริงเป็นพื้นฐานในการคิดย่อมเป็นความคิดที่มีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้สูง

บทบาทของครูจะเป็นผู้ช่วยในการตั้งประเด็นคำถาม เพื่อให้นักเรียนมุ่งหาข้อมูลข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ตัวอย่างคำถามเช่น

1. เรามีข้อมูลอะไรบ้าง
2. เราต้องการข้อมูลอะไรบ้าง
3. เราได้ข้อมูลที่ต้องการมาด้วยวิธีใด

2. หวมกสีแดง (ความรู้สึก)

การคิดด้วยหวมกสีแดงเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยใช้อารมณ์เป็นหลัก ผู้ที่สวมสีแดงก็จะหมายถึงความต้องการให้ผู้อื่นแสดงความรู้สึกของตนต่อเรื่องราวต่างๆ เช่น ชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี ชื่นชม นินทา เนื่องจากอารมณ์และความรู้สึกเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการคิดและการกระทำต่างๆ การฝึกให้ผู้คิดสวมหวมกสีแดงเป็นการส่งเสริมให้ผู้ฝึกคิดพูดถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ที่แท้จริงของตนในเรื่องที่คิด เป็นการช่วยให้ตระหนักในความคิดและความรู้สึกของตนเอง เกิดสติ สามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

บทบาทของครูจะเป็นผู้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึกภายในออกมา ครูจะเป็นผู้สังเกตและชี้ให้เห็นว่าอารมณ์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์นั้นมีผลกระทบต่อกระบวนการคิดของคนเรา เมื่อเด็กรู้แล้วก็จะไม่นำเอาอารมณ์ความรู้สึกไปปะปนกับข้อมูลความจริงในส่วนอื่น เรารู้สึกอย่างไร ตัวอย่างคำถาม เช่น

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไร
2. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่ทำ
3. นักเรียนมีความคิดอย่างไรกับความคิดนี้

3. หมวกสีดำ (เหตุผลด้านลบ)

การคิดด้วยหมวกสีดำคือการแสดงความคิดในแง่ลบ หมวกสีดำทำให้เราหาข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนได้และสามารถมองปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ล่วงหน้า ข้อมูลนี้มีความจำเป็นต่อการคิดเพราะจะช่วยให้บุคคลได้เตรียมการป้องกัน แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ หมวกสีดำจึงเป็นการพิจารณาหรือใช้วิจารณ์ญาณ การคิดแบบหมวกสีดำเป็นการคิดที่มีเหตุผลสนับสนุนดำเนินไปอย่างรอบคอบ และผู้คิดตั้งข้อสงสัยกับสิ่งที่เกิดขึ้น โดยครูจะต้องตั้งคำถามนำ เพื่อให้เด็กคิดหาเหตุผลมาตอบปัญหา ดังนั้นหมวกสีดำจึงใช้เพื่อ ตรวจสอบหลักฐาน, ตรวจสอบหาความเป็นเหตุเป็นผล, ตรวจสอบหาความเป็นไปได้, ตรวจสอบหาผลกระทบ, ตรวจสอบหาความเหมาะสม และตรวจสอบหาข้อบกพร่อง ตัวอย่างคำถาม เช่น

1. อะไรคือจุดอ่อน
2. อะไรคือสิ่งที่ยุ่งยาก
3. อะไรคือสิ่งที่ผิดพลาด
4. เรื่องนี้มีจุดอ่อนตรงไหน

4. หมวกสีเหลือง (เหตุผลด้านบวก)

การคิดด้วยหมวกสีเหลืองเป็นการแสดงความคิดด้านบวก ดังนั้นการสวมหมวกสีเหลืองจึงหมายถึงการให้ความคิดและข้อมูลต่างๆ ที่สนับสนุน ส่งเสริมความคิดนั้นๆ เมื่อนักเรียนสวมหมวกสีเหลืองนักเรียนจะต้องหาเหตุผลด้านบวกมาแสดง หมวกสีเหลืองเป็นการคิดในเชิงก่อและให้กำเนิดสิ่งใหม่ๆ การทำให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้น นอกจากนี้เป้าหมายของการคิดภายใต้หมวกสีเหลืองยังสามารถจะเป็นการคาดคะเน หรือการมองหาโอกาส การมีภาพฝัน และความใฝ่ฝันอีกด้วย ตัวอย่างคำถาม เช่น

1. จุดที่ดีคืออะไร
2. ผลดีคืออะไร

5. หมวกสีเขียว (ความคิดสร้างสรรค์)

การคิดแบบหมวกสีเขียวเป็นการคิดริเริ่ม ผู้สวมหมวกสีเขียว คือ ผู้ที่จะสร้างสิ่งต่างๆ ทุกชนิด ทุกประเภท ซึ่งเป็นผลผลิตใหม่ๆ ผู้ฝึกคิดจะต้องพยายามเคลื่อนไปข้างหน้าจากความคิดหนึ่งไปสู่อีกความคิดหนึ่ง เพื่อค้นหาความคิดใหม่ๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งมานำซึ่งทางเลือกใหม่และวิธีการแก้ปัญหาใหม่ๆ เด็กจะต้องตั้งข้อเสนอแนะ ความคิดหรือมุมมองใหม่ๆ ของตนเองออกมา บทบาทของครู คือต้องกระตุ้นให้เด็กกล้าแสดงความคิดที่แปลกใหม่ โดยครูอาจจะตั้งคำถาม เช่น

1. นักเรียนจะนำความคิดนี้ไปทำอะไร (สร้าง ปรับปรุง พัฒนา...อะไรได้)
2. ถ้าจะให้สิ่งนี้... (ดีขึ้น)จะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างไร
3. มีวิธีการแก้ปัญหานี้อย่างไรบ้าง

6. หมวกสีฟ้า (สรุปและควบคุมการคิด)

การคิดแบบหมวกสีฟ้าเป็นการควบคุมการคิดทั้งหมด ผู้ฝึกคิดด้วยหมวกสีฟ้าจะจัดระบบการคิดด้วยตนเอง การคิดด้วยหมวกสีฟ้าเป็นการคิดเกี่ยวกับการคิด อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเสาะค้นในเรื่องนั้นๆ หมวกสีฟ้าเป็นตัวแทนของการควบคุมกระบวนการคิดให้ประสานกันอย่างดี หมวกสีฟ้าคือ โครงสร้างกระบวนการคิด นอกจากนี้หมวกสีฟ้ายังทำหน้าที่ตรวจดูการคิด และทำให้มั่นใจได้ว่า กฎของเกมการคิดนี้ได้ดำเนินไปอย่างดี ตัวอย่างคำถาม เช่น

1. อะไรที่ต้องการ
2. ขั้นตอนต่อไปคืออะไร
3. อะไรที่ทำไปก่อนแล้ว
4. มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร

วิธีการคิดโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เป็นการแสดงบทบาทการคิดตามสีหมวกที่ตนสวมอยู่ ได้แก่ หมวกสีขาว คิดถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ตัวเลข และข้อมูลข่าวสาร หมวกสีแดง ใช้อารมณ์ ความรู้สึก รวมไปถึงการหยั่งรู้ หมวกสีดำ วิพากษ์วิจารณ์ในทางลบและให้เหตุผลว่าเหตุใดสิ่งนั้นจึงเป็นไปได้ หมวกสีเหลือง มองโลกในแง่ดี ใช้ทักษะในเชิงบวก และพิจารณาความเป็นไปได้ หมวกสีเขียว ใช้ความคิดริเริ่ม คิดในสิ่งที่ท้าทายใหม่ๆ หมวกสีฟ้า เป็นผู้ควบคุมการคิดของแต่ละคนให้ตรงกับหมวกที่สวมอยู่ กระตุ้นให้คิด และสรุปการคิด

บทบาทและหน้าที่ของหมวกความคิดหกใบนั้นมีวิธีการใช้หมวกโดยสรุปคือ

1. ผู้สวมหมวก คือ ครูหรือนักเรียนเป็นผู้สวมหมวก เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์หรือสิ่งแทนให้นักเรียนได้แสดงความคิดในประเด็นต่างๆ ตามสีของหมวกที่ตนสวม
2. การใช้หมวกความคิดหกใบ ไม่มีข้อกำหนดตายตัวว่าควรใช้หมวกสีใดเป็นลำดับขั้นตอนอย่างไรในการฝึกทักษะการคิดที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ แต่สำหรับหมวกที่ควรใช้ในการฝึกคิดทุกครั้งคือ หมวกสีขาวและหมวกสีฟ้า จากนั้นเลือกใช้หมวกสีใดก็ได้ตามวัตถุประสงค์ของการคิด และสุดท้ายของการอภิปรายก็ได้เสนอแนะให้ใช้หมวกสีฟ้า เพื่อเป็นการจัดระบบความคิด ประเมินความคิด นอกจากนี้ควรสวมหมวกสีเหลืองก่อนสวมหมวกสีดำเพื่อให้รู้ข้อดีก่อนรู้ข้อบกพร่อง

แนวทางในการนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบไปใช้ในการเรียนการสอน

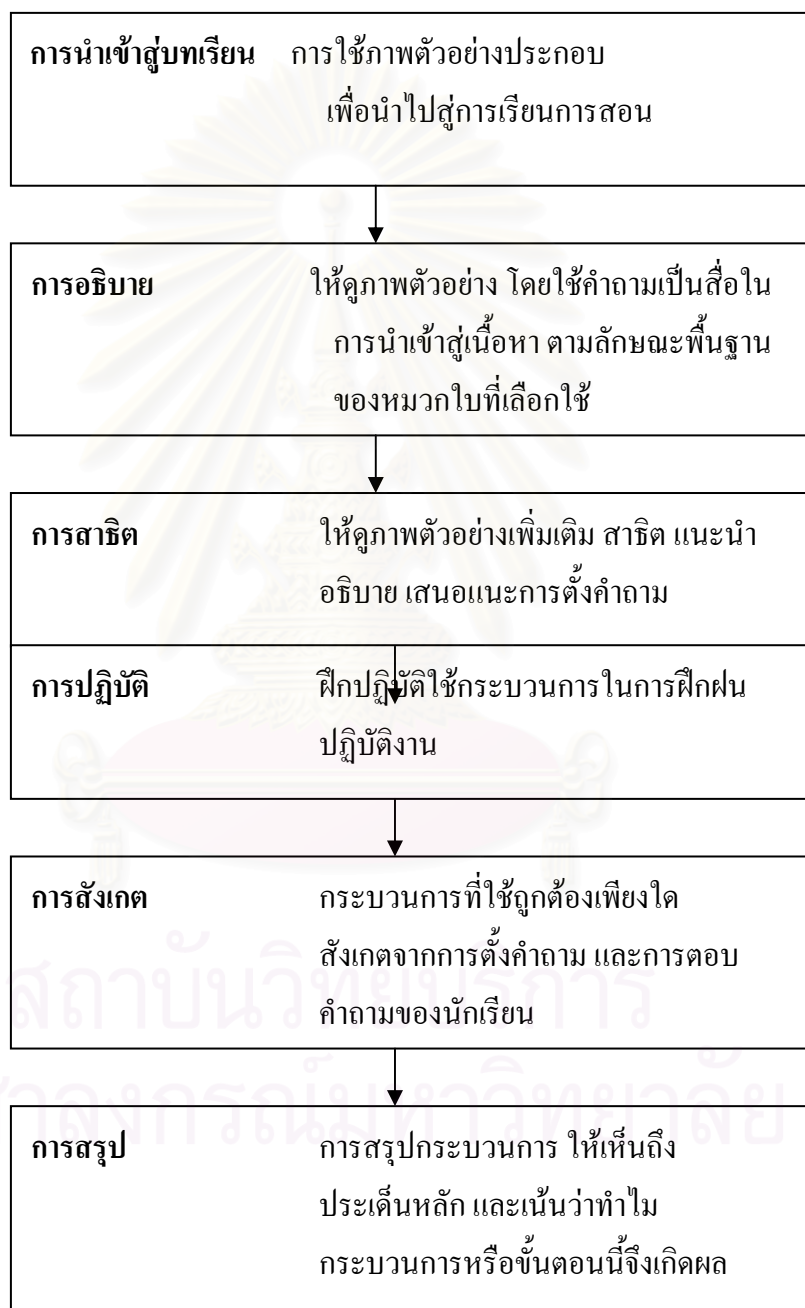
การสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนทักษะการคิดโดยใช้หมวก เพื่อเป็นสัญลักษณ์หรือสิ่งแทนให้นักเรียนที่สวมหมวกคิดตามสีของหมวกที่สวมอยู่ขณะนั้น เมื่อนักเรียนต้องการคิดไปในทางใดก็ให้สวมหมวกสีนั้น ซึ่งโดยปกติครูหรือหัวหน้ากลุ่มจะเป็นผู้สวมหมวกสีฟ้าซึ่งจะเป็นผู้ควบคุมหรือจัดระเบียบในการคิด เพื่อสมาชิกในกลุ่มคิดไปในทิศทางเดียวกัน การคิดแต่ละด้านนั้น เดอ โบโน (De Bono, 1986) กล่าวว่า การแนะนำหมวกแต่ละใบควรยกตัวอย่างให้ชัดเจนซ้ำแล้วซ้ำอีกว่าหมวกแต่ละใบมีประโยชน์อย่างไร ในการฝึกให้เกิดความเข้าใจหมวกสีต่างๆ ผู้สอนอาจจะให้ผู้เรียนสวมหมวกแล้วให้ตอบคำถามตามสีหมวกที่สวมทีละสี หรือสวมหมวกคนละสีแล้วตอบคำถาม หรือสลับหมวกกันแล้วตอบคำถาม วิธีการดังกล่าวจะทำให้ให้นักเรียนมีความคุ้นเคยกับสีหมวกเป็นอย่างดี (สมศักดิ์ สินธุเวชญ์, 2542)

การนำหมวกความคิดหกใบไปใช้ในการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนและนักเรียนจะสวมหมวก เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์หรือสิ่งแทนที่ผู้เรียนจะมุ่งประเด็นความคิดในลักษณะต่างๆ ตามความหมายของสีหมวกที่สวม มีวิธีการดังนี้ เดอ โบโน (1986) ได้เสนอขั้นตอนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (Lead-in) เริ่มด้วยการให้เห็นภาพประกอบง่ายๆ ตัวอย่างหรือแบบฝึกหัดที่แสดงให้เห็นกระบวนการที่จะสอน ซึ่งเป็นการแนะนำให้ทราบถึงสิ่งที่จะสอน
2. การอธิบายหรือการชี้แจงรายละเอียด (Explanation) เข้าสู่การให้ตัวอย่างทันทีว่าจะสอนอะไร ตามลักษณะพื้นฐานของหมวกใบที่จะเลือก เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่สอน ซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติและลักษณะของหมวกแต่ละใบ
3. การสาธิต (Demonstration) ให้ตัวอย่างเพิ่มเติม สาธิตให้เห็นกระบวนการนำไปใช้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้หมวกที่มีความสัมพันธ์กับการคิดแต่ละแบบ พร้อมกับอธิบาย และแนะนำตัวอย่างคำถามเพื่อสร้างความเข้าใจ
4. การฝึกปฏิบัติ (Practice) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกใช้หมวกความคิดจากสถานการณ์หรือหัวข้อที่กำหนดให้ โดยพยายามให้นักเรียนได้ฝึกคิดให้รอบคอบทุกหมวก อย่าใช้เวลาฝึกฝนใบใดใบหนึ่งนานเกินไป ซึ่งจะเป็นการดึงความสนใจจากกระบวนการให้เขาไป จุดประสงค์ก็คือสอนให้เกิดทักษะ ไม่ใช่สอนให้อภิปรายให้น่าสนใจ ถึงจะทำได้ไม่ได้ผลนักก็ดำเนินต่อไปได้
5. ความละเอียดอ่อนหรือการหารายละเอียดเพิ่มเติม (Elaboration) ในการฝึกฝนกระบวนการ อาจสังเกตได้ต่อไปว่ากระบวนการนั้นถูกนำไปใช้อย่างไร จุดนี้อาจเกิดขณะที่การ

ฝึกฝนใบใดใบหนึ่งกำลังปฏิบัติอยู่ หรือได้จากการตอบคำถามที่นักเรียนถามก็ได้เป็นการร่วมสนทนาเพื่อหารายละเอียดเพิ่มเติมให้นักเรียนเห็นความชัดเจนในสิ่งที่คิด ป้องกันการสับสน

6. การสรุป (Conclusion) การสรุปกระบวนการ เป็นการทบทวนและเรียบเรียงสิ่งที่คิด โดยเน้นประเด็นสำคัญเพื่อให้เห็นผลที่เกิดจากการคิดว่าทำไมกระบวนการนี้จึงเกิดผลมีประโยชน์

แผนภูมิที่ 1 : ขั้นตอนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ

การนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนควรส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีลักษณะดังนี้ (DE BONO, 1992)

1. จุดเน้น (Focussed) การสอนควรเน้นที่ทักษะหรือหมวกที่กำลังสอน ทบทวนชื่อของหมวกที่ใช้บ่อยๆ
2. ชัดเจน (Clear) ต้องมีความชัดเจน เพื่อป้องกันการสับสน ยกตัวอย่างที่เข้าใจง่าย
3. ว่องไวรวดเร็ว (Brisk) กำหนดเวลาสั้นๆ สำหรับการคิดในแต่ละประเด็น และสะท้อนผลอย่างรวดเร็ว
4. สนุกสนาน (Enjoyable) บรรยากาศในการเรียนและการฝึกควรเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ที่เกิดจากกิจกรรมที่ใช้ความคิดเพื่อเพิ่มความกระตือรือร้นแก่ผู้เรียน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เทคนิคหมวกความคิดหกใบจะช่วยทำให้ผู้คิดสามารถคิดได้ง่ายขึ้น โดยแทนที่จะต้องพะวงกับอารมณ์ ความรู้สึก เหตุผล ข้อมูล ความหวัง และความคิดสร้างสรรค์ ไปพร้อมๆ กัน บุคคลก็สามารถที่จะแยกพิจารณาสิ่งเหล่านั้นออกจากกันได้ ทำให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน และสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังช่วยให้เปลี่ยนด้านของความคิดได้ง่ายขึ้น เดอ โบโน (1986) กล่าวว่า เทคนิคหมวกความคิดหกใบสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการคิดของผู้เรียนได้อย่างไม่จำกัดเชื้อชาติ และวัฒนธรรมสามารถนำไปใช้ได้ง่าย เนื่องจากไม่มีความซับซ้อน ช่วยให้ผู้เรียนได้พยายามคิด ซึ่งเป็นการคิดอย่างรอบด้าน คิดทั้งจุดดี จุดด้อย จุดที่น่าสนใจ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นๆ แทนที่จะยึดติดอยู่กับความคิดเพียงด้านเดียวหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนได้พยายามคิดให้รอบคอบ โดยทั้งคิดทั้งจุดดี จุดด้อย จุดที่น่าสนใจ และความรู้สึกที่มีต่อประเด็นนั้นๆ แทนที่จะยึดติดกับความคิดเพียงด้านเดียวหรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแนวทางในนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบมาใช้ในการเรียนการสอนนั้น มีจุดประสงค์หลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ช่วยให้เกิดง่ายขึ้น คือ แทนที่จะพะวงอยู่กับอารมณ์ความรู้สึก เหตุผล ข้อมูล ความหวัง แลความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อมกัน เราก็จะสามารถพิจารณาแต่ละอย่างแยกออกจากกันได้
 2. ช่วยในการเปลี่ยนด้านความคิด เช่น ถ้าใครที่มองด้านลบก็เปลี่ยนหมวกสีความคิดสีดำออกมาเป็นสีอื่น มุมมองของความคิดก็จะเปลี่ยนไป นั่นคือเราสามารถปรับเปลี่ยนความคิด
- การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กให้มีการพัฒนาไปในทุกๆ ด้านนั้น กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้านของเด็ก จากการวิจัย พบว่า การใช้

ประสาทสัมผัสและอวัยวะต่างๆในการรับรู้ของเด็กไม่เป็นแต่เพียงการเล่นที่เด็กมีความสุขสนุกเท่านั้น แต่เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาสติปัญญาความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กเมื่อโตขึ้น

กิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมเบื้องต้นของการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็ก ได้มีโอกาสแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ตามระดับความสามารถของแต่ละคน ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อตัวเด็กในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งพยายามปลูกฝังให้เด็กได้รู้จักปรับปรุงตนเองเพื่อทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (เลิศ อานันท์นะ, 2523) ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระตามความคิด ความถนัดของแต่ละบุคคล ในกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนจึงควรฝึกฝนให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิด การสอนโดยใช้เทคนิคหรือรูปแบบการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดสามารถส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ จากงานวิจัยพบว่า การสอนที่ส่งเสริมให้เด็กฝึกทักษะการคิดจะทำให้ผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของนักเรียนสูงขึ้น (กัญชวี คำชาย, 2544)

เทคนิคหวมกความคิดหกใบ เป็นเทคนิคหนึ่งในการส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียนให้พัฒนา สามารถคิดได้อย่างรอบคอบ ชัดเจน และแก้ปัญหาได้ อีกทั้งกระบวนการในการเรียนการสอนยังได้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ และให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองให้มากที่สุดและมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง เน้นการจัดกิจกรรมโดยการฝึกให้นักเรียนได้อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันโดยใช้คำถาม ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ความคิดเห็นที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เป็นการส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดของนักเรียนเอง นอกจากนี้ ยังช่วยให้นักเรียนได้รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และจุดประสงค์หลักของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อความที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาและนำเทคนิคหวมกความคิดหกใบ มาพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดของนักเรียน ในวิชาศิลปะศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

อัจฉรา เข้มสรวล (2518) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ และเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2518 จำนวน 199 คน เป็นชาย 119 คน หญิง 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงจากแบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ของมินเนโซตา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันหาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ และใช้การทดสอบค่าซี เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้าน คือความคิดริเริ่ม ความยืดหยุ่นในการคิด ความคล่องในการคิด มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาวาดภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยว่า การจัดการเรียนการสอนในวิชาวาดภาพสามารถเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน และวิธีการสอนมีบทบาทต่อนักเรียนมาก เพราะการสอนตามหลักสูตรในโรงเรียนสาธิตนั้นเน้นการสร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่ นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าพูด กล้าทำ กล้าคิด นักเรียนสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนวิชาวาดภาพ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกตามความสามารถ และความต้องการอันเป็นผลส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

จงใจ ขจรศิลป์ (2532) ศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม

ศิลปสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบริเริ่มอย่างอิสระกับแบบครูชี้แนะ กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ปีการศึกษา 2532 โรงเรียนอนุบาลลพบุรี จังหวัด ลพบุรี จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่ม ควบคุม เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแผนการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ ตามแนวของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยใช้รูปแบบ ก ของทอร์เรนซ์ (Torrance) ซึ่งได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับเด็กไทยโดย อารี รังสินันท์ และ แบบสอบถามความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย มีค่าความเชื่อมั่น .80 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน และการใช้การทดสอบค่าที (t-test) ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบริเริ่มอย่าง อิสระกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบครูชี้แนะ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบริเริ่มอย่าง อิสระกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบครูชี้แนะ มีความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผู้วิจัยอภิปรายว่า สิ่งแวดล้อมทางครอบครัวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสติปัญญาเป็นอย่างมาก ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการขาดสิ่งเร้าที่ดีและมีคุณค่าในวัยต้นของชีวิตนั้นจะทำให้พัฒนาการ ของเด็กช้ากว่าปกติ แต่สิ่งที่เด็กขาดไปนี้สามารถทำได้ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่ เด็ก

พิภพ ปิติ (2533) ศึกษาปัญหาและความต้องการการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอน ศิลปศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 4 วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอน ศิลปศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 4 ในด้านการเตรียมการสอน วิธีสอนและเทคนิคการสอน วัสดุและสื่อการสอน การวัดผลและ ประเมินผล และการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูโรงเรียน ประถมศึกษา จำนวน 424 คน จากโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 212 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยคือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย แบบสำรวจรายการ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และ คำถามปลายเปิด นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด เขตการศึกษา 4 ประสบปัญหาและมีความต้องการการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอน

ศิลปศึกษาในด้านการวัดผลและประเมินผล วิธีสอนและเทคนิคการสอน การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน วัสดุและสื่อการสอนและการเตรียมการสอนอยู่ในระดับมาก

ดิลก ดิลกานนท์ (2534) ศึกษาการฝึกทักษะการคิดเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกทักษะการคิด ตามแนวคิดและปรับปรุงจากแบบฝึกการคิดสร้างสรรค์ของ เดอ โบโน (De Bono, 1970) อัลเบรชท์ (Albrecht, 1980) เมเยสกี (Mayeske, 1985) และ เซอร์แมชเชอร์ (Sehirmacher, 1988) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิธีการฝึกใช้วิธีการระดมสมองร่วมกัน โดยใช้รูปภาพ และภาษาในแบบฝึกเป็นสิ่งเร้า ซึ่งใช้เวลาในการฝึกครั้งละประมาณ 30 นาที และจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกนี้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สูง กล่าวคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้แบบฝึกหัดทักษะการคิดจะมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์สูงกว่่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้แบบฝึกทักษะการคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ไม่ว่ากับกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาแบบประชาธิปไตย หรืออัตตาธิปไตย หรือกับกลุ่มนักเรียนที่มีระดับความอยากรู้อยากเห็นสูง ปานกลาง หรือต่ำ

เทียนชัย เสาจินดารัตน์ (2534) ศึกษาสภาพและความต้องการของครูประจำชั้นในการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในด้านกิจกรรมการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพกับความต้องการของครูประจำชั้นในการสอนศิลปศึกษา ผลการวิจัยในด้านสภาพการปฏิบัติการสอนศิลปศึกษา พบว่า

1. ด้านกิจกรรมการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ การเดินสังเกตและให้คำแนะนำช่วยเหลือขณะที่นักเรียนทำงาน
2. ด้านการผลิตและการใช้สื่อการสอน มีการปฏิบัติมากที่สุดคือการใช้สื่อต่างๆ เช่น รูปภาพของจริง เพื่อสร้างความบันเทิงใจให้เกิดความคิดใหม่ๆ
3. ด้านการวัดและประเมินผล มีการปฏิบัติมากที่สุดคือการวัดและประเมินผลโดยคำนึงถึงพัฒนาการและการสังเกตพฤติกรรมการเรียนศิลปะและการวัดผลโดยตรวจผลงาน

ในด้านความต้องการในการสอนศิลปศึกษา ครูประจำชั้นมีความต้องการโดยส่วนรวมมากเมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่า

1. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีความต้องการมากที่สุด คือการรับการฝึกอบรมเทคนิคและวิธีการสอนศิลปะในรูปแบบต่างๆ เพื่อจูงความสนใจของนักเรียน
2. ด้านการผลิตและการใช้สื่อการสอนมีความต้องการมากที่สุด คือการเข้ารับการฝึก

อบรมวิธีการใช้วัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่นมาผลิตสื่อการสอน

3. ด้านการวัดและประเมินผลมีความต้องการมากที่สุดคือการได้รับเครื่องมือ หรือแบบฟอร์ม การประเมินผลสำเร็จรูปของวิชาศิลปะแต่ละกิจกรรม

พิระศักดิ์ เทพไตรรัตน์ (2534) ศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการเตรียมการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าคือครูประถมศึกษา สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 81 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสอบถามประเมินค่า และแบบสอบถามแบบปลายปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูประถมศึกษาเป็นหญิงมากกว่าชาย ส่วนใหญ่อายุ 35 ปีขึ้นไป มีระดับการศึกษาปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี ครูประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในด้านการเรียนการสอน การดำเนินการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ครูประถมศึกษา มีความสามารถในการเตรียมการสอนอยู่ในสภาพไม่ดีพอ เนื่องจากขาดความเข้าใจในเนื้อหาศิลปศึกษาในหลักสูตรและแผนการสอน ไม่มีเวลาหาความรู้วิชาศิลปศึกษา เพราะต้องทำหน้าที่สอนทุกกลุ่มวิชา และทำหน้าที่เสริมการสอนอื่นๆ อีก การดำเนินการสอนยังอยู่ในสภาพไม่ดีพอ ครูยังกำหนดให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามแบบอย่างจากครู ให้ความสำคัญผลงานสำเร็จรูปมากกว่าพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกระหว่างปฏิบัติกิจกรรม ปริมาณสื่อการสอนมีจำนวนน้อย ครูใช้ผลงานสำเร็จรูปเป็นเกณฑ์ประเมิน การวัดโดยการสังเกต และบันทึกพฤติกรรมการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนเป็นส่วนน้อย ครูส่วนใหญ่มีความต้องการเข้ารับการอบรมสัมมนาด้านศิลปศึกษา

วิรัตน์ คุ่มคำ (2534) ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษาด้วยกลวิธีระดมสมอง วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษาด้วยกลวิธีระดมสมอง กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสี่สุก สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นนักเรียนชาย จำนวน 14 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 18 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพเป็น

สื่อ แบบ ก. ของทอร์เรนซ์ (Torrance Tests of Creative Thinking, Figural Form A) แบบทดสอบประกอบด้วย กิจกรรม 3 ชุด คือ กิจกรรมชุดที่ 1 เป็นการวาดภาพต่อเติมจากสิ่งเร้าซึ่งเป็นกระดาษรูปไข่สีเขียว 1 ภาพ กิจกรรมชุดที่ 2 เป็นการวาดภาพต่อเติมให้สมบูรณ์จากสิ่งเร้าซึ่งเป็นลักษณะต่างๆ จำนวน 10 เส้น กิจกรรมชุดที่ 3 เป็นการต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าซึ่งเป็นเส้นคู่ขนานจำนวน 30 คู่ และแผนการสอนวิชาศิลปะศึกษาด้วยกลวิธีระดมสมอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ผลรวมของความคิดทั้ง 3 ด้าน ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนความคิดสร้างสรรค์ในทุกๆ ด้าน หลังการเรียนศิลปะศึกษาด้วยกลวิธีระดมสมองสูงกว่าก่อนการเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสอนศิลปะศึกษาด้วยกลวิธีระดมสมอง ช่วยส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้พัฒนาสูงขึ้นได้

โสภาส บุญครองสุข (2535) ศึกษาการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม กับการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม กับการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ปีการศึกษา 2533 จำนวน 60 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน ได้แก่กลุ่มที่ทำกิจกรรมเป็นกลุ่มและกลุ่มที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ ชนิดรูปภาพแบบ ก. (Torrance Tests of Creative Thinking Figural Form A.) ใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน คือ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ ผลการวิจัยพบว่า 1) คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นกลุ่มสูงกว่านักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) คะแนนความคิดคล่องแคล่วและความคิดยืดหยุ่นของนักเรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) คะแนนความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออของนักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม สูงกว่านักเรียนที่ทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นพดล สายทองยนต์ (2536) ศึกษาปัญหาการสอนวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ

ประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาปัญหาการสอนวิชา ศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ในด้านการใช้หลักสูตร วิธีสอน และเทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอนและห้องเรียนศิลปะศึกษา การวัดผลและประเมินผล การ จัดกิจกรรมศิลปะศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูที่สอนศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 512 คน จาก 512 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการสอนวิชาศิลปะศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการใช้หลักสูตร มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านนี้ คือ ครูขาด ความรู้ ความเข้าใจในด้านการใช้หลักสูตร เนื่องจากไม่เคยผ่านการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตร และครูไม่มีวุฒิทางศิลปะศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการสอนภาคปฏิบัติ
2. ด้านวิธีการสอนและเทคนิคการสอน มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้าน นี้ คือ ครูมีปัญหาในด้านทักษะ ประสบการณ์ศิลปะ และการสอนให้ปฏิบัติกิจกรรม การสอน งานสานและถักทอ
3. ด้านการใช้สื่อการสอน และห้องเรียนศิลปะศึกษา มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามาก ที่สุดในด้านนี้ คือ การของบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสื่อ
4. ด้านการวัดและประเมินผล มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านนี้ คือ ครู ขาดความเข้าใจในหลักการและวิธีการประเมินผลอย่างถูกต้อง โดยคำนึงถึงพัฒนาการเด็ก
5. ด้านการจัดกิจกรรม มีปัญหาปานกลาง ข้อที่มีปัญหามากที่สุดในด้านนี้ คือ การนำ กิจกรรมในแผนการสอนมาให้นักเรียนปฏิบัติ การรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และห้องเรียนศิลปะ

ไฉนทัย อุดมบุญญาภาพ (2539) ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 โดยใช้เครื่องเล่นอิสระกระดานกระดาดทรายและไหมพรม วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เครื่องเล่นอิสระกระดานกระดาดทราย และไหมพรม และเพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภายหลัง การใช้สื่อเครื่องเล่นอิสระกระดานกระดาดทรายและไหมพรม ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (กิจกรรมมาสนุกกับจินตนาการ) กับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในกิจกรรมมาสนุกกับจินตนาการ ในแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สำนักงานการศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 4 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 25 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 100 คน แบ่งเป็นกลุ่ม ทดลอง 2 ห้องเรียน จำนวน 50 คน และกลุ่มควบคุม 2 ห้องเรียน จำนวน 50 คน การสุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การสุ่มห้องเรียนทดลองและห้องเรียนควบคุม ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) โดยการจับสลากห้องเรียนในโรงเรียนเดียวกัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1)ชุดเครื่องเล่นอิสระกระดานกระดาดทรายและไหมพรม ประกอบคู่มือครูที่สร้างขึ้น 2)แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพของทอร์เรนซ์ (Torrance Tests of Creative Thinking Figural Form A.) ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรม โดยใช้เครื่องเล่นอิสระกระดานกระดาดทรายและไหมพรมในกิจกรรมมาสนุกกับจินตนาการ ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมปกติ ตามแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้เครื่องเล่นอิสระกระดานกระดาดทรายและไหมพรม มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละองค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดละออ สูงกว่าเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมในกิจกรรมมาสนุกกับจินตนาการในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้สื่อชุดเครื่องเล่นอิสระและไหมพรมหลากสี มีความคงทนในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในองค์ประกอบทุกด้าน และโดยรวมภายในกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างกลุ่มมีความคงทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่ามีความไว้วางใจพัฒนาสูงขึ้น

นางเยาว์ เข้มเล็ก (2539) ศึกษาการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ และการเรียนตามแนวการสอนของกรมวิชาการ วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาโดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ และการเรียนตามแนวการสอนของกรมวิชาการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านลำพระ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 จำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน โดยกลุ่มทดลองเรียนศิลปะศึกษาโดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนศิลปะศึกษาตามแนวการสอนของกรมวิชาการ แบบแผนการทดลองครั้งนี้เป็นแบบ Randomiz Control Group Pretest-Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพเป็นสื่อแบบ ก. ของทอร์เรนซ์

(Torrance Tests of Creative Thinking Figural Form A.) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ได้แก่ ค่าที (t-test) แบบ Dependent Samples และ t-test แบบ Independent Samples ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนศิลปศึกษาโดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ และที่เรียนตามแนวการสอนของกรมวิชาการ หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนศิลปศึกษาโดยใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ และที่เรียนตามแนวการสอนของกรมวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประยูทธ ไทยธานี (2541) ศึกษาผลของการฝึกการคิดแบบหวมกหกใบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาผลของการฝึกการคิดแบบหวมกหกใบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักวิชาการศึกษา ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร แล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่ง เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน กลุ่มทดลองได้รับการฝึกการคิดแบบหวมกหกใบ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกการคิดแบบหวมกหกใบ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าคือแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าที (t-test) ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. นักวิชาการศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานมากขึ้น หลังจากรับการฝึกการคิดแบบหวมกหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักวิชาการศึกษาที่ได้รับการฝึกการคิดแบบหวมกหกใบ มีความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานมากกว่านักวิชาการที่ไม่ได้รับการฝึกการคิดแบบหวมกหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประภาศรี รอดสมจิตร (2542) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดหวมกหกใบของเดอบโน วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดหวมกหกใบของเดอบโน กลุ่มตัวอย่างประชากร คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนกฤษณา จังหวัด

สุพรรณบุรี จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แนวคิดหมวดคิดหกใบของ เดอ โบโน การดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การทดลองใช้โปรแกรม 4) การปรับปรุงโปรแกรม ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 นำมาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมบางส่วนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง และบางส่วนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

ปิยานี จิตรเจริญ (2543) ศึกษาผลของการฝึกการคิดโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาผลของการฝึกการคิดโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลหล่มเก่า จำนวนทั้งหมด 36 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 18 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลองได้รับการฝึกใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ส่วนกลุ่มควบคุมทำกิจกรรมตามปกติ จำนวน 12 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สร้างขึ้นโดย ศศิรัสมิ์ สริกขานนท์ และแบบเกณฑ์ประเมินการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์จากงานประดิษฐ์ ประกอบด้วย 2 มิติ 7 มโนทัศน์ ซึ่งดัดแปลงจาก สมาน ถาวรรัตนวิช ในระยะก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า

1. คะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมในแต่ละระดับของบุคคล ที่มีคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. คะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ หลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองในแต่ละระดับของบุคคล ที่มีคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. คะแนนการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์จากงานประดิษฐ์ หลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมในแต่ละระดับของบุคคล ที่มีคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. คะแนนการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์จากงานประดิษฐ์ หลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองในแต่ละระดับของบุคคล ที่มีคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

บุคเคอร์ (Booker, 1980) ศึกษาผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการคิดรอบด้านในการสอน วิชาศิลปะ วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลของการสอนระหว่าง รูปแบบการสอนแบบ ปกติ กับ รูปแบบการสอนฝึกคิดรอบด้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 143 คน เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการ สอนโดยใช้รูปแบบการสอนการคิดรอบด้าน ส่วนกลุ่มควบคุมใช้รูปแบบการสอนตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ (TTCT ,Form A and Form B) และแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด ผลการวิจัย พบว่า 1) กลุ่มทดลองที่เรียนการวาดภาพโดยใช้รูปแบบการสอนการคิดรอบด้าน พบว่า เพศของ นักเรียนมีผลต่อ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดยืดหยุ่น 2) คะแนนก่อนเรียนและ หลังเรียนของนักเรียนที่เรียนการระบายสี ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) กลุ่ม ทดลองที่เรียนการวาดภาพโดยใช้รูปแบบการสอนการคิดรอบด้าน พบว่า นักเรียนชายมีคะแนน ความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนหญิง ผลจากการทดลองชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการ คิดมีความสัมพันธ์ต่อ เพศ อายุ และระดับชั้นของนักเรียน นอกจากนี้ยังมีผลต่อระดับความคิด สร้างสรรค์ของนักเรียน ในการแสดงออกทางความคิด และผลงานศิลปะของนักเรียน

เดอบอนโน (DeBono, 1982) ทดลองใช้เทคนิคการคิดนอกกรอบกับกลุ่มนักเรียน จำนวน 44 คน โดยวิธีการให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ในการประดิษฐ์อุปกรณ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหาที่เป็น รูปธรรมตามที่เดอบอนโนกำหนด ในตอนแรกให้กลุ่มตัวอย่างคิดหาแนวคิดที่จะใช้แก้ปัญหาเองโดย ไม่ได้ใช้เทคนิคการคิดนอกกรอบเป็นเวลา 5 นาที แล้วรวบรวมแนวคิดที่ได้ไว้ ส่วนการคิดใน

ตอนที่ 2 ให้ใช้เทคนิคการคิดนอกกรอบโดยวิธีการสุ่มคำเพื่อเร้าความคิด โดยให้สมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่งสุ่มคำจากพจนานุกรมแล้วเขียนขึ้นบนกระดาน แล้วให้สมาชิกทุกคนใช้ความคิดเพื่อสร้างแนวคิดเป็นเวลา 5 นาที เช่นกัน แล้วนำแนวคิดที่ได้จากการคิดทั้งสองแบบ คือการคิดด้วยตนเองกับการคิดโดยใช้การสุ่มคำมาเขียนรวมกันบนกระดาน หลังจากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มทั้งสองเลือกโดยการลงความเห็นว่าเป็นแนวคิดใดเหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา ผลปรากฏว่าแนวคิดที่ได้รับเลือกให้นำมาใช้แก้ปัญหาคือแนวคิดที่ได้จากวิธีการสุ่มคำ จากเทคนิคการคิดนอกกรอบ ผลจากการวิจัยจึงเป็นข้อความรู้อันจะสนับสนุนให้เห็นว่าการคิดนอกกรอบสามารถสร้างแนวคิดที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาได้ดีกว่าการคิดโดยไม่ใช้เทคนิคการคิดนอกกรอบของเดอโบโน

เคลลี่ (Kelley, 1983) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการฝึกตามแผนการเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะ วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบผลของการฝึกตามแผนการเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะ และเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ด้วยรูปภาพของทอร์เรนซ์ (Torrance Figural Tests of Creative Thinking) ซึ่งทำการทดลองเป็นเวลา 10 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า จากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ด้วยรูปภาพของทอร์เรนซ์ (Torrance Figural Tests of Creative Thinking) ที่ใช้วัดก่อนการฝึก และหลังการฝึกเด็กที่เข้าร่วมในแผนการฝึกเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะกับเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมตามแผน มีค่าเฉลี่ยของความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ค่าเฉลี่ยของความคิดคล่องแคล่วและความคิดยืดหยุ่นไม่แตกต่างกัน

ทาวนด์เซน (Towsend, 1988) ศึกษาผลของการฝึกจินตลีลาสร้างสรรค์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 ในโปรแกรมภาคฤดูร้อน วัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่า การฝึกจินตลีลาสร้างสรรค์มีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 หรือไม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ Torrance Tests of Creative Thinking (TTCT) กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 8 - 10 ปี จำนวน 34 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 17 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ จากการทดลองแสดงให้เห็นว่า ระดับและเพศมีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยอภิปรายว่าถ้าใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติให้มากขึ้นจะทำให้ความคิดสร้างสรรค์คงอยู่และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และยังชี้ให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

ฟิลลิปส์ (Phillips, 1989) ศึกษาการใช้ความคิดละเอียดลออในการปฏิบัติงานออกแบบของนักศึกษาในระดับวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์แรนซ์ (TTCT , Form A) กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีความคิดละเอียดลออสูงและต่ำ ทำการทดลองโดยให้ทั้งสองกลุ่มปฏิบัติการออกแบบ และบันทึกภาพโดยใช้วิดีโอถ่ายทำขณะที่กำลังปฏิบัติการออกแบบทุกขั้นตอนด้วยเครื่องมือของผู้วิจัยเอง (PSCT) เพื่อเก็บข้อมูล ผลของการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ที่มีความคิดละเอียดลออสูงแตกต่างจากกลุ่มที่มีความคิดละเอียดลออต่ำในเรื่องระดับความคิดละเอียดลออของกระบวนการสร้างสรรค์งาน และพบว่าหากให้ระยะเวลาในการปฏิบัติงานยาวนานออกไป ความคิดละเอียดลออของทั้งสองกลุ่มจะใกล้เคียงกัน และผู้ที่มีประสบการณ์มากจะตัดสินใจเรื่องการแสดงออกทางความคิดละเอียดลออได้ชัดเจน กล่าวคือมากกว่าผู้ที่มีความคิดละเอียดลออต่ำ ผู้ที่มีความคิดละเอียดลออต่ำจะประเมินผลงานในแง่ลบมากกว่าผู้ที่มีความคิดละเอียดลออสูง

มันสัน (Munson, 1992) ศึกษาผลของการลอกเลียนแบบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ในการทำงานศิลปะ โดยการทดลองได้แบ่งให้นักเรียนเข้าในกลุ่มศิลปะ 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีอิสระในการทำงาน 2) กลุ่มที่ต้องทำงานลอกเลียนแบบ 3) กลุ่มที่มีอิสระในการทำงานและตามด้วยการลอกแบบ และ 4) กลุ่มที่ทำงานลอกแบบ และตามด้วยมีอิสระในการทำงาน โดยแต่ละกลุ่มเข้าร่วมการทำงานเป็นเวลา 12 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพเป็นสื่อแบบ ก. ของทอร์แรนซ์ (Torrance Tests of Creative Thinking Figural Form A.) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ทำงานลอกแบบได้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ต่ำ และการลอกแบบนั้นทำให้การเป็นต้นคิดและความคิดละเอียดลออน้อยลง ผลจากแบบสำรวจครูประจำชั้นและครูในแต่ละกลุ่ม พบว่า ภายหลังจากโปรแกรมการลอกแบบ เด็กจะแสดงพฤติกรรมสร้างสรรค์น้อยลง จากการสัมภาษณ์ พบว่า เด็กที่ลอกแบบจะกลายเป็นคนที่ทำอะไรต้องพึ่งคนอื่น และอีกอีกเมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานแบบการเป็นต้นคิด นอกจากนั้นจากบันทึกของครู พบว่า เด็กมีความยอมรับนับถือตนเอง (self-esteem) น้อยลง กลายเป็นคนเบื่อง่าย วางเฉย ขาดการควบคุมตน และแสดงพฤติกรรมสร้างสรรค์น้อย

อามสตรอง (Armstrong, 1993) ศึกษาผลของการสอนโดยการใช้คำถามของครู และการตอบสนองของนักเรียน วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการสอนปกติกับวิธีการสอนโดยใช้คำถามของครูและศึกษาผลของการตอบสนองของนักเรียน ในการเรียนศิลปะและการทำงานศิลปะ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ครูสอนวิชาศิลปะในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 6 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา จำนวนทั้งสิ้น

279 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการสอนโดยการใช้คำถามของครู แบบสอบถาม และแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการสอนและหลังการสอนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยอภิปรายว่า การสอนโดยการใช้คำถามสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีการตอบสนองในการแสดงออกทางความคิดที่ละเอียด รอบคอบมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วยังส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดในการวิเคราะห์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้ดีขึ้น

เฟลดุเสน (Feidhusen,1995) ทำการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับสถาบันวิจัยและศึกษาเด็กปัญญาเลิศของ Purdue University เพื่อตั้งเคราะห์มาเป็นข้อสรุปในเรื่องการวัด การประเมินความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ผลจากการรวบรวมทำให้ได้ข้อสรุปว่า การฝึกและการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้นผู้ฝึกจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ฐานความรู้เดิม (The Knowledge base) ผู้ฝึกจะต้องมีฐานความรู้เดิมในเรื่องที่จะฝึกด้วย เช่น ทางศิลปะหรือวิทยาศาสตร์
2. ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจในการคิด (Metacognitive Skill) ผู้ฝึกจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการระบวนการคิด และสร้างผลผลิตจากความคิด
3. แรงจูงใจ เจตคติ สภาวะแวดล้อม และลักษณะของบุคคล

งานวิจัยยังได้เสนอแนะแนวทางในการวัดความคิดสร้างสรรค์ว่า ควรจะต้องวัดที่ผลผลิตของความคิดประกอบด้วยจะทำให้การวัดมีความตรงเชิงทำนายได้มากยิ่งขึ้น

ซูซาน (Susan,1998) ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กที่ปรากฏในความเป็นศิลปิน และความโดดเด่นของความคิดสร้างสรรค์ วัดดูประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของเด็กที่ปรากฏในความเป็นเลิศ และความโดดเด่นของความคิดสร้างสรรค์ โดยทำการสำรวจการทำงานศิลปะและความรู้สึกรู้สีกต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะของเด็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 8 – 11 ปี จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์ในการทำงานศิลปะ และถ้าเด็กได้ฝึกทักษะในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะส่งผลต่อพัฒนาการในด้านอื่นๆ อย่างชัดเจน

จากงานวิจัยที่ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ในระดับชั้น ประถมศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษา ยังประสบปัญหา และอุปสรรคต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะในด้านการสอนของครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาที่ยังขาดทักษะ ประสบการณ์ในการสอน รวมถึงเทคนิควิธีการรูปแบบต่างๆ ในการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับ พัฒนาการ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ปัญหาเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ ผู้เรียนโดยตรงทำให้พัฒนาการในการเรียนรู้ทางด้านศิลปะและพัฒนาการในด้านอื่นๆ ของนักเรียน ล่าช้า อีกทั้งยังส่งผลให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาลดน้อยลง

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิด การพัฒนา รูปแบบการสอน กระบวนการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการสอน ตามกรอบทฤษฎีต่างๆ และได้ นำไปใช้ทดลองสอนกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผลการทดลองปรากฏว่าสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ทั้งสิ้น จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปที่เกิดจาก ผลการวิจัย พบว่า การใช้เทคนิคและรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิด ให้แก่ผู้เรียนในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นนั้น เทคนิครูปแบบและวิธีการ สอนเป็นสิ่งสำคัญซึ่งมีผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ กิจกรรม เทคนิคหรือ โปรแกรมที่ใช้ฝึกทักษะการคิดของผู้เรียน ที่สร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีการคิด สามารถช่วยพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด การแก้ปัญหา และมีความคิดสร้างสรรค์ ที่สูงขึ้นกว่าการเรียนในสภาพการณ์ปกติทั่วไปได้ ซึ่งเทคนิคหมวกความคิดหกใบ (Six Thinking Hats) เป็นเทคนิคหนึ่งที่ส่งเสริมทักษะการคิดของผู้เรียน สามารถนำมาใช้พัฒนาทักษะการคิด อารมณ์ และความรู้สึกได้อย่างเป็นขั้นตอน เป็นเทคนิคการฝึกที่มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ชัดเจน ง่ายแก่ผู้สอนนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการเรียนการสอน ทักษะการคิด อารมณ์ และ ความรู้สึกเป็นสิ่งที่สำคัญมากและสามารถที่จะพัฒนาให้แก่เยาวชนของชาติได้ อีกทั้งยังเป็นการ สอดรับกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีเป้าหมายต้องการพัฒนาให้มนุษย์มีคุณภาพในการ เรียนรู้ ดังนั้นการที่จะให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณภาพและมีความสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนลง ไปในเนื้อหาวิชา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูล
2. สมมุติฐานการวิจัย
3. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การสร้างเครื่องมือ และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
6. การดำเนินการทดลอง
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
9. การสรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผลการวิจัย
10. การนำเสนอรายงานผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ระดับประถมศึกษา จากเอกสารวารสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ ทฤษฎีการสอน รูปแบบการสอน เทคนิคการสอน การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิด และพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนระดับประถมศึกษา จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.3 ศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แผนการจัดการเรียนการสอน และหนังสือเรียนวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแผนการสอนที่จะเป็นแนวทางในการวิจัย

1.4 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดเทคนิคหมวกความคิดหกใบ จากหนังสือ เอกสาร และบทความ ของ เอ็ดเวิร์ด เดอโบโน เพื่อนำมาเป็นกรอบทฤษฎีในการวิจัย

2. สมมุติฐานของการวิจัย

2.1 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้นหลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 นักเรียนทั้งหมดมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 70

2.3 ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

3. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Population) คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษา ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 40 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อเป็นการศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ทั้งทางด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงประกอบด้วย

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. แผนการสอน
3. แบบสังเกตพฤติกรรม
4. แบบประเมินผลงาน
5. แบบรายงานตนเอง (self report)
6. แบบสอบถามความคิดเห็น

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แบบแผนการทดลองที่เรียกว่า The Single Group Pretest - Posttest Design ดังแสดงในตารางต่อไปนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2536)

ทดสอบก่อน (Pretest)		ตัวแปรทดลอง (Treatment)	ทดสอบหลัง (Posttest)
E	O ₁	X	O ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้

E	=	กลุ่มทดลอง
O ₁	=	การทดสอบก่อนการทดลอง
O ₂	=	การทดสอบหลังการทดลอง
X	=	การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

5. การสร้างเครื่องมือ และพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

5.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบตามโครงสร้างของเนื้อหากิจกรรมการวาดภาพระบายสี ในวิชาศิลปะศึกษา เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียน ได้แก่แบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) และแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) จำนวน 1 ฉบับ ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างขึ้นเอง โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

5.1.1 ศึกษาเนื้อหากิจกรรมการวาดภาพระบายสี ในวิชาศิลปะศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และเทคนิคการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดโดยการใช้อำนาจของครู รวมถึงขั้นตอนในการสอนของเทคนิคหมวกความคิดหกใบ

5.1.2 ศึกษาทฤษฎี วิธีสร้าง เทคนิคการเขียนข้อสอบแบบเลือกตอบ แบบเรียน และคู่มือครูวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และเอกสารงานที่เกี่ยวข้อง

5.1.3 ศึกษาวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ระดับพฤติกรรมที่จะวัด และสร้างตารางวิเคราะห์จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของกิจกรรมการวาดภาพระบายสี

5.1.4 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกิจกรรมการวาดภาพระบายสี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากประเด็นที่ได้จากการศึกษาในส่วนต่างๆ ข้างต้น ซึ่งเป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 20 นาที ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องเลือกคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงคำตอบเดียว ตามลักษณะของข้อคำถามมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าตอบถูก ให้ข้อละ 1 คะแนน

ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบ ให้ข้อละ 0 คะแนน

5.1.5 นำแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 5 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

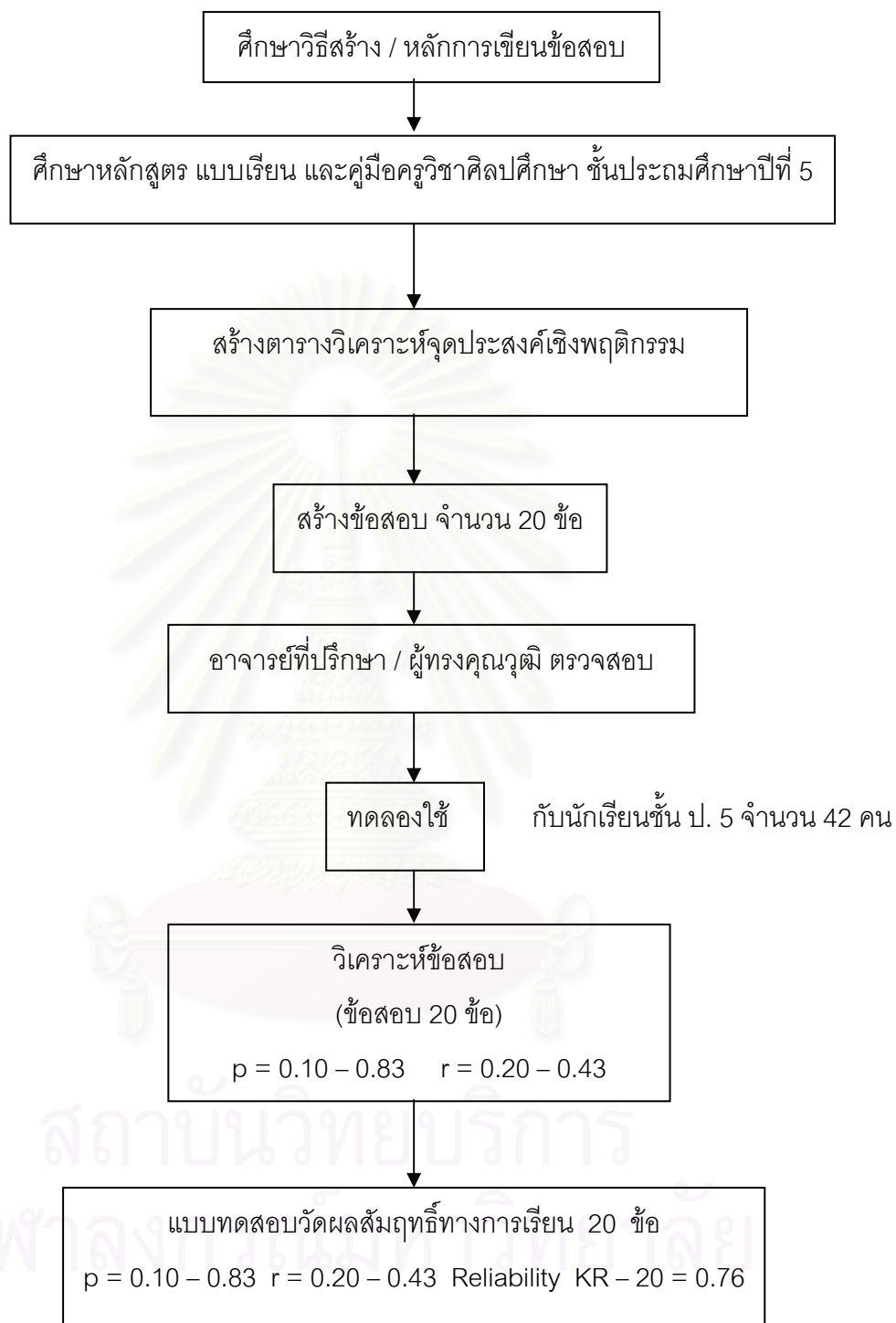
5.1.6 ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามคำแนะนำมาปรับปรุง แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษา โรงเรียนวิชาการ จำนวน 42 คน จากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงเชิงสอดคล้องภายในจากสูตร KR 20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder – Richardson reliability) โดยมีเกณฑ์ดังนี้ (ประคอง กรรณสูต, 2539)

ค่าความเที่ยง	ต้องมีค่า 0.60 ขึ้นไป
ค่าความยากง่าย	ควรมีค่า 0.20 – 0.80
ค่าอำนาจจำแนก	ควรมีค่า 0.20 ขึ้นไป

ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.76 และค่าความยากง่าย .10 - .83 และค่าอำนาจจำแนก 0.20 - 0.48

ซึ่งค่าKR 20 นั้นสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานในส่วนค่าความยากง่ายนั้น เนื่องด้วยข้อสอบบางข้อมีข้อคำถามในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาที่นักเรียนอาจจะยังไม่เคยเรียนมาก่อน ผู้วิจัยจึงอิงไปที่ค่าความเที่ยงมากกว่า ดังนั้นแบบทดสอบดังกล่าวจะนำไปใช้ในการทดลองในกลุ่มตัวอย่างประชากรได้

5.1.7 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์นี้ จะใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และเป็นแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)

แผนภูมิที่ 2 : ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.2 แผนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีทั้งหมด 8 แผนการสอน (รายละเอียดดังภาคผนวก ง) แผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

5.2.1 ศึกษาหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คู่มือครู แบบเรียนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

5.2.2 ศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแผนการสอน

5.2.3 ศึกษาหลักการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ แล้วนำหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาทักษะการคิดมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนี้

5.2.4 วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการวาดภาพระบายสี แล้วแบ่งแยกเป็นเนื้อหาย่อย ซึ่งแผนการสอนที่สร้างขึ้นมีจำนวน 8 แผน ดังนี้คือ

- 1) แผนเตรียมความพร้อม หมวกความคิดหกใบ
- 2) การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ
- 3) รูปร่างและรูปทรงต่างๆ
- 3) แสงและเงา
- 4) สนุกกับการทดลองสี
- 5) การออกแบบ
- 6) ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน
- 7) การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น

โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม รวมถึงลำดับขั้นตอนในการใช้หมวกความคิดหกใบ ในแผนการสอนการวาดภาพระบายสี (รายละเอียดดังภาคผนวก ข) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

แผนการสอนที่	เรื่อง	ชั้นนำ	ชั้นสอน	ชั้นสรุป	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
1	แผนเตรียมความพร้อม ● หมวกความคิดหกใบ				นักเรียนสามารถเข้าใจ อธิบายบทบาทและความหมายของหมวกความคิดหกใบได้
2	● การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ	ขาว, เขียว	เหลือง, ดำ, แดง	ฟ้า	1. อธิบายความรู้สึกที่มีต่อเส้นชนิดต่างๆ ได้ 2. สังเกต และระบุถึงความแตกต่างของลักษณะเส้นได้ ทั้งในธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น 3. วาดภาพโดยใช้เส้นต่างๆ มาประกอบเป็นภาพได้
3	● รูปร่างและรูปทรงต่างๆ	ขาว, เขียว	เหลือง, ดำ, แดง	ฟ้า	1. นักเรียนสามารถอธิบายถึงรูปร่างและรูปทรงของสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว 2. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบลักษณะที่แตกต่างกันของรูปร่างและรูปทรงได้ 3. วาดภาพโดยนำรูปร่างและรูปทรงต่างๆ มาประกอบเป็นภาพได้อย่างสร้างสรรค์
4	● แสงและเงา	ขาว, เขียว	เหลือง, ดำ, แดง	ฟ้า	1. สามารถสังเกตและอธิบายลักษณะของแสงและเงาของสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว 2. สามารถวาดภาพที่แสดงลักษณะแสงและเงาได้
5	● สนุกกับการทดลองสี	ขาว, เขียว	เหลือง, ดำ, แดง	ฟ้า	1. สามารถทดลองสีโดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ได้ 2. สามารถแก้ปัญหาในการทำงานได้ 3. มีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงาน

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์ในแผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ (ต่อ)

แผนการสอนที่	เรื่อง	ชั้นนำ	ชั้นสอน	ชั้นสรุป	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
6	<ul style="list-style-type: none"> การออกแบบ 	ขาว, เขียว	เหลือง, ดำ, แดง	ฟ้า	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถอธิบายหลักการในการจัดองค์ประกอบภาพได้ 2. สามารถนำเส้น รูปร่าง รูปทรง สี และแสงเงา มาประกอบเป็นภาพได้อย่างเหมาะสม 3. สามารถทำงานได้อย่างสร้างสรรค์ตามจินตนาการ
7	<ul style="list-style-type: none"> ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน 	ขาว, เขียว	เหลือง, ดำ, แดง	ฟ้า	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถยกตัวอย่าง และอธิบายความรู้สึกของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน 2. สามารถอธิบายหลักการการวาดภาพเป็นเรื่องราวได้ 3. วาดภาพแสดงเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน
8	<ul style="list-style-type: none"> การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น 	ขาว, เขียว	เหลือง, ดำ, แดง	ฟ้า	<ol style="list-style-type: none"> 1. สังเกต เห็นคุณค่า และชื่นชมประเพณีในท้องถิ่น 2. สามารถบรรยายถึงความรู้สึกที่มีต่อประเพณีในท้องถิ่น 3. วาดภาพประเพณีในท้องถิ่นของตนเองได้

5.2.5 ดำเนินการเขียนแผนการสอน ตามขั้นตอนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ จำนวน 8 แผนการสอน รวมทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ โดยแต่ละแผนการสอนใช้เวลา 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ ครั้งละ 1 ชั่วโมง

5.2.6 นำแผนการสอนที่สร้างขึ้นทั้ง 8 แผนการสอน ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมทางเนื้อหา จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนความถูกต้องในการใช้ภาษาพิจารณาความเหมาะสมและข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข

5.2.7 ปรับปรุงแก้ไขแผนการสอนตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้แผนการสอนมีความเหมาะสม

5.2.8 นำแผนการสอนที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวิชาการ จำนวน 42 คน

5.2.9 นำแผนการสอนที่ปรับปรุงแล้วไปใช้ดำเนินการสอนจริงกับกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย

5.3 แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นแบบประเมินทักษะการทำงานของนักเรียนที่ประเมินโดยการสังเกตของครูผู้สอน เพื่อประเมินในบริบทของการเรียนการสอนในด้านศิลปนิพนธ์ ประกอบด้วย รายการของพฤติกรรมคุณลักษณะที่สามารถสังเกตได้ แบบ 2 ตัวเลือก คือ มีหรือไม่มีพฤติกรรม และข้อสังเกตเพิ่มเติม จำนวน 10 ข้อ ใช้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในแต่ละแผนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

5.3.1 ศึกษาเอกสารวิธีการสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมของนักเรียน จากตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.3.2 กำหนดขอบข่ายพฤติกรรมที่จะสังเกต จากจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละเนื้อหา และเป้าหมายของการสอนโดยใช้เทคนิคหวนทวนความคิดทบทวน สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน จำนวน 10 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน คือ นักเรียนมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 70

5.3.3 นำแบบสังเกตพฤติกรรมที่สร้างขึ้น ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไข

5.3.4 จากนั้นผู้วิจัย นำแบบสังเกตพฤติกรรม ที่ได้ปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวิชาการ จำนวน 42 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha)

5.3.5 ผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร

5.4 แบบประเมินผลงานของนักเรียน เป็นแบบประเมินผลงานสำหรับผู้สอน ใช้ประเมินผลงานของนักเรียน เป็นการสะท้อนข้อมูลวิธีการทำงานของนักเรียนซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

5.4.1 ศึกษาเอกสารการวัดทักษะการปฏิบัติ วิธีการสร้างเครื่องมือประเมินผลงานในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย วิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากตำรา และเอกสาร

5.4.2 สร้างแบบประเมินผลงานของนักเรียน โดยผู้วิจัยประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินผลงานการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ของกรมวิชาการและปรับใช้หัวข้อในการประเมินต่างๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ ในเรื่องการวาดภาพระบายสี เกณฑ์การให้คะแนนสำหรับผู้เรียนแต่ละคน ให้คะแนนเต็ม 15 คะแนน คะแนนเต็มข้อละ 3 คะแนน สรุปหัวข้อที่พิจารณาได้ดังนี้

- 1) ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 2) การจัดองค์ประกอบศิลป์
- 3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 4) ความสวยงาม ประณีต
- 5) ความสมบูรณ์ของผลงาน

แบบประเมินผลงานแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 5 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ระดับ อันได้แก่

น้ำหนัก 3	หมายถึง	ดี	(11 -15 คะแนน)
น้ำหนัก 2	หมายถึง	ปานกลาง	(6 -10 คะแนน)
น้ำหนัก 1	หมายถึง	ควรปรับปรุง	(0 - 5 คะแนน)

ค่าเฉลี่ยของคำตอบที่ได้ จะมีความหมายดังนี้

2.50 – 3.00	หมายถึง	อยู่ในเกณฑ์ระดับดี
1.50 – 2.49	หมายถึง	อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง
1.00 – 1.49	หมายถึง	อยู่ในเกณฑ์ระดับควรปรับปรุง

ตอนที่ 2 เป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้อาจารย์ผู้สอนได้แสดงความคิดเห็น

5.4.3 นำแบบประเมินผลงานไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา

5.4.4 ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ และนำแบบประเมินผลงานนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวิชาการ จำนวน 42 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาข้อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงให้สมบูรณ์แล้วจึงนำแบบประเมินผลงานนี้ไปใช้จริง

5.5 แบบรายงานตนเอง (Self Report) ของนักเรียน เป็นแบบประเมินที่ให้นักเรียน ตรวจสอบตนเอง หลังจากที่ยื่นจบในแผนการสอนครั้งที่ 1 , 4 และ 7 โดยสะท้อนความคิดเห็น เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนและบริบทของลักษณะการคิดตามความหมายของหมวดแต่ละสี

แบบรายงานตนเอง สำหรับแผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวด ความคิดหกใบ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา และ กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ที่ให้นักเรียนตรวจสอบ ลักษณะการคิดของตนเองตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน โดยกำหนดค่าคำตอบเป็น 4 ระดับ

3	(2.50 – 3.00)	หมายถึง	ใช้มาก
2	(1.50 – 2.49)	หมายถึง	ใช้ปานกลาง
1	(1.00 – 1.49)	หมายถึง	ใช้น้อย
0	(0.00 – 0.99)	หมายถึง	ไม่ใช้เลย

ซึ่งแบบรายงานตนเอง มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

5.5.1 กำหนดขอบข่ายรายละเอียดเกี่ยวกับการสะท้อนความคิดของตนเอง ต่อ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน

5.5.2 สร้างแบบรายงานตนเอง(Self Report) ตามขอบข่ายที่กำหนด

5.5.3 นำแบบรายงานตนเอง(Self Report) ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา

5.5.4 ผู้วิจัยได้ปรับแก้ไข แบบรายงานตนเองตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษา โรงเรียนวิชาการ จำนวน 42 คน

5.5.5 ผู้วิจัยนำแบบรายงานตนเองมาปรับ แก้ไขให้สมบูรณ์ และนำแบบรายงาน ตนเองไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย

5.6 แบบสอบถามความคิดเห็น แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ใช้สอบถามนักเรียนหลังจาก สิ้นสุดการเรียนการสอนทุกแผนการสอนแล้ว ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.6.1 ศึกษาเอกสารวิธีการสร้างเครื่องมือวัดความคิดเห็นในด้านการเรียน จาก ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.6.2 วิเคราะห์กิจกรรมในแผนการสอนแต่ละสัปดาห์ และเป้าหมายของเทคนิคของหมวดความคิดหกใบ มาเป็นข้อกำหนดในการสร้างเครื่องมือวัดความคิดเห็น ซึ่งสรุปออกมาเป็นแบบตรวจสอบรายการความคิดเห็น จำนวน 10 ข้อ โดยแต่ละข้อคำถาม กำหนดเกณฑ์ในการประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ระดับความคิดเห็น ดังนี้

หน้า 3	หมายถึง	มีความเห็นด้วยมาก
หน้า 2	หมายถึง	มีความเห็นด้วยปานกลาง
หน้า 1	หมายถึง	มีความเห็นด้วยน้อย
ค่าเฉลี่ยของคำตอบที่ได้ จะมีความหมายดังนี้		
2.50 – 3.00	หมายถึง	มีความเห็นด้วยมาก
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความเห็นด้วยปานกลาง
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความเห็นด้วยน้อย

5.6.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

5.6.4 จากนั้นผู้วิจัย นำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษา โรงเรียนนิชากร จำนวน 42 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์รายข้อ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha)

5.6.5 จากนั้นผู้วิจัย นำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากร

เกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ

ในการวิจัยครั้งนี้มีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ความเที่ยงตรง (Validity) ตามโครงสร้างของเนื้อหา และมีเกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. นักวิชาการด้านศิลปศึกษา โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านศิลปศึกษา หรือมีประสบการณ์สอนในสาขาวิชาศิลปศึกษา จำนวน 3 ท่าน
2. อาจารย์ที่สอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ มีประสบการณ์สอนวิชาศิลปศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษา อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน
3. นักการศึกษาที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องการพัฒนาทักษะการคิด ความคิดสร้างสรรค์ มีประสบการณ์ในการศึกษา การวิจัย และการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิด จำนวน 1 ท่าน

6. การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ทำการทดลองและเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 รวมทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการทดลองดังต่อไปนี้

6.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน (Pre-test) กิจกรรมการวาดภาพระบายสี วิชาศิลปศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาให้นักเรียนทำการทดสอบก่อนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแบบปรนัย ทั้งหมด จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน ใช้เวลาทำ 20 นาที

6.2 ผู้วิจัยนำแผนการสอนไปใช้สอนกับกลุ่มประชากร โดยทำการทดลองสอน สัปดาห์ละ 2 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง รวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ ซึ่งในแต่ละสัปดาห์จะมีกิจกรรมแตกต่างกัน โดยมีผู้วิจัยเป็นคนคอยควบคุมและคอยติดตามประเมินผล และหลังจากสอนจบในแผนเตรียมความพร้อม ในแผนการสอนครั้งที่ 2 แผนการสอนครั้งที่ 5 และแผนการสอนครั้งที่ 8 ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบรายงานตนเอง (Self report) เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้ในการเรียนของนักเรียน และในขณะที่ทำการสอนในแต่ละเรื่องผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อสังเกตพฤติกรรมและทักษะการทำงานของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยจะคอยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด

6.3 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน (Post-test) ฉบับเดิม ให้นักเรียนทำการทดสอบ จำนวน 20 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที แต่ผู้วิจัยได้ทำการสลับข้อคำตอบเพื่อป้องกันนักเรียนจำข้อสอบก่อนเรียนมาตอบคำถาม เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและตรวจผลงานโดยผู้วิจัยเป็นคนประเมินด้วยตนเอง ตามเกณฑ์การประเมินผลงานของนักเรียน

6.4 เมื่อสอนครบตามกำหนดทุกแผนการสอนแล้ว ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

จากขั้นตอนการดำเนินการทดลองดังกล่าว สามารถสรุปเป็นแผนงานแสดงระยะเวลาในการดำเนินการทดลองในการวิจัย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 : ระยะเวลาแสดงรายละเอียดในการดำเนินการทดลองในการวิจัย

วัน/เดือน/ปี	เวลา	กิจกรรม	เครื่องมือ
6 กุมภาพันธ์ 2545	20 นาที	ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)	แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7 กุมภาพันธ์ 2545	3 คาบ	เตรียมความพร้อมนักเรียน	- แผนการสอนที่ 1 - แผนเตรียมความพร้อม
11 กุมภาพันธ์ 2545	3 คาบ	สอนเรื่อง การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ -ในระหว่างดำเนินการสอนจะมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต - นักเรียนปฏิบัติงานวาดภาพระบายสี - หลังจากสอนจบแผนการสอนที่ 1 ผู้วิจัยให้นักเรียนบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอน	- แผนการสอนที่ 2 - แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - แบบประเมินผลงานนักเรียน - แบบรายงานตนเอง (Self report)
14 กุมภาพันธ์ 2545	3 คาบ	สอนเรื่อง รูปร่างและรูปทรงต่างๆ -ในระหว่างดำเนินการสอนจะมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต - นักเรียนปฏิบัติงานวาดภาพระบายสี	- แผนการสอนที่ 3 - แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - แบบประเมินผลงานนักเรียน
18 กุมภาพันธ์ 2545	3 คาบ	สอนเรื่อง แสงและเงา -ในระหว่างดำเนินการสอนจะมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต - นักเรียนปฏิบัติงานวาดภาพระบายสี	- แผนการสอนที่ 4 - แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - แบบประเมินผลงานนักเรียน
21 กุมภาพันธ์ 2545	3 คาบ	สอนเรื่อง สนุกกับการทดลองสี -ในระหว่างดำเนินการสอนจะมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต - นักเรียนปฏิบัติงานวาดภาพระบายสี - หลังจากสอนจบแผนการสอนที่ 1 ผู้วิจัยให้นักเรียนบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอน	- แผนการสอนที่ 5 - แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - แบบประเมินผลงานนักเรียน - แบบรายงานตนเอง (Self report)

ตารางที่ 2 : ระยะเวลาแสดงรายละเอียดในการดำเนินการทดลองในการวิจัย (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	เวลา	กิจกรรม	เครื่องมือ
25 กุมภาพันธ์ 2545	3 คาบ	สอนเรื่อง <i>การออกแบบ</i> -ในระหว่างดำเนินการสอนจะมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต - นักเรียนปฏิบัติงานวาดภาพพระบายสี	- แผนการสอนที่ 6 - แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - แบบประเมินผลงานนักเรียน
28 กุมภาพันธ์ 2545	3 คาบ	สอนเรื่อง <i>ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน</i> -ในระหว่างดำเนินการสอนจะมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต - นักเรียนปฏิบัติงานวาดภาพพระบายสี	- แผนการสอนที่ 7 - แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - แบบประเมินผลงานนักเรียน
4 มีนาคม 2545	3 คาบ	สอนเรื่อง <i>การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น</i> -ในระหว่างดำเนินการสอนจะมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต - นักเรียนปฏิบัติงานวาดภาพพระบายสี - หลังจากสอนจบแผนการสอนที่ 1 ผู้วิจัยให้นักเรียนบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอน	- แผนการสอนที่ 8 - แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - แบบประเมินผลงานนักเรียน - แบบรายงานตนเอง (Self report)
5 มีนาคม 2545	30 นาที	- ทดสอบหลังเรียน (Post-test) - นักเรียนทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน	- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน - แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการดำเนินการทดลองมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Science : SPSS for Windows) โดยมีการวิเคราะห์ดังนี้

7.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยทั้งก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) มาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มก่อนเรียน

และหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t – test) จากนั้นนำมาเปรียบเทียบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.2 แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน เป็นแบบตรวจสอบรายการ 2 ตัวเลือก นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

7.3 แบบประเมินผลงานนักเรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบปลายเปิดทำการรวบรวมเป็นความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

7.4 แบบรายงานตนเอง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อแล้วนำมาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบปลายเปิดทำการรวบรวมแนวคิดหรือความรู้ที่นักเรียนสะท้อนจากการเรียนเป็นความถี่ แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

7.5 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า นำมาแจกแจงความถี่แต่ละข้อแล้วนำมาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบความเรียง

8. สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

8.1 หาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบของ จากสูตร KR 20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder – Richardson reliability)

$$r_{xx} = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_x^2} \right]$$

r_{xx} = สัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยง

k = จำนวนข้อสอบของแบบทดสอบ

p = สัดส่วนของคนที่ตอบข้อสอบได้ถูกต้อง

$$= \frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนที่สอบทั้งหมด}}$$

- q = สัดส่วนของคนที่ตอบแต่ละข้อสอบผิด ($q = 1 - p$)
 pq = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 (ผลคูณของสัดส่วนของผู้ที่ตอบถูกและตอบผิด)
 Σ = เครื่องหมายแสดงผลบวกในที่นี้คือ Σpq เป็นผลบวกของ
 pq ของทุกๆ ข้อ
 S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนของผู้ถูกทดสอบทั้งหมด

$$= \frac{\sum x^2}{N} - \left(\frac{\sum x}{N} \right)^2$$

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

8.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient Alpha) ของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha)

$$\alpha = \frac{k}{k - 1} \left[1 - \frac{\sum S_1^2}{S_x^2} \right]$$

- เมื่อ α = สัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
 k = จำนวนข้อสอบ
 S_1^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด
 หรือกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนผู้รับการทดสอบทั้งหมด

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

8.3 หาค่าร้อยละ

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ที่แสดงพฤติกรรมลักษณะต่างๆ} \times 100}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$$

(ประคอง กรรณสูต, 2539)

8.4 หาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	=	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
	f	=	ความถี่ของข้อมูลในแต่ละชั้น
	X	=	จุดกลางของแต่ละชั้น
	N	=	จำนวนคนทั้งหมด

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

8.5 หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Dveiation) จากสูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	=	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum fx$	=	ผลรวมของความถี่กับคะแนน
	$(\sum fx)^2$	=	ผลรวมของความถี่กับคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	n	=	จำนวนประชากร

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

8.6 การทดสอบค่า t (t – test) ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง เป็นการทดสอบความมีนัยสำคัญ ของความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สูตร t-test

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{S^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

เมื่อ t = ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤต เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ

$\bar{X}_1 - \bar{X}_2$ = ค่าเฉลี่ยของคะแนนของการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

$n_1 + n_2$ = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

8.7 หาค่าความยาก (Levl of Difficuty) และค่าอำนาจจำแนก (Power of Discrimination)

โดยใช้สูตร

$$p = \frac{R_H + R_L}{N_H + N_L}$$

$$r = \frac{R_H - R_L}{N_H \text{ or } N_L}$$

เมื่อ R_H = จำนวนคนที่ตอบถูกในกลุ่มสูง

R_L = จำนวนคนที่ตอบถูกในกลุ่มต่ำ

N_H = จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มสูง

N_L = จำนวนคนทั้งหมดในกลุ่มต่ำ

$P_H = \frac{R_H}{N_H}$ และ $PL = \frac{P_L}{N_L}$

(ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

10. การสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามสถิติที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ ศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานของนักเรียน ส่วนการอภิปรายผลการวิจัยเป็นการสรุปรวบรวมผลการวิจัยจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับจากการเก็บข้อมูลและสาระสำคัญที่เป็นผลจากการทดลอง ผู้วิจัยได้อภิปรายเป็นองค์รวมและแยกเป็นรายด้านเช่นเดียวกับการสรุปผลการวิจัย และผู้วิจัยยังได้อภิปรายถึงข้อสังเกตที่ได้รับจากประสบการณ์การวิจัยในครั้งนี้ด้วย

11. การนำเสนอรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัยในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบความเรียงและตารางประกอบการอธิบาย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบความเรียงและจัดลำดับความถี่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหวมกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสี ของนักเรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยก่อนเรียนและหลังเรียน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3

1.1 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ตามประเด็นการถามในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา กิจกรรมการวาดภาพระบายสี ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 5 ถึง ตารางที่ 12

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 13 ถึง ตารางที่ 20

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน

4.1 ค่าความถี่ และร้อยละของข้อมูลที่แสดงความคิดเห็นและการประเมินตนเองของนักเรียน จากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน ในตอนที่ 1 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 21

4.2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้หวมกความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง(Self report) ตามความหมายของหวมกแต่ละสี ดังแสดงไว้ในตารางที่ 22 ถึง ตารางที่ 25

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสี โดยใช้เทคนิคหวมกความคิดหกใบ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 26

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน
ของนักเรียน หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	จำนวนประชากร N	\bar{X}	S.D.	การทดสอบค่าที (t-test)	P
ก่อนเรียน	40	11.83	3.30	9.87	0.00*
หลังเรียน	40	14.75	2.61		

$t_{.05} (df = 39) = 1.684 *$

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลต่างระหว่างค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 9.87 ซึ่งมากกว่าค่าที (t) จากตาราง (1.684) ที่ความมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่าคะแนนมัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) ของผลการทดสอบก่อนเรียนและผลการทดสอบหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 หลังจากที่ได้เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ จึงสรุปได้ว่าค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยหลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ตามประเด็นการถามในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

ข้อที่	รายการประเมิน	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1.	การวิเคราะห์ ลักษณะของเส้นชนิดต่างๆ	31	77.50	38	95.00
2.	การนำความรู้เรื่องเส้นไปใช้ในการวาดภาพ	25	62.50	31	77.50
3.	การอธิบายลักษณะของเส้นต่างๆ	30	75.00	39	97.50
4.	การพิจารณาความสัมพันธ์รูปร่างรูปทรง	30	75.00	34	85.00
5.	การอธิบายภาพที่แสดงถึงรูปร่างและรูปทรง	26	65.00	30	75.00
6.	การวิเคราะห์คุณสมบัติรูปร่างรูปทรง	26	65.00	34	85.00
7.	การบอกประโยชน์ที่ได้รับจากการทดลองสี	19	47.50	29	72.50
8.	การนำหลักการทดลองสีไปใช้ในสถานการณ์อื่น	31	77.50	36	90.00
9.	การวิเคราะห์ทักษะที่ได้จากการทดลองสี	10	25.00	21	52.50
10.	การวิเคราะห์ทักษะที่ได้จากการทดลองสี	34	85.00	38	95.00
11.	การอธิบายภาพที่แสดงเรื่องของแสงเงา	26	65.00	33	82.50
12.	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระยะและความลึก	26	65.00	30	75.00
13.	การวิเคราะห์ความสมดุลของภาพ	17	42.50	22	55.00
14.	การสังเคราะห์องค์ประกอบของภาพ	20	50.00	24	60.00
15.	การอธิบายหลักของการจัดองค์ประกอบ	4	10.00	11	27.50
16.	การอธิบายขั้นตอนการวาดภาพเหตุการณ์ในชุมชน	13	32.50	24	60.00
17.	การแปลความหมายภาพเรื่องราวประสบการณ์	13	32.50	32	80.00
18.	การวิเคราะห์ภาพเหตุการณ์ในชุมชน	13	32.50	19	47.50
19.	การแสดงความรู้ความเข้าใจของภาพประเพณี	27	67.50	32	80.00
20.	การวิเคราะห์ภาพประเพณี	20	50.00	32	80.00

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยของนักเรียนหลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ พบว่า ข้อที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 3 นักเรียนตอบถูก จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 97.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่มีความถี่น้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 15 นักเรียนตอบถูก จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 5 ค่าความถี่และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในภาพรวมทั้งหมด

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน	99.64
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	81.79
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ	77.14
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	85.36
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	97.14
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	78.21
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไวรวดเร็ว	70.00
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	99.29

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า รายการพฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 8 และ 9 นักเรียนแสดงพฤติกรรมคิดเป็น ร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 2 ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 1 นักเรียนแสดงพฤติกรรมคิดเป็น ร้อยละ 99.64 % ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 3 ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 10 นักเรียนแสดงพฤติกรรมคิดเป็น ร้อยละ 99.29 % ของจำนวนคนทั้งหมด รายการพฤติกรรมที่มีความถี่น้อยที่สุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 7 นักเรียนแสดงพฤติกรรมคิดเป็น ร้อยละ 70 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตารางที่ 6 ค่าความถี่ และค่าร้อยละของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม
ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ”

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน	40	100.00
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตาม มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	30	75.00
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ	22	55.00
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	29	72.50
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	40	100.00
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	33	82.50
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไวรวดเร็ว	33	82.50
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	40	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	40	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	40	100.00

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ” พบว่า รายการพฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 1, 5, 8, 9 และ 10 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด รายการพฤติกรรมที่มีความถี่น้อยที่สุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 3 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 22 คน คิดเป็น ร้อยละ 55 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตารางที่ 7 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม
ในแผนการสอน เรื่อง “รูปร่างและรูปทรงต่างๆ”

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน	39	97.50
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการ ปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	35	87.50
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบ ผลสำเร็จ	33	82.50
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	34	85.00
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	39	97.50
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	34	85.00
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไวรวดเร็ว	29	72.50
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	40	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	40	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	40	100.00

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกขณะปฏิบัติ
กิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “รูปร่างและรูปทรงต่างๆ” พบว่า รายการ
พฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 8, 9 และ10 นักเรียนแสดง
พฤติกรรม จำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด รายการพฤติกรรมที่มี
ความถี่น้อยที่สุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 7 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 29 คน คิด
เป็น ร้อยละ 72.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตารางที่ 8 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม
ในแผนการสอน เรื่อง “แสงและเงา”

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน	40	100.00
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตาม มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	31	77.50
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ	35	87.50
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	28	70.00
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	34	85.00
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	18	45.00
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไวรวดเร็ว	27	67.50
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	40	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	40	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	40	100.00

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “แสงและเงา” พบว่า รายการพฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 1,8, 9 และ10 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด รายการพฤติกรรมที่มีความถี่น้อยที่สุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 6 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 18 คน คิดเป็น ร้อยละ 45 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตารางที่ 9 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม
ในแผนการสอน เรื่อง “สนุกกับการทดลองสี”

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน	40	100.00
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตาม มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	40	100.00
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ	40	100.00
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	40	100.00
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	40	100.00
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	40	100.00
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไวรวดเร็ว	40	100.00
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	40	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	40	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	40	100.00

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกในขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “สนุกกับการทดลองสี” พบว่า นักเรียนแสดงพฤติกรรมมีความถี่สูงในทุกรายการพฤติกรรม นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตารางที่ 10 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม
ในแผนการสอน เรื่อง “การออกแบบ”

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน	40	100.00
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตาม มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	29	72.50
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ	30	75.00
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	28	70.00
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	40	100.00
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	34	85.00
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไวรวดเร็ว	20	50.00
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	40	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	40	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	33	82.50

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “การออกแบบ” พบว่า รายการพฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 1, 5, 8, และ 9 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด รายการพฤติกรรมที่มีความถี่น้อยที่สุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 7 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 20 คน คิดเป็น ร้อยละ 50 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตารางที่ 11 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม
ในแผนการสอน เรื่อง “ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน”

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน	40	100.00
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตาม มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	32	80.00
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ	31	77.50
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	40	100.00
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	40	100.00
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	27	67.50
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไวรวดเร็ว	20	50.00
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	40	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	40	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	40	100.00

จากตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน” พบว่า รายการพฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 1, 4, 5, 8, 9 และ 10 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด รายการพฤติกรรมที่มีความถี่น้อยที่สุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 7 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 18 คน คิดเป็น ร้อยละ 45 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตารางที่ 12 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ของการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ขณะปฏิบัติกิจกรรม
ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น”

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1.	ปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน	40	100.00
2.	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้	32	80.00
3.	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ	25	62.50
4.	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม	40	100.00
5.	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน	39	97.50
6.	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง	33	82.50
7.	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไวรวดเร็ว	27	67.50
8.	ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	40	100.00
9.	แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง	40	100.00
10.	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน	40	100.00

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า ทักษะการทำงานของนักเรียนที่แสดงออกขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น” พบว่า รายการพฤติกรรมที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 1, 4, 8, 9 และ 10 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด รายการพฤติกรรมที่มีความถี่น้อยที่สุด ได้แก่รายการพฤติกรรมลำดับที่ 3 นักเรียนแสดงพฤติกรรม จำนวน 25 คน คิดเป็น ร้อยละ 62.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

ตารางที่ 13 ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในภาพรวม

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	2.86	0.32	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.41	0.54	ปานกลาง
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.50	0.38	ดี
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.50	0.49	ดี
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	2.44	0.49	ปานกลาง
	รวม	2.54	0.43	ดี

จากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.54$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ยกเว้น การจัดองค์ประกอบศิลป์ และความสมบูรณ์ของผลงาน อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “ การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ ”

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	2.73	0.45	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.43	0.82	ปานกลาง
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.13	0.52	ปานกลาง
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.33	0.73	ปานกลาง
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	2.15	0.74	ปานกลาง
	รวม	2.35	0.65	ปานกลาง

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานการวาดภาพพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ” หลังจากเรียนการวาดภาพพระบายสี โดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.35$) แบ่งออกเป็น ประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง ยกเว้น ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี

ตารางที่ 15 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “รูปร่างและรูปทรงต่างๆ”

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	2.85	0.36	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.13	0.65	ปานกลาง
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.20	0.52	ปานกลาง
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.30	0.65	ปานกลาง
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	2.13	0.76	ปานกลาง
รวม		2.32	0.59	ปานกลาง

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “รูปร่างและรูปทรงต่างๆ” หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.32$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อยพบว่าส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง ยกเว้น ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี

ตารางที่ 16 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “แสงและเงา”

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	2.83	0.45	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.18	0.68	ปานกลาง
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.30	0.61	ปานกลาง
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.55	0.60	ดี
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	2.35	0.88	ปานกลาง
	รวม	2.44	0.64	ปานกลาง

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “แสงและเงา” หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหวนความคิดทหโบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.44$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง ยกเว้น ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และ ความสวยงาม ประณีต อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “สนุกกับการทดลองสี”

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	3.00	0	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.28	0.45	ปานกลาง
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	3.00	0	ดี
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.35	0.48	ปานกลาง
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	3.00	0	ดี
รวม		2.73	0.19	ดี

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “สนุกกับการทดลองสี” หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.73$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย พบว่า ส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ยกเว้น การจัดองค์ประกอบศิลป์ และความสวยงาม ประณีต อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง

ตารางที่ 18 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “การออกแบบ”

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	2.90	0.30	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.58	0.50	ดี
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.35	0.53	ปานกลาง
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.75	0.49	ดี
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	2.65	0.48	ดี
	รวม	2.65	0.46	ดี

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “การออกแบบ” หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.65$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ยกเว้น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน”

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	2.70	0.65	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.61	0.70	ดี
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.55	0.50	ดี
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.60	0.50	ดี
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	2.38	0.59	ปานกลาง
	รวม	2.57	0.59	ดี

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน” หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.57$) แบ่งออกเป็น ประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ยกเว้น ความสมบูรณ์ของผลงาน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น”

ลำดับที่	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	3.00	0	ดี
2.	การจัดองค์ประกอบศิลป์	2.65	0.58	ดี
3.	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.92	0.27	ดี
4.	ความสวยงาม ประณีต	2.65	0.48	ดี
5.	ความสมบูรณ์ของผลงาน	2.43	0.55	ปานกลาง
รวม		2.73	0.38	ดี

จากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เรื่อง “การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น” หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ผลงานทั้งหมดของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.73$) แบ่งออกเป็น ประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดี ยกเว้น ความสมบูรณ์ของผลงาน อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน

4.1 ค่าความถี่ และร้อยละของข้อมูลที่แสดงความคิดเห็นและการประเมินตนเองของนักเรียน จากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน

แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการแสดงความรู้และความคิดเห็นที่ได้จากการเรียนของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน ในแผนการสอนครั้งที่ 2 , 5 และ 8 ส่วนที่ 2 เป็นความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปเป็นประเด็น และจัดลำดับความถี่ได้ดังนี้

ตารางที่ 21 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลที่แสดงความคิดเห็นและการประเมินตนเองของนักเรียน จากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน

ลำดับที่	รายการ	ความถี่
1.	1.1 นักเรียนมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างไร	
	1) - วางแผนและคิดเรื่องที่จะวาด	13
	- ลงมือวาดภาพ ระบายสี	
	- ตกแต่งรายละเอียดให้สวยงาม	
	2) - ร่างภาพ	12
	- ระบายสีให้สวยงาม	
	- ตกแต่งรายละเอียดเพิ่มเติม	
	3) - คิดหรือวางแผนว่าจะวาดภาพอะไร	9
	- ลงมือร่างภาพด้วยดินสอ	
	- ลงสีหรือระบายสีให้สวยงาม	
	- พิจารณาหาข้อเสียหรือข้อบกพร่อง	
	- ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	
	- ตกแต่งรายละเอียดเพิ่มเติมให้สวยงาม	
	4) - คิดเรื่องที่จะวาด	6
	- ลงมือทำงาน	

ตารางที่ 21 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลที่แสดงความคิดเห็นและการประเมินตนเอง
ของนักเรียน จากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	ความถี่
1.2 นักเรียนมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงานหรือไม่		
- ไม่มี	(ในแผนการสอนครั้งที่ 2)	24
	(ในแผนการสอนครั้งที่ 5)	34
	(ในแผนการสอนครั้งที่ 8)	37
- มี	(ในแผนการสอนครั้งที่ 2)	17
	(ในแผนการสอนครั้งที่ 5)	10
	(ในแผนการสอนครั้งที่ 8)	3
หากมี ได้แก่		
1)	คิดไม่ออกว่าจะวาดรูปอะไร จะทำงานอย่างไร	9
2)	ทำงานเสร็จไม่ทันเวลาที่กำหนด	2
3)	วาดภาพไม่สวยหรือไม่เหมือนตามที่ตัวเองคิดไว้	1
4)	เพื่อนกวนในขณะวาดรูป	1
1.3 นักเรียนมีวิธีการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน อย่างไร		
1)	ถามครูหรือเพื่อน	4
2)	เดินไปดูตัวอย่างภาพผลงานศิลปินที่ครูนำมาให้ดูเพื่อเป็น แนวความคิดในการทำงาน	2
3)	ลบแล้วพยายามวาดใหม่ให้สวยหรือให้เหมือนตามที่ตัวเองคิดไว้	1
4)	พยายามทำงานให้เร็วขึ้น	1
5)	คิดวางแผนเรื่องที่จะวาดให้รอบคอบก่อนลงมือทำงาน	1
6)	ไปนั่งทำงานไกลๆ เพื่อน	1
7)	ดูงานของเพื่อนหลายๆ คน ประกอบ	1
8)	นำผลงานกลับไปทำต่อที่บ้าน	1
9)	นึกทบทวนประสบการณ์ต่างๆ ที่เคยพบเห็นมา	1

ตารางที่ 21 ความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลที่แสดงความคิดเห็น และการประเมินตนเองของนักเรียน จากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	ความถี่
1.4	นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อ	
	<i>ผลงานของตนเอง</i>	
	1) มีความรู้สึกชื่นชม ภาคภูมิใจ และพอใจในผลงานของตนเอง	23
	2) ผลงานที่ทำออกมาตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง	9
	3) รู้สึกว่าพอใช้ได้	4
	4) ยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร ไม่สวยตามที่ตนเองคิด	2
	<i>กิจกรรมการเรียนการสอน</i>	
	1) กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกดี น่าสนใจ	27
	2) มีอุปกรณ์ต่างๆ มีสื่อประกอบ โดยเฉพาะภาพตัวอย่าง ผลงานของศิลปิน ทำให้ได้ความรู้ เข้าใจเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนง่ายมากขึ้น	9
	3) ได้ฝึกใช้ความคิดในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการวาดภาพพระบายสี	4
1.5	นักเรียนประทับใจอะไรจากการเรียนครั้งนี้	
	1) กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกดี หลากหลาย	12
	2) ผู้สอนใจดี สอนเข้าใจง่ายทำให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้นและเข้าใจได้ง่าย	9
	3) ภาพตัวอย่างผลงานของศิลปิน ในการสอนแต่ละเรื่องมีตัวอย่าง ภาพวาดประกอบให้ดูดีมาก	7
	4) ได้ทำงานศิลปะที่ตัวเองชอบ ทำให้ได้แสดงออกอย่างอิสระ ตามความคิดของตนเอง	5
	5) การฝึกทักษะในการวาดรูป การใช้สี การทดลองสี และได้ทดลองสีหลายๆ วิธี ทำให้เกิดจินตนาการใน การใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ในการสร้างงานศิลปะ	3
	6) การใช้หมวกในการฝึกความคิดด้านต่างๆ ในการทำงาน	3
	7) ผลงานศิลปะของตนเอง	1

ตารางที่ 21 ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ข้อมูลที่แสดงความคิดเห็นและการประเมินตนเองของนักเรียน จากแบบรายงานตนเอง (Self report) ของนักเรียน (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	ความถี่
2.	1.6 ความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่นๆ	
	1) อยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้อีก	9
	2) เวลาในการทำงานน้อย ควรให้เวลาในการวาดภาพมากกว่านี้ เพราะทำงานเสร็จไม่ทันเวลา ถ้าทำรีบบๆ ผลงานที่ออกมาก็ไม่ดีเท่าที่ควร	3
	3) อยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้ในส่วนของเนื้อหาอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ เพราะจะทำให้ได้ฝึกทักษะคิด ได้ความรู้มากขึ้น และทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น	1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้หมวดความคิดหก
 ไบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง(Self report) ตามความหมายของหมวดแต่ละสี่

ตารางที่ 22 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้หมวด
 ความคิดหกไบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง(Self report) ตามความหมาย
 ของหมวดแต่ละสี่ ในภาพรวม

ลำดับที่	สีหมวด	ลักษณะการคิด	\bar{X}	S.D.	ระดับการใช้
1.	ขาว	ข้อมูล ข้อเท็จจริง	2.24	0.65	ปานกลาง
2.	แดง	อารมณ์ ความรู้สึก	2.34	0.74	ปานกลาง
3.	ดำ	ด้านลบ ข้อเสีย	1.67	0.80	ปานกลาง
4.	เหลือง	ด้านบวก ข้อดี	2.32	0.66	ปานกลาง
5.	เขียว	ความคิดสร้างสรรค์	2.66	0.54	มาก
6.	ฟ้า	การควบคุม สรุป	2.15	0.60	ปานกลาง
		รวม	2.23	0.67	ปานกลาง

จากตารางที่ 22 แสดงให้เห็นว่า การใช้หมวดความคิดหกไบของนักเรียน ตาม
 ความหมายของหมวดแต่ละสี่ ระหว่างปฏิบัติการรวมการเรียนการสอนในภาพรวมทั้งหมด พบว่า
 อยู่ในระดับการใช้ปานกลาง ($\bar{X} = 2.23$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย พบว่า ส่วนใหญ่การใช้หมวด
 ทั้งหกไบอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น หมวดสีเขียว คือการคิดทางด้านความคิดสร้างสรรค์ อยู่ใน
 ระดับการใช้มาก

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง(Self report) ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ”

ลำดับที่	สีหมวด	ลักษณะการคิด	\bar{X}	S.D.	ระดับการใช้
1.	ขาว	ข้อมูล ข้อเท็จจริง	2.18	0.59	ปานกลาง
2.	แดง	อารมณ์ ความรู้สึก	2.24	0.93	ปานกลาง
3.	ดำ	ด้านลบ ข้อเสีย	1.58	0.78	ปานกลาง
4.	เหลือง	ด้านบวก ข้อดี	2.29	0.69	ปานกลาง
5.	เขียว	ความคิดสร้างสรรค์	2.54	0.60	มาก
6.	ฟ้า	การควบคุม สรุป	2.15	0.57	ปานกลาง
		รวม	2.16	0.63	ปานกลาง

จากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่า การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียน ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ระหว่างปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ” อยู่ในระดับการใช้ปานกลาง ($\bar{X} = 2.16$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อยพบว่าส่วนใหญ่ การใช้หมวดทั้งหกใบอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น หมวดสีเขียว คือการคิดทางด้านความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับการใช้มาก

ตารางที่ 24 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง (Self report) ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในแผนการสอน เรื่อง “สนุกกับการทดลองสี”

ลำดับที่	สีหมวด	ลักษณะการคิด	\bar{X}	S.D.	ระดับการใช้
1.	ขาว	ข้อมูล ข้อเท็จจริง	1.94	0.78	ปานกลาง
2.	แดง	อารมณ์ ความรู้สึก	2.63	0.61	มาก
3.	ดำ	ด้านลบ ข้อเสีย	1.74	0.79	ปานกลาง
4.	เหลือง	ด้านบวก ข้อดี	2.36	0.61	ปานกลาง
5.	เขียว	ความคิดสร้างสรรค์	2.80	0.40	มาก
6.	ฟ้า	การควบคุม สรุป	2.18	0.66	ปานกลาง
		รวม	2.28	0.65	ปานกลาง

จากตารางที่ 24 แสดงให้เห็นว่า การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียน ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ระหว่างปฏิบัติการรวมการเรียนการสอน ในแผนการสอน เรื่อง “สนุกกับการทดลองสี” อยู่ในระดับการใช้ง่านกลาง ($\bar{X} = 2.28$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ การใช้หมวดทั้งหกใบอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น หมวดสีแดง คือการคิดทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และหมวดสีเขียว คือการคิดทางด้านความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับการใช้ง่านมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 25 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนจากแบบรายงานตนเอง (Self report) ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น”

ลำดับที่	สีหมวด	ลักษณะการคิด	\bar{X}	S.D.	ระดับการใช้
1.	ขาว	ข้อมูล ข้อเท็จจริง	2.60	0.58	มาก
2.	แดง	อารมณ์ ความรู้สึก	2.16	0.68	ปานกลาง
3.	ดำ	ด้านลบ ข้อเสีย	1.74	0.82	ปานกลาง
4.	เหลือง	ด้านบวก ข้อดี	2.30	0.67	ปานกลาง
5.	เขียว	ความคิดสร้างสรรค์	2.63	0.61	มาก
6.	ฟ้า	การควบคุม สรุป	2.11	0.58	ปานกลาง
		รวม	2.26	0.67	ปานกลาง

จากตารางที่ 25 แสดงให้เห็นว่า การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียน ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ระหว่างปฏิบัติการธรรม ในแผนการสอน เรื่อง “การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น” อยู่ในระดับการใช้ปานกลาง ($\bar{X} = 2.26$) แบ่งออกเป็นประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ การใช้หมวดทั้งหกใบอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น หมวดสีขาว คือการคิดทางด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง และหมวดสีเขียว คือการคิดทางด้านความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับการใช้มาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสี โดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

ตารางที่ 26 ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

ลำดับที่	ประเด็นข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	การแปลความ
1.	นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอน	2.63	0.48	มาก
2.	นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง	2.55	0.50	มาก
3.	นักเรียนคิดว่าเนื้อหาและคำถามที่ใช้ในการเรียนการสอนทำท่ายความสามารถในการคิดเพียงใด	2.45	0.05	ปานกลาง
4.	กิจกรรมการเรียนการสอนมีความยากง่ายเพียงใด	2.33	0.57	ปานกลาง
5.	คำถามของครูสามารถกระตุ้นหรือส่งเสริมการคิดของนักเรียน	2.58	0.83	มาก
6.	นักเรียนเข้าใจวิธีการ และแนวคิดของหมวกความคิดหกใบ	2.50	0.63	มาก
7.	การคิดแบบหมวกความคิดหกใบช่วยให้นักเรียนคิดง่ายขึ้น และได้ข้อสรุปที่ชัดเจน รวดเร็ว	2.45	0.67	ปานกลาง
8.	หมวกความคิดหกใบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดของนักเรียน	2.70	0.54	มาก
9.	นักเรียนคิดว่าได้ประโยชน์จากการเรียนในครั้งนี้เพียงใด	2.60	0.54	มาก
10.	การฝึกใช้ความคิดในการเรียนครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน	2.50	0.60	มาก
	รวม	2.53	0.54	มาก

จากตารางที่ 26 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.53$) แยกเป็นประเด็นย่อย พบว่าส่วนใหญ่ นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับเหมาะสมมาก ยกเว้น นักเรียนคิดว่าเนื้อหา และคำถามที่ใช้ในการเรียนการสอนท้าทายความสามารถในการคิดเพียงใด กิจกรรมการเรียนการสอนมีความยากง่ายเพียงใด และการคิดแบบหมวกความคิดหกใบช่วยให้นักเรียนคิดง่ายขึ้น และได้ข้อสรุปที่ชัดเจน รวดเร็ว อยู่ในระดับปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนทั้งหมดมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70
3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 40 คน ใช้วิธีการเลือกประชากรแบบเจาะจง (Purposive Population) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการสอน จำนวน 8 แผน เป็นแผนเตรียมความพร้อม 1 แผน และแผนการสอนเนื้อหากิจกรรมการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ จำนวน 7 แผน โดยทำการทดลองสอนสัปดาห์ละ 2 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง รวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ ซึ่งในแต่ละสัปดาห์จะมีกิจกรรมที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยเป็นคนคอยควบคุม และคอยติดตามประเมินผล
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย ซึ่งใช้ในการทดสอบก่อนเรียน และใช้ในการทดสอบหลังเรียน จำนวน 1 ฉบับ แบบทดสอบทั้งหมดเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ โดยมีค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.76

3. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน เป็นแบบประเมินทักษะการทำงานของนักเรียน แบบ 2 ตัวเลือก คือ มีและไม่มีพฤติกรรม จำนวนทั้งหมด 10 รายการ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

4. แบบประเมินผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ มีจำนวนข้อทั้งหมด 5 หัวข้อ ครอบคลุม เรื่องการวาดภาพระบายสี

5. แบบรายงานตนเอง (Self Report) ของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรก เป็นแบบปลายเปิด ที่ให้นักเรียนตรวจสอบตนเองโดยสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาและความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่นๆ ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ มีทั้งหมด 6 หัวข้อ เพื่อให้นักเรียนตรวจสอบการใช้หมวกความคิดหกใบตามลักษณะการคิดของนักเรียนตามความหมายของหมวกแต่ละสีในขณะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

6. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จำนวนทั้งหมด 10 ข้อ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้แนะนำและเตรียมความพร้อมให้นักเรียนได้เข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เป็นเวลา 3 คาบเรียน และผู้วิจัยให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย ก่อนเรียน โดยใช้เวลาในการทดสอบเป็นเวลา 20 นาที แล้วเริ่มทำการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่วางไว้ พร้อมกับดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน แบบประเมินผลงาน แบบรายงานตนเอง และหลังจากทดลองสอนครบทุกแผนการสอนตามกำหนดเวลา ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย หลังเรียน โดยใช้เวลา 20 นาที และทำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แล้วนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบในการเรียนของนักเรียนมาคำนวณค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังจากนั้นเปรียบเทียบความแตกต่างผลของคะแนนด้านพุทธิพิสัย ระหว่างผลการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ โดยใช้สถิติ ค่าที่ (t - test) แล้วนำมาเปรียบเทียบ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านทักษะการทำงานของนักเรียนผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนมาหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้เปรียบตามเกณฑ์ที่กำหนด ในแต่ละพฤติกรรม ด้านผลงานการวาดภาพระบายสีของ

นักเรียน ผู้วิจัยทำการตรวจผลงานของนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้วนำมาหาค่ามัธยฐานและค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

ผลของการสอนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหลังจากที่เรียนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

สรุปผลการวิจัยแยกออกเป็นรายด้าน พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย สูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70
3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ
4. การประเมินตนเองเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการใช้หมวกความคิดหกใบตามลักษณะการคิดของนักเรียน
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การสอนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เมื่อศึกษาเฉพาะด้าน ได้พบรายละเอียดแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย จากที่เรียนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยหลังเรียน (\bar{X} =14.75) สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียน (\bar{X} =11.83) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม โดยการทดสอบค่าที (t-test) แล้ว พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยหลังเรียน พบว่า ค่าความถี่ในข้อที่ 3 การอธิบายลักษณะของเส้นต่างๆ ที่มีความถี่สูงสุดเป็นอันดับที่ 1 (39 คน) คิดเป็นร้อยละ 97.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 1 การวิเคราะห์ ลักษณะของเส้นชนิดต่างๆ และข้อที่ 10 การวิเคราะห์ทักษะที่ได้จากการทดลองสี เป็นอันดับที่ 2 (38 คน) คิดเป็นร้อยละ 95 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 8 การนำหลักการทดลองสีไปใช้ในสถานการณ์อื่น เป็นอันดับที่ 3 (36 คน) คิดเป็นร้อยละ 90 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 4 การพิจารณาความสัมพันธ์รูปร่างรูปทรง และข้อที่ 6 การวิเคราะห์คุณสมบัติรูปร่างรูปทรง เป็นอันดับที่ 4 (34

คน) คิดเป็นร้อยละ 85 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 11 การอธิบายภาพที่แสดงเรื่องของแสงเงา เป็นอันดับที่ 5 (33 คน) คิดเป็นร้อยละ 82.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 17 การแปลความหมายภาพเรื่องราวประสบการณ์ ข้อที่ 19 การแสดงความรู้ความเข้าใจของภาพประเพณี และข้อที่ 20 การวิเคราะห์ภาพประเพณี เป็นอันดับที่ 6 (32 คน) คิดเป็นร้อยละ 80 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 2 การนำความรู้เรื่องเส้นไปใช้ในการวาดภาพ เป็นอันดับที่ 7 (31 คน) คิดเป็นร้อยละ 77.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 8 การนำหลักการทดลองสีไปใช้ในสถานการณ์อื่น และข้อที่ 12 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระยะและความลึก เป็นอันดับที่ 8 (30 คน) คิดเป็นร้อยละ 75 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 7 การบอกประโยชน์ที่ได้รับจากการทดลองสี เป็นอันดับที่ 9 (29 คน) คิดเป็นร้อยละ 72.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 14 การสังเคราะห์องค์ประกอบของภาพ และข้อที่ 16 การอธิบายขั้นตอนการวาดภาพเหตุการณ์ในชุมชน เป็นอันดับที่ 10 (24 คน) คิดเป็นร้อยละ 60 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 13 การวิเคราะห์ความสมดุลของภาพ เป็นอันดับที่ 11 (22 คน) คิดเป็นร้อยละ 55 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 9 การวิเคราะห์ทักษะที่ได้จากการทดลองสี เป็นอันดับที่ 12 (21 คน) คิดเป็นร้อยละ 52.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด ข้อที่ 18 การวิเคราะห์ภาพเหตุการณ์ในชุมชน เป็นอันดับที่ 13 (19 คน) คิดเป็นร้อยละ 47.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด และข้อที่ 15 การอธิบายหลักของการจัดองค์ประกอบ เป็นข้อที่มีความถ้อยน้อยที่สุด (11 คน) คิดเป็นร้อยละ 27.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด

2. ทักษะการทำงานของนักเรียน ขณะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

ทักษะการทำงานที่ปรากฏของนักเรียน ขณะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ การประเมินได้จากเกณฑ์ในการสังเกตพฤติกรรมตามคุณลักษณะที่สามารถสังเกตได้ แบบ 2 ตัวเลือก คือ มีและไม่มีพฤติกรรม จำนวน 10 รายการ ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมนักเรียนตามเกณฑ์ในขณะที่นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน และนำผลที่สังเกตได้มาหาค่าความถี่ และร้อยละ ผู้วิจัยแยกออกเป็นแต่ละรายการพฤติกรรม สรุปได้ดังนี้

จากผลการสังเกตพฤติกรรมที่ปรากฏของนักเรียนขณะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า นักเรียนมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70)

เมื่อพิจารณาค่าความถี่และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียนที่ปรากฏในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ในภาพรวม พบว่า รายการพฤติกรรมของนักเรียนที่ปรากฏมากที่สุดคือ นักเรียนให้ความร่วมมือ

และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่มและแสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง ปรากฏพฤติกรรม คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 2 คือ ปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน ปรากฏพฤติกรรม คิดเป็นร้อยละ 99.64% ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 3 คือ มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 99.29 % ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 4 คือ มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 97.14 % ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 5 คือ มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 85.36 % ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 6 คือ มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ คิดเป็นร้อยละ 81.79 % ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 7 คือ มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 78.21 % ของจำนวนคนทั้งหมด ลำดับที่ 8 คือ มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 77.14 % ของจำนวนคนทั้งหมด และลำดับสุดท้ายที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การสะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็ว คิดเป็นร้อยละ 70 % ของจำนวนคนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอนครั้งที่ 1 เรื่อง “ การวาดเส้นอิสระ ” พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมในการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน ปรากฏพฤติกรรมมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ปรากฏพฤติกรรม (40 คน) คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็ว เป็นลำดับที่ 2 ปรากฏพฤติกรรม (33 คน) คิดเป็นร้อยละ 82.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ เป็นลำดับที่ 3 ปรากฏพฤติกรรม (30 คน) คิดเป็นร้อยละ 75 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม เป็นลำดับที่ 4 ปรากฏพฤติกรรม (29 คน) คิดเป็นร้อยละ 72.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด และมีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ เป็นลำดับที่ปรากฏพฤติกรรมน้อยที่สุด ปรากฏพฤติกรรม (22 คน) คิดเป็นร้อยละ 55 % ของจำนวนคนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอนครั้งที่ 2 เรื่อง “ รูปร่างและรูปทรงต่างๆ ” พบว่า นักเรียนให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน ปรากฏพฤติกรรมมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ปรากฏพฤติกรรม (40 คน) คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด ปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน เป็นลำดับที่ 2 ปรากฏพฤติกรรม (39 คน) คิดเป็นร้อยละ 97.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ เป็นลำดับที่ 3 ปรากฏพฤติกรรม (35 คน) คิดเป็นร้อยละ 87.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง เป็นลำดับที่ 4 ปรากฏพฤติกรรม (34 คน) คิดเป็นร้อยละ 85 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ เป็นลำดับที่ 5 ปรากฏพฤติกรรม (33 คน) คิดเป็นร้อยละ 82.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด และสะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็ว เป็นลำดับที่ปรากฏพฤติกรรมน้อยที่สุด ปรากฏพฤติกรรม (29 คน) คิดเป็นร้อยละ 72.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอนครั้งที่ 3 เรื่อง “ แสงและเงา ” พบว่า นักเรียนปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน ปรากฏพฤติกรรมมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ปรากฏพฤติกรรม (40 คน) คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมดมีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ เป็นลำดับที่ 2 ปรากฏพฤติกรรม (35 คน) คิดเป็นร้อยละ 87.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน เป็นลำดับที่ 3 ปรากฏพฤติกรรม (34 คน) คิดเป็นร้อยละ 85 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ เป็นลำดับที่ 4 ปรากฏพฤติกรรม (31 คน) คิดเป็นร้อยละ 77.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม เป็นลำดับที่ 5 ปรากฏพฤติกรรม (28 คน) คิดเป็นร้อยละ 70 % ของจำนวนคนทั้งหมด สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็ว เป็นลำดับที่ 6 ปรากฏพฤติกรรม (27 คน) คิดเป็นร้อยละ 67.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด และมีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง

เป็นลำดับที่ปรากฏพฤติกรรมน้อยที่สุด ปรากฏพฤติกรรม (18 คน) คิดเป็นร้อยละ 45 % ของจำนวนคนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอนครั้งที่ 4 เรื่อง “ สนุกกับการทดลองสี ” พบว่า นักเรียนปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความมั่นใจในการแสดงออก และและเป็นตัวของตัวเอง สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็ว ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน นักเรียนปรากฏพฤติกรรมในทุกรายการ ปรากฏพฤติกรรม (40 คน) คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอนครั้งที่ 5 เรื่อง “ การออกแบบ ” พบว่า นักเรียนปฏิบัติตามตามลำดับขั้นตอน มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง ปรากฏพฤติกรรมมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ปรากฏพฤติกรรม (40 คน) คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมดมีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง เป็นลำดับที่ 2 ปรากฏพฤติกรรม (34 คน) คิดเป็นร้อยละ 85 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน เป็นลำดับที่ 3 ปรากฏพฤติกรรม (33 คน) คิดเป็นร้อยละ 82.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ เป็นลำดับที่ 4 ปรากฏพฤติกรรม (30 คน) คิดเป็นร้อยละ 75 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ เป็นลำดับที่ 5 ปรากฏพฤติกรรม (29 คน) คิดเป็นร้อยละ 72.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม เป็นลำดับที่ 6 ปรากฏพฤติกรรม (28 คน) คิดเป็นร้อยละ 70 % ของจำนวนคนทั้งหมด สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็ว ปรากฏพฤติกรรมน้อยที่สุด ปรากฏพฤติกรรม (20 คน) คิดเป็นร้อยละ 50 % ของจำนวนคนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอนครั้งที่ 6 เรื่อง “ ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน ” พบว่า นักเรียนปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง มีความเพลิดเพลินสนุกสนานขณะปฏิบัติงาน ปรากฏพฤติกรรมมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ปรากฏพฤติกรรม (40 คน) คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ เป็นลำดับที่ 2 ปรากฏพฤติกรรม (32 คน) คิดเป็นร้อยละ 80 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ เป็นลำดับที่ 3 ปรากฏพฤติกรรม (31 คน) คิดเป็นร้อยละ 77.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง เป็นลำดับที่ 4 ปรากฏพฤติกรรม (27 คน) คิดเป็นร้อยละ 67.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็วปรากฏพฤติกรรมน้อยที่สุด ปรากฏพฤติกรรม (20 คน) คิดเป็นร้อยละ 50 % ของจำนวนคนทั้งหมด

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ และค่าร้อยละ ทักษะการทำงานของนักเรียน ระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ในแผนการสอนครั้งที่ 7 เรื่อง “ การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น ” พบว่า นักเรียนปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม แสดงความพึงพอใจ ยอมรับ และชื่นชมในผลงานของตนเอง มีความเพลิดเพลินสนุกสนานขณะปฏิบัติงาน ปรากฏพฤติกรรมมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ปรากฏพฤติกรรม (40 คน) คิดเป็นร้อยละ 100 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน เป็นลำดับที่ 2 ปรากฏพฤติกรรม (39 คน) คิดเป็นร้อยละ 97.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง เป็นลำดับที่ 3 ปรากฏพฤติกรรม (33 คน) คิดเป็นร้อยละ 82.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้ เป็นลำดับที่ 4 ปรากฏพฤติกรรม (32 คน) คิดเป็นร้อยละ 80 % ของจำนวนคนทั้งหมด สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว เป็นลำดับที่ 5 ปรากฏพฤติกรรม (27 คน) คิดเป็นร้อยละ 67.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จ ปรากฏพฤติกรรมน้อยที่สุด ปรากฏพฤติกรรม (25 คน) คิดเป็นร้อยละ 62.5 % ของจำนวนคนทั้งหมด

3. ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

ในด้านของผลสัมฤทธิ์ทางการปฏิบัติงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน การประเมินได้จากเกณฑ์ในการประเมินผลงานนักเรียน มาวิเคราะห์ผลงานการวาดภาพระบายสี ซึ่งใช้แบบประมาณค่า 3 มาตราส่วน จำนวน 5 ข้อ และผู้วิจัยเป็นผู้ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ และนำคะแนนการวาดภาพระบายสีดังกล่าว นำมาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

เมื่อพิจารณาค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.86$) การจัดองค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.41$) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.50$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.50$) และความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.44$)

ผลคะแนนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หลังสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ นักเรียนทำคะแนนได้มากที่สุดคือ ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากที่สุด เรื่องที่นักเรียนทำได้หลังการเรียนรองลงมาคือ ความคิดสร้างสรรค์ และความสวยงาม ประณีต รองลงมาคือ ความสมบูรณ์ของผลงาน และเรื่องสุดท้ายคือ เรื่องของการจัดองค์ประกอบศิลป์ ซึ่งนักเรียนคำนึงถึงน้อยที่สุด สรุปผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน หลังจากสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ อยู่ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.54$)

เมื่อพิจารณาค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ การวาดเส้นอิสระ ” พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.73$) การจัดองค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.43$) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.13$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$) ความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.15$)

เมื่อพิจารณาค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ รูปร่างและรูปทรงต่างๆ ” พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อ ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.85$) การจัด องค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.13$) ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.20$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.30$) ความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียน สามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.13$)

เมื่อพิจารณาค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ แสงและเงา ” พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อผลงาน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.83$) การจัด องค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.18$) ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.30$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.55$) ความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียนสามารถ ทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.35$)

เมื่อพิจารณาค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ สนุกกับการทดลองสี ” พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อ ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 3.00$) การจัด องค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.28$) ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 3.00$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.35$) ความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียน สามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 3.00$)

เมื่อพิจารณาค่ามัชฌิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ การออกแบบ ” พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อผลงาน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.90$) การจัด องค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.58$) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.35$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียน สามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.75$) ความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียนสามารถทำได้ใน เกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.65$)

เมื่อพิจารณาค่ามัธยฐานเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน ” พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อในด้านแรก ด้านผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.70$) การจัดองค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.61$) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.55$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.60$) ความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.38$)

เมื่อพิจารณาค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลงานการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียน ในแผนการสอน เรื่อง “ การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น ” พบว่า ค่าเฉลี่ยในหัวข้อผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 3.00$) การจัดองค์ประกอบศิลป์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.65$) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.92$) ความสวยงาม ประณีต นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ดี ($\bar{X} = 2.65$) ความสมบูรณ์ของผลงาน นักเรียนสามารถทำได้ในเกณฑ์ ระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.43$)

4. การประเมินตนเองเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการใช้หมวกความคิดหกใบตาม ลักษณะการคิดของนักเรียน

ผลจากแบบรายงานตนเอง (Self Report) ของนักเรียน ภายหลังจากเรียนการวาดภาพ ระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ทำให้ผู้วิจัยพบข้อสรุปในแต่ละตอนดังนี้

ในตอนที่ 1 คือ ข้อความรู้และความคิดเห็นของนักเรียนหลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ซึ่งเป็นลักษณะปลายเปิด ผู้วิจัย ได้ข้อสรุปตามลำดับความคิดเห็นมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้

1. นักเรียนมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างไร 1) วางแผนและคิดเรื่องที่จะวาด ลงมือวาดภาพ ระบายสี ตกแต่งรายละเอียดให้สวยงาม 25 คน 2) คิดหรือวางแผนว่าจะวาดภาพอะไร ลงมือร่างภาพ ระบายสีให้สวยงาม พิจารณาข้อบกพร่อง ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น และตกแต่งรายละเอียดเพิ่มเติมให้สวยงาม 9 คน 3) คิดเรื่องที่จะวาด และลงมือทำงาน 6 คน

2. ในการเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ พบว่า นักเรียนไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 77.2 %ของจำนวนคนทั้งหมด และนักเรียนมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 25 %ของจำนวนคนทั้งหมด

3. ปัญหาที่นักเรียนพบในการปฏิบัติงาน 1) คิดไม่ออกว่าจะวาดรูปอะไร จะทำงานอย่างไร 9 คน 2) ทำงานเสร็จไม่ทันในเวลาที่กำหนด 2 คน 3) วาดภาพไม่สวยหรือไม่เหมือนตามที่ตัวเองคิดไว้ 1 คน 4) เพื่อนกวนในขณะที่วาดรูป 1 คน

4. วิธีการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติงาน 1) ถามครูหรือเพื่อน 4 คน 2) เดินไปดูตัวอย่างผลงานศิลปินที่ครูนำมาให้ดู เพื่อเป็นแนวความคิดในการทำงาน 2 คน 3) ลบแล้วพยายามวาดใหม่ให้สวยหรือให้เหมือนตามที่ตัวเองคิดไว้ 1 คน 4) พยายามทำงานให้เร็วขึ้น 1 คน 5) คิดวางแผนเรื่องที่จะวาดให้รอบคอบก่อนลงมือทำงาน 1 คน 6) ไปนั่งทำงานไกลๆ เพื่อน 1 คน 7) ดูงานของเพื่อนหลายๆ คน ประกอบ 1 คน 8) นำผลงานกลับไปทำต่อที่บ้าน 1 คน 9) นึกบททวนประสบการณ์ต่างๆ ที่เคยพบเห็นมา 1 คน

5. ความรู้สึกที่นักเรียนมีต่อ ผลงานของตนเอง 1) มีความรู้สึกชื่นชม ภาคภูมิใจ และพอใจในผลงานของตนเอง 23 คน 2) ผลงานที่ทำออกมาได้ตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง 10 คน 3) รู้สึกว่าผลงานของตนเองพอใช้ได้ 5 คน 4) ผลงานของตนเองยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร ไม่สวยตามที่ตนเองคิดไว้ 2 คน และความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนการสอน 1) กิจกรรมการเรียนการสอนสนุก และน่าสนใจ 27 คน 2) มีอุปกรณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย และมีสื่อประกอบ โดยเฉพาะภาพตัวอย่างผลงานของศิลปิน ทำให้ได้ความรู้ เข้าใจเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนง่ายมากขึ้น 9 คน 3) ได้ฝึกการใช้ความคิดในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี 4 คน

6. สิ่งที่นักเรียนประทับใจในการเรียนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ 1) กิจกรรมการเรียนการสอนสนุกและมีความหลากหลาย 12 คน 2) ผู้สอนให้ความเป็นกันเอง กิจกรรมการสอนเป็นขั้นตอน ทำให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น และง่ายขึ้น 9 คน 3) ภาพตัวอย่างผลงานของศิลปิน ในการสอนแต่ละครั้งมีความหลากหลาย 7 คน 4) ได้ทำงานศิลปะที่ตัวเองชอบ ทำให้ได้แสดงออกอย่างอิสระตามความคิดของตนเอง 5 คน 5) การฝึกทักษะในการวาดรูป การใช้สี และการทดลองสีหลายๆ วิธี ทำให้เกิดจินตนาการในการใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ในการสร้างงานศิลปะ 3 คน 6) การใช้หมวกในการฝึกความคิดในด้านต่างๆ ในการทำงาน 3 คน 7) ผลงานศิลปะของตนเอง 1 คน

7. ความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่นๆ 1) อยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้อีก 9 คน 2) เวลาในการทำงานน้อย ควรให้เวลาในการวาดภาพมากกว่านี้ เพราะทำงานไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด ถ้าทำรีบๆ ผลงานที่ออกมาไม่ดีเท่าที่ควร 3 คน 3) อยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้ในส่วนของเนื้อหาอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ เพราะจะทำให้ได้ฝึกทักษะการคิด ได้ความรู้มากขึ้น และทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น 1 คน

ตอนที่ 2 การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียน ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ผู้วิจัยสรุปตามลำดับความคิดเห็นในแต่ละด้าน ได้ดังนี้

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ในภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยของการใช้หมวดความคิดหกใบด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (หมวดสีเขียว) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.24$) การคิดในด้านอารมณ์ ความรู้สึก (หมวดสีแดง) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.34$) การคิดในด้านลบ ข้อเสีย (หมวดสีดำ) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 1.67$) การคิดในด้านบวก ข้อดี (หมวดสีเหลือง) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.32$) การคิดในด้านความคิดสร้างสรรค์ (หมวดสีเขียวย) นักเรียนมีระดับการใช้ มาก ($\bar{X} = 2.66$) การคิดในด้านการควบคุม สรุป (หมวดสีฟ้า) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.15$)

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนตามสีของแต่ละ ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ในแผนการสอนครั้งที่ 1 เรื่อง “ การวาดเส้นอิสระ ” พบว่า 1) ลักษณะการคิดในด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (หมวดสีเขียว) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.18$) 2) ลักษณะการคิดในด้านอารมณ์ ความรู้สึก (หมวดสีแดง) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.24$) 3) ลักษณะการคิดในด้านลบ ข้อเสีย (หมวดสีดำ) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 1.58$) 4) ลักษณะการคิดในด้านบวก ข้อดี (หมวดสีเหลือง) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.29$) 5) ลักษณะการคิดในด้านความคิดสร้างสรรค์ (หมวดสีเขียวย) นักเรียนมีระดับการใช้ มาก ($\bar{X} = 2.54$) 6) ลักษณะการคิดในด้านการควบคุม สรุป (หมวดสีฟ้า) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.15$)

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ในแผนการสอนครั้งที่ 4 เรื่อง “ สนุกกับการทดลองสี ” พบว่า 1) ลักษณะการคิดในด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (หมวดสีเขียว) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 1.94$) 2) ลักษณะการคิดในด้านอารมณ์ ความรู้สึก (หมวดสีแดง) นักเรียนมีระดับการใช้ มาก ($\bar{X} = 2.63$) 3) ลักษณะการคิดในด้านลบ ข้อเสีย (หมวดสีดำ) นักเรียนมี

ระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 1.74$) 4) ลักษณะการคิดในด้านบวก ข้อดี (หมวดสีเหลือง) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.36$) 5) ลักษณะการคิดในด้านความคิดสร้างสรรค์ (หมวดสีเขียว) นักเรียนมีระดับการใช้ มาก ($\bar{X} = 2.80$) 6) ลักษณะการคิดในด้านการควบคุม สรุป (หมวดสีฟ้า) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.18$)

เมื่อพิจารณาคำสัมภาษณ์เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนตามความหมายของหมวดแต่ละสี ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ในแผนการสอนครั้งที่ 7 เรื่อง “ การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น ” พบว่า 1) ลักษณะการคิดในด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (หมวดสีเขียว) นักเรียนมีระดับการใช้ มาก ($\bar{X} = 2.60$) 2) ลักษณะการคิดในด้านอารมณ์ ความรู้สึก (หมวดสีแดง) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.16$) 3) ลักษณะการคิดในด้านลบ ข้อเสีย (หมวดสีดำ) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 1.74$) 4) ลักษณะการคิดในด้านบวก ข้อดี (หมวดสีเหลือง) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.30$) 5) ลักษณะการคิดในด้านความคิดสร้างสรรค์ (หมวดสีเขียว) นักเรียนมีระดับการใช้ มาก ($\bar{X} = 2.63$) 6) ลักษณะการคิดในด้านการควบคุม สรุป (หมวดสีฟ้า) นักเรียนมีระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.11$)

ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หลังสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ นักเรียนใช้หมวดความคิดหกใบด้านความคิดสร้างสรรค์ (หมวดสีเขียว) มากที่สุด อันดับที่ 2 คือ ด้านอารมณ์ ความรู้สึก (หมวดสีแดง) อันดับที่ 3 คือ ลักษณะการคิดในด้านบวก ข้อดี (หมวดสีเหลือง) อันดับที่ 4 คือ ลักษณะการคิดในด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (หมวดสีเขียว) อันดับที่ 5 คือ ลักษณะการคิดในด้านการควบคุม สรุป (หมวดสีฟ้า) และหมวดที่นักเรียนใช้น้อยที่สุดคือ การคิดในด้านลบ ข้อเสีย (หมวดสีดำ) สรุปการใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียนขณะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน หลังจากเรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ อยู่ในระดับการใช้ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.23$)

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ

ผลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ผู้วิจัยพบข้อสรุปดังนี้

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ผู้วิจัย ได้สรุปตามลำดับความคิดเห็นมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้

1) หมวดความคิดหกใบ ช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดของนักเรียน มีความเหมาะสมมาก

- ($\bar{X} = 2.70$) 2) นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอน มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.63$)
 3) นักเรียนคิดว่าได้ประโยชน์จากการเรียนในครั้งนี้เพียงใด มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.60$)
 4) คำถามของครูสามารถกระตุ้นหรือส่งเสริมการคิดของนักเรียน มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.58$) 5) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.55$) 6) นักเรียนเข้าใจวิธีการ และแนวคิดของหมวดความคิดหกใบ และการฝึกใช้ความคิดในการเรียนครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.50$) 7) นักเรียนคิดว่าเนื้อหาและคำถามที่ใช้ในการเรียนการสอนท้าทายความสามารถในการคิดเพียงใด และการคิดแบบหมวดความคิดหกใบช่วยให้นักเรียนคิดง่ายขึ้น และได้ข้อสรุปที่ชัดเจน รวดเร็ว มีความเหมาะสมปานกลาง ($\bar{X} = 2.45$) 8) กิจกรรมการเรียนการสอนมีความยากง่ายเพียงใด มีความเหมาะสมปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$)

จากแบบสอบถามดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผลการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดอยู่ในระดับที่ มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.53$)

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน จากผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนทั้งหมดมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70
3. ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยที่เกิดจากการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ

จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้นหลังจากที่เรียนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ เป็นการประเมินจากผลคะแนนจาก

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย ในประเด็นของ “ความรู้เกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี” ซึ่งในทุกประเด็นคำถามหลังเรียนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นทั้งหมด ด้วยเหตุผลดังนี้

1. นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิด โดยนักเรียนแต่ละคนจะมุ่งความสนใจในประเด็นการคิดแต่ละด้านตามลักษณะของหมวกแต่ละสี การเรียนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนไม่ยึดติดกับความคิดแบบใดแบบหนึ่งแต่จะช่วยให้รู้จักคิดได้อย่างรอบด้าน ครอบคลุมประเด็นที่ควรจะนำมาคิด พิจารณา ทำให้นักเรียนได้ความคิดที่รอบคอบ และชัดเจนขึ้น และยังสามารถที่จะคิดได้หลายแบบในสถานการณ์ต่างๆ สอดคล้องกับความคิดของ เดอ โบโน (2536) ที่กล่าวว่า การคิดแบบหมวกความคิดหกใบเป็นวิธีการหนึ่งที่เปิดมิติแห่งการคิดให้กว้างขวางออกไป และแสดงให้เห็นว่าความคิดแต่ละแบบมีศักยภาพและข้อจำกัดอย่างไร การคิดอย่างรอบด้านและหลายแบบในสถานการณ์ต่างๆ จะช่วยให้บุคคลเรียนรู้ที่จะเลือกวิธีคิดแบบต่างๆ ได้ตามกาลเทศะ และคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยของนักเรียนตามประเด็นคำถามในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นในทุกประเด็นของข้อคำถาม พบว่า ประเด็นที่นักเรียนสามารถทำคะแนนได้สูงสุด คือนักเรียนสามารถอธิบาย วิเคราะห์ และนำหลักการจากข้อความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาของบทเรียน มาใช้ในการประเมินความรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นผลจากการที่นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ เนื่องจากในการเรียนการสอนทุกครั้งนักเรียนมีโอกาสได้ฝึกคิดตามลักษณะของหมวกความคิดทั้งหกใบ ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกทักษะการคิดที่ละประเด็น ทำให้นักเรียนเกิดลำดับการคิดอย่างเป็นขั้นตอน และช่วยให้เข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายและชัดเจนขึ้น

2. การเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองให้มากที่สุด และมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นการจัดกิจกรรมโดยฝึกให้นักเรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ เกิดการเรียนรู้ และมีความคิดเห็นที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เป็นการส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดของนักเรียนเอง ดังที่ อูบล ตูจินดา (2532) กล่าวว่า การสอนศิลปะแบบอภิปรายส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และจำเนียร ศิลพานิช (2538) ได้กล่าวว่า การอภิปรายเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และยังช่วยในการแก้ปัญหาที่พบของนักเรียน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ยังส่งเสริมให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกคิดร่วมกันเป็นกลุ่ม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น สะท้อนผลการคิดอย่างรวดเร็ว มีการช่วยเหลือกัน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการร่วมกิจกรรม การทำงานเป็นกลุ่มจะช่วย

ให้นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนที่ต้องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้แล้วการทำงานเป็นกลุ่มยังช่วยให้นักเรียนค้นหาคำตอบร่วมกัน ซึ่ง เสริมศรี ไชยศรี (2538) กล่าวว่า การทำงานเป็นกลุ่มจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่ได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน จากการค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองหรือกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ทิศนา แคมมณี และคณะ (2540) ที่ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

3. การจัดการกิจกรรมการสอนตามแผนการสอน การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ในวิชาศิลปะศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แต่ละแผนการสอนจะมีเนื้อหาและกิจกรรมที่แตกต่างกัน ตามวัตถุประสงค์การสอนในแต่ละครั้ง ซึ่งผู้วิจัยพยายามใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น วัสดุอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี ภาพตัวอย่างผลงานของนักเรียนและของศิลปิน แผนภาพ วัสดุสิ่งของต่างๆ รวมถึงหมวกความคิดหกใบ ซึ่งประกอบด้วยหมวกหกสี ได้แก่ สีขาว เขียว เหลือง ดำ แดง และฟ้า รวมทั้งแบบรายงานตนเอง (Self report) สื่อการสอนที่กล่าวมาได้รับความสนใจจากนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือและตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ผลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ โณทัย อุดมบุญญานุกภาพ (2539) ที่พบว่า การใช้สื่ออุปกรณ์ในการสอนที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านความคิด ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จะมีความคงทนและส่งเสริมพัฒนาการในช่วงต่อไปของชีวิตเด็กได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ อารี สุทธิพันธ์ (2528) ที่กล่าวว่า สื่อการสอนส่งเสริมให้เด็กเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และความสนใจที่สม่ำเสมอ ทั้งยังช่วยพัฒนาความคิดรวบยอดให้กับนักเรียน สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการเรียนการสอน ซึ่งก่อให้เกิดคุณประโยชน์ทั้งทางด้านผู้เรียนและผู้สอน นอกจากนี้ในการสอนแต่ละครั้งผู้วิจัยวางตัวเป็นกันเองกับนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนไว้วางใจ และทำให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงออก และมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุพล วจินธ์ (2534) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียน อันประกอบไปด้วย บรรยากาศชั้นเรียน การรู้จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีอิทธิพลที่จะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกัน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น และยังส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วย

2. ทักษะการทำงานของนักเรียน

จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนทั้งหมดมีทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70 เป็นการประเมินจากผลการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งในแต่ละรายการพฤติกรรมนักเรียนมีทักษะการทำงานได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในทุกรายการพฤติกรรม ด้วยเหตุผลดังนี้

การทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเทคนิคหมวกความคิดหกใบมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการอภิปรายโดยใช้คำถามตามลักษณะของหมวกแต่ละใบ ซึ่งบรรยากาศในการเรียนและการฝึกจะเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ที่เกิดจากกิจกรรมที่ใช้ความคิดเพื่อเพิ่มความกระตือรือร้นแก่ผู้เรียน ขณะที่ดำเนินการเรียนการสอนนั้นผู้วิจัยได้ทำการสังเกตทักษะการทำงานของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความสนใจในการร่วมกิจกรรม และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความตั้งใจ ซึ่งสังเกตได้จากการให้ความร่วมมือในการตอบคำถามและการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มทั้งในชั้นเรียนและการเสนอความคิดของกลุ่มหน้าชั้นเรียน ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งงานที่เป็นรายบุคคล และที่เป็นงานกลุ่ม ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนได้ถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาศรี รอดสมจิตต์ (2542) ที่พัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดหมวกความคิดหกใบของ เดอ โบโน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นที่อยากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรม และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้แล้วการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ยังส่งผลให้นักเรียนยอมรับชื่นชมในผลงานของตนเอง และด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้นักเรียนมีความเพลิดเพลิน สนุกสนานในขณะร่วมกิจกรรม นอกจากนี้แล้วกิจกรรมที่จัดขึ้นในครั้งนี้นี้ยังส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจในการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง มีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542) ที่กล่าวว่า บรรยากาศในการเรียนและการฝึกการคิดควรเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ที่เกิดจากกิจกรรมที่ใช้ความคิดเพื่อเพิ่มความกระตือรือร้นแก่ผู้เรียน

ในส่วนพฤติกรรมของนักเรียนที่ปรากฏน้อยที่สุดคือ การสะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วว่องไว รวดเร็ว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะในการปฏิบัติงานในแต่ละครั้งของแผนการสอน นักเรียนจะต้องทำผลงานส่งเป็นรายบุคคล ซึ่งผู้วิจัยพบว่า นักเรียนทำงานเป็นรายบุคคล นักเรียนจะสะท้อนผลการคิดช้า เนื่องจากในการทำงานเป็นรายบุคคลนั้นนักเรียนจะต้องวางแผนกระบวนการในการทำงาน และต้องลงมือปฏิบัติงานจริงด้วยตนเอง ซึ่งต่างจากการทำงานกลุ่มที่นักเรียนสามารถปรึกษาเพื่อน ระดมความคิดร่วมกันได้ เป็นผลให้การสะท้อนผลการ

คิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่วของนักเรียนเป็นรายบุคคลจึงแสดงพฤติกรรมน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ บรรจง บุญการี (2539) ที่กล่าวว่า เด็กวัยประถมศึกษายู่ในวัยที่กำลังเรียนรู้การทำงานกลุ่ม และการให้ความร่วมมือกับสมาชิกของกลุ่ม เด็กจะตระหนักถึงความสำคัญของสังคมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

3. ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

จากผลการวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้น หลังจากการเรียนรู้การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ซึ่งเป็นการประเมินจากคะแนนผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน จากแบบประเมินผลงาน ที่มีหัวข้อการประเมิน ดังนี้คือ ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การจัดองค์ประกอบศิลป์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสวยงาม ประณีต และความสมบูรณ์ของผลงาน ซึ่งในทุกประเด็นหลังเรียนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ มีคะแนนสูงขึ้นทั้งหมดตามลำดับ แต่มีบางหัวข้อที่มีคะแนนสูงขึ้นเพียงเล็กน้อย ด้วยเหตุผลดังนี้

ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนแสดงเรื่องราวและเนื้อหาสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจาก เทคนิคหมวกความคิดหกใบส่งเสริมให้นักเรียนคิดที่ละด้านตามลักษณะของหมวกแต่ละสี ทำให้นักเรียนทราบว่าต้องกาคิดไปในทิศทางใด ดังนั้นทำให้นักเรียนสามารถที่จะคิดในประเด็นที่สอดคล้องเนื้อหาและเรื่องในการเรียนแต่ละครั้ง อีกทั้งในการจัดการเรียนการสอนยังส่งเสริมให้นักเรียนมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับเนื้อหาแต่ละเรื่องของบทเรียน ในการสอนแต่ละครั้งจะมีตัวอย่างภาพวาดที่หลากหลาย ซึ่งแสดงสัมพันธ์กับเนื้อหาและเรื่องที่สอนในแต่ละครั้งเป็นการสร้างแนวคิดในการทำงานของนักเรียนให้กว้างขึ้น จึงทำให้ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอนแต่ละครั้ง สอดคล้องกับ เดอ โบโน (De Bono,1986) ที่กล่าวว่า หมวกความคิดหกใบ ส่งเสริมให้ผู้คิดมุ่งความคิดไปในประเด็นที่ต้องการคิด ช่วยให้ความคิดชัดเจนขึ้น ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนในประเด็นที่ต้องการคิด

สิ่งที่ปรากฏรองลงมาได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความสวยงาม ประณีต ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกคิดตามลักษณะของหมวกแต่ละสี โดยเฉพาะในการเรียนการสอนครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า จากการประเมินตนเองของนักเรียน ในการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละครั้งนักเรียนจะใช้ หมวกสีเขียวมากที่สุด และใช้ทุกครั้งในการเรียนการสอนและการวาดภาพระบายสี ซึ่งเป็นการคิดทางด้านความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับเป้าหมายของเทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้ฝึกเกิดความคิดมุมมองที่แปลกใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์ทุกชนิดทุกประเภท ซึ่งเป็นผลมาจากการที่นักเรียนได้อภิปราย ซักถาม ทำให้นักเรียนพยายามที่จะคิดสร้างสรรค์จากความคิดเดิมๆ

ที่ตนเองมีอยู่ ไปสู่อีกความคิดหนึ่ง เพื่อค้นหาความคิดใหม่ๆ และนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ เดอ โบโน (De Bono, 1982) ที่กล่าวว่า ผลจากการฝึกคิดช่วยให้บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์สูงและสามารถสร้างสรรค์ผลผลิตจากความคิด นอกจากนี้แล้วเนื้อหาการวาดภาพระบายสีในการเรียนการสอนครั้งนี้เป็นเนื้อหาที่จัดอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งมุ่งให้นักเรียนรู้จักสังเกต ชื่นชมธรรมชาติ ความงาม ความประณีตของศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากล และนำผลจากการสังเกตมาถ่ายทอดความรู้สึกให้เป็นผลงานศิลปะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, 2539) รวมถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในระดับนี้จะมีช่วงความสนใจยาวนานขึ้น การแสดงออกทางด้านศิลปะจะแสดงออกในรูปแบบที่เหมือนจริง โดยอาศัยแบบหรือตัวอย่างจากสภาพแวดล้อม และประสบการณ์ของตนเอง ผลงานศิลปะจะมีความประณีตละเอียดมากขึ้น ดังที่ ประเทิน มหาจันทร์ (2531) กล่าวว่า เด็กในวัยนี้ มีความพิถีพิถันในการทำงานศิลปะ ผลงานศิลปะที่เด็กทำจะมีความประณีตมากขึ้น

หัวข้อที่แสดงออกมาในผลงานค่อนข้างน้อยกว่าหัวข้ออื่นๆ คือ ความสมบูรณ์ของผลงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการทำงานศิลปะที่ยาวนานขึ้นกว่าแต่ก่อน นักเรียนจะมีการวางแผนในการทำงานเป็นขั้นตอน และขณะทำงานจะมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ผลงานของตนเองมีคุณภาพ และเนื่องจากระยะเวลาเวลาในการดำเนินการทดลอง และการปฏิบัติงานของนักเรียนมีจำกัด ทำให้ความสมบูรณ์ของผลงานของนักเรียนจึงออกมาในระดับปานกลาง

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่ามีหมวกความคิดหกใบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดของนักเรียนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก การเรียนการสอนทุกครั้งนักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดที่เน้นให้แต่ละคน มุ่งความสนใจในความคิดแต่ละด้านตามความหมายของหมวกแต่ละสี ทำให้ผู้ฝึกคิดสามารถคิดและพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้หลายด้าน ความคิดเห็นที่นักเรียนให้ความสำคัญรองลงมาคือ นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดการเรียนการสอนครั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น เกม แผนภาพต่างๆ ตัวอย่างภาพผลงาน ศิลปิน และหมวกความคิดหกใบ ประกอบด้วยหมวกหกสี คือ สีขาว สีเขียว สีดำ สีเหลือง สีแดง และสีฟ้า รวมทั้ง สื่ออุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสีที่หลากหลายให้นักเรียนเลือกตามความสนใจ ซึ่งสื่อการเรียนการสอนที่กล่าวมาได้รับความนิยมจากนักเรียนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้นักเรียนให้ความร่วมมือและสนใจที่จะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะวางตัวเป็นกันเองต่อนักเรียนส่งผลให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจและกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น เป็นผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ดังที่ อารี ภูสุวรรณ (2538) กล่าวว่า การที่นักเรียนมีเจตคติที่ดี จะส่งผลให้สนใจ ตั้งใจเรียน อยากรู้ และชอบวิชาที่เรียน และผู้วิจัยยังพบอีกว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอนมีความยากง่าย อยู่ในระดับปานกลาง แต่อยู่ในระดับท้ายๆ ของประเด็นคำถามทั้งหมด ทั้งนี้ผู้วิจัยพิจารณาว่า เนื้อหาในการเรียนการสอนครั้งนี้ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี ซึ่งเป็นบทเรียนพื้นฐานที่นักเรียนอาจจะเคยเรียนมาแล้วบ้างในเทอมต้น อีกทั้งเนื้อหาหรือบทเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนในบางครั้งไม่สัมพันธ์กับเรื่องที่นักเรียนสนใจ ทำให้นักเรียนมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมการเรียน การสอนมีความยากง่ายในระดับปานกลาง ดังที่ เลิศ อานันท์ (2518) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาที่ดีนั้น ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างวัย วุฒิภาวะ และพื้นฐานประสบการณ์ของเด็ก ทั้งจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นโดยปราศจากความสนใจของนักเรียนย่อมมีโอกาสล้มเหลวได้ง่าย สอดคล้องกับที่ชาติรี สำราญ (2543) กล่าวว่า เนื้อหาและคำถามที่ครูสอนนั้นจะต้องมีความยากง่ายที่เหมาะสม และสัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเรียน

ข้อสังเกตที่พบจากการวิจัย

จากการศึกษาผลของการสอนการวาดภาพระบายสี โดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน มีประเด็นน่าสนใจที่พบจากการศึกษา ดังนี้

1. การเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ มุ่งส่งเสริมพัฒนาทักษะผู้เรียนให้รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความคิดที่ชัดเจน และง่ายขึ้น การเรียนการสอนแต่ละครั้งผู้สอนจะใช้คำถามเป็นสื่อตามความหมายของหมวกแต่ละสี และตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียนในแต่ละครั้ง ซึ่งในการฝึกฝนการคิดของนักเรียนในช่วงแรก ผู้วิจัยสังเกตว่า นักเรียนจะสับสนในการใช้หมวก และยังไม่เข้าใจความหมายและบทบาท อีกทั้งลำดับในการใช้หมวก ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนจะเกิดความเคยชิน และคุ้นเคย กระทั่งปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วในการฝึกฝนการคิดโดยเทคนิคหมวกความคิดหกใบ ในแผนการสอนครั้งที่ 3 หรือครั้งที่ 4 ตามลำดับ ดังนั้น ในการนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจะมีการเตรียมความพร้อมให้แก่ นักเรียน ผู้สอนควรจะเน้นบทบาทและหน้าที่ของหมวกที่กำลังสอน หรือบทบาทของหมวกที่ใช้บ่อยๆ อีกทั้งในการนำเทคนิคหมวกความคิดมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงความสอดคล้องของเนื้อหาในบทเรียน วัตถุประสงค์ในการสอนแต่ละครั้ง และสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน ในการฝึกทักษะการคิดจำเป็นต้องใช้เวลาในการฝึกฝนเพื่อให้เกิด

ทักษะ และเพื่อให้การฝึกคิดของนักเรียนมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

2. บรรยากาศในการเรียนรู้ การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ มีบรรยากาศในการเรียนการสอนแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ทั้งการเสนอความคิดและการสร้างสรรค์ผลงานการวาดภาพระบายสี การเรียนการสอนยังเป็นไปด้วยความสนุกสนานที่เกิดจากกิจกรรมที่ใช้ความคิด ส่งผลให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น สนใจ ตั้งใจ และกล้าที่จะแสดงออก รวมถึงกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ผู้วิจัยทำการศึกษาทดลองในครั้งนี้ เป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิต ดังนั้นโดยธรรมชาติของโรงเรียนสาธิตแล้วจะมีความพร้อมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะบรรยากาศการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมให้มีการแสดงออกทางด้านความคิดและการกระทำ ผู้วิจัยพบว่าในการเรียนการสอนทุกครั้งนักเรียนจะกล้าที่จะแสดงออกทั้งทางด้านความคิดและผลงาน สังเกตจากการถามและการตอบคำถามของนักเรียน นักเรียนจะกล้าที่จะถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย และกล้าที่จะเสนอความคิดทั้งในชั้นเรียนและหน้าชั้นเรียน

3. การทำงานเป็นกลุ่มส่งเสริมให้นักเรียน สะท้อนผลการคิดได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากการได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การวิจัยครั้งนี้พบว่า ในการปฏิบัติงานเป็นรายบุคคลของนักเรียนนั้น นักเรียนสะท้อนผลการคิดได้ช้ากว่าการฝึกคิดเป็นกลุ่ม เนื่องจากในการทำงานคนเดียวเป็นการลงมือปฏิบัติงานจริง จะต้องมีการวางแผนในการทำงาน ประกอบพบปัญหาในระหว่างปฏิบัติงานซึ่งนักเรียนจะต้องคิดหาวิธีการด้วยตัวเอง ซึ่งต่างจากการคิดเป็นกลุ่ม

4. เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอนในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสอนในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนที่แตกต่างกันในแต่ละครั้ง ส่งผลต่อความสนใจในการร่วมกิจกรรมของนักเรียนในการเรียนและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ผู้วิจัยพบว่า ห้องเรียนที่มีบริเวณเนื้อที่กว้างขวางสามารถให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างอิสระ รวมถึงมีอากาศที่ถ่ายเทสะดวกส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจ ในกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่า ห้องเรียนที่มีบริเวณเนื้อที่คับแคบ อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ส่งผลต่อความสนใจ ความตั้งใจ และความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานศิลปะ

5. ลำดับการใช้หมวดความคิดหกใบของนักเรียน ตามความหมายของหมวดแต่ละสี ผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการในการใช้หมวดความคิดหกใบในการเรียนการสอนครั้งนี้ โดยในการใช้หมวดแต่ละใบนั้นผู้ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหา และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอนแต่ละครั้ง ซึ่งในการทดลองผู้วิจัยพบว่า นักเรียนลักษณะการคิดและการใช้หมวดตรงกับกระบวนการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้ สืบเนื่องจากการที่ผู้วิจัยให้นักเรียนตรวจสอบลักษณะการคิดและการใช้หมวดของตนเองในแผนการสอนครั้งที่ 2, 5, 8 พบว่า ในการทดลองสี นักเรียนใช้ทักษะการคิดทางด้านอารมณ์ (หมวดสีแดง) และความคิดสร้างสรรค์ (หมวดสีเขียว) ในการเรียนการสอน และในแผนการสอนครั้งที่ 8 เรื่อง “การวาดภาพพระเพณีในท้องถิ่น” พบว่า นักเรียนใช้ทักษะการคิดทางด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (หมวดสีขาว) และความคิดสร้างสรรค์ (หมวดสีเขียว) และในภาพรวมยังพบว่า ตลอดการเรียนการสอนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ นักเรียนส่วนใหญ่ใช้ทักษะทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการใช้หมวดที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้ ซึ่งให้เห็นว่าเทคนิคหมวดความคิดหกใบสามารถที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะการคิดในแต่ละด้านอย่างรอบคอบ คิดตรงกับประเด็นที่ต้องการคิด ทำให้ผลของการคิดและผลงานศิลปะมีความชัดเจน และสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชา ศิลปะศึกษาที่มุ่งให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนศิลปะ และพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

จากผลการวิจัยที่ได้จากการทดลองสอน การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวดความคิดหกใบ แสดงให้เห็นว่าสามารถส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย ทักษะการทำงาน และผลงานการวาดภาพพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้นอย่างชัดเจน จึงสรุปได้ว่าการสอนด้วยเทคนิคหมวดความคิดหกใบ สามารถส่งเสริมทักษะการคิดของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนคิดอย่างเป็นระบบ ช่วยให้เกิดได้ง่ายขึ้นและชัดเจนขึ้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น อีกทั้งแนวความคิดหมวดความคิดหกใบได้ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม เน้นการจัดกิจกรรมโดยการฝึกให้นักเรียนได้อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้มากขึ้น เกิดความคิดเห็นที่หลากหลายมากขึ้น เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดของนักเรียนเอง อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนได้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย ประโยชน์ที่นักเรียนได้จากการเรียนครั้งนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านต่างๆ รวมถึงนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน อันจะส่งผลถึงสังคมส่วนรวมที่ดีในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ ในวิชาศิลปะศึกษา กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการดำเนินการวิจัย เป็นเวลา 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่น่าสนใจต่างๆ ดังนี้

1. การสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบในเวลาเรียนปกตินั้น ครูผู้สอนควรศึกษารูปแบบการสอน และขั้นตอนการสอนให้เข้าใจก่อนนำไปใช้ ควรปรับให้เหมาะสมกับเนื้อหา ระดับชั้น และวัยของนักเรียน นอกจากนี้ควรทำความเข้าใจกับนักเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูง

2. ระยะเวลาของการใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ อาจสร้างความสับสนให้แก่ นักเรียน ผู้สอนควรให้ความเอาใจใส่ ทบทวนชื่อของหมวกที่ใช้บ่อยๆ ให้นักเรียนฝึกใช้อย่างสม่ำเสมอ ยกตัวอย่างหรือคำถามที่เข้าใจง่าย จะทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคย และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3. ในการเรียนการสอน ผู้สอนควรเตรียมสื่อประกอบการสอนต่างๆ และใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหา และเพิ่มความสนใจของนักเรียน

4. บรรยากาศในการเรียนการสอนและการฝึกควรเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ที่เกิดจากกิจกรรมที่ใช้ความคิดเพื่อเพิ่มความกระตือรือร้นแก่ผู้เรียน และผู้สอนควรสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง และความไว้วางใจแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง และได้ข้อมูลที่หลากหลายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

5. ระยะเวลาของการสอนครั้งนี้มีเวลาจำกัด ส่งผลให้การทำงานของนักเรียนส่งผู้สอนไม่ทันในเวลาที่กำหนด อีกทั้งผลงานของนักเรียนทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้น ในการสอนแต่ละครั้งควรเพิ่มระยะเวลาในการสอน และให้เวลานักเรียนในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น จะส่งผลให้ผลงานของนักเรียนมีคุณภาพสูงขึ้น และการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบในระดับชั้น และเนื้อหาอื่นๆ เพื่อที่จะได้ทราบรูปแบบที่เหมาะสม ในการใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบมาใช้ในการเรียนการสอน

2. ควรมีการนำเทคนิคหมวกความคิดหกใบไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการคิดให้กับนักเรียนในการเรียนวิชาศิลปะศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษา ในเนื้อหาอื่นๆ

3. ควรมีการศึกษาวิจัยผลของการสอนโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบกับตัวแปรอื่นๆ เช่น ลักษณะการคิด พฤติกรรมของผู้เรียน ความคงทนในการเรียนรู้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- บุญศรี คำชาย. จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2544.
- เกษร อิตะจारी. ศิลปะขั้นนำ. เอกสารคำสอน ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- เกษร อิตะจारी. รายงานผลการวิจัย เรื่อง ผลการใช้วิธีการสอนแบบแก้ปัญหาโดยเน้นการจัดการชั้นเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาศิลปศึกษาของนิสิตคณะครุศาสตร์. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- โกศล ภูพลอย. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปศึกษาโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 10. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ขจรศักดิ์ สีเสน. การแก้ปัญหาด้วยกระบวนการคิดสร้างสรรค์. วารสารวิชาการ. 4 (1) (ม.ค. 2544) : 14-19.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การวัดและประเมินผลในชั้นเรียน กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ศิลปศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. เอกสารหมายเลข 4 ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์, 2540.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2542.
- คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. เอกสารนิตยสารทางไกล เล่มที่ 3. คู่มือครู การสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิด ระดับประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.
- จงใจ ขจรศิลป์. การศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2532.

- จิรนนท์ ประเสริฐศรี. การวัดสติปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีอายุระหว่าง 8 ปี ถึง 8 ปี 6 เดือน ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เขตบางเขน. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- ฉวีวรรณ กินวงศ์. การศึกษาเด็ก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์, 2523.
- ชวลิต ดาบแก้ว. วิธีการสอนศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์ จำกัด, 2526.
- ชวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี แหมทานนท์. วิธีสอนศิลปศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไอดีเอ็นเอสไตร์, 2525.
- ชลุด นิมเสมอ. ทฤษฎีศิลป์ : การวาดเส้น. อาร์ต เวิร์คคอร์ด อิน ไทยแลนด์. 1 (4) (เมษายน 2537) : 37-39.
- ชาติรี สำราญ. หลากหลายวิธีสอนที่ไม่หลอกหลอนวิธีเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2543.
- ดิลก ดิลกพานนท์. การฝึกทักษะการคิดเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- ไฉนทัย อุดมบุญญานภาพ. รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เครื่องเล่นอิสระกระดานกระดาดทรายและใหม่พรม. สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์, 2539.
- ทิตนา แหมมณี และคณะ. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.
- ทิตนา แหมมณี. การประชุมเชิงปฏิบัติการ นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคใหม่. ฝ่ายวิชาการ และวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ทิตนา แหมมณี และคณะ. วิทยากรด้านการคิด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดอะมาสเตอร์ กรุ๊ป เมเนจเม้นท์, 2544.
- เทียนชัย เสาวจินดารัตน์. สภาพและความต้องการของครูประจำชั้นในการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- นงเยาว์ เข็มเล็ก. การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ กิจกรรมการเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ และการเรียนตามแนวการสอนของ กรมวิชาการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.

- นพดล สายทองยนต์. ปัญหาการสอนวิชาศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- นภเนตร ธรรมบวร. การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- นาถวดี นันทาภินัย. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับระดับความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อความคล่องในการสร้างภาพในวิชาศิลปะศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร. ศิลปะศึกษากับครูประถม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตีรณสาร, 2525.
- บงกชพันธุ์ ทองงาม. คู่มือพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่ความเป็นอัจฉริยะทางศิลปะของเด็ก. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540. (อัดสำเนา)
- บรรจง บุญการี. เอกสารประกอบการสอน วิชา 2001108 (ศิลปะสำหรับครูประถมศึกษา). พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, 2539.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2538.
- ประคอง กรวรรณสุต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ประภัสสร นิยมธรรม. ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2523.
- ประภาศรี รอดสมจิตร์. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดหมวกคิดหกใบของเดอบีโน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ประเทิน มหาจันทร์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2531.
- ประยุทธ์ ไทยธานี. ผลของการคิดแบบหมวกหกใบที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานของนักวิชาการ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2541.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. ความคิดสร้างสรรค์ : พรสวรรค์ที่พัฒนาได้. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

- ปราโมทย์ จันทรเรือง. การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียนการสอนกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีต่อทักษะการคิดของนักเรียนระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ปิยานี จิตรเจริญ. ผลของการฝึกการคิดโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- พิภพ ปิติ. การศึกษายัปัญหาและความต้องการการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนศิลปศึกษาของครู โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 4. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2543.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. "การสอนศิลปะเด็ก". ใน โฉมหน้าภาพทางการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู, 2531 : 139-141.
- พีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์. การศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. บทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน. ในเอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน เล่มที่ 1. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอน ชุดวิชา 21201 พฤติกรรมวัยเด็ก (Child Behavior) หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 2 เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหมิตร ,2526.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 2709600 ปรัชญาและทฤษฎีศิลปศึกษา. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- มานพ ถนอมศรี. ศิลปะพัฒนาบุคลิกภาพของลูก. แม่และเด็ก. 21 (331), 2538 : 125-128.
- เลิศ อานันทนนะ. ศิลปะกับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟิคอาร์ต, 2518.
- เลิศ อานันทนนะ. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟิคอาร์ต, 2523.
- เลิศ อานันทนนะ. จิตวิทยากับพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของเด็ก. ใน สมพงษ์ ทิมแจ่มใส (บรรณาธิการ) ศิลปะเด็ก ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์ , 2529 : 134-146.

- เลิศ อานันท์นะ. เทคนิควิธีสอนศิลปะเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : ธนพร, 2542.
- วิชาการ, กรม. ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎีการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.
- วิชาการ, กรม. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2535.
- วิชาการ, กรม. คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2534.
- วิชาการ, กรม. คู่มือการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.
- วิชาการ, กรม. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย ด้านทักษะการคิด. (เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.
- วิรัตน์ คุ่มคำ. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาด้วยวิธีระดมสมอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคศึกษาศิลปะศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2529.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. "ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ". วารสารครุศาสตร์. 22 (1) (กรกฎาคม-กันยายน), 2536 : 1-2.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิมลวอลาร์ท, 2526.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต. ในสรุปรายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ศิลปะเด็ก : สภาพปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์การพิมพ์, 2529.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. การวิจัยเชิงทดลองทางพฤติกรรมศาสตร์:การออกแบบและการวิเคราะห์ข้อมูลในคณะครุศาสตร์ ผลิตผลและผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาจากงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม (CLASSICAL TEST THEORY). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง. แผนพัฒนาการแนะแนวกระทรวงศึกษาธิการ ระยะที่ 2 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2540.
- สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. ยุทธศาสตร์การสอน. วารสารวิชาการ. 2 (2) (กุมภาพันธ์ 2542) : 17-26.

- สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. ยุทธศาสตร์การสอน (ต่อ). วารสารวิชาการ. 2 (3) (มีนาคม 2542) : 10-26.
- สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. วิธีคิดแบบหมวก 6 ใบ. สถานปฏิรูป. (มิถุนายน 2543) : 24-27.
- สมพร รอดบุญ. การแสดงออกในงานศิลปะของเด็ก. การประกวดศิลปะเด็กทั่วประเทศ.
กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525:
32-33.
- สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- สุชาวดี สุโกษะ. ศิลปะเด็ก : โลกทัศน์และจินตนาการ. มิตรครู. (15 กรกฎาคม 2527) : 41-42.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. “แบบการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปะกับชีวิต เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดการ
ชื่นชมและความรักที่จะเรียน”. สารพัฒนาหลักสูตร. 11 (107) (ตุลาคม-พฤศจิกายน),
2534.
- อัจฉรา แย้มสรวล. ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ของ
นักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- อารี ภูสุวรรณ. แนวการสอนเพื่อพัฒนาความคิด. สารพัฒนาหลักสูตร. 14 (121) (เมษายน-
มิถุนายน), 2538:7-16.
- อารี สุทธิพันธ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ. กิจกรรมสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิติ, 2528.
- อุบล ตูจินดา. หลักและวิธีสอนศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2532.
- เอ็ดเวิร์ด เดอโบโน. จุดประกายความคิดแนวข้าง. แปลโดย สุรัชย์ รัตนกิจตระกูล. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด, 2521.
- เอ็ดเวิร์ด เดอโบโน. หมวกหกใบคิดหกแบบ. แปลโดย นุชรีย์ ชลคุป. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
โกมลคีมทอง, 2536.
- โสภาส บุญครองสุข. การเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยทำกิจกรรมกลุ่ม กับการทำกิจกรรมเป็นรายบุคคล.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- อำไพ ตีรณสาร. การวัดและประเมินผลศิลปศึกษา. (Online) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
แหล่งที่มา : <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampan/ampai/ac.evai.htm> (17 สิงหาคม
2543).
- อำไพ ตีรณสาร. ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ. (Online) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
แหล่งที่มา : <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampan/ampai/visperc.htm> (17 สิงหาคม
2543).

ภาษาอังกฤษ

- Albano, C. The effects of an experimental training program on the creative thinking abilities of adults. Doctors thesis Temple University, 1987.
- Armstrong, C., and Armstrong, N. Art teacher questioning strategy. Studies in Art Education 18 (3) (1977): 55-64.
- Armstrong, C. Effect of training in an art production questioning method on teacher student responses. Studies in Art Education 34 (4) (1993): 209-221.
- Booker, W. E. The effect of a divergent thinking model on the teaching of art. (online) Available from:[http://thailis-db.car.chula.ac.th/dao/detail.nsp, 22/3/45](http://thailis-db.car.chula.ac.th/dao/detail.nsp,22/3/45)
- Chapman, L. H. Approaches to Art in Education. New York: Harcourt Brace Javanovich, 1978.
- De Bono, E. Teaching Thinking. Middlesex: Penquin, 1982.
- De Bono, E. Six Thinking Hats. Penquin Book, 1986.
- De Bono, E. Six Thinking Hats For Schools. Haeker Brownlow Education, 1992.
- De Bono, E. Teach Your Child How to Think. Penquin Book, 1993.
- De Bono, E. Six hats of Critical Thinking. (online) Available from:[http://library.usask.ca/ustudy/critical/six hats.htm](http://library.usask.ca/ustudy/critical/six_hats.htm)(2001 July 17)
- De Bono, E. The Six Thinking Hats. (online) Available from:<http://www.Solnet.net/debono.htm>(2001 July 17)
- De Bono, E. Six hats for schools. (online) Available form:[http://www.aptt.com/ 6 hats schools.htm](http://www.aptt.com/6_hats_schools.htm)(2001 August 3)
- De Francesco, I. L. Art Education: Its Means and End. New York: Harper, 1958.
- De Francesco, I. L. Art Education: Its Means and End. New York: Harper, 1985.
- Efland, A. Conception in teaching art education. Art Education. 32 (1979): 21-33.
- Eisner, W. E. Educating Artistic Vision. New York: The Macmillan Company, 1972
- Feldman, D. H. Development Psychology and Art Education: Two Fields at The Crossroads. Journal of Asthetic Education. 21 (2), Summer, 1987.
- Fisher, R. Teaching Children to Think. Hong Kong: Graphicraft Typesettes, 1991.
- Gardner, H. Frames of mind. New York: Basic Book, Happer Collins Publishers, 1983.

- Gardner, H. Multiple Intelligences: The Theory in Practice. New York: Basic Book, Harper Collins Publishers, 1993.
- Harkow, R. M. Increasing creative thinking skill in second and third grade gifted students using imagery, computer and creative problem solving. Master's final Report, Nova Southeastern University, 1996.
- Harris, D. B. Children's Drawing as Measure of Intellectual Maturity. New York: Harcourt, Brace and World, 1963.
- Herlock, E. B. Child Development. New York: McGraw-Hill Book Company, 1957.
- Jane, K. B. Becoming an Art Teacher. Printed in the United of America, 2000.
- John, F. F. Creativity: A Knowledge base, Mata cognitive skills and personality factors. The Journal of Creative Behavior. 29 (4), (1995): 255-266.
- Johnson, A. D. Art Education: Elementary. The National Art Education Association, Virginia, 1992.
- Kelley, Ramona, M. D. Effects of an Administrative Plan for Excellence in Creative Arts Experience on the Development of Creativity in first Graders. Dissertation Abstracts Internation. 1 (44): 32-A; July, 1983.
- Kindler, A. M. Child Deverlopment in Art. The National Art Education Association, Virginia, 1997.
- Lansing, M. K. Art Artists and Art Education. USA: Fendall / Hunt Publishing Company, 1976.
- Lowenfeld, V. and Brittain, L. Creative and Mental Growth. 7th ed. New York: Macmillan, 1982.
- Lowenfeld, V. and Brittain, L. Creative and Mental Growth. New York: Macmillan, 1987.
- McFee, J. K. Art Culture and Environment. Belmont: Wadworth, 1977.
- Munson, A. E. The relative effects of freestyle VS. Copying on creativity of third and fourth-graders. (third - graders Artwork) (online) Available form:<http://thails-db.car.chula.ac.th/dao/detail.nsp>(2001 August 9)
- Piaget, J. The Child's Conception of The World. New York: Little Field Adams, 1975.
- Rueschhoff, P. H. and Evelyn, M. S. Teaching Art in the Elementary school. New York: The Renald Press Company, 1969.

- Susan ,M. R. A study of the development of young artists: The emergence of an artistic and creative identity. Journal of Creative Behavior. 32 (4) Fourth Quarter, 1998: 278-301.
- Susi, F. D. Student Behavior in Art Classrooms: The Dynamics of Discipline. The National Art Education Association, Virginia, 1995.
- Torrance, P. E. Guiding Creative Talent. Englewood Cliffs,Sons. N.J.: Pentice-Hall, 1969.
- Townsend, C. S. The effects of creative dramatics on the creative thinking of fourth and fifth grade children: A summer program. (online) Available from:[http://thailis-db.car.chula.ac.th/dao/detail.nsp\(2001,August 9\)](http://thailis-db.car.chula.ac.th/dao/detail.nsp(2001,August 9))
- Wilson, M. and Wilson, B. Teaching Children to Draw: A Guide for Teacher & Parent. New Jersey, U.S.A., 1982.
- Stout, C. J. Multicultural Reasoning and The Appreciation of Art. Studies in Art Education. 38 (2) (1997): 98-156.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

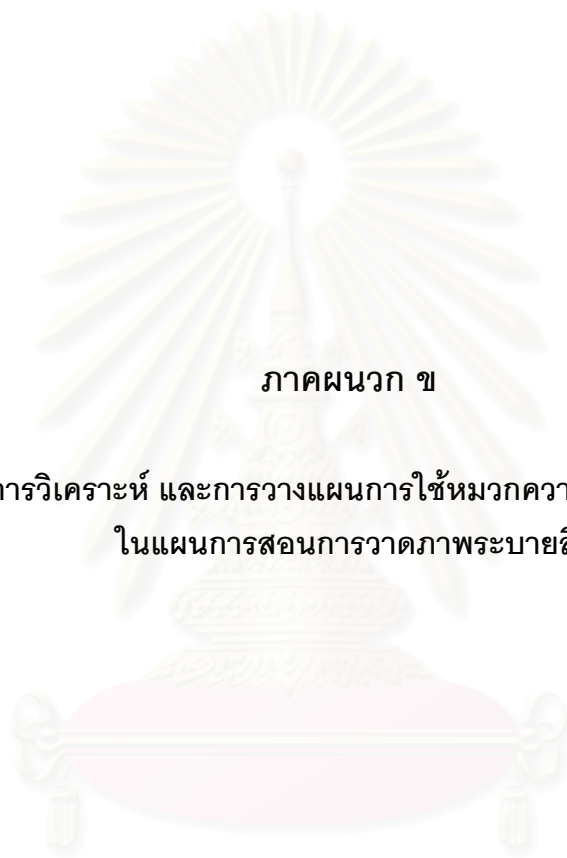
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ในการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ
 อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปศึกษา
2. อาจารย์พรเทพ เลิศเทวศิริ
 อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปศึกษา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีระพงษ์ กุลพิศาล
 อาจารย์ประจำโปรแกรมศิลปกรรม สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปศึกษา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัชรินทร์ ศรีรักษา
 อาจารย์ประจำหมวดวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น
 (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม
 ผู้ทรงคุณวุฒิทางการสอนศิลปศึกษา ระดับประถม
5. ดร.ปราโมทย์ จันทร์เรือง
 ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเดิมบางนางบวช
 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านทักษะการคิด

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

การวิเคราะห์ และการวางแผนการให้หมวกความคิดหกใบ
ในแผนการสอนการวาดภาพพระบายสี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3 : การวิเคราะห์ และการวางแผนการใช้หมวดความคิดหกใบในแผนการสอน การวาดภาพระบายสี

แผนการสอนที่ 1
แผนเตรียมความพร้อม

แผนการสอนที่ 2
เรื่อง การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ

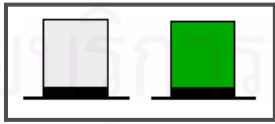
หมวดที่เน้นในการปฏิบัติงานศิลปะ

แผนการสอนที่ 3
เรื่อง รูปร่างและรูปทรงต่างๆ

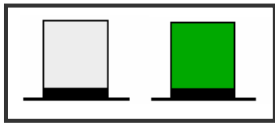
หมวดที่เน้นในการปฏิบัติงานศิลปะ

แผนการสอนที่ 4
เรื่อง แสงและเงา

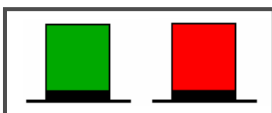

หมวดที่เน้นในการปฏิบัติงานศิลปะ

แผนการสอนที่ 5
เรื่อง สนุกกับการทดลองสี

หมวดที่เน้นในการปฏิบัติงานศิลปะ

แผนการสอนที่ 6
เรื่อง การออกแบบ

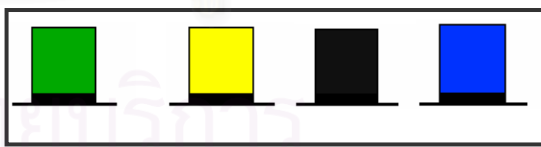

หมวดที่เน้นในการปฏิบัติงานศิลปะ

แผนการสอนที่ 7
เรื่อง ความประทับใจเหตุการณ์ในชุมชน

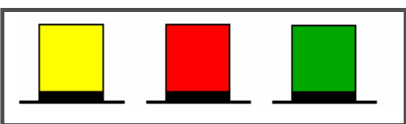

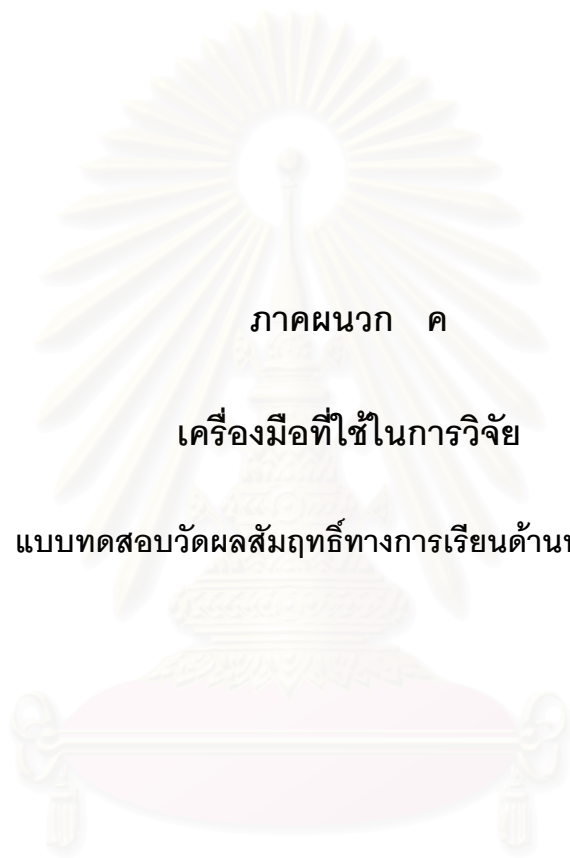
หมวดที่เน้นในการปฏิบัติงานศิลปะ

แผนการสอนที่ 8
เรื่อง การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น

หมวดที่เน้นในการปฏิบัติงานศิลปะ

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

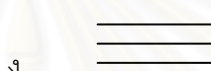
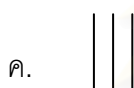
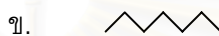
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัย

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี วิชาศิลปะศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
คำชี้แจง จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมายกากบาท 5
 ทับตัวเลือกที่ต้องการ จำนวน 20 ข้อ เวลา 20 นาที

1. ถ้าต้องการให้ภาพออกมามีลักษณะ**นำตื้นเต้น** ควรจะใช้เส้นในลักษณะใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

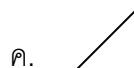
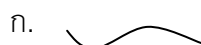

2. ถ้าต้องการให้เห็นภาพท้องทะเลที่มีคลื่น ภาพนี้ควรใช้เส้นลักษณะใดแทนคลื่น

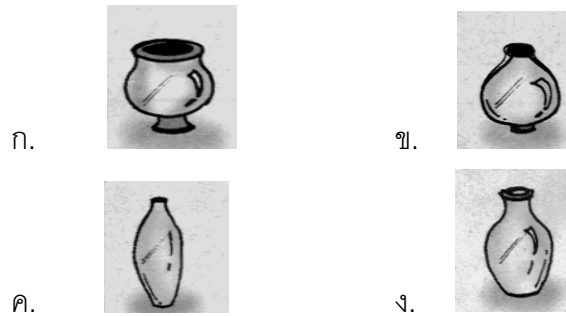

- ก. ใช้เส้นแนวนอนแทนคลื่น
- ข. ใช้เส้นแนวตั้งแทนคลื่น
- ค. ใช้เส้นอิสระแทนคลื่น
- ง. ใช้เส้นหยักแทนคลื่น

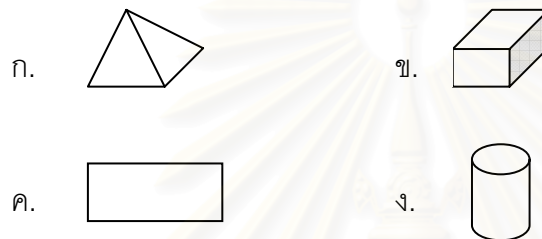
3. เส้นในข้อใดแสดงถึงการเคลื่อนไหว**น้อยที่สุด**

4. ภาพในข้อใดแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างและรูปทรงได้อย่างเหมาะสมที่สุด

5. ข้อใดหมายถึงรูปร่าง

6. คุณสมบัติในข้อใดที่รูปร่างไม่มีแต่รูปทรงมี

ก. ความกว้าง	ข. ความยาว
ค. ความลึก	ง. ความสูง

7. ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการทดลองสีด้วยวิธีการต่างๆ คือข้อใด

- ก. ได้ฝึกฝนการใช้สี
- ข. ได้หาเทคนิคใหม่ๆ
- ค. ได้เลือกใช้สีตามอิสระ
- ง. ได้ลงมือปฏิบัติตามบทเรียน

8. ภาพนี้เกิดจากการทดลองสีในข้อใด

ก. การสาดสี	ข. การหยดสี
ค. การเป่าสี	ง. การเทสี

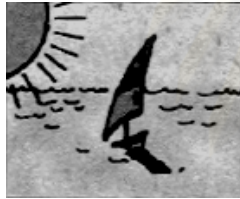
9. ข้อใดเป็นการใช้สีหลายประเภท

- ก. การหยดสีลงบนกระดาษ
- ข. การโรยสีบนกระดาษเปียก
- ค. การเขียนสีเทียนตามด้วยสีน้ำ
- ง. การชุบสีเทียนโดยใช้วัสดุต่างๆ

10. การนำสีมาทดลองด้วยวิธีการต่างๆ แสดงถึงการใช้ทักษะด้านใดของนักเรียนมากที่สุด

- ก. ความตั้งใจ
- ข. ความประณีต
- ค. ความละเอียดอ่อน
- ง. ความคิดสร้างสรรค์

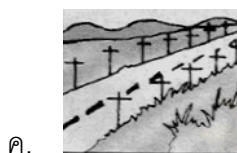
11. ภาพในข้อใดแสดงเรื่องของแสงเงาได้ถูกต้องที่สุด

12. ถ้านักเรียนต้องการวาดภาพให้มีระยะและความลึก ควรนำวิธีในข้อใดมาใช้ในการวาดภาพ

- ก. การทำให้ภาพมีจุดเด่น
- ข. การจัดความสมดุลของภาพ
- ค. การใช้น้ำหนักของแสงและเงา
- ง. การเน้นความแตกต่างของรูปกับพื้น

13. ภาพในข้อใดขาดความสมดุล

14. ภาพในข้อใดจัดองค์ประกอบได้ถูกต้องเหมาะสมที่สุด

15. การนำ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี น้ำหนัก มาวาดให้สัมพันธ์กัน เป็นหลักการจัดองค์ประกอบในข้อใด

- ก. สมดุล
- ข. จังหวะ
- ค. สัดส่วน
- ง. เอกภาพ

16. การวาดภาพเหตุการณ์ในชุมชน **สิ่งแรกที่นักเรียนควรคำนึงถึงคือข้อใด**

- ก. การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเหตุการณ์
- ข. การปฏิบัติงาน เลือกประสบการณ์ในการแสดงออก
- ค. การแสวงหาแนวความคิดจากประสบการณ์ของตนเอง
- ง. การพิจารณาและคัดเลือกเหตุการณ์จากประสบการณ์

17. การวาดภาพเรื่องราวจากประสบการณ์หมายถึงข้อใด

- ก. การวาดภาพจากความคิดฝัน
- ข. การวาดภาพบรรยายเรื่องที่แต่งขึ้น
- ค. การวาดภาพจากสิ่งที่พบเห็นด้วยตนเอง
- ง. การวาดภาพจากการฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น

18. จากภาพเป็นการวาดภาพระบายสีถ่ายทอดเหตุการณ์ประเภทใด

- ก. เหตุการณ์ในชุมชน
- ข. เหตุการณ์จากจินตนาการ
- ค. เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน
- ง. เหตุการณ์จากประสบการณ์

19. ถ้านักเรียนต้องการวาดภาพประเพณีทางภาคอีสาน นักเรียนควรวาดภาพในข้อใด

- ก. ภาพประเพณีชักพระ
- ข. ภาพประเพณีแห่บั้งไฟ
- ค. ภาพประเพณีสงกรานต์
- ง. ภาพประเพณีรดน้ำดำหัว

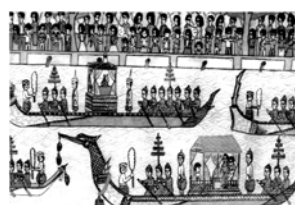
20. ภาพในข้อใดแสดงถึงประเพณี

ก.

ข.

ค.

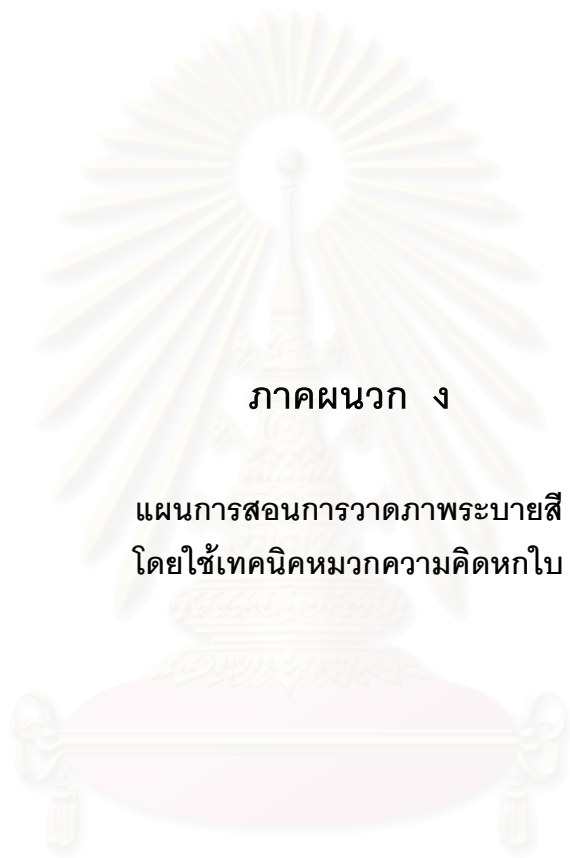

ง.

เฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ข	11. ก
2. ง	12. ค
3. ข	13. ก
4. ง	14. ข
5. ค	15. ง
6. ค	16. ค
7. ข	17. ค
8. ค	18. ค
9. ค	19. ข
10. ง	20. ค

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

แผนการสอนการวาดภาพพระบายสี
โดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการสอนที่ 1

แผนเตรียมความพร้อม

เรื่อง หมวกความคิดหกใบ

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

หมวกความคิดหกใบ หมายถึงการแยกกรอบความคิดออกเป็นหกด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย การค้นหาข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆ การคิดจากอารมณ์ความรู้สึก การค้นหาข้อดี มุมมองด้านบวก การค้นหาข้อเสีย มุมมองด้านลบ การค้นหาแนวทางใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ และการค้นหาข้อสรุป การควบคุมกระบวนการคิด

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

นักเรียนสามารถเข้าใจอธิบายบทบาทและความหมายของหมวกความคิดหกใบได้

เนื้อหา

หมวกความคิดหกใบ ประกอบด้วย

หมวกสีขาว	หมายถึง	ข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆ
หมวกสีแดง	หมายถึง	อารมณ์ ความรู้สึก
หมวกสีดำ	หมายถึง	การมองในด้านลบ ข้อเสีย จุดด้อย
หมวกสีเหลือง	หมายถึง	การมองในด้านบวก ข้อดี จุดเด่น
หมวกสีเขียว	หมายถึง	ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดใหม่ๆ
หมวกสีฟ้า	หมายถึง	การสรุป การควบคุม กระบวนการ ขั้นตอน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ให้นักเรียนเล่นเกม “ภาพปริศนา” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มตั้งประเด็นคำถามเพื่อเป็นข้อมูลในการหาคำตอบภาพปริศนา ตัวอย่างคำถาม เช่น “ เป็นสิ่งของใช่หรือไม่”
2. เมื่อนักเรียนตอบถูกครูเปิดภาพเฉลย (ภาพหมวก)

- ขั้นสอน**
3. นักเรียนและครูร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะของหมวก แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดประเภทและรูปแบบของหมวก โดยช่วยกันวาดภาพหมวกบนกระดานดำให้ได้มากที่สุด และให้นักเรียนบอกประโยชน์ของหมวก
 4. ครูนำเสนอแผ่นป้ายสีทั้งหมด นักเรียนและครูร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับแผ่นป้ายสี โดยครูถามนักเรียนว่าสีทั้งหมดนี้ให้ความรู้สึกอย่างไรกับนักเรียน นักเรียนช่วยกันตอบคำถาม
 5. เมื่อนักเรียนตอบถูกครูเปิดป้ายความหมายของสีทั้งหมด ให้นักเรียนช่วยกันนำความหมายของสีแต่ละสีมาจับคู่กับแผ่นป้ายสีทั้งหมด นักเรียนร่วมกันสรุปความหมายของแต่ละสี
 6. ครูนำหมวกทั้งหมดให้นักเรียนดู ซึ่งประกอบไปด้วย หมวกสีขาว หมวกสีแดง หมวกสีเหลือง หมวกสีดำ หมวกสีเขียวและหมวกสีฟ้า และอุปมาว่าหมวกเป็นความคิด นักเรียนร่วมกันสวมบทบาทนักคิดในหมวกแต่ละใบ นักเรียนช่วยกันสรุปความหมายของหมวกแต่ละสี
 7. ครูแนะนำคำถามว่า หากนักเรียนคิดโดยใช้ความรู้สึก หรืออารมณ์ แสดงว่านักเรียนกำลังสวมหมวกสี.....ถามคำถามลักษณะเดียวกันจนครบทั้งหมด
 8. เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามเพื่อสร้างความเข้าใจ
- ขั้นสรุป**
9. นักเรียนร่วมกันสรุปความหมายของหมวกอีกครั้งหนึ่ง
 10. นักเรียนรับแบบรายงานตนเองเรื่อง “หมวกความคิดหกใบ”

สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพหมวก
2. แผ่นป้ายสีทั้งหมด
3. แผ่นป้ายความหมายของสีทั้งหมด
4. หมวกสีขาว, แดง, ดำ, เหลือง, เขียว และฟ้า

การวัดและการประเมินผล

สังเกตจาก

- การตอบคำถามของนักเรียน
- การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม

แผนการสอนที่

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

เรื่อง การวาดภาพด้วยเส้นอิสระ

วิชา ศิลปศึกษา

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

เส้นเป็นพื้นฐานสำคัญของการวาดภาพระบายสี และก่อให้เกิดรูปภาพที่แตกต่างกัน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความรู้สึกที่มีต่อเส้นชนิดต่างๆ ได้
2. สังเกตและระบุถึงความแตกต่างของลักษณะเส้น ทั้งในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
3. วาดภาพโดยใช้เส้นต่างๆ มาประกอบเป็นภาพได้

เนื้อหา

เส้น คือจุดหรือเส้นประที่ต่อเนื่องกันไปโดยเกิดจากการลาก ขีด เขียน ด้วยดินสอปากกา พู่กัน แปรง วัสดุแหลมคมอื่นๆ เส้น นับเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของงานศิลปะ ภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแต่ประกอบกันขึ้นมาด้วยเส้นทั้งสิ้น ลักษณะของเส้นมีรูปแบบและให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

เส้นตั้ง เป็นเส้นที่ลากตั้งลงมาหรือลากขึ้นไปจากระดับพื้น ให้ความรู้สึกที่มั่นคง แข็งแรงมีระเบียบ เช่น ตึกสูงๆ ที่ดูสง่างาม

เส้นนอน เป็นเส้นที่ลากขนานกับพื้น ให้ความรู้สึกที่ราบเรียบ สงบนิ่ง เช่น พื้นสนาม

เส้นเฉียงหรือเส้นทแยง เป็นเส้นที่มีทิศทางพุ่งตรงไปในแนวเฉียงกับระดับพื้น ให้ความรู้สึกไม่หยุดนิ่ง เคลื่อนไหว และไม่มั่นคง

เส้นโค้ง เป็นเส้นที่มีทิศทางในลักษณะโค้ง ให้ความรู้สึกที่อ่อนโยน นุ่มนวล สวยงาม

เส้นหยักหรือเส้นฟันปลา เป็นเส้นที่ลากเฉียงขึ้นและลงสลับกันเหมือนฟันปลา ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่สงบนิ่ง รุนแรง

เส้นอิสระ เป็นเส้นลักษณะต่างๆ ที่ไม่มีทิศทาง ไม่จำกัดลักษณะเฉพาะ ให้ความรู้สึกอิสระ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ขั้นนำ**
1. ครูวาดเส้นในลักษณะต่างๆ บนกระดานดำ ให้นักเรียนสวมหมวกสีขาวย ในการตอบคำถาม โดยครูถามว่า “นักเรียนสังเกตเห็นอะไรบนกระดานดำ”
 2. ครูให้นักเรียนสังเกตสิ่งต่างๆ รอบๆ ห้องเรียน ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายในห้องเรียนนักเรียนสังเกตเห็นเส้นใดบ้าง และมีลักษณะอย่างไร
 3. แบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ครูให้ตัวแทนกลุ่มออกมาวาดเส้นบนกระดานดำ ในลักษณะต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการให้ได้มากที่สุด จากนั้นครูให้นักเรียนสวมหมวกสีเขียวอีกครั้ง ในการตอบคำถาม “นักเรียนคิดว่ามีเส้นอะไรบ้างที่แตกต่าง และแปลกใหม่จากเส้นที่ครูวาด”
 4. นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเส้นที่นักเรียนเห็นบนกระดานดำ และร่วมกันเสนอเส้นลักษณะอื่นๆ ที่แปลกใหม่ นอกเหนือจากบนกระดานดำ
- ขั้นสอน**
5. ครูนำเสนอภาพวาดของศิลปินที่แสดงลักษณะของเส้นต่างๆ ให้นักเรียนดู นักเรียนสวมหมวกสีเหลือง สังเกตภาพวาดและตอบคำถาม โดยครูถามว่า “จากภาพส่วนไหนที่เป็นจุดเด่น และน่าสนใจ”
 6. นักเรียนสวมหมวกสีดำ ในการตอบคำถาม “ถ้าในภาพปราศจากเส้นต่างๆ เหล่านี้ ภาพวาดจะเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด”
 7. นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ในการวาดภาพระบายสีที่แสดงเส้นต่างๆ ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์
 8. เมื่อนักเรียนวาดภาพเสร็จแล้ว ให้นักเรียนช่วยกันนำผลงานไปติดหน้าชั้น และร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
 9. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงลักษณะของเส้นต่างๆ นักเรียนสวมหมวกสีแดง แสดงความรู้สึกต่อภาพวาดของตนเองและของเพื่อนๆ โดยครูถามว่า “มีเส้นไหนบ้างที่ทำให้ความรู้สึกที่มั่นคง แข็งแรง” (ถามถึงเส้นต่างๆ ในลักษณะเดียวกัน โดยครูชี้ภาพเส้นบนกระดานดำประกอบ)
- ขั้นสรุป**
10. นักเรียนสวมหมวกสีฟ้า ร่วมกันสรุปและอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะของเส้นต่างๆ รวมถึงร่วมกันสรุปขั้นตอน กระบวนการ ปัญหาที่พบ และวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน
 11. นักเรียนรับแบบรายงานตนเองเพื่อบันทึกผลการปฏิบัติงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. ผลงานวาดภาพพระบายสีของนักเรียน และภาพวาดของศิลปิน
ที่แสดงเส้นในลักษณะต่างๆ
2. กระดาษวาดเขียน ดินสอ
3. สีไม้, สีเมจิก, สีชอล์กน้ำมัน
4. แผ่นป้ายหมวกสีขาว, หมวกสีเขียว, หมวกสีเหลือง, หมวกสีดำ, หมวกสีแดง
และหมวกสีฟ้า
5. แบบรายงานตนเอง

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจาก (แบบสังเกตพฤติกรรม)
 - การตอบคำถามของนักเรียน
 - การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 - ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. จากการทำแบบรายงานตนเอง (self report)
3. ผลงานศิลปะ (แบบประเมินผลงาน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการสอนที่ 3

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

เรื่อง รูปร่างและรูปทรงต่างๆ

วิชา ศิลปศึกษา

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

การวาดภาพรูปร่างและรูปทรงเป็นการใช้เส้นในการวาดภาพสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเรา ตามจินตนาการและประสบการณ์ ทำให้เกิดการรับรู้ในความงาม ความประณีต และความเพลิดเพลิน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนสามารถอธิบายถึงรูปร่างและรูปทรงของสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว
2. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบลักษณะที่แตกต่างกันของรูปร่างและรูปทรงได้
3. วาดภาพโดยนำรูปร่างและรูปทรงต่างๆ มาประกอบเป็นภาพได้อย่างสร้างสรรค์

เนื้อหา

รูปร่างและรูปทรง เป็นส่วนประกอบสำคัญในการวาดภาพ และมีส่วนทำให้ภาพเกิดความสวยงาม และน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นภาพคน สัตว์ หรือสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา จะมีทั้งรูปร่างและรูปทรง ซึ่งรูปร่างและรูปทรงมีลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้ คือ

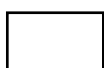
รูปร่างหรือรูป 2 มิติ คือลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่แสดงให้เห็นเฉพาะด้านกว้างและด้านยาวของสิ่งนั้นๆ รูปร่างจึงมองเห็นเพียงด้านหน้าเท่านั้น ไม่มีส่วนลึกหรือความหนา

เช่น วงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เป็นต้น

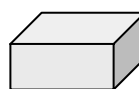
รูปทรงหรือรูป 3 มิติ คือลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่แสดงให้เห็นรายละเอียดทุกส่วนทั้งด้านกว้าง ด้านยาว และด้านลึก

รูปร่าง และรูปทรง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. รูปเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม

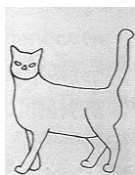

รูปร่างเรขาคณิต

รูปทรงเรขาคณิต

2. รูปพรรณชาติ เช่น รูปคน สัตว์ ต้นไม้

รูปร่างพรรณชาติ

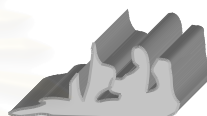

รูปทรงพรรณชาติ

3. รูปอิสระ คือ รูปที่สร้างตามความนึกคิด ซึ่งแตกต่างจากรูปเรขาคณิต และรูปพรรณชาติ

รูปร่างอิสระ

รูปทรงอิสระ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ขั้นนำ**
1. ครูทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับเส้นลักษณะต่างๆ กับนักเรียน โดยสนทนากับนักเรียนว่าเส้นนับเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญของการวาดภาพระบายสี ภาพต่างๆ ล้วนแต่ประกอบขึ้นมาจากเส้นทั้งนั้น
 2. ครูนำวัสดุที่มีลักษณะรูปร่าง และรูปทรงที่แตกต่างกันใส่ไว้ในกล่อง แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มโดยให้แต่ละกลุ่มสวมหมวกสีขาวยุ ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาคลำวัสดุที่อยู่ในกล่อง ครูถามตัวแทนนักเรียนที่คลำวัสดุว่า “นักเรียนพบอะไรบ้างจากการคลำวัสดุที่อยู่ในกล่อง” ให้ตัวแทนนักเรียนวาดภาพบนกระดาษดำตามข้อมูลจากประสบการณ์สัมผัสของนักเรียน
 3. ครูนำรูปร่างและรูปทรงที่อยู่ในกล่องออกมาเฉลยให้นักเรียนดู ครูให้ข้อมูลเพิ่มเติมโดยให้นักเรียนสวมหมวกสีเขียวและช่วยกันเสนอรูปแบบ และลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างกันของรูปร่างและรูปทรง (โดยครูวาดภาพรูปร่างและรูปทรงประกอบขณะอภิปรายบนกระดานดำ)

- ขั้นสอน**
4. ครูนำเสนอภาพผลงานของศิลปินที่แสดงถึงลักษณะแตกต่างกันระหว่างรูปร่างและ รูปทรง ให้นักเรียนดู นักเรียนร่วมกันอภิปรายเปรียบเทียบลักษณะเด่น และข้อดีที่ต่างกันของรูปร่างและรูปทรง นักเรียนสวมหมวกสีเหลือง ในการตอบคำถามจากภาพวาดของศิลปินที่ครูนำมาให้นักเรียนดู โดยครูถามว่า “นักเรียนสังเกตเห็นอะไรที่เป็นจุดเด่นของภาพ”

“มันช่วยให้ภาพน่าสนใจอย่างไร” นักเรียนสวมหมวกสีดำ ในการตอบคำถาม

“ มีส่วนไหนในภาพที่ไม่น่าสนใจ หรือไม่ควรจะมีในภาพ เพราะเหตุใด”

5. ครูอภิปรายถึงรูปร่างรูปทรงต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัว ชี้ชวนให้นักเรียนมองดูสิ่งต่างๆ นักเรียนร่วมกันอภิปรายกับครูถึงลักษณะของรูปร่าง และรูปทรง

6. นักเรียนสวมหมวกสีขาว และสีเขียว ในการวาดภาพที่แสดงรูปร่างและรูปทรงของวัตถุหรือสิ่งต่างๆ นักเรียนระบายสีตกแต่งรายละเอียดของภาพให้สวยงาม

7. เมื่อนักเรียนวาดภาพเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูนำผลงานของนักเรียนมาแสดงให้เพื่อนๆ ดูหน้าชั้น และร่วมกันสนทนาแสดงถึงความรู้สึกของตนเองที่มีต่อผลงาน นักเรียนสวมหมวกสีแดง ในการตอบคำถาม โดยครูถามว่า “นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับผลงานของตนเองและของเพื่อน”

ขั้นสรุป

8. ให้นักเรียนสวมหมวกสีฟ้า ช่วยกันสรุปความแตกต่างของรูปร่างและรูปทรง และปัญหาที่พบในการทำงาน รวมถึงวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียน ตลอดจนกระบวนการในการทำงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุที่เป็นรูปร่างและรูปทรงในลักษณะต่างๆ
2. กลองกระดาษ
3. ตัวอย่างภาพผลงานของนักเรียน และผลงานศิลปินที่แสดงลักษณะรูปร่างและรูปทรง
4. กระดาษวาดรูป ดินสอ
5. สีไม้, สีเมจิก, สีชอล์กน้ำมัน
6. แผ่นป้ายหมวกสีขาว, หมวกสีเขียว, หมวกสีเหลือง, หมวกสีดำ, หมวกสีแดง และหมวกสีฟ้า

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจาก (แบบสังเกตพฤติกรรม)
 - การตอบคำถามของนักเรียน
 - การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 - ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. ผลงานศิลปะ (แบบประเมินผลงาน)

แผนการสอนที่

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

เรื่อง แสงและเงา

วิชา ศิลปศึกษา

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

แสงและเงาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวาดภาพ เพราะจะช่วยให้ภาพดูเหมือนจริง และน่าสนใจยิ่งขึ้น

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สังเกตและอธิบายลักษณะของแสงและเงาของสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวได้
2. สามารถวาดภาพที่แสดงลักษณะของแสงและเงาได้

เนื้อหา

ภาพที่เราพบเห็นในธรรมชาติ จะสังเกตได้ว่า มีสีอ่อน แก่ แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เกิดจากแสงที่มากกระทบกับวัตถุ

วัตถุหรือสิ่งต่างๆ เมื่อถูกแสงสว่าง ด้านที่ถูกแสงจะสว่างหรือมีสีอ่อน ด้านที่ไม่ถูกแสงคือด้านที่อยู่ตรงข้ามกับด้านที่ถูกแสง ซึ่งเรียกว่า “ด้านเงา” จะมีมืดหรือมีสีเข้ม และยังมีเงาของวัตถุที่ตกกระทบมาที่พื้นเรียกว่า “เงาตกทอด” ซึ่งจะมีรูปร่างเหมือนวัตถุนั้นๆ และมีสีเข้ม

แสง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แสงจากธรรมชาติ ได้แก่ แสงจากดวงอาทิตย์ เป็นต้น
2. แสงจากสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น ได้แก่ ไฟฟ้า เทียนไข ไฟฉาย เป็นต้น

เงา คือ ส่วนที่มีมืดที่เกิดจากการที่วัตถุมาบังแสง จนทำให้เห็นรูปทรงของวัตถุไปปรากฏบนพื้นด้านตรงข้ามกับทิศทางที่แสงสว่างส่องเข้ามากระทบวัตถุนั้นๆ

เงาและแสงสว่างจะอยู่ตรงข้ามกันเสมอ เงาจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแสงสว่างที่มากระทบวัตถุ ถ้าแสงของวัตถุมากเงาก็จะเข้ม ถ้าแสงน้อยเงาจะจางลง

การเขียนภาพที่มีแสงและเงาที่ดี จะต้องแสดงน้ำหนักของแสงและเงาให้พอเหมาะได้สัดส่วน และต้องหมั่นสังเกตธรรมชาติความเป็นจริง ฝึกเน้นระยะความเข้มของแสงและเงาให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ขั้นนำ**
1. ครูนำเสนอข้อมูลโดยการจำลองสถานการณ์ โดยนำสิ่งของที่มีลักษณะหลากหลายชนิด แตกต่างกัน เช่น กล้องดินสอ แจกัน นาฬิกา ฯลฯ มาวางบริเวณที่มีแสงมากระทบวัตถุได้ชัดเจน
 2. นักเรียนสวมหมวกสีขาวย สังเกตสิ่งของที่ครูนำมาวางและร่วมกันอภิปราย โดยครูถามนักเรียนว่า “นักเรียนเห็นแสงที่มากระทบสิ่งของเหล่านี้หรือไม่” “ส่วนไหนของสิ่งของที่มีแสงมากระทบ” (ให้นักเรียนชี้ส่วนที่มีแสงมากระทบ) นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ในการตอบคำถาม โดยครูถามว่า “มันทำให้สิ่งของนั้นๆ เป็นอย่างไร” (สว่าง มีด มีน้ำหนักอ่อน แก่)
 3. นักเรียนร่วมกันอภิปราย โดยครูให้นักเรียนสังเกตวัตถุหรือสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ว่าเมื่อแสงมากระทบวัตถุต่างๆ จะทำให้เกิดเงา (ขณะอภิปรายครูวาดภาพที่แสดงแสงและเงาประกอบบนกระดานดำ)
- ขั้นสอน**
4. ครูเสนอภาพวาดของศิลปินที่แสดงแสงและเงาชัดเจนให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนสวมหมวกสีเหลือง ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพ โดยครูถามนักเรียนว่า “มีบริเวณไหนในภาพที่แสดงแสงและเงา” “แสงและเงาช่วยทำให้ภาพน่าสนใจอย่างไร” นักเรียนสวมหมวกสีดำ ในการตอบคำถาม “ถ้าศิลปินไม่ได้แสดงแสงและเงา นักเรียนว่าภาพนี้จะเป็นอย่างไร”
 5. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงลักษณะของแสงและเงา การวาดภาพที่แสดงแสงและเงา เพื่อทบทวนความเข้าใจของนักเรียน
 6. นักเรียนสวมหมวกสีขาวยและสีเขียว ในการวาดภาพที่แสดงแสงและเงา จาก การสังเกตจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวของนักเรียน
 7. เมื่อนักเรียนวาดภาพเสร็จแล้ว นักเรียนช่วยกันนำภาพไปติดแสดงไว้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นักเรียนสวมหมวกสีแดงร่วมกันแสดงความรู้สึกต่างๆ ต่อภาพ
- ขั้นสรุป**
8. นักเรียนสวมหมวกสีฟ้าร่วมกันสรุป และอภิปรายเกี่ยวกับผลงานที่จัดแสดง รวมถึงกระบวนการในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคที่พบรวมถึงวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ
 9. นักเรียนรับแบบรายงานตนเองเพื่อบันทึกผลการปฏิบัติงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. กล้องดินสอ แจกัน นาฬิกา ฯลฯ
2. ภาพวาดของศิลปินที่แสดงลักษณะของแสงและเงา
3. กระดาษวาดเขียน ดินสอ และอุปกรณ์ในการระบายสี
4. แผ่นป้ายหมวกสีขาว, หมวกสีเขียว, หมวกสีเหลือง, หมวกสีดำ, หมวกสีแดง และหมวกสีฟ้า

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจาก (แบบสังเกตพฤติกรรม)
 - การตอบคำถามของนักเรียน
 - การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 - ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. ผลงานศิลปะ (แบบประเมินผลงาน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการสอนที่ 5

การวาดภาพระบายสี

เรื่อง สนุกกับการทดลองสี

วิชา ศิลปศึกษา

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

การทดลองสีในลักษณะต่างๆ จะทำให้ได้ผลงานที่มีลักษณะแปลก แตกต่างไปตามเทคนิค และวิธีการ รวมถึงทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการแสดงออกทางศิลปะ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถทดลองสีโดยใช้เทคนิค วิธีการต่างๆ ได้
2. สามารถแก้ปัญหาในการทำงานได้
3. มีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงาน

เนื้อหา

การทดลองสี คือการนำเอาสีชนิดต่างๆ มาทดลอง ด้วยเทคนิค วิธีการต่างๆ บนกระดาษหรือวัตถุที่รองรับในลักษณะต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดผลงานที่แปลกใหม่ แตกต่างออกไป
สีที่นำมาใช้ในการทดลองนั้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. สีที่มีลักษณะแข็ง

สีเทียน เป็นสีที่มีเนื้อสีค่อนข้างละเอียด สีเทียนที่มีคุณภาพนั้นจะมีเนื้อสีมาก มีส่วนผสมของเทียนน้อยทำให้ระบายติดกระดาษได้ง่าย

สีไม้หรือดินสอสี จะมีไส้ดินสอที่แข็งและมีความเป็นเนื้อสีน้อยกว่าสีเทียน ผลงานที่ระบายด้วยสีไม้จะมีความชัดจาง ขาดความสดใส นอกจากนี้ยังมีดินสอสีน้ำซึ่งเมื่อนำมาระบายแล้ว ใช้ฟู่กันจุ่มน้ำมาระบายทับลงไปอีกครั้งจะทำให้สีที่ขีดเขียนเป็นเส้นดินสอละลาย กลายเป็นภาพวาดด้วยสีน้ำ ดินสอสีน้ำจะมีสีที่สดใส สะอาด และชัดเจน

สีเมจิก เป็นสีที่ผสมสารระเหยบรรจุอยู่ในแท่งกลมยาว มีปากคล้ายกับดินสอแต่เป็นลักษณะหลอด หมึกสีจะซึมออกมาจนกว่าหมึกจะหมดหรือถ้าปล่อยให้ปากแห้ง สีเมจิกมีความสดใสมากแต่จะระบายเป็นสีแบนไม่ระบายเป็นสีอ่อนเข้มเหมือนสีชนิดอื่น

2. สีที่ละลายน้ำ

สีน้ำ เป็นสีที่มีลักษณะโปร่งแสง เนื่องจากมีส่วนผสมของน้ำประกอบอยู่ด้วย

สีโปสเตอร์ มีเนื้อสีเป็นฝุ่นผสมกาวที่มีสีเหลืองอ่อนๆ บรรจุอยู่ในขวด ผสมง่าย และระบายติดกระดาษได้ดี สีสวย

การทดลองสีมีหลากหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้คือ

1. การใช้สีประเภทเดียวในการทดลอง

การเขียนภาพด้วยสีเทียนละลาย เป็นการนำสีเทียนมาละลายไฟให้ละลายแล้วเขียนเป็นภาพ หรือใช้วิธีการหยดให้เป็นภาพตามต้องการ

การขูดสี เป็นการนำสีเทียนเขียนภาพบนกระดาษให้หนา แล้วนำสีตามาระบายทับอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นใช้วัสดุต่างๆ เช่น เศษไม้ ดินสอ ไม้บรรทัด ขูดหรือปาดจะได้ภาพต่างๆ

การหยดสีหรือการเป่าสี เป็นการนำสีน้ำหยดลงบนกระดาษแล้วใช้หลอดกาแฟเป่าให้สีกระจาย

การโรยสี เป็นการนำกระดาษให้เปียกชื้น โดยการจุ่มน้ำหรือพ่นน้ำ ขณะที่กระดาษกำลังชื้นหรือพองหมาดๆ ปล่อยให้โรยด้วยสีที่มีลักษณะเป็นผง เช่น สีฝุ่น เป็นต้น

2. การใช้สีหลายๆ ประเภทผสมกัน

การเขียนภาพด้วยสีเทียนผสมกับสีน้ำ เป็นการนำสีเทียนเขียนภาพตามต้องการลงบนกระดาษแล้วระบายทับด้วยสีน้ำอีกครั้งหนึ่งให้ทั่วภาพ จะได้ภาพที่แปลกใหม่ ฯลฯ

นอกจากเทคนิค วิธีการที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีวิธีการในการทดลองสีอีกหลากหลายวิธี ซึ่งเกิดจากการที่นักเรียนได้ทำการคิดค้น ทดลองสีในลักษณะต่างๆ ตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำ 1. นักเรียนสวมหมวกสีขาวร่วมกันสนทนาและอภิปราย โดยครูถามนักเรียนว่า “นักเรียนเคยนำสีมาทดลองด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ หรือไม่”

“ถ้าเคย วิธีการหรือเทคนิคที่นักเรียนทดลองสีนั้นมีวิธีการอะไรบ้าง”

2. ครูเตรียมสีลักษณะต่างๆ ให้นักเรียน แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มสวมหมวกสีขาวในการคิดและทำการทดลองสีด้วยวิธีการต่างๆ ตามที่นักเรียนคิดไว้หรือมีประสบการณ์ในการทดลองสีมาก่อน

3. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการทดลองสีต่างๆ ตามที่กลุ่มของตัวเองได้ทำการทดลอง ครูบันทึกผลบนกระดานดำ

ขั้นสอน 4. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการหรือเทคนิคที่ค้นพบใหม่ๆ ในการทดลองสีลักษณะต่างๆ นักเรียนสวมหมวกสีเหลือง ตอบคำถาม โดยครูถาม

นักเรียนว่า “เทคนิค วิธีการที่นักเรียนนำมาทดลองสีนั้นมีข้อดีอะไร ทำให้งานมีความน่าสนใจอย่างไร” นักเรียนสวมหมวกสีดำ ตอบคำถาม โดยครูถามว่า “ในการทดลองสีด้วยเทคนิคต่างๆ นั้น มีสิ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร”

5. นักเรียนสวมหมวกสีฟ้า ช่วยกันสรุปเทคนิคและวิธีการในการทดลองสีเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความแปลกใหม่
6. นักเรียนสวมหมวกสีเขียวและสีแดงในการทำงานศิลปะ โดยเลือกวิธีการหรือเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งที่ตนเองสนใจและถนัดในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง
7. เมื่อนักเรียนทำงานเสร็จแล้ว นักเรียนช่วยกันนำผลงานมาจัดแสดงหน้าชั้น เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน
8. นักเรียนสวมหมวกสีแดงร่วมกันอภิปรายเพิ่มเติมถึงความรู้สึกในการทดลองสีด้วยวิธีการต่างๆ โดยครูถามนักเรียนว่า “นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรในการทดลองสีด้วยเทคนิคต่างๆ”

ขั้นสรุป 9. นักเรียนสวมหมวกสีฟ้า เพื่อร่วมกันสรุปเทคนิควิธีการในการทดลองสีลักษณะต่างๆ และอภิปรายเกี่ยวกับผลงานที่จัดแสดง รวมถึงแสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น

สื่อการเรียนการสอน

1. สีเทียน, สีชอล์กน้ำมัน, สีไม้, สีน้ำ, สีโปสเตอร์, สีเมจิก
2. อุปกรณ์ในการระบายสี
3. กระดาษวาดเขียนลักษณะต่างๆ ดินสอ
4. แผ่นป้ายหมวกสีขาว, หมวกสีเขียว, หมวกสีเหลือง, หมวกสีดำ, หมวกสีแดง และหมวกสีฟ้า

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจาก (แบบสังเกตพฤติกรรม)
 - การตอบคำถามของนักเรียน
 - การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 - ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. จากการทำแบบรายงานตนเอง (Self report)
3. ผลงานศิลปะ (แบบประเมินผลงาน)

แผนการสอนที่ 6

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

เรื่อง การออกแบบ

วิชา ศิลปศึกษา

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

การนำเอา เส้น รูปทรง สี แสงเงา อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดมาจัดประกอบกัน ให้เหมาะสมสวยงามตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถอธิบายหลักในการจัดองค์ประกอบภาพได้
2. สามารถนำเส้น รูปทรง สี และแสงเงา มาประกอบเป็นภาพได้อย่างเหมาะสม
3. สามารถทำงานได้อย่างสร้างสรรค์ตามจินตนาการ

เนื้อหา

การออกแบบ คือการนำเอาเส้น รูปทรง หรือสี มาจัดองค์ประกอบกันให้เหมาะสมสวยงาม การออกแบบโดยใช้เส้น เป็นการนำเอาเส้นลักษณะต่างๆ เช่น เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นนอน มาประกอบกันให้เกิดความสวยงาม

การออกแบบโดยใช้รูปทรง เป็นการนำเอารูปทรงลักษณะต่างๆ เช่น รูปทรงเรขาคณิต รูปทรงธรรมชาติ มาจัดประกอบกันให้เกิดเป็นภาพใหม่

การออกแบบโดยใช้สี เป็นการนำเอาสีต่างๆ มาผสมกันให้เกิดสีที่แปลกใหม่ แตกต่างไป จากเดิม

หลักของการจัดองค์ประกอบ

1. เอกภาพ (Unity) คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความกลมกลืนเข้ากันได้ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้เกิดจากการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของส่วนต่างๆ เช่น จุด เส้น รูปทรง สี น้ำหนัก พื้นผิว เป็นต้น

2. ความสมดุล (Balance) คือการถ่วงน้ำหนักกันของส่วนประกอบต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่เอียงไปทางใดทางหนึ่ง เมื่อแบ่งผลงานออกเป็นสองซีกในแนวตั้งเป็นซีกซ้ายและซีกขวา ความสมดุลในที่นี้จะมีความสมดุลที่เกิดขึ้นในความรู้สึกของผู้ดู มิใช่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการชั่ง ตวง วัด ด้วยเครื่องมือใดๆ

3. สัดส่วน (Proportion) คือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของขนาดในส่วนต่างๆ ของรูปทรง ถ้ารูปทรงนั้นมีสัดส่วนเหมาะสมกันได้ส่วนกันก็จะทำให้เกิดความงดงามของรูปทรง

4. จังหวะ (Rhythm) คือการเคลื่อนที่ของสิ่งหนึ่งจากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งอย่างมีระเบียบ มีจังหวะจะโคน จังหวะในงานศิลปะก็คือการออกแบบจัดวางส่วนประกอบของงานศิลปะชนิดเดียวให้มีการซ้ำกันอย่างมีเอกภาพและมีความหมาย มีการทำซ้ำเพื่อการเน้น ให้น่าสนใจ

5. การเน้น (Emphasis) คือการกระทำด้วยวิธีการใดๆ ก็ได้ เพื่อให้เกิดจุดเด่นขึ้นในผลงาน หรือเป็นการสร้างจุดสนใจให้เกิดมีขึ้นในภาพ อาจกระทำโดยการใช้ สี ขนาด พื้นผิว เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ขั้นนำ
1. ครูทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับ เส้น รูปว่าง รูปทรง สี แสงเงา ซึ่งส่วนประกอบต่างๆ เหล่านี้เป็นเราสามารถนำมาจัดองค์ประกอบให้เป็นภาพได้อย่างเหมาะสม และน่าสนใจ ครูนำเสนอภาพวาด 3 ภาพ ซึ่งเป็นภาพที่แสดงถึงลักษณะของการจัดองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ เอกภาพ ความสมดุล การเน้นให้นักเรียนดู
 2. ให้นักเรียนสวมหมวกสีเขียวร่วมกันอภิปรายถึงการนำเส้น รูปว่าง รูปทรง สี และแสงเงา มาประกอบกันเป็นภาพ จากภาพวาดที่ครูนำมาให้นักเรียนดู นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ตอบคำถาม โดยครูถามนักเรียนว่า “นักเรียนมีวิธีการหรือหลักการในการนำส่วนต่างๆ เหล่านี้มาออกแบบให้เกิดเป็นผลงานที่แปลกใหม่ น่าสนใจ ได้อย่างไร”

ขั้นสอน

3. ครูให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการออกแบบโดยใช้ เส้น รูปว่าง รูปทรง สี และแสงเงา

4. ให้นักเรียนสวมหมวกสีเขียว สังเกตภาพวาดที่ครูนำเสนอให้นักเรียนดูและร่วมกันอภิปราย โดยครูถามนักเรียนว่า

“ ภาพไหนที่นักเรียนสังเกตเห็นว่าส่วนต่างๆ ของภาพมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” “ มีส่วนไหนของภาพที่มีการเน้นจุดเด่นหรือจุดสนใจ”

“ ศิลปินใช้วิธีการใดในการเน้นจุดเด่นของภาพ” นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ตอบคำถาม โดยครูถามว่า “ส่วนภาพที่นักเรียนไม่ได้เลือก นักเรียนคิดว่ามีความบกพร่องในเรื่องใด”

5. นักเรียนสวมหมวกสีฟ้า เพื่อร่วมกันสรุปแนวทางและหลักในการออกแบบ และจัดองค์ประกอบ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง

6. นักเรียนสวมหมวกสีเขียว สีเหลือง และสีฟ้า ในการวาดภาพ โดยนักเรียนนำเส้น รูปร่าง รูปทรง สี และแสงเงา มาจัดองค์ประกอบตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของตนเอง ระบายสีตกแต่งให้สวยงาม
7. เมื่อนักเรียนทำงานเสร็จแล้ว นำผลงานมาจัดแสดง นักเรียนสวมหมวกสีแดงร่วมกันอภิปรายถึงความรู้สึก ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน
- ขั้นสรุป 8. นักเรียนสวมหมวกสีฟ้าร่วมกันสรุปและอภิปราย เกี่ยวกับผลงานที่จัดแสดง รวมถึงกระบวนการและหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการออกแบบ

สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพวาดที่แสดงถึงหลักในการจัดองค์ประกอบ จำนวน 3 ภาพ
2. กระดาษวาดเขียน ดินสอ และอุปกรณ์ในการระบายสี
3. สีเทียน, สีชอล์กน้ำมัน, สีไม้, สีน้ำ, สีโปสเตอร์, สีเมจิก
4. แผ่นป้ายหมวกสีขาว, หมวกสีเขียว, หมวกสีเหลือง, หมวกสีดำ, หมวกสีแดง และหมวกสีฟ้า

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจาก (แบบสังเกตพฤติกรรม)
 - การตอบคำถามของนักเรียน
 - การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 - ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. ผลงานศิลปะ (แบบประเมินผลงาน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการสอนที่ 7

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

เรื่อง ความประทับใจต่อเหตุการณ์ในชุมชน

วิชา ศิลปศึกษา

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

ประสบการณ์ที่เป็นเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน สามารถนำเสนอออกมาเป็นภาพวาด และยังแสดงให้เห็นถึงเจตคติของผู้วาดที่มีต่อชุมชนนั้นๆ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถยกตัวอย่างและอธิบายความรู้สึกของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน
2. สามารถอธิบายหลักการวาดภาพเป็นเรื่องราวได้
3. สามารถวาดภาพแสดงเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชนได้

เนื้อหา

เหตุการณ์ในชุมชน หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เป็นเหตุการณ์ต่างๆ มากมายที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร การดำเนินชีวิตโดยทั่วไป

การเขียนภาพถ่ายทอดเหตุการณ์หรือประสบการณ์ เป็นการนำเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่ตนเองเคยพบเห็น และมีความประทับใจ มาถ่ายทอดเป็นภาพซึ่งสามารถแบ่งความรู้สึก ได้ดังนี้

- ภาพจากประสบการณ์ที่น่ายินดี หรือน่าภูมิใจ เช่น การปลูกต้นไม้ในวันพ้อ การไปทำบุญที่วัด

- ภาพจากประสบการณ์ที่น่าเสียใจ หรือน่าเศร้าใจ เช่น การเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน

- ภาพประสบการณ์อื่นๆ เช่น ภาพประสบการณ์ที่น่าหัวเราะ น่าขบขัน น่าตื่นเต้น เป็นต้น

การคัดเลือกเหตุการณ์ในการถ่ายทอดผลงาน

1. การแสวงหาแนวความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ความรู้สึกภายใน และจินตนาการในการค้นหา

2. พิจารณา และคัดเลือก เรื่องราวหรือเหตุการณ์จากประสบการณ์ การสังเกต การศึกษา

3. การวางแผน ทบทวนประสบการณ์ของตนเองโดยการคิด ขยายแนวคิดให้กว้างขวาง

ขึ้น คัดสรร ประยุกต์สิ่งต่างๆ ในการถ่ายทอดผลงานศิลปะ

4. การปฏิบัติงาน เลือกประสบการณ์ในการแสดงออก โดยใช้องค์ประกอบต่างๆ สื่อให้เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิด และสามารถถ่ายทอดออกมาได้ตามจินตนาการและความต้องการ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำ

1. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มสวมหมวกสีขาาร่วมกันระดมความคิดเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน โดยเขียนเป็นหัวข้อตามข้อมูลที่ตนเองมีประสบการณ์
2. ครูสรุปหัวข้อเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชนของแต่ละกลุ่ม โดยครูเขียนชื่อหัวข้อหรือเหตุการณ์บนกระดานดำ นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ตอบคำถาม ครูถามนักเรียนว่า “มีเหตุการณ์อะไรบ้างที่แตกต่างไปจากหัวข้อบนกระดานดำ” ให้นักเรียนร่วมกันเสนอเหตุการณ์ที่แตกต่างนอกเหนือจากบนกระดานดำ นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตนเองสนใจ

ขั้นสอน

3. ครูนำเสนอภาพที่แสดงที่เรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน จำนวน 2 ภาพ ซึ่งเป็นภาพถ่ายเหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน และเป็นภาพวาดของศิลปินที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ให้นักเรียนดู
4. ให้นักเรียนสวมหมวกสีขาารแสดงความคิดเห็นที่มีต่อภาพ โดยครูถามนักเรียนว่า “ การแสดงเรื่องราวในภาพเป็นเหตุการณ์เกี่ยวกับอะไรบ้าง” “ในชีวิตประจำวันของนักเรียนสามารถพบเห็นเหตุการณ์เหมือนในภาพแรกหรือไม่” นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ตอบคำถาม “ถ้าภาพถ่ายเป็นภาพวาดของนักเรียน นักเรียนคิดว่าจะมีลักษณะอย่างไร”
5. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มสวมหมวกสีเหลืองและสีดำ ร่วมกันอภิปราย และแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่อไปนี้
 - “เหตุการณ์ในชุมชนที่นักเรียนประทับใจมีเหตุการณ์ใดบ้าง และมีลักษณะอย่างไร”
 - “เหตุการณ์ในชุมชนที่นักเรียนสะเทือนใจมีเหตุการณ์ใดบ้าง และมีลักษณะอย่างไร”
 - “นักเรียนคิดว่าจะถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีต่อเหตุการณ์ในชุมชนออกมาเป็นงานศิลปะได้อย่างไร”
6. ให้ตัวแทนกลุ่มสวมหมวกสีฟ้า ร่วมกันสรุปและเสนอผลการอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะของเหตุการณ์ในชุมชน บนกระดานดำ
7. ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการคัดเลือกประสบการณ์ เรื่องราวหรือ

เหตุการณ์ในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางในการถ่ายทอด
ประสบการณ์ของนักเรียน

8. นักเรียนสวมหมวกสีเขียว สีเหลือง สีดำ และสีฟ้า ในการคัดเลือกเหตุการณ์
ต่างๆ ในชุมชน และประสบการณ์ของตนเอง และถ่ายทอดภาพวาดภาพ
9. เมื่อนักเรียนวาดภาพเสร็จแล้ว ครูนำเสนอผลงานของนักเรียนหน้าชั้น
และแลกเปลี่ยนความคิด นักเรียนสวมหมวกสีแดง แสดงความรู้สึกของ
ตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตนเองนำมาถ่ายทอดเป็นผลงาน ครูถาม
นักเรียนว่า “นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อผลงานของตนเอง เหตุใด
นักเรียนจึงเลือกเหตุการณ์เหล่านี้มาถ่ายทอดเป็นภาพวาด”
- ขั้นสรุป/ 10. ครูและนักเรียนสวมหมวกสีฟ้าร่วมกันสรุปและอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์
ในชุมชน และกระบวนการในการทำงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพแสดงเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ในชุมชน
 - ภาพถ่ายเหตุการณ์ต่างๆ
 - ภาพวาดของศิลปินที่แสดงถึงเหตุการณ์ต่างๆ
2. กระดาษวาดเขียน ดินสอ และอุปกรณ์ในการระบายสี
3. สีเทียน, สีชอล์กน้ำมัน, สีไม้, สีน้ำ, สีโปสเตอร์, สีเมจิก
4. แผ่นป้ายหมวกสีขาว, หมวกสีเขียว, หมวกสีเหลือง,
หมวกสีดำ, หมวกสีแดง และหมวกสีฟ้า

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจาก (แบบสังเกตพฤติกรรม)
 - การตอบคำถามของนักเรียน
 - การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 - ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. ผลงานศิลปะ (แบบประเมินผลงาน)

แผนการสอนที่ 8

กิจกรรมการวาดภาพระบายสี

เรื่อง การวาดภาพประเพณีในท้องถิ่น

วิชา ศิลปศึกษา

ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5

เวลา 3 คาบ

สาระสำคัญ

ประเพณีในท้องถิ่นสามารถนำมาถ่ายทอดเป็นภาพวาด เพื่อบรรยายหรือแสดงลักษณะของประเพณี รวมถึงปลูกฝังให้เห็นคุณค่า และชื่นชมในประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สังเกต เห็นคุณค่า และชื่นชมประเพณีในท้องถิ่น
2. สามารถบรรยายความรู้สึกที่มีต่อประเพณีในท้องถิ่น
3. สามารถวาดภาพประเพณีในท้องถิ่นของตนเองได้

เนื้อหา

ประเพณี คือ สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีประเพณีที่แตกต่างกันตามสภาพภูมิอากาศ ภาษา ความเชื่อ เช่น การตักบาตรเทโว, การรดน้ำดำหัว การแห่บั้งไฟ ประเพณีชักพระ เป็นต้น

เราสามารถนำประเพณีท้องถิ่นมาถ่ายทอดเป็นภาพวาด เพื่อบรรยายหรือแสดงลักษณะของประเพณีนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การวาดภาพประเพณีของท้องถิ่นเป็นการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมให้ผู้อื่นได้รับรู้

การวาดภาพประเพณีท้องถิ่นควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การจัดภาพ
 - จุดสนใจของภาพ
 - ความสมดุลของภาพ
 - ความเป็นเอกภาพ

- จังหวะ
 - สัดส่วนของภาพ
 - รายละเอียดของภาพ
2. การใช้สี ระบายสีให้เหมาะสมตามเหตุการณ์ของประเพณีที่น่าเสนอ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- ขั้นนำ**
1. ครูสุ่มนักเรียนที่จะเป็นตัวแทนในการแสดงบทบาทสมมุติ จำนวน 3- 4 คน ให้นักเรียนที่เป็นอาสาสมัครในการแสดงช่วยกันคิดประเพณีในท้องถิ่น มา 1 ประเพณี โดยให้อาสาสมัครแสดงบทบาทสมมุติหรือท่าทาง ให้เพื่อนดู
 2. ให้นักเรียนสวมหมวกสีขาวแสดงความคิด และร่วมกันอภิปรายถึงประเพณีต่างๆ โดยครูถามนักเรียนว่า “ท่าทางหรือบทบาทสมมุติที่เพื่อแสดงเป็นประเพณีอะไร” “นักเรียนคิดว่าประเพณีนี้อยู่ในภาคไหน” นักเรียนสวมหมวกสีเขียว ตอบคำถาม “มีประเพณีอะไรอีกที่นอกเหนือจากประเพณีที่เพื่อนแสดงให้พวกเราดู”
- ขั้นสอน**
3. ครูนำเสนอภาพที่แสดงถึงประเพณีต่างๆ ให้นักเรียนดู ให้นักเรียนสวมหมวกสีเหลือง ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง โดยครูถามนักเรียนว่า “จุดเด่นของประเพณีในแต่ละท้องถิ่นคืออะไร” นักเรียนสวมหมวกสีดำ ตอบคำถาม “ประเพณีแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไร”
 4. ครูอธิบายเพิ่มเติมถึงแนวคิดในการเลือกประเพณีในท้องถิ่นมาถ่ายทอดเป็นภาพวาด รวมถึงสิ่งที่ควรคำนึงในการวาดภาพประเพณีของท้องถิ่น
 5. นักเรียนสวมหมวกสีเหลือง สีแดง และสีเขียว ในการวาดภาพประเพณีท้องถิ่น ตามประสบการณ์ ความสนใจ และจินตนาการของตนเอง
 6. นำผลงานของนักเรียนมาจัดแสดง ตลอดจนร่วมกันอภิปรายถึงความรู้สึกต่อประเพณีในท้องถิ่น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นักเรียนสวมหมวกสีแดง ตอบคำถาม ครูถามนักเรียนว่า “นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง” (ชื่นชม, ภาคภูมิใจ, เห็นคุณค่า, ควรปฏิบัติสืบต่อไป ฯลฯ)

- ขั้นสรุป/ 7.ครูและนักเรียนสวมหมวกสีฟ้า ร่วมกันสรุปกระบวนการทำงาน และอภิปรายเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้จากการทำงาน ตลอดจนถึงความรู้สึกชื่นชม ภาคภูมิใจต่อคุณค่าของประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง
8. นักเรียนรับแบบรายงานตนเองเพื่อบันทึกผลการปฏิบัติงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพวาดแสดงประเพณีในท้องถิ่น
2. กระดาษวาดเขียน ดินสอ และอุปกรณ์ในการระบายสี
3. สีเทียน, สีชอล์กน้ำมัน, สีไม้, สีน้ำ, สีโปสเตอร์, สีเมจิก
4. แผ่นป้ายหมวกสีขาว, หมวกสีเขียว, หมวกสีเหลือง, หมวกสีดำ, หมวกสีแดง และหมวกสีฟ้า
5. แบบรายงานตนเอง

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตจาก (แบบสังเกตพฤติกรรม)
 - การตอบคำถามของนักเรียน
 - การร่วมกิจกรรมของนักเรียน
 - ความสนใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. จากการทำแบบรายงานตนเอง (self report)
3. ผลงานศิลปะ (แบบประเมินผลงาน)

ภาคผนวก จ

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะร่วมกิจกรรม

แบบประเมินผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

แบบรายงานตนเอง (Self Report) ของนักเรียน

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

แผนการสอนครั้งที่.....เรื่อง.....
 ชื่อ-นามสกุล.....เลขที่.....

คำชี้แจง ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนจากการสังเกตได้ตามความเป็นจริง

ลำดับที่	รายการพฤติกรรม	มี	ไม่มี	ข้อสังเกตเพิ่มเติม
1	ปฏิบัติตามตามขั้นตอน			
2	มีความพยายามในการคิดแก้ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาเพื่อน ขอคำแนะนำจากครูหรือผู้รู้			
3	มีความพยายามในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ			
4	มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำกิจกรรม			
5	มีความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม			
6	มีความมั่นใจในการแสดงออก และเป็นตัวของตัวเอง			
7	สะท้อนผลการคิด และการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ว่องไว รวดเร็ว			
8	ให้ความร่วมมือ และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม			
9	แสดงความพอใจ ยอมรับ และชื่นชมผลงานของตนเอง			
10	มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะที่ปฏิบัติงาน			

ผู้ประเมิน.....

วันที่...../...../.....

แบบประเมินผลงานของนักเรียน

กิจกรรมการเขียนภาพระบายสี	วิชาศิลปะศึกษา	ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
แผนการสอนที่.....เรื่อง.....		
ชื่อ-นามสกุล.....เลขที่.....		

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน			รวมคะแนน ที่ได้
		3	2	1	
1	ผลงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์				
2	การจัดองค์ประกอบศิลป์				
3	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
4	ความสวยงาม ประณีต				
5	ความสมบูรณ์ของผลงาน				
รวมคะแนน (เต็ม 15 คะแนน)					

II หมายเหตุ (ข้อสังเกตเพิ่มเติมในการประเมินผลงานในครั้งนี้)

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

.....

.....

ผู้ประเมิน.....
วันที่...../...../.....
เวลา.....

เกณฑ์การให้คะแนนในการประเมินผลงานของนักเรียน

ลำดับที่	รายการที่ประเมิน	แต่ละระดับคะแนนหมายถึง		
		3	2	1
1	ผลงานสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์	ผลงานและเนื้อหาสื่อ ได้ชัดเจนและตรง ตามวัตถุประสงค์ใน เรื่องที่สอน	ผลงานและ เนื้อหามีส่วนตรง ตามวัตถุประสงค์ ในเรื่องที่สอน	ผลงานและเนื้อหา ไม่ชัดเจน ไม่ตรง กับวัตถุประสงค์ใน เรื่องที่สอน
2	การจัดองค์ประกอบศิลป์	องค์ประกอบ เหมาะสมและมีความ สมดุล ผลงานมี จุดเด่น และ น่าสนใจ	องค์ประกอบของ ผลงานกระจาย จุดเด่นของ ผลงานไม่ชัดเจน	องค์ประกอบน้อย เกินไป หรือแน่น เกินไป ผลงานไม่มี จุดเด่น
3	ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	ผลงานมีความแปลก ใหม่ สร้างสรรค์ไม่ ซ้ำแบบใคร	ผลงานมีความ แปลกใหม่ สร้างสรรค์ มี บางส่วนที่ซ้ำกับ ของผู้อื่น	ผลงานไม่มีความ แปลกใหม่ เลียนแบบผู้อื่น
4	ความสวยงามประณีต	ผลงานมีความ สวยงาม ประณีต และแสดง รายละเอียดส่วน ต่างๆ	ผลงานมีความ สวยงามประณีต ไม่แสดง รายละเอียดใน ส่วนต่างๆ	ผลงานขาดความ สวยงาม ประณีต ไม่ แสดงรายละเอียด ของผลงาน
5	ความสมบูรณ์ของผลงาน	ผลงานเสร็จเรียบร้อย สมบูรณ์ ในเวลาที่ กำหนด	ผลงานเกือบเสร็จ สมบูรณ์ ในเวลา ที่กำหนด	ผลงานไม่เสร็จ สมบูรณ์ ใช้เวลาเกินกำหนด

เกณฑ์การประเมินผล

3	หมายถึง	ดี	(11-15 คะแนน)
2	หมายถึง	ปานกลาง	(6 - 10 คะแนน)
1	หมายถึง	ควรปรับปรุง	(0 - 5 คะแนน)

แบบรายงานตนเอง (Self Report)

กิจกรรมการวาดภาพพระบายสี วิชาศิลปะศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ชื่อ-สกุล.....เลขที่.....

เรื่อง.....วันที่.....

ตอนที่ 1

คำชี้แจง ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นของนักเรียนลงในช่องว่างต่อไปนี้

1. นักเรียนมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างไรบ้าง

.....

2. นักเรียนมีปัญหาหรืออุปสรรค ในการปฏิบัติงานหรือไม่

มี ไม่มี

หากมี ได้แก่.....

- นักเรียนมีวิธีการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงานอย่างไร

.....

3. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งต่อไปนี้

ผลงานของ
 ตนเอง.....

กิจกรรมการเรียนการสอน.....

4. นักเรียนประทับใจอะไรจากการเรียนการสอนในครั้งนี้.....

.....

I ความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย 4 ลงในช่องว่างที่ตรงกับลักษณะการคิดของนักเรียน

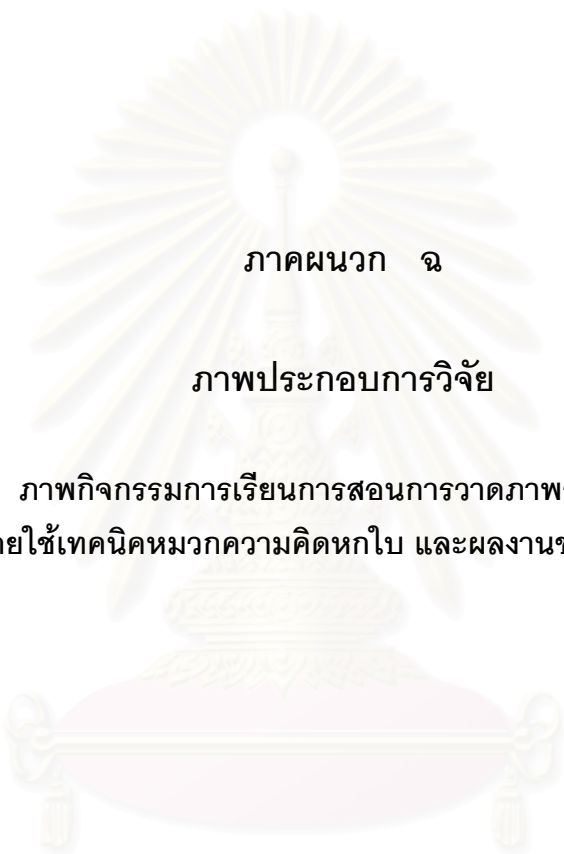
ลักษณะการคิด	ใช้มาก	ใช้ปานกลาง	ใช้น้อย	ไม่ใช้เลย
 ข้อมูล ข้อเท็จจริง				
 อารมณ์ ความรู้สึก				
 ด้านลบ ข้อเสีย				
 ด้านบวก ข้อดี				
 ความคิดสร้างสรรค์				
 การควบคุม สรุป				

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน

การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ วิชาวิชาศิลปะศึกษา
 ชื่อ-นามสกุล.....เลขที่.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียน

ลำดับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
		3	2	1
1	นักเรียนชอบกิจกรรมการเรียนการสอน			
2	นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง			
3	นักเรียนคิดว่าเนื้อหาและคำถามที่ใช้ในการเรียนการสอนท้าทายความสามารถในการคิดเพียงใด			
4	กิจกรรมการเรียนการสอนมีความยากง่ายเพียงใด			
5	คำถามของครูสามารถกระตุ้นหรือส่งเสริมการคิดของนักเรียน			
6	นักเรียนเข้าใจวิธีการและแนวคิดของหมวกความคิดหกใบ			
7	การคิดแบบหมวกความคิดหกใบช่วยให้นักเรียนคิดง่ายขึ้น และได้ข้อสรุปที่ชัดเจน รวดเร็ว			
8	หมวกความคิดหกใบช่วยส่งเสริมความสามารถในการคิดของนักเรียน			
9	นักเรียนคิดว่าได้ประโยชน์จากการเรียนในครั้งนี้เพียงใด			
10	การฝึกใช้ความคิดในการเรียนครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน			

ภาคผนวก จ

ภาพประกอบการวิจัย

ภาพกิจกรรมการเรียนการสอนการวาดภาพระบายสี
โดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ และผลงานของนักเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพแสดงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
การวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบ

ภาพที่ 1 การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test)

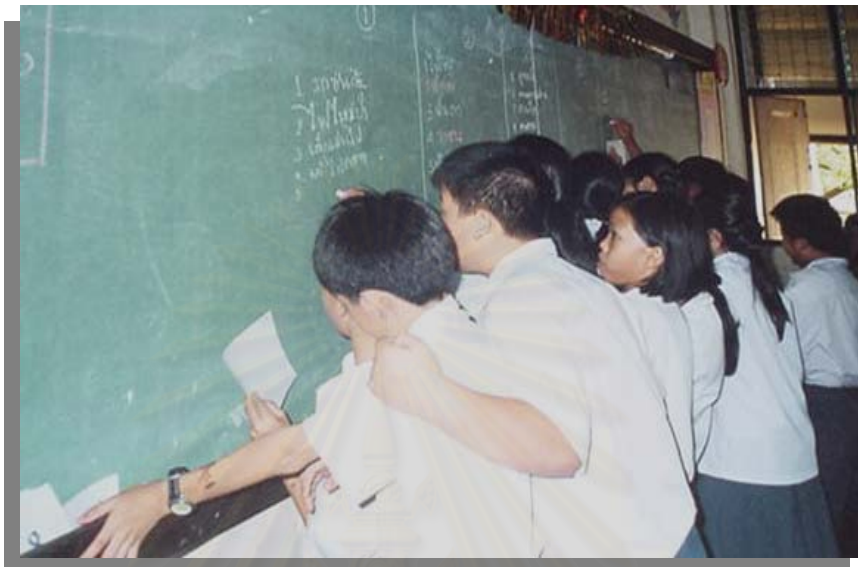
ภาพที่ 2 การเตรียมความพร้อมนักเรียน

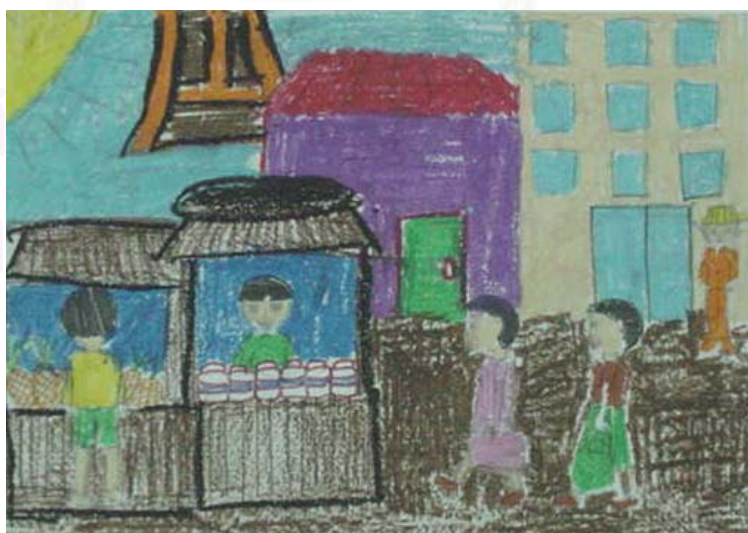
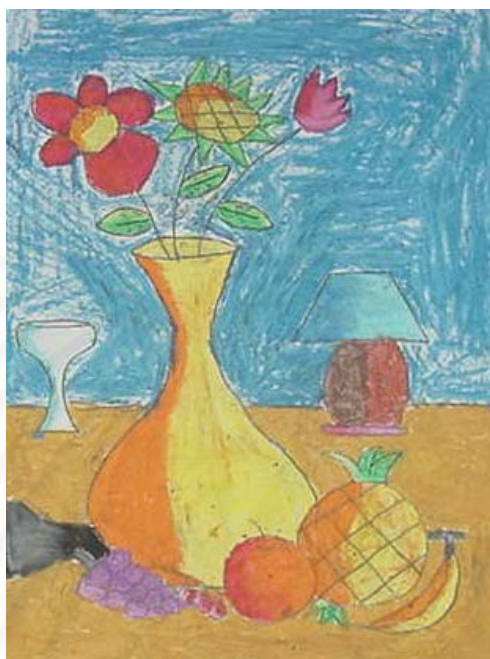
ภาพที่ 3 การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

ภาพที่ 4 การปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน ในชั้นเรียน

ภาพที่ 5 ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปรียามภรณ์ โพรธิบัณฑิต เกิดวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2517 ที่อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปีการศึกษา 2539 เป็นอาจารย์อัตราจ้างที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม เป็นเวลา 4 ปี และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2543

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย